

มาตรการทางกฎหมายอาญาในการคุ้มครองความสงบสุขสาธารณะ:
ศึกษาเฉพาะกรณีการกระทำความผิดที่กระทบต่อศรัทธาในพุทธศาสนา

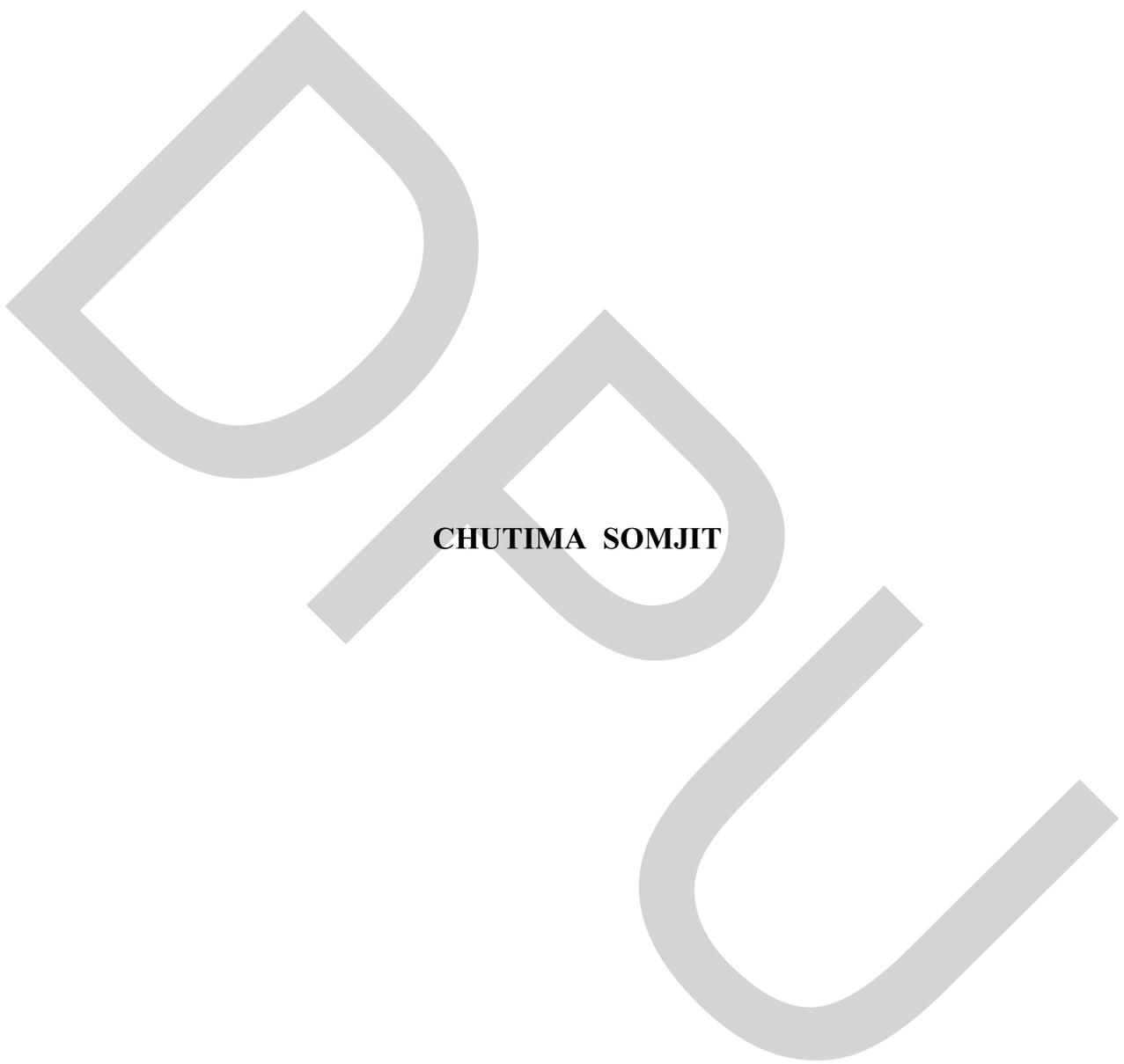
ชุตติมา สมจิตต์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

พ.ศ. 2554

Criminal Law Measures Concerning the Protection in Public Peace:

Case Study only Offense effect Faith of Buddhism

CHUTIMA SOMJIT

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Laws

Department of Law

Graduate School, Dhurakij Pundit University

2011

กิตติกรรมประกาศ

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงต่อ รองศาสตราจารย์ ดร.อุดม รัฐอมฤต ที่กรุณา
รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา และได้กรุณาถ่ายทอดแนวความคิด ความรู้ทางด้านกฎหมายและ
ประวัติศาสตร์ ตลอดจนเมตตาให้คำปรึกษา แนะนำ ช่วยเหลือตลอดจนการแก้ไขวิทยานิพนธ์
ฉบับนี้จนเสร็จสมบูรณ์

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงต่อท่าน ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ณ นคร ที่ให้ความ
กรุณาเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ทั้งยังให้ข้อคิดและคำแนะนำอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง
ต่อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ท่านอาจารย์ ดร.อุทัย อาทิวะ และท่านอาจารย์ ดร.สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์
ที่กรุณาสละเวลารับเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ทั้งยังให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะ
เพื่อเป็นแนวทางในการทำวิทยานิพนธ์

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณเพื่อนร่วมชั้นเรียนปริญญาโท พี่และเพื่อนร่วมงาน
สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง ที่คอยให้ความช่วยเหลือ กำลังใจและมิตรภาพที่ดียิ่ง
ต่อผู้เขียนเสมอมา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ไม่อาจประสบความสำเร็จได้ หากผู้เขียนไม่ได้รับการสนับสนุนและ
กำลังใจจากบิดา มารดา พี่ชาย และคุณภรรยา ทัตทูน กัลยาณมิตรอันดียิ่ง จนทำให้ผู้เขียน
มีกำลังใจและความมุ่งมั่นในการทำวิทยานิพนธ์จนประสบความสำเร็จผ่านพ้นด้วยดี

ท้ายที่สุด หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะก่อให้เกิดประโยชน์ทางวิชาการต่อบุคคลใดอยู่บ้าง
ผู้เขียนขอขอบคุณดีไว้ให้บูชาต่อบิดามารดา ครูบาอาจารย์ทุกท่าน แต่หากมีข้อผิดพลาด
ผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

ชุตินา สมจิตต์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ฉ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
บทที่	
1. บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	6
1.3 สมมติฐานของการศึกษา.....	6
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	7
1.5 วิธีดำเนินการศึกษา.....	7
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	7
2. แนวคิดเกี่ยวกับศาสนา ความสำคัญของพระพุทธศาสนา และกฎหมายของไทย	8
2.1 ทฤษฎีหรือแนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อและศาสนา.....	8
2.2 ความสำคัญของพระพุทธศาสนาต่อชาติไทย	14
2.2.1 พระพุทธศาสนากับความมั่นคงของชาติ.....	20
2.2.2 ปัญหาเกี่ยวกับความประพฤติของคนในสังคมต่อพระพุทธศาสนา.....	21
2.3 กฎหมายเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในประเทศไทย	24
2.3.1 กฎหมายไทยกับการคุ้มครองพระพุทธศาสนา	24
2.3.2 บทบัญญัติของกฎหมายไทยในการปกครองคณะสงฆ์.....	28
2.3.3 ผลของการกระทำผิดของพระภิกษุสงฆ์และบุคคลทั่วไปทางกฎหมาย กรณีการมีความสัมพันธ์ทางเพศและกระทำไม่เหมาะสมทางเพศ.....	30
2.4 แนวความคิดต่อการปฏิบัติตนของพระในศาสนาต่างๆ โดยเฉพาะกรณี การปฏิบัติตนทางเพศ.....	33
2.4.1 พระพุทธศาสนาในประเทศลาว	33
2.4.2 พระพุทธศาสนาแบบเซน	34
2.4.3 ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก	35

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3. การกำหนดความผิดทางอาญาที่เป็นการก่ออันตราย แนวคิดการลงโทษและ	
 กฎหมายคุ้มครองพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้อง.....	38
3.1 แนวความคิดเกี่ยวกับการกำหนดความผิดอาญาที่เป็นการก่ออันตราย.....	39
3.1.1 หลักการทั่วไปในการกำหนดความผิดอาญา	39
3.1.1.1 ความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายกับสังคม.....	39
3.1.1.2 ความหมายของกฎหมายอาญา	40
3.1.1.3 ภารกิจและลักษณะเฉพาะของกฎหมายอาญา	40
3.1.2 การกำหนดความผิดทางอาญาในลักษณะที่เป็นการก่ออันตราย	45
3.1.2.1 เหตุผลของความผิดอาญาที่เป็นการก่ออันตราย	47
3.1.2.2 ความผิดอาญาที่เป็นการก่ออันตรายต่อปัจเจกชนและ	
ต่อสาธารณชน	49
3.2 แนวความคิดเกี่ยวกับโทษและความหมายของโทษ	53
3.2.1 หลักการทั่วไปในการลงโทษ.....	53
3.2.1.1 ทฤษฎีและวัตถุประสงค์ของการลงโทษ	55
3.2.1.2 ความหมายของการลงโทษและมาตรการลงโทษในปัจจุบัน.....	59
3.2.1.3 รูปแบบมาตรการลงโทษในปัจจุบันของประเทศไทย	61
3.2.2 แนวความคิดและความจำเป็นในการนำมาตรการอื่นมาใช้แทน	
โทษทางอาญา.....	63
3.2.3 รูปแบบของมาตรการอื่นที่อาจนำมาใช้แทนโทษทางอาญา.....	64
3.2.3.1 มาตรการดำเนินการเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิด	65
3.2.3.2 มาตรการดำเนินการเกี่ยวกับสังคม	65
3.3 กฎหมายคุ้มครองพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้อง	67
3.3.1 กฎหมายตราสามดวง ว่าด้วยกฎพระสงฆ์ ฉบับที่ 1-10.....	68
3.3.2 กฎหมายอื่นๆ นอกจากกฎหมายตราสามดวง	72
3.3.3 กฎหมายเก่าอื่นๆ ที่กำหนดความรับผิดชอบของพระภิกษุสงฆ์และ	
บุคคลทั่วไป	73
3.3.4 พระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ รัตนโกสินทร์ศก 121	75

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.3.5 พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2484	76
3.3.6 พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2505 แก้ไขเพิ่มเติม โดย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2535.....	77
3.3.7 กฎหมายลักษณะอาญา รัตนโกสินทร์ศก 127	77
3.3.8 ประมวลกฎหมายอาญา.....	78
4. วิเคราะห์หลักกฎหมายคุ้มครองพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องและการใช้ มาตรการอื่นแทนโทษทางอาญา.....	83
4.1 การกำหนดความผิดและโทษทางอาญา	84
4.1.1 หลักกฎหมายที่ใช้ในการลงโทษพระภิกษุและบุคคลทั่วไปตั้งแต่ อดีตจนถึงปัจจุบัน กรณีการมีความสัมพันธ์ทางเพศและการกระทำ ที่ไม่เหมาะสมทางเพศ.....	84
4.1.2 ปัญหาในเชิงการบังคับใช้กฎหมายในสถานการณ์ปัจจุบัน	86
4.1.3 พฤติการณ์ที่ควรบัญญัติเป็นความผิด.....	87
4.1.4 แนวทางการเสนอแนะบทลงโทษ	91
4.2 ปัญหาการบังคับใช้โทษทางอาญาและการนำมาตรการทดแทนอื่นมาใช้กับ ความผิดบางประเภทในประเทศไทย	91
4.2.1 รูปแบบของการลงโทษและแนวการบังคับโทษที่เหมาะสม	91
4.2.1.1 ประเภทของการลงโทษที่เหมาะสม	93
4.2.1.2 ทางการบังคับโทษที่เหมาะสมกับสังคมไทยปัจจุบัน	99
4.2.2 การกำหนดขอบเขตของการบัญญัติกฎหมายที่มีโทษทางอาญา.....	101
4.2.3 การบังคับใช้โทษทางอาญาในประเทศไทย	102
4.2.4 ผลที่เกิดขึ้นจากการบังคับใช้โทษทางอาญาในประเทศไทย	104
4.2.5 มาตรการอื่นที่อาจนำมาใช้แทนโทษทางอาญาในประเทศไทย	105
5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ	106
5.1 บทสรุป	106
5.2 ข้อเสนอแนะ	109
บรรณานุกรม.....	111
ประวัติผู้เขียน.....	115

หัวข้อวิทยานิพนธ์	มาตรการทางกฎหมายอาญาในการคุ้มครองความสงบสุขสาธารณะ: ศึกษาเฉพาะกรณีการกระทำความผิดที่กระทบต่อศรัทธาในพุทธศาสนา
ชื่อผู้เขียน	ชุตินา สมจิตต์
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร.อุคม รัฐอมฤต
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
ปีการศึกษา	2554

บทคัดย่อ

ปัจจุบัน ด้วยสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ได้ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงของจิตสำนึกของผู้คนในสังคมและลักษณะของการกระทำที่กระทบต่อความศรัทธาในพุทธศาสนา เมื่อเกิดการกระทำที่กระทบต่อศรัทธาในพุทธศาสนา จะพบว่า โทษทางสงฆ์ ความเชื่อเรื่องผลกรรม และมาตรการทางสังคมไม่สามารถใช้อย่างได้ผลกับบุคคลทุกกลุ่ม นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาถึงกลไกอีกประการหนึ่ง นั่นคือ กฎหมาย จะพบว่ากฎหมายในส่วนที่เกี่ยวกับความผิดต่อศาสนาก็ไม่มีความเพียงพอและเหมาะสมต่อสถานการณ์ปัจจุบัน ตัวอย่างในเรื่องนี้ที่สามารถเห็นได้อย่างชัดเจนคือ กรณีบุคคลมีความสัมพันธ์ทางเพศหรือกระทำการอันไม่เหมาะสมทางเพศกับพระภิกษุสงฆ์ ในกรณีของพระสงฆ์ จะได้รับโทษทางสงฆ์ นั่นคือ ขาดจากความเป็นสมณเพศ เพราะถือว่าต้องอาบัติปาราชิก สำหรับบุคคลทั่วไปนอกจากมาตรการทางสังคม พบว่าไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายใดบัญญัติให้การกระทำความผิดดังกล่าวเป็นความผิดและกำหนดโทษ ทั้งที่การกระทำความผิดดังกล่าวได้ก่อให้เกิดผลกระทบอย่างร้ายแรงต่อศรัทธา ความเชื่อ และความรู้สึกของคนในชาติ อันจะส่งผลถึงขนาดเป็นการกระทำที่กระทบต่อความสงบสุขสาธารณะ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับในอดีต พบว่า ได้มีการบัญญัติกฎหมายกำหนดความผิดและโทษอย่างร้ายแรง

เพื่อเป็นการคุ้มครองความสงบสุขสาธารณะ จึงควรทบทวนบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับศาสนา โดยเฉพาะการกระทำที่ถือได้ว่าเป็นการละเมิดต่อพระพุทธศาสนา ด้วยการกำหนดฐานความผิดและเพิ่มบทลงโทษให้มีความเหมาะสมต่อสถานการณ์ปัจจุบัน

Thesis Title	Criminal Law Measures Concerning the Protection in Public Peace: Case Study only Offense effect Faith of Buddhism
Author	Chutima Somjit
Thesis Advisor	Associate Professor Dr. Udom Ratammarit
Department	Law
Academic Year	2011

ABSTRACT

A common sense of people in the society and the nature of actions that affect the faith in Buddhism have been changed according to the changing situation nowadays, once the action affecting to the faith in Buddhism happens, the Buddhist prosecution, the believe of karma, and the social sanction have not been enforced in the social. Moreover, once considering another mechanism, which is a law, it has been found that the prosecution of criminal related to religions especially Buddhism is insufficient and inappropriate in the current situation. A clear example on this is the case when person has a sexual relationship or act inappropriately with Buddhist monks. In the case of monks, the termination of monkhood is executed as a prosecution as this is considered the greatest transgression of the rules, but there is no law enacts such inappropriate act illegal and enforces the prosecution except social sanction, even such act can cause serious impact to the faith, the belief, and the feeling of people in the nation which result in the action that affect the public peace. When compare to the old era, it has been found that the harsh penalty has been defined.

To prevent general peaceably, the law related to religions should be reviewed, especially for the violation of Buddhism, by redefining the fault and increasing legal penalty according to the current situation.

บทที่ 1

บทนำ

ศาสนาทุกศาสนาในโลกล้วนแต่มีความสำคัญต่อมนุษยชาติในบทบาทของการเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม ในอันที่จะมีอำนาจและอิทธิพลอันยิ่งใหญ่ต่อวิถีชีวิตของผู้คน ดังที่นักสังคมวิทยาผู้หนึ่งกล่าวไว้ว่า ศาสนามีอิทธิพลทั้งในทางบวกและทางลบของมนุษย์ ด้านบวกทำให้สมาชิกของสังคมรวมกลุ่มกันได้ และด้านลบทำให้สมาชิกของสังคมแตกแยกกัน¹ ศาสนาจึงมีทั้งบทบาทในการให้คุณค่าและให้โทษ ในสังคมที่มีความหลากหลายทางศาสนา ถึงแม้ผู้คนในสังคมจะมีความเหมือนกันทั้งในด้านเชื้อชาติ ภาษาและวัฒนธรรมก็ตาม แต่ถ้าบุคคลในสังคมนั้นมีความแตกต่างทางด้านการนับถือศาสนาและการแสดงออกถึงความเชื่อแล้ว ย่อมเป็นการยากที่สังคมนั้นจะมีความกลมเกลียวกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ ศาสนาจึงนับว่ามีบทบาทสำคัญอย่างหนึ่งในการเสริมสร้างความสามัคคีของคนในชาติ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ศาสนา คือ กระบวนการตอบสนองความต้องการทางจิตวิญญาณของมนุษย์ เพราะมนุษย์โดยธรรมชาติมีความต้องการมูลฐาน 4 ประการ คือ ความต้องการด้านกายภาพและชีวภาพเพื่อการดำรงอยู่ของชีวิต ความต้องการทางสังคม ความต้องการทางปัญญา และความต้องการทางจิตวิญญาณ คนยากจนต้องการปัจจัย 4 เพื่อการอยู่รอด คนร่ำรวยต้องการการยอมรับจากสังคม นักปราชญ์ต้องการแสวงหาทางปัญญา ส่วนผู้มีทุกข์ท้อใจปรารถนาที่พึ่งพิงทางจิตวิญญาณ สามประการแรกเป็นความต้องการของมนุษย์ทางโลก ประการหลังเป็นความต้องการมนุษย์ในทางธรรม และเป็นสิ่งเดียวที่เราหาคำตอบได้จากศาสนา หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ ศาสนาเท่านั้นที่สามารถตอบสนองความต้องการทางจิตวิญญาณของมนุษย์ได้ ด้วยเหตุนี้ ศาสนาจึงเกิดขึ้น ศาสนาจึงต้องมีอยู่ และศาสนาจึงมีประโยชน์ต่อมนุษย์ ครอบคลุมที่มนุษย์ต้องการปรัชญาชีวิต ต้องการความดีงาม ต้องการความสุขขั้นสูง

¹ สุเมธ เมธาวิทยากุล. (2525). ศาสนาเปรียบเทียบ. หน้า 1.

อย่างไรก็ตาม ศาสนาก็มีอิทธิพลในทางลบของมนุษย์ในบางครั้ง นักปรัชญาตะวันตกอ้างว่า การที่ศาสนาสอนในเรื่องพรหมลิขิต สอนเรื่องกรรมเก่า สอนเรื่องสันโดษ เป็นอุปสรรคต่อความเจริญทางวัตถุ สร้างอุปนิสัยทางลบโดยเฉพาะผู้ที่หลงใหลในศาสนา มักคิดถึงแต่ตนเอง

นักปรัชญาตะวันตกบางคนเห็นว่า ศาสนา คือ เครื่องขัดขวางความก้าวหน้าทางวิชาการ ขัดขวางความเปลี่ยนแปลง ยึดติดในพิธีกรรม ศาสนจักรเปรียบเสมือนแมงมุมที่คิดในใจของตนเอง บางศาสนาก่อให้เกิดการเช่นฆ่า สงครามครูเสด การกำจัดผู้ไม่เข้ารีตทางศาสนา ในยุโรปยุคมีดเป็นเครื่องใช้ให้เห็นถึงความเชื่อของศรัทธาที่นำไปสู่การเบียดเบียนเช่นฆ่าอย่างโศกเศร้า ดังที่ เคจาร์ริโกในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ ซิกมุนด์ ฟรอยด์ กล่าวว่า ศาสนาเกิดจากปฏิกิริยาทางสัญชาตญาณของมนุษย์ ที่ต้องการความคงอยู่ของตนเอง เพื่อความอยู่รอดของเผ่าพันธุ์ เกิดจากสัญชาตญาณทางเพศ เกิดจากปฏิกิริยาทางอารมณ์ โดยย่ำว่าความศรัทธาที่มนุษย์มีต่อศาสนา คือ ปฏิกิริยาที่เนื่องมาจากการเก็บกดความรู้สึกทางเพศ ส่วนพระเยซูคริสต์ พระภิกษุชาวอังกฤษ มีความเห็นแย้งว่า ความมัวเมาเรื่องทางเพศ เพราะมนุษย์เก็บกดความต้องการด้านศาสนา

ศาสนามีหน้าที่สำคัญต่อมนุษย์ แม้ว่าสังคมในกลุ่มคอมมิวนิสต์จะถือว่าศาสนา คือ ยาเสพติด และพยายามทำลายล้างศาสนาดั้งเดิมต่างๆ แต่ยังหาทำลายหมดสิ้นไปไม่มีพยานหลักฐาน บางอย่างยืนยันว่า ยังคงมีพฤติกรรมทางศาสนาอยู่ในหมู่ประชาชนบางส่วนของประเทศจีนและรัสเซีย เมื่อลัทธิคอมมิวนิสต์เสื่อมลง ศาสนากลับรุ่งเรืองขึ้นมาอีกครั้ง ซึ่งเราอาจแยกประโยชน์หรือหน้าที่ของศาสนาออกเป็น 2 ประการ คือ

1) หน้าที่หรือประโยชน์ทางด้านจิตใจ ข้อนี้เราต้องพิจารณาถึงภาวะทางจิตของมนุษย์ ประกอบด้วย ตามแนวความรู้ด้านจิตวิทยาสมัยใหม่ จิตใจของมนุษย์ไม่สามารถแยกออกจากระบบของร่างกายโดยเฉพาะระบบประสาทและสมองของมนุษย์ได้ ความมั่นคงแข็งแรงของสุขภาพจิตขึ้นอยู่กับระบบประสาทและสมองของมนุษย์แต่ละคนว่า มีความสมบูรณ์เข้มแข็งเพียงใด นอกจากนั้น โดยที่มนุษย์เป็นสัตว์สังคม วัฒนธรรมหรือธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ที่มีอยู่ในแต่ละสังคม และที่บิดา มารดา ตลอดจนบุคคลอื่นๆ ในสังคมที่เกี่ยวข้องกับเราได้ถ่ายทอดมาให้กับเรา โดยวิธีการอบรมสั่งสอนและแสดงแบบพฤติกรรมต่างๆ ย่อมเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในระบบความรู้ ความคิดของเราด้วย สิ่งเหล่านี้ย่อมสะสมในสมองในรูปของความทรงจำ

2) หน้าที่หรือประโยชน์ทางด้านสังคม ศาสนาได้กลายเป็นสัญลักษณ์ศักดิ์สิทธิ์ของสังคม หรือของกลุ่มชนที่นับถือศาสนาเดียวกันจะมีความรู้สึกต่อกันอย่างอบอุ่น และมีความรู้สึกถึงความเป็นพวกเดียวกัน มีอดีต ปัจจุบัน และอนาคตร่วมกัน การที่เรานับถือพระเจ้าองค์เดียวกัน มีศาสดาองค์เดียวกัน มีความเชื่อและอยู่ภายใต้บทบัญญัติทางศีลธรรมอันเดียวกัน ย่อมจะช่วยอำนวยความสะดวกในการอยู่ร่วมกันเป็นอย่างมาก แต่ทั้งนี้ มิได้หมายความว่า คนที่นับถือศาสนา

แตกต่างกันจะอยู่ร่วมกันในสังคมเดียวกันอย่างสันติสุขไม่ได้ ความจริงแล้ว สังคมระดับชาติสมัยใหม่ทั้งหลาย ต่างประกอบด้วยคนหลายเชื้อชาติหลายศาสนา แต่ก็มีความจริงรุ่งเรืองสงบสุขพอสมควร การกระทบกระทั่งระหว่างคนต่างศาสนาอาจมีขึ้นบ้าง ถ้าหากรัฐบาลไม่มีมาตรการเกี่ยวกับเรื่องนี้จะเป็นธรรมเพียงพอ

ตามสถิติของกรมการศาสนา ประมาณร้อยละ 95 ของประชากรไทยนับถือศาสนาพุทธ² เราจึงไม่สามารถปฏิเสธได้ว่า ศาสนาพุทธมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวพุทธ ในฐานะที่เป็นสถาบันหลักของสังคมที่มีความหมาย และเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของผู้คนในชาติ อีกทั้งเป็นที่มาของวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี กล่าวโดยรวมคือ พระพุทธศาสนาเปรียบเสมือนรากเหง้าแห่งความเป็นชาติและเป็นเอกลักษณ์ดั้งเดิมของชนชาติไทย ทั้งในด้านสังคม วัฒนธรรมและการเมือง

ปัจจุบัน ประเทศไทยกำลังเผชิญหน้ากับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว เทคโนโลยีที่ทันสมัยได้ส่งผลต่อการขยายช่องว่างทางสังคมให้แก่กว้างขึ้นทุกขณะ สังคมชนบทกำลังล่มสลาย ในขณะที่สังคมเมืองเกิดการกระจุกตัวของประชากร ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนไทยเปลี่ยนแปลงไป การอยู่รวมตัวกันอย่างหนาแน่นของประชากร ทำให้ผู้คนในสังคมเกิดความเห็นแก่ตัว เนื่องจากต้องแย่งชิงกันในแทบทุกด้านของการดำรงชีวิต ผู้คนในสังคมขาดความเมตตาหรือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกันด้วยความเชื่อที่ว่าผู้ซึ่งมีอำนาจหรือเงินทองมากกว่าเท่านั้นที่จะสามารถอยู่รอดในสังคมได้ ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจึงส่งผลอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ต่อศาสนาพุทธ ซึ่งในอดีตถือได้ว่าเป็นแกนนำและรากฐานส่วนใหญ่ของวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนในชาติ ที่ถึงแม้ว่าในด้านที่เกี่ยวกับความเชื่อในเนื้อหาสาระสำคัญของพระธรรมจะไม่มี การเปลี่ยนแปลงก็ตาม แต่ในด้านพฤติกรรมของผู้คนในสังคม จะพบว่ามี การเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเป็นอย่างมาก ด้วยสาเหตุหลัก 2 ประการ³ คือ

1) การไม่นำพาต่อการทำความเข้าใจเนื้อหาสาระของศาสนาดั้งเดิมของตน ซึ่งอาจเป็นเพราะบุคคลรอบข้างต่างไม่มีใครให้ความสนใจ หรืออาจสืบเนื่องมาจากสภาวะความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ในสังคมที่มีความเร่งรีบในการดำรงชีวิตนั้น ผู้คนจะมีความห่างเหินจากวัด เนื่องจากต้องทำมาหาเลี้ยงชีพ โดยอาจมีความเชื่อว่าศาสนาไม่ได้ทำให้ตนเองมั่งคั่งขึ้นมาแต่อย่างใด แต่เงินตราเท่านั้นที่บันดาลความสุขทางโลกให้แก่ตนมากมาย ผู้คนส่วนใหญ่ในสังคมปัจจุบันจึงมุ่งแสวงหาทุกวิถีทางที่จะทำให้ตนเองได้รับเงินทองจนอาจลืมนึกถึงศีลธรรม

² จำนวนค์ อดิวัฒนสิทธิ์. (2525). สังคมวิทยาศาสนา. หน้า 121.

³ สนิท สมักรการ. (2539). ความเชื่อและศาสนาในสังคมไทย. หน้า 88.

2) การขยายตัวของวัฒนธรรมตะวันตกในลักษณะที่ไม่ศรัทธาต่อศาสนา ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และระบบอุตสาหกรรมทำให้ผู้คนหันไปเชื่อในสิ่งที่สามารถพิสูจน์ได้ และนำเอาความรู้ทางวิทยาศาสตร์นั้นมาปรับใช้เพื่อผลประโยชน์ทางการค้า ซึ่งนอกจากวัฒนธรรมตะวันตกจะนำมาซึ่งความเจริญทางด้านวัตถุแล้ว ยังนำมาซึ่งอิทธิพลทางแนวความคิดที่เปลี่ยนไปตามแนวคิดของซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) นักจิตวิทยาผู้หนึ่งที่เน้นในเรื่องของการปลดปล่อยหรือแสดงอารมณ์ทางเพศมากกว่าการอดกลั้น⁴ ซึ่งขัดแย้งกับวัฒนธรรมตะวันออก โดยเฉพาะของไทยเป็นอย่างมาก ปัจจุบันคนไทยบางส่วนจึงมีความรู้สึกต่อคำสอนและหลักศีลธรรมดั้งเดิมของตนว่า คร่ำครึ ไม่ทันสมัย ใครจะไปสนใจการไปถึงพระนิพพานในเมื่อแท้จริงแล้ว “สวรรค์” อยู่บนโลกมนุษย์นี่เอง คนประเภทนี้จึงไม่แยแสที่จะประพฤติตนตามหลักพุทธศาสนา แต่จะพยายามทุกวิถีทางเพื่อหาเงินตรามาบำเรอความสุขทางโลกของตนให้มากที่สุด

จากภาพข่าวที่ปรากฏเกี่ยวกับความเสื่อมโทรมของพระพุทธศาสนาในสังคมไทยที่ผ่านมา อาทิเช่น “พระ เณร วัดทองธรรมชาติ และลูกศิษย์วัดลักลอบมั่วสุม เสพยาบ้า เล่นการพนัน และมีการนำผู้หญิงสาวสวยเข้าไปร่วมหลับนอนร่วมเพศ มั่ว Sex หมู่ ภายในกุฏิ ตำรวจรวบทันควัน ขณะที่ พระ เณร บ้ากาม ต่างพากันวิ่งหนีกระเจิง”⁵ ได้นำมาซึ่งผลกระทบอันใหญ่หลวงต่อความรู้สึกของคนในชาติ ดังจะเห็นได้จากผลการวิจัยของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่ระบุว่า “ข่าวพระมั่วสุมทำคนไทยเสื่อมศรัทธาในพระพุทธศาสนา ร้อยละ 51.5 พระดีต้องเดือดร้อน ชาวพุทธใส่บาตรน้อยลง ต้องหุงหาอาหารตัวเอง แคมกุ่มองเหมือนขอทาน-อาศัยผ้าเหลืองขอข้าวกิน ขณะที่คนกรุงหันหลังให้วัด เหตุชีวิตรีบเร่ง แข่งขัน ต่อสู้ มุ่งแต่งงาน เงิน และสิ่งของ ขาดการพัฒนา ด้านศีลธรรม”⁶ ซึ่งแน่นอนว่า แม้การกระทำดังกล่าว จะไม่ถือว่าเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาก็ตาม แต่คงไม่สามารถปฏิเสธได้ว่า การกระทำเหล่านั้นได้นำมาซึ่งการละเมิดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชนมาก ถึงขนาดที่ผู้คนบางกลุ่มคิดว่าเป็นการละเมิดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนอย่างร้ายแรง อันถึงขนาดเป็นการละเมิดต่อความสงบสุขสาธารณะเลยทีเดียว

⁴ แหล่งเดิม.

⁵ ไทยรัฐ. (2551, 11 ตุลาคม). รวบพระเณรชวนสีกา มั่วสุมเสพยา-เซ็กซ์หมู. สืบค้นเมื่อ 11 กรกฎาคม 2552, จาก <http://highlight.kapook.com/view/16299>

⁶ คม ชัด ลึก. (2549, 11 กันยายน). ผลวิจัยช่นข่าวพระจาวมั่วสุม ทำคนไทยเสื่อมศรัทธาศาสนาพุทธ. สืบค้นเมื่อ 11 กรกฎาคม 2552, จาก <http://www.socialwarning.m-society.go.th/socwarn/data/views.php?recordID=2070>

ในทุกสังคมต่างต้องมีกลไกในการควบคุมดูแลภายในสังคมนั้นทั้งเป็นกฎเกณฑ์ของสังคม โดยสังคมดั้งเดิมจะใช้ขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นรากฐานของกฎเกณฑ์ที่ถือได้ว่าเป็นกฎหมายภายในของสังคม เมื่อเกิดความขัดแย้งจะใช้ผู้ใหญ่ในชุมชนเป็นผู้ไกล่เกลี่ย และโดยที่ลักษณะของความสัมพันธ์เป็นความสัมพันธ์โดยตรงและเป็นส่วนตัว ดังนั้นการใช้กลไกที่มีใช้กลไกของกฎหมายในการควบคุมดูแลสังคมจึงเป็นไปได้โดยมีประสิทธิภาพ⁷ แต่อย่างไรก็ตามจนถึงปัจจุบันกฎหมายก็ยังเป็นกลไกอย่างเป็นทางการของการควบคุมทางสังคม ซึ่งกฎหมายจะมีบทบาทอย่างมากเมื่อการควบคุมทางสังคมในรูปแบบอื่น เช่น ขนบธรรมเนียมหรือจริยธรรมไร้ประสิทธิภาพหรือไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ และด้วยหนึ่งในภารกิจของกฎหมายอาญา คือ ภารกิจในการคุ้มครองสังคม กฎหมายอาญาจึงเป็นเครื่องมือในการรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองที่มีความสำคัญมาก จริงอยู่ที่ในสังคมมนุษย์มีกฎเกณฑ์อันเป็นระเบียบสังคมอันเป็นหลักเกณฑ์เกี่ยวกับความประพฤติที่มีอยู่เดิมเป็นจำนวนมาก และระเบียบสังคม อันเป็นเครื่องมือในการควบคุมความประพฤติของมนุษย์ แต่การใช้ระเบียบสังคมก็เป็นเรื่องความสมัครใจ โดยปราศจากสภาพบังคับ ระเบียบสังคมอย่างเดียวยังไม่เพียงพอที่จะทำให้มั่นใจได้ว่า สังคมจะมีความสงบและมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยอย่างแท้จริง เหตุนี้จึงต้องมีกฎหมายเข้ามาเสริม ซึ่งแม้ว่าทุกกฎหมายจะมีสภาพบังคับแต่กฎหมายอาญานับว่าเป็นกฎหมายที่มีสภาพบังคับรุนแรงที่สุด

แต่อย่างไรก็ตาม การใช้กฎหมายอาญาเพื่อเป็นเครื่องมือคุ้มครองการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ในสังคมต้องกระทำเฉพาะเท่าที่จำเป็นที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้เท่านั้น เพราะหากมีการบัญญัติกฎหมายอาญาอย่างพร่ำเพรื่อแล้ว สิทธิและเสรีภาพของบุคคลจะถูกกระทบกระเทือนเกินความจำเป็น อันไม่สอดคล้องกับหลักประชาธิปไตย

วัตถุประสงค์ที่สำคัญในการดำเนินคดีอาญา คือ เพื่อนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ อำนวยความยุติธรรม รักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม อาจกล่าวได้ว่าเป็นการประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนบนพื้นฐานของความเสมอภาค บรรดาความผิดที่มีโทษทางอาญาได้ถูกบัญญัติในกฎหมายลักษณะต่างๆ เป็นการห้ามมิให้กระทำการบางอย่าง ด้วยความมุ่งหมายที่จะควบคุมพฤติกรรมคนในสังคมและจัดระเบียบสังคม ซึ่งการห้ามกระทำการบางอย่างโดยกำหนดความผิดและโทษไม่อาจยับยั้งการกระทำผิดนั้นได้ หลายครั้งที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคม ผู้กระทำความผิดและผู้เสียหาย กลับเป็นการสร้างภาระในหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม

⁷ สกต นิสารัตน์. (2545). กฎหมายอาญาและการลงโทษที่เหมาะสม: แนวความคิดทางด้านปรัชญาและความยุติธรรมทางสังคม. หน้า 6.

ในบางกรณี การดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิดอันเกิดจากเจตนาชั่วร้ายภายใน (Mens rea) ก็เป็นสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม แต่ถ้าพฤติการณ์ของผู้กระทำความผิดมีลักษณะไม่ร้ายแรง มีความกำกึ่งระหว่างความผิดอาญากับข้อพิพาททางแพ่ง การวินิจฉัยว่าผู้นั้นกระทำความผิดอาญาหรือไม่ จึงยาก ซึ่งโดยสภาพแล้วความผิดเหล่านั้นมิใช่ความผิดร้ายแรง ทำให้ไม่คุ้มค่ากับการดำเนินกระบวนการยุติธรรม ซึ่งหากได้มีการนำมาตรการอื่นมาใช้แทนการลงโทษทางอาญาบางประการ อาจได้รับผลดีมากกว่า

ดังที่กล่าวมาแล้วทั้งหมด ผู้ศึกษาจึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาถึงการกระทำความผิดที่กระทบต่อความสงบสุขสาธารณะ โดยมุ่งเน้นไปที่การกระทำละเมิดต่อศาสนา โดยเฉพาะศาสนาพุทธที่ถือเป็นศาสนาที่ผู้คนส่วนใหญ่ในชาติไทยให้ความนับถือ โดยยกตัวอย่างการกระทำบางอย่างที่เป็นการละเมิดต่อพุทธศาสนาอย่างร้ายแรง เช่น การมีความสัมพันธ์ทางเพศ ที่ส่งผลกระทบต่อศรัทธาของผู้คนส่วนใหญ่ในชาติ อันส่งผลกระทบต่อความสงบสุขสาธารณะ และแนวคิดในการบัญญัติกฎหมายอาญาและ โทษทางอาญา ท้ายที่สุด ผู้ศึกษาได้เสนอมาตรการอื่นในการลงโทษแทนการลงโทษทางอาญา

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษาถึงบทบาทของศาสนาในการคุ้มครองความสงบสุขสาธารณะ โดยเฉพาะพระพุทธศาสนา ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในสังคมไทย ประวัติศาสตร์และบทบาทของศาสนาพุทธที่มีส่วนในการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมไทย

1.2.2 เพื่อศึกษาแนวคิดในการกำหนดกฎหมายอาญาและความผิดอาญาที่มีสภาพเป็นการก่ออันตรายหรือทำให้เกิดความเสียหาย

1.2.3 เพื่อศึกษาแนวคิดในการลงโทษและโทษทางอาญา รวมไปถึงเสนอมาตรการอื่นในการลงโทษทางอาญาในการคุ้มครองความสงบสุขสาธารณะ

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

ศาสนานับเป็นสถาบันหนึ่งในสังคมที่เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจผู้คนในชาติ การกระทำละเมิดต่อศาสนา ถือเป็นการละเมิดต่อศีลธรรมอันดีและความสงบเรียบร้อยของประชาชนอย่างร้ายแรง และได้ส่งผลกระทบต่อขนาดเป็นการกระทำที่ละเมิดต่อความสงบสุขสาธารณะ การบัญญัติกฎหมายอาญา จึงนับว่าเป็นกลไกหนึ่งในการควบคุมสังคมให้สงบเรียบร้อย แต่อย่างไรก็ตาม การใช้กฎหมายอาญาเพื่อเป็นเครื่องมือคุ้มครองการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ในสังคมต้องกระทำเฉพาะเท่าที่จำเป็นที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้เท่านั้น เพราะหากมีการบัญญัติกฎหมายอาญาอย่างพร่ำเพรื่อแล้ว

สิทธิและเสรีภาพของบุคคลจะถูกกระทบกระเทือนเกินความจำเป็น แต่ถ้าพฤติกรรมของผู้กระทำ ความผิดมีลักษณะไม่ร้ายแรง มีความกำกึ่งระหว่างความผิดอาญากับข้อพิพาททางแพ่ง การวินิจฉัยว่าผู้กระทำความผิดอาญาหรือไม่จึงยาก ซึ่งโดยสภาพแล้วความผิดเหล่านั้นมิใช่ความผิดร้ายแรง ทำให้ไม่คุ้มค่ากับการดำเนินกระบวนการยุติธรรม ซึ่งหากได้มีการนำมาตรการอื่นมาใช้ แทนการลงโทษทางอาญาบางประการ อาจได้รับผลดีมากกว่า

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

ศึกษาประวัติศาสตร์และบทบาทของศาสนาในการคุ้มครองความสงบสุขสาธารณะ โดยเฉพาะบทบาทของศาสนาพุทธที่มีต่อสังคมไทย ศึกษาแนวความคิดในการบัญญัติกฎหมายอาญา แนวความคิดในการบัญญัติกฎหมายอาญาที่มีสภาพเป็นการก่อให้เกิดความเสียหายและก่ออันตราย แนวความคิดในโทษและการลงโทษทางอาญา และแนวความคิดในการนำมาตรการอื่นมาใช้ แทนโทษทางอาญา

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

เป็นการศึกษาโดยการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาจากตัวบทกฎหมายตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน หนังสือ บทความ เอกสารวิจัย Website ทั้งของประเทศไทยและของต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ทำให้ทราบถึงความสำคัญ ประวัติศาสตร์ และความเหมาะสมในด้านบทบาทและหน้าที่ของศาสนาที่มีต่อสังคม โดยเฉพาะบทบาทของศาสนาพุทธที่มีส่วนในการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมไทย

1.6.2 ทำให้ทราบถึงแนวความคิดในการบัญญัติกฎหมายอาญา แนวความคิดของการบัญญัติกฎหมายอาญาที่มีสภาพเป็นการก่ออันตรายหรือก่อให้เกิดความเสียหาย

1.6.3 นำความรู้ที่ศึกษามาเป็นแนวทางในการนำหลักกฎหมายดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในปัจจุบันเพื่อให้เหมาะสมแก่กรณีต่างๆ โดยกำหนดมาตรการเพิ่มเติมอื่นๆ แทนการลงโทษทางอาญา

บทที่ 2

แนวคิดเกี่ยวกับศาสนา ความสำคัญของพระพุทธศาสนา และกฎหมายของไทย

ศาสนาจัดเป็นปรากฏการณ์อย่างหนึ่งของสังคม ที่สะท้อนถึงความต้องการของมนุษย์ ที่จะขจัดความกลัว และสร้างความมั่นใจให้กับตนเอง รวมไปถึงความต้องการรู้แจ้งเห็นจริงเกี่ยวกับโลกและชีวิต ด้วยเหตุผลดังกล่าว ศาสนาจึงเข้ามามีบทบาทต่อการกำหนดแนวทางในการดำเนินชีวิต และเป็นมาตรการควบคุมความประพฤติของผู้คนในสังคมให้อยู่ในกรอบของความถูกต้องดีงาม

2.1 ทฤษฎีหรือแนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อและศาสนา

ความเชื่อเป็นปรากฏการณ์ทางจิตของมนุษย์ที่เกิดจากการสนองความอยากรู้อยากเห็น (Curiosity) ซึ่งจัดว่าเป็นสัญชาตญาณดั้งเดิม เริ่มต้นตั้งแต่มนุษย์เกิดมาเป็นทารก มีพัฒนาการความใคร่รู้ในวัยเด็ก จนเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ในวัยเด็กมนุษย์แสวงหาความรู้จากประสบการณ์ด้วยประสาทสัมผัส และตั้งคำถามเพื่อหาคำตอบจากปัญหาต่างๆ รอบตัว เมื่อเติบโตขึ้นมาจะแสวงหาความเชื่อทางประสบการณ์ด้วยประสาทสัมผัสส่วนอื่น เพื่อนำเป็นข้อมูลในการใช้ความคิดและการศึกษาเล่าเรียน มีวัตถุประสงค์ให้มนุษย์ได้เรียนรู้ เห็น สัมผัส ทดลองปฏิบัติ เพื่อจะโยงประสบการณ์จากการเรียนรู้ไปสู่การคิดอย่างมีระบบและเหตุผล ไม่เชื่อด้วยมโนภาพ ไม่เชื่อด้วยอารมณ์ความรู้สึก และไม่เชื่อด้วยศรัทธาที่หยุดนิ่งหรือศรัทธาที่ไม่ก่อให้เกิดปัญญา

โดยทั่วไปมนุษย์จะมีความเชื่อ 3 แบบ คือ

1) ความเชื่อแบบศรัทธาปสาทะ (Faith) เช่น ความเชื่อศรัทธาทางศาสนา ลัทธิ ความเชื่อในพระเจ้า สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ศรัทธาในตัวบุคคล องค์ศาสดาพยากรณ์ วิรบุรุษ หรือแม่กระทั่งนักการเมือง ที่บางครั้งเป็นความเชื่อที่ไม่สามารถจะหาคำตอบมาเป็นเหตุผลอ้างอิงได้ เป็นความเชื่อ ความศรัทธาเพราะอยากเชื่อ เป็นความเชื่อที่เกิดจากอารมณ์แบบอัตวิสัยที่เกิดจากความจงรักภักดี ความไว้นือเชื่อใจ ความหลงใหลที่เกิดจากความกระตือรือร้นเพราะอยากเชื่อ เป็นสภาพจิตที่ไม่ต้องการใช้เหตุผล ดังคำกล่าวที่ว่า “ที่ใดมีเหตุผล ที่นั่นไม่มีศรัทธา”

2) ความเชื่อที่เกิดจากการยอมรับว่าสิ่งหนึ่งมีอยู่หรือเป็นความจริง โดยอาศัยพยานหลักฐานและข้อมูลสนับสนุน เป็นความเชื่อที่อาศัยเหตุผล แต่ยังคงเป็นเหตุผลที่แฝงกับอารมณ์ความรู้สึกเป็นความเชื่อแบบอัตวิสัย ร่วมกับความเชื่อในการยอมรับความจริงตามสภาวะ

หรือ ภาวิสัย ผู้ที่มีความเชื่อแบบนี้ ส่วนใหญ่จะลดอคติบางส่วนและเพิ่มเหตุผลมากกว่าเดิม ดังคำกล่าวที่ว่า “ศรัทธาจะต้องมีมาก่อนความเข้าใจทั้งหมด มิฉะนั้น มนุษย์จะไม่เข้าใจในพระเจ้าที่เป็นอนันตะ” และ “ข้าพเจ้ามีปรารถนาที่จะเข้าใจเพื่อที่จะเชื่อ แต่ข้าพเจ้าเชื่อเพื่อจะได้เข้าใจ”

3) ความเชื่อที่เกิดจากองค์ความรู้ (Knowledge) เป็นความเชื่อโดยอาศัยการมีพยานหลักฐานที่สามารถพิสูจน์ได้ด้วยประสาทสัมผัส เป็นความเชื่อที่เกิดจากการยอมรับในสิ่งใดสิ่งหนึ่งว่ามีอยู่จริง สามารถพิสูจน์ได้ด้วยประสบการณ์ จากพยานหลักฐานที่เชื่อถือได้ หรือเป็นองค์ความรู้สากลที่มีการยอมรับว่าเป็นความจริง ความเชื่อแบบนี้ได้แก่ ความรู้ที่มีการพิสูจน์แล้วว่า เป็นความจริงจากประสาทสัมผัส

ดังนั้น ความเชื่อทางศาสนาจึงเป็นความเชื่อที่ไม่ต้องการการวิพากษ์วิจารณ์ว่าศาสนาใดผิดหรือถูก หรือมีค่าควรแก่การเคารพนับถือมากน้อยกว่ากัน

ดังที่กล่าวมาแล้ว มนุษย์มีความเชื่อ 3 อย่าง คือ ความเชื่ออันเกิดจากศรัทธา ความเชื่ออันเกิดจากอารมณ์ และความเชื่อที่เกิดจากเหตุผล มีผู้กล่าวว่า ศาสนาเกิดจากความศรัทธา เกิดจากอารมณ์ความรู้สึกลึก

แนวคิดที่น่าสนใจมากที่สุดเกี่ยวกับความเป็นมาของศาสนา คือ แนวคิดที่ว่า “ลัทธิวิญญาณ” (Aminism) ของเซอร์ เอ็ดเวิร์ด บี. ไทเลอร์ ในบรรดานักมานุษยวิทยาด้วยกันแล้ว ดูเหมือนจะไม่มีใครเกินไทเลอร์ ในเรื่องการให้ความสำคัญแก่วิญญาณ ที่ถือว่าเป็นที่มาของศาสนาต่างๆ รวมทั้งเป็นสาระสำคัญของศาสนา อย่างน้อยที่สุด ศาสนาทุกศาสนาย่อมจะมีเรื่องของ “วิญญาณ” เข้ามาเกี่ยวข้องด้วยเสมอ

อาจกล่าวได้ว่า ไทเลอร์เป็นนักมานุษยวิทยาคนแรกที่พยายามหาคำอธิบายอย่างมีเหตุผลทางวิชาการเกี่ยวกับพฤติกรรมทางศาสนาของมนุษย์ โดยเฉพาะความเชื่อเรื่องภูต ผี วิญญาณ และเทพยดาต่างๆ ซึ่งเป็นปรากฏการณ์เกี่ยวกับวิญญาณทั้งสิ้น ไทเลอร์ พยายามหาเหตุผลมาอธิบายว่า มนุษย์ได้คิดสร้างเรื่องวิญญาณ (Soul) ขึ้นมาได้อย่างไร โดยการออกไปศึกษาพฤติกรรมทางศาสนาของชนเผ่าดั้งเดิมต่างๆ แล้วนำมาคิดหาเหตุผลตามความคิดของนักปราชญ์ชาวอังกฤษ ในที่สุด ไทเลอร์ก็ลงความเห็นเห็นว่า พฤติกรรมด้านความฝันและการมองเห็นภาพหลอนต่างๆ เป็นปรากฏการณ์ทางจิตที่สร้างความพิศวง

แนวคิดหรือทฤษฎีเรื่องวิญญาณของไทเลอร์สามารถแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนที่ว่าด้วยวิญญาณของสัตว์และของมนุษย์แต่ละตัวตน ซึ่งสามารถคงอยู่ต่อไปหลังจากที่ร่างกายเน่าเปื่อยผุพัง และส่วนที่ว่าด้วยภูต ผี ปีศาจอื่นๆ ซึ่งมีการจัดลำดับ ไทเลอร์เสนอว่า ดวงวิญญาณต่างๆ มีความผูกพันและควบคุมเหตุการณ์ต่างๆ รวมทั้งชีวิตของมนุษย์ในปัจจุบันและอนาคต

นอกจากไทเลอร์ นักปราชญ์อื่นๆ ที่สนใจเรื่องที่มาของศาสนา อาทิ วิลเฮล์ม ชมิดท์ (Willhelm Schmidt) นักปราชญ์ชาวเยอรมันผู้มีความเห็นขัดแย้งกับไทเลอร์ในเรื่องความเป็นมาของศาสนา โดยเสนอว่า ศาสนามิได้ต้นกำเนิดมาจากพิธีกรรมบูชาดวงพระผู้เป็นเจ้าของชนเผ่าต่างๆ เป็นอันดับแรก ต่อมาจึงเสื่อมทรามเป็นการบูชาภูต ผี และวิญญาณต่างๆ แต่แนวคิดนี้ก็มิได้รับความสนใจเท่าที่ควร

จะเห็นได้ว่าที่มาของศาสนานั้น มีนักปราชญ์ทั้งนักมานุษยวิทยาและนักสังคมวิทยาเสนอข้อคิดคะเนไว้มากมาย แต่ความเชื่อและพฤติกรรมที่ปรากฏกันแพร่หลายในสังคมดั้งเดิมและสังคมโบราณ ยุคก่อนวิทยาศาสตร์ ก็คือ ความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณ

เนื่องจากศาสนา คือ กระบวนการตอบสนองความต้องการทางจิตวิญญาณของมนุษย์ เพราะมนุษย์โดยธรรมชาติมีความต้องการมูลฐาน 4 ประการ คือ ความต้องการด้านกายภาพและชีวภาพเพื่อการดำรงอยู่ของชีวิต ความต้องการทางสังคม ความต้องการทางปัญญา และความต้องการทางจิตวิญญาณ คนยากจนต้องการปัจจัย 4 เพื่อการอยู่รอด คนร่ำรวยต้องการการยอมรับจากสังคม นักปราชญ์ต้องการแสวงหาทางปัญญา ส่วนผู้มีทุกข์ท้อใจปรารถนาที่พึ่งพิงทางจิตวิญญาณ สามประการแรกเป็นความต้องการของมนุษย์ทางโลก ประการหลังเป็นความต้องการมนุษย์ในทางธรรม และเป็นสิ่งเดียวที่เราหาคำตอบได้จากศาสนา หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ ศาสนาเท่านั้นที่สามารถตอบสนองความต้องการทางจิตวิญญาณของมนุษย์ได้ ด้วยเหตุนี้ ศาสนาจึงเกิดขึ้น ศาสนาจึงต้องมีอยู่ และศาสนาจึงมีประโยชน์ต่อมนุษย์ ครอบคลุมที่มนุษย์ต้องการปรัชญาชีวิต ต้องการความดีงาม ต้องการความสุขขั้นสูง

มนุษย์นั้นต้องการความสุข 2 ประเภท คือ ความสุขทางกามวัตถุหรือกามสุข ที่จัดเป็นอามิสสุข กับความสุขขั้นสูงที่ไม่ต้องอาศัยกาม เรียกว่า นิราสมิสสุข ความสุขขั้นสมบูรณ์ คือความสุขขั้นสูงสุดอันจะนำไปสู่ความหลุดพ้น เป็นความสุขที่เกิดจากความสงบทางใจหรือวิมุติสุข เป็นสุขที่ไม่ต้องอาศัยวัตถุกาม ไม่ต้องอาศัยการให้ แต่เป็นสุขที่เกิดขึ้นเองภายในจิตใจ เมื่อมนุษย์ได้ปฏิบัติตามแนวทางของศาสนานั้นๆ

ศาสนาจึงเป็นทั้งเครื่องชี้ทางที่สอนและเป็นเครื่องมือที่ใช้บังคับมนุษย์ ให้ตั้งอยู่ในความดีงาม ศาสนาเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดการสร้างสรรคทางวัฒนธรรมประเพณี การเกิดวรรณกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม จิตรกรรม หัตถกรรม ตลอดจนนาฏดนตรี

ศาสนาเป็นแหล่งที่มาของการศึกษา ศาสนากระตุ้นให้มนุษย์รักการเรียนรู้ ดังจะเห็นได้จากศาสนาคริสต์ที่กระตุ้นให้ยุโรปในศตวรรษที่ 17 ผลិតศิลปวิทยาการมากมาย อันเป็นรากฐานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในปัจจุบัน การบวชเรียนทางพุทธศาสนาก่อให้เกิดการเรียนรู้และใฝ่รู้ วัฒนธรรมและศิลปวิทยาการอันรุ่งเรืองในดินแดนอาหรับเกิดจากการเรียนรู้จาก

ศรัทธาที่ชาวมุสลิมมีต่อพระเจ้าทั้งสิ้น นอกจากนี้ ศาสนายังใช้เป็นเครื่องมือในการขัดเกลาอุปนิสัย และพฤติกรรมของมนุษย์

อย่างไรก็ตาม ศาสนาก็มีอิทธิพลในทางลบของมนุษย์ในบางครั้ง นักปรัชญาตะวันตก อ้างว่า การที่ศาสนาสอนในเรื่องพรหมลิขิต สอนเรื่องกรรมเก่า สอนเรื่องสัน โดษ เป็นอุปสรรคต่อ ความเจริญทางวัตถุ สร้างอุปนิสัยทางลบ โดยเฉพาะผู้ที่หลงใหลในศาสนา มักคิดถึงแต่ตนเอง

นักปรัชญาตะวันตกบางคนเห็นว่า ศาสนา คือ เครื่องขัดขวางความก้าวหน้าทางวิชาการ ขัดขวางความเปลี่ยนแปลง ยึดติดในพิธีกรรม ศาสนจักรเปรียบเสมือนแมงมุมที่ติดในใยของตนเอง บางศาสนามักก่อให้เกิดการเข่นฆ่า สงครามครูเสด การกำจัดผู้ไม่เข้ารีตทางศาสนา ในยุโรปยุคมืด เป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงความเชื่อของศรัทธาที่นำไปสู่การเบียดเบียนเข่นฆ่าอย่าง โศกเศร้า ดังที่เคย จารึกในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ ซิกมุนด์ ฟรอยด์ กล่าวว่า ศาสนาเกิดจากปฏิกิริยาทาง สัตว์ชาติญาณของมนุษย์ที่ต้องการความคงอยู่ของตนเอง เพื่อความอยู่รอดของเผ่าพันธุ์ เกิดจาก สัตว์ชาติญาณทางเพศ เกิดจากปฏิกิริยาทางอารมณ์ โดยย่ำว่า ความศรัทธาที่มนุษย์มีต่อศาสนา คือ ปฏิกิริยาที่เนื่องมาจากการเก็บกดความรู้สึกทางเพศ ส่วนพระเยซูซาโร พระภิกษุชาวอังกฤษ มีความเห็นแย้งว่า ความมัวเมาเรื่องทางเพศ เพราะมนุษย์เก็บกดความต้องการด้านศาสนา

นักปราชญ์ที่สนใจด้านศาสนาหลายท่านได้เสนอแนวคิดที่น่าสนใจในเรื่องที่เกี่ยวกับ ส่วนประกอบหรือสาระสำคัญของศาสนา อาทิ อิมิล เดอร์ไคม์ ได้เสนอว่า ปรากฎการณ์ทางศาสนา นั้นจะต้องประกอบด้วยสาระสำคัญ 2 ประการ คือ ส่วนที่เป็นความเชื่อ (Beliefs) อย่างหนึ่ง และ ส่วนที่เป็นพิธีกรรม (Rites) อย่างหนึ่ง ส่วนแรกนั้นประกอบด้วยสภาวะด้านความคิดและ ประกอบด้วยสิ่งที่เป็นตัวแทนความคตินั้นๆ สำหรับส่วนที่สองเป็นเรื่องของแบบพิธีในการกระทำ ต่างๆ

สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย คือ สิ่งที่ทบบัญญัติหรือข้อกำหนดทางศาสนาปกป้องและ แยกออกจากสิ่งอื่น ส่วนสิ่งที่เป็นเรื่องของทางโลกต่างๆ ไปนั้น เป็นสิ่งที่อยู่ภายใต้ทบบัญญัติ ของศาสนาเป็นกลุ่มที่จะต้องปฏิบัติตามพระคัมภีร์ และจะต้องอยู่แยกต่างหากจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความเชื่อทางศาสนา จึงเปรียบประดุจการเป็นตัวแทนของการปฏิบัติในเรื่องการแบ่งแยกโลก ออกเป็นสองส่วน ส่วนพิธีกรรมต่างๆ ก็ได้แก่ กฎเกณฑ์กำหนดความประพฤติ ซึ่งบอกกล่าวถึง วิธีการปฏิบัติตนต่อคนต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายว่า ควรจะปฏิบัติอย่างไรในกาลใด เดอร์ไคม์ถือว่า ศาสนามีไว้เป็นเพียงแต่ความเชื่อและพิธีกรรมของบุคคลแต่ละบุคคลเท่านั้น เขาเห็นว่า ศาสนา เป็นสมบัติของกลุ่มชนและเป็นสิ่งที่ผูกพันสมาชิกของกลุ่มชนให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

จึงนิยามศาสนาได้ดังนี้ “ศาสนา คือ ระบบรวมของความเชื่อและการปฏิบัติต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย นั่นคือ สิ่งที่กำหนดและมีข้อห้ามแยกไว้เป็นพิเศษ ความเชื่อและการปฏิบัติเหล่านี้ จะรวมคนเข้ามาเป็นกลุ่มที่ยึดถือศีลธรรมเดียวกัน ปฏิบัติตามกฎหมายเดียวกัน”

ดังนั้นความหมายอย่างกว้างที่สุด เมื่อเราพูดถึงพฤติกรรมทางศาสนาของมนุษย์ในสังคมต่างๆ หมายถึง พฤติกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของวิญญาณ ภูต ผี ปีศาจ เจ้า เทพยดา เทวา และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในจักรวาล รวมทั้งพฤติกรรมที่มีลักษณะเป็น “สิ่งลึกลับเหนือธรรมชาติ” ทั้งหมดทั้งปวงไม่ว่าจะเป็นพวกไสยศาสตร์ หรือมายาศาสตร์ ทั้งนี้เพราะ “ศาสนา” ของมนุษย์มีอยู่หลายระดับและแตกต่างกันมากมาย แต่ถ้าพิจารณาตามความหมายอย่างแคบ พฤติกรรมทางศาสนาจะไม่รวมถึงพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับไสยศาสตร์หรือมายาศาสตร์ เมื่อเป็นเช่นนี้ ศาสนาของสังคมดั้งเดิมทั้งหลายอาจถือว่าไม่ใช่ศาสนาตามความหมายนี้ก็ได้

นักปราชญ์ผู้นิยมแยกศาสนาออกจากมายาศาสตร์ อาทิ มาลินาสกี (Malinowski) ได้แบ่งแยกพฤติกรรมทางศาสนาและมายาศาสตร์หรือไสยศาสตร์ออกจากกันอย่างชัดเจน โดยเสนอว่า มายาศาสตร์หรือไสยศาสตร์นั้นเป็นศิลปะในทางปฏิบัติเป็นการกระทำเพื่อหวังผลอย่างใดอย่างหนึ่ง เพราะเป็นการกระทำพิธีกรรม ใช้คาถาอาคม เพื่อผลในทางปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งของมนุษย์เท่านั้น และผลนั้นต้องเกิดขึ้นภายในเวลาที่ไม่นานนัก ส่วนศาสนา ถือว่าเป็นองค์กรที่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้ด้วยตนเอง แต่วัตถุประสงค์ของการปฏิบัติทางศาสนามักจะสลับซับซ้อนมองไม่เห็นอย่างชัดเจนเหมือนมายาศาสตร์ อย่างไรก็ตาม มาลินาสกี ยอมรับว่าทั้งศาสนาและมายาศาสตร์ก็มีจุดกำเนิดมาแบบเดียวกัน คือ เพื่อมุ่งสนองความต้องการทางอารมณ์และจิตใจของมนุษย์ในขณะที่ตกอยู่ในภาวะแห่งความตึงเครียดทั้งหลาย

กล่าวโดยสรุป อาจกล่าวได้ว่าพฤติกรรมทางศาสนาของมนุษย์ในสังคมต่างๆ นั้นมีอยู่แตกต่างกันมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อเรารวมพฤติกรรมทางมายาศาสตร์หรือไสยศาสตร์เข้าไปด้วยกัน เป็นการยากมากที่เราจะแยกพฤติกรรมทางมายาศาสตร์ออกจากพฤติกรรมทางศาสนาอย่างเด็ดขาด เพราะพฤติกรรมทั้งสองประการย่อมควบคู่กันไปเสมอ

ศาสนามีหน้าที่สำคัญต่อมนุษย์ แม้ว่าสังคมในกลุ่มคอมมิวนิสต์จะถือว่าศาสนา คือ ยาเสพติด และพยายามทำลายล้างศาสนาดั้งเดิมต่างๆ แต่ยังหาทำลายหมดสิ้นไปไม่มีพยานหลักฐานบางอย่างยืนยันว่า ยังคงมีพฤติกรรมทางศาสนาอยู่ในหมู่ประชาชนบางส่วนของประเทศจีนและรัสเซีย เมื่อลัทธิคอมมิวนิสต์เสื่อมลง ศาสนากลับรุ่งเรืองขึ้นมาอีกครั้ง ซึ่งเราอาจแยกประโยชน์หรือหน้าที่ของศาสนาออกเป็น 2 ประการ คือ

1) หน้าที่หรือประโยชน์ทางด้านจิตใจ ข้อนี้เราต้องพิจารณาถึงภาวะทางจิตของมนุษย์ ประกอบด้วย ตามแนวความรู้ด้านจิตวิทยาสมัยใหม่ จิตใจของมนุษย์ไม่สามารถแยกออกจากระบบของร่างกายโดยเฉพาะระบบประสาทและสมองของมนุษย์ได้ ความมั่นคงแข็งแรงของสุขภาพจิตขึ้นอยู่กับระบบประสาทและสมองของมนุษย์แต่ละคนว่า มีความสมบูรณ์เข้มแข็งเพียงใด นอกจากนั้น โดยที่มนุษย์เป็นสัตว์สังคม วัฒนธรรมหรือธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ที่มีอยู่ในแต่ละสังคม และที่บิดา มารดา ตลอดจนบุคคลอื่นๆ ในสังคมที่เกี่ยวข้องกับเราได้ถ่ายทอดมาให้กับเรา โดยวิธีการอบรมสั่งสอนและแสดงแบบพฤติกรรมต่างๆ ย่อมเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในระบบความรู้ ความคิดของเราด้วย สิ่งเหล่านี้ย่อมสะสมในสมองในรูปของความทรงจำ (Memory) ความระลึกจำต่างๆ และจากความรู้ทางชีววิทยา สรีรวิทยา ทำให้เราทราบว่า ลักษณะประสาทและสมองของมนุษย์ ซึ่งเป็นพื้นฐานรองรับภาวะทางจิตต่างๆ ของมนุษย์นั้น มีลักษณะซับซ้อนมาก ด้วยเหตุนี้ ภาวะทางจิตของมนุษย์จึงมีลักษณะซับซ้อน สามารถจินตนาการเกี่ยวกับเหตุการณ์ สถานที่ และเวลาได้อย่างลึกซึ้ง ภาวะทางจิตเช่นนี้ทำให้นักปราชญ์บางคนถึงกับกล่าวว่า “มนุษย์นั้นมีทั้งความกลัวและความวิเศษอยู่ในตัวมากมาย”

ในแง่ของความกลัว มนุษย์สามารถสร้างจินตนาการในด้านนี้ได้หลายอย่าง มนุษย์ดูเหมือนจะเป็นสัตว์ประเภทเดียวที่สามารถสร้างความกลัวในสิ่งที่ไม่ได้อยู่จริง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อมนุษย์สมัยใหม่ซึ่งเหินห่างจากศาสนา แข่งขัน แย่งชิงกันทำมาหากินอย่างหนัก ต้องเผชิญกับความเครียดทางอารมณ์และจิตใจมากกว่าคนสมัยเก่า คนที่มีความกระวนกระวายใจ อยู่เสมอย่อมจะอยู่อย่างสงบสุขไม่ได้

ในแง่ของความวิเศษของภาวะทางจิตของมนุษย์ มนุษย์สามารถคิดหาเหตุผลต่างๆ มาสนับสนุนการกระทำของตนเองและของคนอื่น สามารถเรียนรู้ได้อย่างลึกซึ้ง และมีความจำที่ยอดเยี่ยม สามารถสร้างจินตนาการและมโนภาพ

และด้วยเหตุที่ธรรมชาติได้สร้างมนุษย์ให้มีทั้งความวิเศษและความกลัว ศาสนาจึงถูกคิดค้นมาเพื่อทำหน้าที่ลดความกลัว ความไม่แน่นอน และความกระวนกระวายใจ โดยนัยนี้ จึงกล่าวได้ว่า ผู้ที่ยึดมั่นในศาสนาใดศาสนาหนึ่งอย่างเคร่งครัด ย่อมมีความสุขทางใจมากกว่าผู้ห่างเหินศาสนาแน่นอน

นอกจากนั้น ในการดำรงชีวิตตามปกติของมนุษย์ เราย่อมพบว่า มนุษย์ทุกคนเมื่อเกิดมาแล้วย่อมต้องเผชิญความจริงของชีวิตประการหนึ่ง คือ การตาย ความกลัวตายจึงเป็นความกลัวอย่างที่สุดประการหนึ่งของมนุษย์ แต่จากความรู้และประสบการณ์ มนุษย์ทราบดีว่ามีอาจหลีกเลี่ยงความตายได้ แม้ระหว่างที่ยังมีชีวิตอยู่ ก็ยังต้องเผชิญกับความตายของบุคคลอื่นเรื่อยๆ โดยเฉพาะความตายของบุคคลอันเป็นที่รัก ที่กระทบกระเทือนใจมากที่สุด

เมื่อเกิดเหตุการณ์ดังกล่าว บุคคลที่เคร่งศาสนาจะมองเห็นสังขรณ์ในชีวิตอย่างแท้จริง และควบคุมอารมณ์ต่อความสูญเสียได้ ศาสนาจึงเปรียบเสมือนที่พึ่งทางใจของบุคคลที่ตกในห้วงทุกข์อย่างรุนแรง

กล่าวโดยสรุป หน้าที่หรือประโยชน์ทางจิตใจนี้อาจกล่าวได้ว่า ศาสนาได้ทำหน้าที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ทำให้ผู้คนมั่นใจในความสามารถของตนเอง เกิดความอบอุ่นและมีขวัญกำลังใจที่ดี สามารถที่จะยืนหยัดต่อสู้ในยามวิกฤตต่างๆ

2) หน้าที่หรือประโยชน์ทางด้านสังคม ศาสนาได้กลายเป็นสัญลักษณ์ศักดิ์สิทธิ์ของสังคมหรือของกลุ่มชนที่นับถือศาสนาเดียวกันจะมีความรู้สึกต่อกันอย่างอบอุ่น และมีความรู้สึกถึงความ เป็นพวกเดียวกัน มีอดีต ปัจจุบันและอนาคตร่วมกัน การที่เรานับถือพระเจ้าองค์เดียวกัน มีศาสดา องค์เดียวกัน มีความเชื่อและอยู่ภายใต้บทบัญญัติทางศีลธรรมอันเดียวกัน ย่อมจะช่วยอำนวยความสะดวกในการอยู่ร่วมกันเป็นอย่างมาก แต่ทั้งนี้ มิได้หมายความว่า คนที่นับถือศาสนาแตกต่างกันจะอยู่ ร่วมกันในสังคมเดียวกันอย่างสันติสุขไม่ได้ ความจริงแล้ว สังคมระดับชาติสมัยใหม่ทั้งหลาย ต่างประกอบด้วยคนหลายเชื้อชาติหลายศาสนา แต่ก็มี ความเจริญรุ่งเรืองสงบสุขพอสมควร การกระทบกระทั่งระหว่างคนต่างศาสนาอาจมีขึ้นบ้าง ถ้าหากรัฐบาลไม่มีมาตรการเกี่ยวกับเรื่องนี้ อย่างเป็นธรรมเพียงพอ ข้อควรสำคัญที่ควรคำนึงถึง คือ เราไม่ควรถือว่าศาสนาเราดีและถูกศาสนาเดียว และคนที่นับถือศาสนาอื่น ไม่จำเป็นต้องเป็นศัตรูกับเราเสมอไป เพราะโดยหลักการแล้ว ศาสนาทุก ศาสนาย่อมมุ่งกล่อมเกลากมลสันดานของมนุษย์ มุ่งสอนให้เป็น “คนดี” เพื่อความอยู่รอดและ เจริญรุ่งเรืองของบุคคลแต่ละคนและสังคมของเขาด้วย โดยจะเห็นได้ว่า กิจกรรมทางศาสนามักจะ เข้ามาเกี่ยวข้องกับทุกช่วงชีวิตของมนุษย์ทุกขณะตั้งแต่เกิดไปจนกระทั่งตาย ก่อให้เกิดโลกทัศน์ ค่านิยม พฤติกรรมที่แสดงออกตามความเชื่อ นอกจากนี้ยังส่งผลต่อภาพรวมของสังคม คือ เป็นบ่อเกิดของประเพณี วัฒนธรรม แบบแผน การดำเนินชีวิต ศาสนาจึงนับว่าเป็นหลักความเชื่อ ที่มีพลังมากที่สุดและเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้คนในสังคมที่ลึกซึ้งที่สุด

2.2 ความสำคัญของพระพุทธศาสนาต่อชาติไทย

ตามสถิติของกรมการศาสนา ประมาณร้อยละ 95 ของประชากรไทยนับถือศาสนาพุทธ⁸ เราจึงไม่สามารถปฏิเสธได้ว่า ศาสนาพุทธมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนไทยในฐานะที่เป็น สถาบันหลักของสังคมที่มีความหมาย และเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของ ผู้คนในชาติ อีกทั้งเป็นที่มาของวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี กล่าวโดยรวมคือ พระพุทธศาสนาเปรียบ เสมือนรากเหง้าแห่งความเป็นชาติและเป็นเอกลักษณ์ดั้งเดิมของชนชาติ

⁸ จานงค์ อภิวัฒนสิทธิ์. เล่มเดิม. หน้า 121.

ไทยทั้งในด้านสังคม วัฒนธรรมและการเมือง⁹ ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทยโดยมีเหตุผลสนับสนุนคำกล่าว ดังนี้¹⁰

1) เป็นศาสนาที่เป็นนับถือของประชากรส่วนใหญ่ในประเทศ

ในประเทศไทยมีประชากรที่นับถือศาสนาพุทธมากถึงร้อยละ 95 ของจำนวนประชากรทั้งหมด รวมทั้งองค์พระประมุขของไทยก็ทรงเป็นพุทธมามกะตามจารีตประเพณีที่กำหนดไว้ในกฎหมายเทศบาลว่าด้วยการสืบสันตติวงศ์ และตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

2) เป็นแก่นนำและเป็นรากฐานสำคัญของวัฒนธรรมไทย

วัฒนธรรม¹¹ หมายถึง สิ่งที่มีมนุษย์ในแต่ละสังคมได้สร้างสรรค์ขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิตหรือเพื่อสนองตอบความต้องการ และได้ถ่ายทอดให้ชนรุ่นหลังได้ปฏิบัติสืบต่อกันไป ประกอบไปด้วยวัฒนธรรมทางวัตถุ ได้แก่ เครื่องมือเครื่องใช้ อาคาร ยารักษาโรค เป็นต้น และวัฒนธรรมทางจิตใจ ได้แก่ ขนบธรรมเนียมประเพณี ศาสนา ปรัชญา เป็นต้น

หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนานับเป็นวัฒนธรรมหนึ่งที่มีถูกนำมาเป็นแนวทางเพื่อเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต จึงสามารถพอสรุปได้ว่า พระพุทธศาสนาได้มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมไทยดังนี้

(1) อิทธิพลต่อบุคลิกภาพ ที่ได้แสดงออกทางลักษณะนิสัย ความประพฤติ ค่านิยมและความเชื่อ ดังจะเห็นได้จากวิถีชีวิตของคนไทยที่ผู้พันอย่างแนบแน่นกับพระพุทธศาสนา ความเชื่อและหลักปฏิบัติในพระพุทธศาสนาได้แทรกซึมผสมผสานอยู่ในความคิดและจิตใจ ตลอดจนกิจกรรมแทบทุกด้านของชีวิต คนไทยมีเอกลักษณ์ของชนชาติ ไม่ว่าจะเป็นความมีน้ำใจ ความเมตตากรุณา ความประนีประนอม ดังจะเห็นได้จากการอยู่ร่วมกันกับศาสนิกชนอื่นในชาติได้อย่างสันติ โดยไม่มีข้อขัดแย้งดังเช่นในประเทศอื่น ซึ่งทั้งนี้ เป็นผลมาจากหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา¹²

(2) อิทธิพลต่อระบบการปกครอง พระมหากษัตริย์ไทยทรงปกครองบ้านเมืองโดยยึดหลักทศพิธราชธรรม ราชจริยานุวัตร จักรวรรดิวัตร และราชสังคหวัตถุ ซึ่งล้วนแล้วแต่มาจากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา การที่พระองค์ทรงใช้หลักธรรมในการปกครอง

⁹ สมบูรณ์ สุขสำราญ. (2527). *พุทธศาสนากับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคม*. หน้า 4.

¹⁰ พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2543). *ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ*. หน้า 1-97.

¹¹ เฉลิม พงศ์อาจารย์. (2529). *พื้นฐานอารยธรรมไทย*. หน้า 2.

¹² ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2540). *ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมชุมชนและชนชาติไทย*. หน้า 8.

อาณาจักรอยุธยา ส่งผลดีต่อชาติบ้านเมืองจนกลายเป็นเครื่องผูกพันคนในชาติให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

(3) อิทธิพลต่อศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม เช่น วัดวาอาราม โบราณสถาน โบราณวัตถุที่ล้วนแล้วแต่เกิดจากศรัทธาอันแรงกล้าของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อพระพุทธศาสนา

(4) อิทธิพลต่อภาษา ภาษาไทยส่วนใหญ่มีรากฐานมาจากภาษาบาลีและสันสกฤต ซึ่งภาษาบาลีหรือภาษามคธนั้นมาจากพระพุทธศาสนาโดยตรง

(5) อิทธิพลต่อวรรณกรรม วรรณคดีของไทยส่วนใหญ่มักจะสอดแทรกหลักคำสอนและความเชื่อในพระพุทธศาสนา เช่น ไตรภูมิพระร่วง มหาชาติคำหลวง เป็นต้น นอกจากนี้ วรรณกรรมของไทยยังคงความสำคัญในฐานะที่เป็นที่สืบค้นความเป็นมาของไทย ทั้งภูมิธรรมและภูมิปัญญา

(6) อิทธิพลต่อการศึกษาล่าเรียน ในอดีตวัดถือได้ว่าเป็นศูนย์กลางแห่งศิลปะวิชาการ ทั้งในด้านศาสนศึกษา สามัญศึกษาและอาชีวศึกษา พระภิกษุอยู่ในฐานะผู้นำทางปัญญา ทำหน้าที่อบรมสั่งสอนให้รู้หนังสือ ฝึกหัดอาชีพ

(7) อิทธิพลต่อสังคม เทศกาลประเพณีในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาก่อให้เกิดความผูกพันและการรวมใจของผู้คนและสังคมให้มีความกลมเกลียวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน รวมไปถึงก่อให้เกิดความสามัคคี

3) เป็นศูนย์รวมจิตใจทำให้เกิดความสามัคคีในหมู่ชนชาวไทย

การที่ผู้คนทั้งหลายในสังคมจะอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุขนั้น จะต้องมีความเชื่อหรือเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจอย่างหนึ่งอย่างเดียวกัน ในบรรดาความเชื่อหรือเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจนั้น ศาสนานับเป็นความเชื่อที่มีพลังมากที่สุด ที่จะทำให้ผู้คนในชาติเกิดความสามัคคี

4) เป็นหลักการที่ช่วยดำรงรักษาเสรีภาพในการนับถือศาสนา

หลักการของพระพุทธศาสนาเชิดชูเสรีภาพในการใช้ปัญญาโดยไม่มีการบังคับให้ศรัทธา ชนชาติไทยไม่เคยต้องต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งเสรีภาพในการนับถือศาสนาอย่างที่เกิดขึ้นอย่างรุนแรงในหลายประเทศ นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้มีการเผยแพร่ศาสนาอื่นได้อย่างสะดวกด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงกลายเป็นปัจจัยในการปรองดองทุกศาสนาให้สามารถอยู่ร่วมกันได้เป็นอย่างดีด้วยหลักการทางศาสนาพุทธที่มีได้ปฏิบัติเสถียรความดีงามของศาสนาใดๆ แต่ให้ยึดถือความถูกต้องเป็นหลัก จึงเป็นเครื่องเตือนใจของพุทธศาสนิกชนที่จะไม่เห็นศาสนิกชนอื่นเป็นศัตรู เนื่องจากพระพุทธศาสนาไม่ส่งเสริมให้เกิดความขัดแย้งกับศาสนาอื่น ด้วยการไม่ยืนยันว่า คำสอนของศาสนาไม่ว่าจะเป็นศาสนาพุทธหรือศาสนาอื่นถูกหรือผิด แต่สอนให้รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

ด้วยความอดทน ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงทำให้สังคมไทยที่ประชากรส่วนใหญ่เป็นศาสนิกชนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข

5) เป็นสถาบันหลักคู่ชาติไทย

ประเทศไทยได้ชื่อว่าเป็นเมืองแห่งพระพุทธศาสนา เนื่องด้วยพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาหลักประจำชาติไทยมาตั้งแต่สมัยโบราณคราบจนกระทั่งปัจจุบันที่ยังคงเป็นรากฐานและโครงสร้างของสังคมไทย ดังจะเห็นได้จากอุดมการณ์ที่ปรากฏอยู่ในรูปของสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ประเทศไทยดำรงเอกราชมาได้จนทุกวันนี้ก็เพราะคุณธรรมอันประเสริฐในพระพุทธศาสนาที่ช่วยเรารอดพ้นจากการสูญเสียดังเอกราช¹³ ศาสนาพุทธจึงมีส่วนในการเสริมสร้างความมั่นคงของประเทศไทยให้วัฒนาถาวรตราบนานปัจจุบัน

6) สอดคล้องกับนิสัยของคนไทยที่รักความอิสระเสรี

ลักษณะนิสัยของคนไทยเห็นได้หลายทาง เป็นต้นว่า บุคลิกภาพ ทัศนคติ ความสนใจและการปรับตัว คนไทยมักให้อภัย ชอบความสนุกสนาน สามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม ได้ง่าย และรักความอิสระเสรี ซึ่งตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนานั้นมิได้บังคับให้พุทธศาสนิกชนต้องศรัทธาเชื่อถือในสิ่งใดๆ ก่อนการพิจารณาตัดสินใจด้วยตนเองอย่างรอบคอบ นอกจากนี้พระพุทธศาสนายังมีคำสอนอันเหมาะสมกับนิสัยใจคอของคนไทยตั้งแต่ศีลธรรมจรรยาในระดับชาวบ้าน (โลกียธรรม) ซึ่งพระภิกษุผู้แสดงเทศนาธรรมมักสอนคตินิยม สอดแทรกไปด้วยเพื่อความเพลิดเพลิน จนกระทั่งถึงธรรมขั้นสูง (โลกุตระธรรม) อันเหมาะสมกับผู้ตั้งใจศึกษาและปฏิบัติเพื่อพ้นจากความทุกข์โดยสิ้นเชิง

7) เป็นแหล่งสำคัญที่หล่อหลอมเอกลักษณ์ของชนชาติไทย

แต่แต่ละประเทศจะมีจุดเด่นประจำชาติที่ไม่เหมือนกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับรากฐาน โครงสร้างของประเทศนั้นๆ ว่ามีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอย่างไร คุณลักษณะทั้งหลายที่จะเกิดเอกลักษณ์ทางชนชาตินั้น จะต้องเป็นที่ยอมรับเชื่อถือปฏิบัติกันจนเกิดความเคยชินและกว้างขวางทั่วไปในสังคม รวมไปถึงได้รับการปลูกฝังถ่ายทอดสืบต่อกันมาตลอดเวลาอันยาวนานจนซึมซาบอยู่ในชีวิตจิตใจอย่างปกตินิสัยของคนส่วนใหญ่ และแสดงออกพฤติกรรมอย่างเป็นธรรมชาติ

เอกลักษณ์ของชาติไทย หมายถึง ลักษณะเด่นของสังคมไทย สัญลักษณ์ประจำชาติไทยและวัฒนธรรมทางวัตถุของไทย อาจกล่าวได้ว่า วัฒนธรรมไทยเป็นเอกลักษณ์ของชนชาติไทย ซึ่งมีลักษณะเฉพาะชาติ แม้ในประเทศอื่นที่นับถือศาสนาพุทธเหมือนกันก็ไม่มีเอกลักษณ์เหมือนกัน ทั้งนี้เป็นเพราะอุปนิสัยของคนไทยที่เข้ากันได้กับพระพุทธศาสนาอย่างเหมาะสม อิทธิพลในพระพุทธศาสนาได้หล่อหลอมจิตใจและความประพฤติของคนไทยให้ดำเนินรอยตาม

¹³ เสทีออน สุกโสภณ. (2505). พระพุทธศาสนากับพระมหากษัตริย์ไทย. หน้า 2.

หลักการของศาสนาพุทธก่อให้เกิดความเชื่อ ค่านิยม กิริยามารยาท ขนบธรรมเนียมประเพณีและวิถีชีวิตของไทย เช่น ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเมตตากรุณา ความซื่อสัตย์ ความกตัญญู การให้อภัย เป็นต้น อันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของสังคมไทย คติธรรมทางพระพุทธศาสนาได้กลายเป็นรากฐานวิถีชีวิตของคนไทยในทุกด้าน รวมไปถึงด้านวัฒนธรรมที่แฝงไปด้วยคุณธรรมและคติธรรมทางพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น¹⁴ ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมด้านความคิด วัฒนธรรมทางระเบียบประเพณี หรือวัฒนธรรมทางด้านวัตถุ ล้วนแล้วแต่อาศัยพระพุทธศาสนาเป็นบ่อเกิดด้วยกันทั้งสิ้น

การที่หลักความเชื่อและการปฏิบัติตามคติทางพระพุทธศาสนาของคนไทยได้หล่อหลอมให้เกิดเอกลักษณ์ของชนชาติไทยดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า พระพุทธศาสนาได้ซึมซาบอยู่ในชีวิตจิตใจของคนไทยจนถึงขั้นที่กล่าวได้ว่า พระพุทธศาสนาเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับความเป็นไทย หรือพระพุทธศาสนาเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนั่นเอง

ด้วยเหตุนี้ พระพุทธศาสนาจึงเป็นศาสนาประจำใจและเป็นที่พักพิงใจของคนไทย จนนับได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการพัฒนาประเทศให้มีคุณภาพและมีคุณธรรม ช่วยสร้างเอกลักษณ์และคุณธรรมอันดีงามแก่คนไทย¹⁵

8) เป็นมรดกและเป็นคลังสมบัติอันล้ำค่าของชาติไทย

เมื่อพระพุทธศาสนาเริ่มเจริญขึ้นในสมัยสุโขทัย วัฒนธรรมก็เจริญงอกงามตามแบบแผนประเพณีซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่วิวัฒนาการตามไปด้วย โดยมีแนวทางที่หันเข้าหาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นสำคัญ เนื่องจากพระพุทธศาสนาเป็นแกนหลักทางความคิดความเชื่อของสังคมไทย พระพุทธศาสนาจึงมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนไทยเสมอมา¹⁶ ดังหลักฐานที่ปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัด เช่น วัฒนธรรมทางความคิด (คติธรรม) ซึ่งได้แสดงออกมากทางภาษา วรรณคดี สุภาษิต คติชาวบ้าน เป็นต้น วัฒนธรรมทางระเบียบประเพณี (เนติธรรมและสทธรรม) ซึ่งได้แสดงออกมาเป็นวิถีประชา จาริต กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ กติกา วัฒนธรรมทางวัตถุ (วัตถุธรรม) ซึ่งได้แสดงออกมาเป็นผลงานทางประติมากรรม สถาปัตยกรรม ซึ่งสร้างไว้เพื่อพระบวรพระพุทธศาสนา เป็นต้นว่า พระพุทธรูป วัดวาอาราม ปราสาทราชวัง ซึ่งการสร้างสรรค์ผลงานดังกล่าว ผู้สร้างสรรค์ได้อาศัยศรัทธาอันแรงกล้าในพระพุทธศาสนาเป็นแรงบันดาลใจ ประกอบกับความมีศิลปะในนิสัยของคนไทย

¹⁴ สุทธีวงศ์ ดันตยพิศาลสุทธิ. (2542). ศาสนาประจำชาติ. หน้า 56.

¹⁵ สมพร เทพสิทธิ. (2540). ศาสนาและวัฒนธรรมกับความมั่นคงของชาติ. หน้า 32.

¹⁶ ธิดา สาระยา. (2539). อารยธรรมไทย. หน้า 431-459.

9) เป็นหลักนำทางในการพัฒนาชาติไทย

ปัจจุบันได้ยอมรับกันว่า การที่จะพัฒนาประเทศให้บรรลุจุดหมายที่ต้องการนั้น ไม่สามารถพัฒนาด้านวัตถุเพียงด้านเดียว เนื่องจากประสบการณ์ที่ผ่านมาได้แสดงให้เห็นเป็นที่ประจักษ์แล้วว่า การพัฒนาทางวัตถุเพียงด้านเดียวไม่ทำให้สังคมเกิดความปลอดภัยและมีสันติสุขอย่างแท้จริง เนื่องจากด้วยสถิติทางอาชญากรรมที่เพิ่มสูงขึ้น การฉ้อราษฎร์บังหลวงที่ยังคงมีอยู่ในแวดวงราชการ ความเสื่อมโทรมทางวัฒนธรรม ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นปัญหาที่รัฐไม่สามารถแก้ปัญหาให้เสร็จลุกลงไปได้ ดังนั้น การพัฒนาสังคมและประเทศชาติจึงควรมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาตัวบุคคลก่อนสิ่งใด ซึ่งส่วนที่สำคัญที่สุดคือ การพัฒนาจิตใจ ด้วยการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และสุขภาพจิต ซึ่งการพัฒนาจิตใจเป็นเป้าหมายหลักของพระพุทธศาสนา ด้วยคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่มุ่งหมายในการพัฒนาคนให้เกิดความเจริญก้าวหน้าในสี่ด้าน คือ กาย ใจ สติ และปัญญา ในอดีต วัดและพระสงฆ์ ถือได้ว่าเป็นศูนย์กลางของสังคมไทย พระสงฆ์มีบทบาทอย่างสูงในการเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของชุมชน ประชาชนให้ความเคารพเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสอน ทั้งในด้านการศึกษาตลอดจนการดำเนินวิถีชีวิตตามครรลองของพระพุทธศาสนา มีการสืบทอดวัฒนธรรมรุ่นต่อรุ่น ทำให้เกิดความสงบสุขร่มเย็นในพื้นแผ่นดินไทย

10) เป็นแหล่งของดีมีค่าที่ชนชาติไทยมอบให้แก่อารยธรรมของโลก

ชนชาติไทยนับเป็นชนชาติที่เก่าแก่ชนชาติหนึ่งในโลก ชนชาติไทยมีวัฒนธรรมที่เจริญก้าวหน้าอย่างสูงมาตลอดเวลาอันยาวนาน เต็มไปด้วยคุณค่าและมีส่วนสร้างสรรค์สันติภาพของสังคมโลก พุทธธรรมจึงนับเป็นสมบัติอันล้ำค่าในฐานที่พุทธธรรมเป็นส่วนเติมเต็มแห่งอารยธรรมของมนุษยชาติ ศักยภาพของพระพุทธศาสนาได้ก่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาภูมิธรรมภูมิปัญญาของมนุษย์ จากกาลเวลาที่ผ่านไป วัฒนธรรมและอารยธรรมของไทยได้ดำเนินตามแนวทางที่ถูกต้องตามหลักการของพระพุทธศาสนา ก่อให้เกิดประโยชน์อันสูงสุดแก่ชนชาติไทย ซึ่งแม้จะไม่ใช่ความเจริญมั่งคั่งทางด้านวัตถุเช่นเดียวกับประเทศอื่น แต่ก็มีความเจริญด้านจิตใจและปัญญา ซึ่งนับได้ว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่ามากที่สุด

พระพุทธศาสนาจึงนับว่ามีความสำคัญของสังคมไทยเป็นอย่างยิ่ง อันจะถือได้ว่าเป็นรากฐานและแบบแผนในการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคมไทยแทบทุกด้าน ด้วยการแสดงออกมาทางความเชื่อของผู้คนที่ยึดหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาในการดำเนินกิจกรรมในด้านต่างๆ

2.2.1 พระพุทธศาสนากับความมั่นคงของชาติ

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า ประเทศไทยมีประชากรที่น่าหลักคุณธรรมมาใช้เพื่อยึดเหนี่ยวจิตใจ ประเทศนั้นมักจะมีประชากรที่มีคุณภาพ เมื่อพระพุทธศาสนาประดิษฐานอยู่ในแผ่นดินไทยอย่างถาวรแล้ว นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา วิถีชีวิตของคนไทยก็มีความเรียบร้อยและดีงามที่สืบเนื่องมาจากหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา คนไทยถือว่าพระภิกษุสงฆ์และวัดเป็นที่ทรงไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อยดีงามทั้งหลายทั้งปวง เป็นที่ยกย่องบูชา และยึดถือเป็นแบบอย่าง ตลอดจนเป็นเป้าหมายในการดำรงตนและสังคม ชาติที่มีความมั่นคงจะต้องมีประชากรที่มีคุณภาพสูง มีสุขภาพพลานามัยที่สมบูรณ์แข็งแรง มีจิตใจที่สงบสุขร่มเย็นและเข้มแข็ง ปราศจากความบีบคั้นกดดันภายใน มีสติปัญญาเฉียบคมกว้างขวาง สามารถสร้างสรรค์ระบบการบริหาร การเมือง เศรษฐกิจและสังคมให้มีความสอดคล้องกับธรรมชาติและความต้องการของมนุษย์ สามารถสร้างสรรค์จริย ไร่องวัฒนธรรมและอารยธรรมอันรับรองสนับสนุนให้ปัจเจกชนสามารถพัฒนาชีวิตจิตใจของตนให้มากที่สุดตามศักยภาพที่ตนมี

พระพุทธศาสนาสั่งสอนให้ผู้คนสร้างสมคุณงามความดีในตน ดังนั้น พระพุทธศาสนาจึงมีบทบาทอย่างยิ่งในการสร้างความมั่นคงของชาติ โดยการสร้างสรรค์ประชากรที่มีคุณภาพ ดังจะพิจารณาได้จากระบบปฏิบัติธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในสังคมไทยตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน คือ การปฏิบัติทาน ศีล ภาวนา ว่ามีผลในการเสริมสร้างความมั่นคงของชาติ ด้วยเหตุที่พื้นฐานวัฒนธรรมไทยของเรานั้น มีแนวคิดเกี่ยวกับการทำบุญแทรกซึมอยู่ตลอดในการดำเนินชีวิตประจำวันและในวันสำคัญทางศาสนา ในพระไตรปิฎกได้กล่าวถึง บุญกิริยาวัตถุ ได้แก่ ทาน หมายถึง การทำบุญด้วยการเสียสละแบ่งปัน และรวมทั้งการให้อภัย ศีล หมายถึง การทำบุญด้วยการรักษาศีลหรือประพฤติดี และภาวนา หมายถึง การทำบุญด้วยการเจริญภาวนาหรือการฝึกอบรมจิตใจ ผลดีที่ตามมาจากการปฏิบัติตามหลักการทำบุญนี้ก่อให้เกิดความ สัมพันธ์อันดีในหมู่ชนชาติไทยและชนชาติอื่นให้ดำเนินไปด้วยดี ซึ่งช่วยป้องกันมิให้เกิดความแตกแยก หรือเมื่อเกิดความแตกร้างก็สามารถประสานรอยร้าวในสังคมได้ การยึดถือหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาจึงส่งเสริมให้ประเทศไทยมีความมั่นคงเป็นปึกแผ่นสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน

ศาสนาเป็นเรื่องของความเชื่อและศรัทธา เมื่อพุทธศาสนิกชนเป็นเสียงส่วนใหญ่ในประเทศ การปกครองประเทศก็ดำเนินไปตามครรลองแห่งพระพุทธศาสนา ผลจากการนับถือศาสนาเดียวกันก่อให้เกิดความสามัคคีปรองดองสมานฉันท์ ถ้าชาติใดประชาชนมีความเชื่อแตกต่างกันจนไม่มีเสียงส่วนใหญ่ มักจะเกิดปัญหาทางการเมืองตามมา ดังที่เห็นได้ประเทศเลบานอน อินโดนีเซีย อินเดีย และติมอร์ เป็นต้น จึงแสดงให้เห็นว่า แม้แต่พลเมืองที่มีเชื้อชาติและสัญชาติ

เดียวกัน หากมีความแตกต่างกันในความเชื่อทางศาสนา ก็จะเกิดความแบ่งแยกไม่อาจรวมเป็นหนึ่งเดียว

ฉะนั้น การที่ประเทศไทยสามารถรักษาความเป็นเอกภาพของชนชาติได้มาจนกระทั่งทุกวันนี้ จึงมิใช่เรื่องที่อาศัยปัจจัยหรือระยะเวลาเพียงเล็กน้อยในการสร้างและรักษาชาติ หากแต่ยังมีปัจจัยอื่นที่มีค่ายิ่งใหญ่เป็นรากฐานและโครงสร้างของชาติ นั่นคือ พระพุทธศาสนา ที่นอกจากจะมีส่วนสำคัญในการสร้างจารีตประเพณี ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมอันดีงามให้เกิดมีขึ้นแล้ว พระพุทธ ศาสนายังเป็นรากฐานแห่งความมั่นคงของสังคมไทยอีกด้วย

2.2.2 ปัญหาเกี่ยวกับความประพฤติของคนในสังคมต่อพระพุทธศาสนา

ปัจจุบัน ประเทศไทยกำลังเผชิญหน้ากับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว เทคโนโลยีที่ทันสมัยได้ส่งผลต่อการขยายช่องว่างทางสังคมให้แผ่กว้างขึ้นทุกขณะ สังคมชนบทกำลังล่มสลาย ในขณะที่สังคมเมืองเกิดการกระจุกตัวของประชากร ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนไทยเปลี่ยนแปลงไป การอยู่รวมตัวกันอย่างหนาแน่นของประชากร ทำให้ผู้คนในสังคมเกิดความเห็นแก่ตัว เนื่องจากต้องแย่งชิงกันในแทบทุกด้านของการดำรงชีวิต ผู้คนในสังคมขาดความเมตตาหรือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน ด้วยความเชื่อที่ว่าผู้ซึ่งมีอำนาจหรือเงินทองมากกว่าเท่านั้นที่จะสามารถอยู่รอดในสังคมได้ ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจึงส่งผลอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ต่อศาสนาพุทธซึ่งในอดีตถือได้ว่าเป็นแกนนำและรากฐานส่วนใหญ่ของวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนในชาติ ที่ถึงแม้ว่าในด้านที่เกี่ยวกับความเชื่อในเนื้อหาสาระสำคัญของพระธรรมจะไม่มีเปลี่ยนแปลงก็ตาม แต่ในด้านพฤติกรรมของผู้คนในสังคม จะพบว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเป็นอย่างมาก ด้วยสาเหตุหลัก 2 ประการ¹⁷ คือ

1) การไม่นำพาต่อการทำความเข้าใจเนื้อหาสาระของศาสนาดั้งเดิมของตน ซึ่งอาจเป็นเพราะบุคคลรอบข้างต่างไม่มีใครให้ความสนใจ หรืออาจสืบเนื่องมาจากสภาวะความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ในสังคมที่มีความเร่งรีบในการดำรงชีวิตนั้น ผู้คนจะมีความห่างเหินจากวัด เนื่องจากต้องทำมาหาเลี้ยงชีพ โดยอาจมีความเชื่อว่าศาสนาไม่ได้ทำให้ตนเองมั่งคั่งขึ้นมาแต่อย่างใด แต่เงินตราเท่านั้นที่บันดาลความสุขทางโลกให้แก่ตนมากมาย ผู้คนส่วนใหญ่ในสังคมปัจจุบันจึงมุ่งแสวงหาทุกวิถีทางที่จะทำให้ตนเองได้รับเงินทองจนอาจลืมนึกถึงศีลธรรม

2) การขยายตัวของวัฒนธรรมตะวันตกในลักษณะที่ไม่ศรัทธาต่อศาสนา ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และระบบอุตสาหกรรมทำให้ผู้คนหันไปเชื่อในสิ่งที่สามารถพิสูจน์ได้ และนำเอาความรู้ทางวิทยาศาสตร์นั้นมาปรับใช้เพื่อผลประโยชน์ทางการค้า ซึ่งนอกจากวัฒนธรรม

¹⁷ สนิท สมักรการ. เล่มเดิม. หน้า 88.

ตะวันตกจะนำมาซึ่งความเจริญทางด้านวัตถุแล้ว ยังนำมาซึ่งอิทธิพลทางแนวความคิดที่เปลี่ยนไปตามแนวคิดของซิกมุนด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) นักจิตวิทยาผู้หนึ่งที่เน้นในเรื่องของการปลดปล่อยหรือแสดงอารมณ์ทางเพศมากกว่าการอดกลั้น¹⁸ ซึ่งขัดแย้งกับวัฒนธรรมตะวันออก โดยเฉพาะของไทยเป็นอย่างมาก ปัจจุบันคนไทยบางส่วนจึงมีความรู้สึกต่อคำสอนและหลักศีลธรรมดั้งเดิมของตนว่า คร่ำครึ ไม่ทันสมัย ใครจะไปสนใจการไปถึงพระนิพพานในเมื่อแท้จริงแล้ว “สวรรค์” อยู่บนโลกมนุษย์นี่เอง คนประเภทนี้จึงไม่แยแสที่จะประพฤติตนตามหลักพุทธศาสนา แต่จะพยายามทุกวิถีทางเพื่อหาเงินตรามาบำเรอความสุขทางโลกของตนให้มากที่สุด

เมื่อเกิดความเปลี่ยนแปลงดังทางสภาพสังคม แน่แน่นอนว่าได้ส่งผลต่อพระพุทธศาสนาในฐานะที่เป็นเครื่องควบคุมความประพฤติของผู้คนในสังคมอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ ซึ่งแม้ในด้านหลักพระธรรมคำสอนพบว่าไม่มีความเปลี่ยนแปลงก็ตาม แต่ในด้านพฤติกรรมของผู้คนในสังคมพบว่าเกิดความเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเป็นอย่างมาก ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นปัจจัยที่อาจทำให้พระพุทธศาสนาไม่สามารถดำรงอยู่ได้ โดยอาจกล่าวสรุปได้ดังนี้

1) ด้านศาสนบุคคล พุทธบริษัททั้งฝ่ายบรรพชิตและฆราวาสประพฤติผิดพลาดจากหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ไม่สนใจเรียนรู้ไตรสิกขาและไม่นำพาต่อการปฏิบัติธรรมไม่ทำหน้าที่ของตนเอง เช่น พระสงฆ์ไม่ทำกิจของสงฆ์ แต่ทำธุระของคฤหัสถ์หรือแบบคฤหัสถ์ด้วยการทำกิจกรรมนอกพระวินัย เช่น การสะเดาะเคราะห์ ต่อชะตา ทำนายดวงชะตา ทำเสน่ห์ยาแฝด เป็นต้น โดยไม่ทำหน้าที่อบรมสั่งสอนธรรมะมุ่งแต่รับนิมนต์เพื่อประกอบพิธีกรรมเท่านั้นด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงทำให้ประชาชนไม่เข้าถึงหลักธรรมคำสอน แม้กระทั่งหลักธรรมพื้นฐาน เช่น เบญจศีล เบญจธรรม ดังที่พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวไว้ว่า “พระพุทธศาสนาเข้ามาสู่ประเทศไทยเป็นเวลากว่า 2500 ปี แม้แต่หลักธรรมเบื้องต้นที่เป็นคุณสมบัติขั้นพื้นฐานของชาวพุทธเรายังทำไม่ได้ ยิ่งในยุคปัจจุบัน เราต้องยอมรับว่าเพี้ยนมากแล้วถึงขั้นวิปริต เพราะเราไม่รู้ ไม่เข้าใจหลักธรรมพื้นฐาน”

2) ด้านศาสนธรรม มีศีลธรรมปฏิรูปหรือพระธรรมวินัยปลอมเกิดขึ้นมากมาย การบรรยายธรรมและการตีความธรรมะแตกต่างกันไปตามความคิดเห็นของแต่ละบุคคล ตลอดจนถึงการปฏิบัติธรรมของแต่ละบุคคล แต่ละอาจารย์ แต่ละสำนักก็แตกต่างกันไป จนทำให้เกิดความสับสนและสงสัยในพระธรรมวินัย ถึงขั้นสงสัยในพระรัตนตรัย สงสัยในพระไตรปิฎก และสงสัยในการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า ดังเห็นได้จาก เหตุการณ์ที่ผู้คนในสังคมบางส่วนหลบหลู่ดูหมิ่นคำสอนและองค์พระศาสดา

¹⁸ แหล่งเดิม.

3) ด้านศาสนาวัตถุ ชาวพุทธนิยมสร้างศาสนวัตถุมากจนเกินไป หลงใหลมงายในเครื่องรางของขลัง เครื่องรางวิชาและไสยศาสตร์ ดังจะเห็นได้จากศาสนวัตถุที่สร้างขึ้นอย่างหรูหราใหญ่โต ใช้เงินจำนวนมาก แต่ไม่ได้ใช้ประโยชน์เพื่อพระพุทธศาสนาอย่างคุ้มค่าและสมควร ซึ่งหลักการดังกล่าวผิดแปลกไปจากเดิม พระสงฆ์และกรรมการวัดจัดงานเพื่อหาผลประโยชน์เข้าวัด ทั้งลาก ยศ ชื่อเสียงและเงินทอง โดยไม่คำนึงถึงความไม่เหมาะสมต่อศาสนสถาน เช่น จัดแสดงภาพยนตร์ ลิเก มวย ดนตรี และการละเล่นที่ยั่วยุกามารมณ์

4) ด้านศาสนพิธี พิธีกรรมทางศาสนาบางพิธีได้สร้างความมงายให้แก่พุทธศาสนิกชน โดยไม่ใช่พิธีกรรมทางพุทธศาสนา ผิดพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้า แต่ก็มีพระสงฆ์บางรูปนิยมจัดพิธีกรรมดังกล่าวเพื่อแสวงหาลาภสักการะใส่ตนอย่างพิสดาร เช่น พิธีสวดภาณยักษ์ พิธีปลุกเสกเครื่องรางของขลัง การสะเดาะเคราะห์ ต่อชะตา แม้กระทั่งการไปห่วย

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงระบบบุญกุศลทั้งในแง่ของประโยชน์และปัญหาในปัจจุบันว่า “ระบบบุญกุศลที่สร้างสรรค์สังคมไทย คือ ชาวบ้าน ไปวัดด้วยความมุ่งหวังดีต่อพระศาสนา มุ่งหวังกุศลผลบุญที่จะเจริญ เพิ่มพูนสืบไปในภายภาคหน้า ใฝ่จะสร้างสรรค์ความดีต่างๆ เห็นวัดวาอารามก็อยากให้อวดดีงาม เห็นพระสงฆ์ก็อยากให้ท่านประพฤติปฏิบัติตนตามธรรมวินัยเป็นที่น่าเคารพศรัทธา แต่ในยุคปัจจุบัน พระสงฆ์กับชาวบ้านกำลังเปลี่ยนมาสู่ความสัมพันธ์ในระบบผลประโยชน์”

นอกจากนี้ยังมีปัจจัยอีกหลายประการที่ทำให้ปัญหาทางพระพุทธศาสนาไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้

1) การวางเฉย ไม่เอาเรื่อง ไม่หาทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับพระพุทธศาสนา ชาวพุทธบางคนถึงขั้นซ้ำเติมเมื่อเกิดปัญหา เช่น พระสงฆ์ละเมิดพระธรรมวินัย

2) การฝากศาสนาพุทธไว้กับพระสงฆ์ ชาวพุทธจำนวนไม่น้อยเชื่อว่าตนมีหน้าที่แค่อุปถัมภ์บำรุงเท่านั้น โดยมีได้รู้เลยว่าแม้จริงแล้วศาสนาพุทธเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทุกคน

ปัญหาที่เกิดขึ้นล้วนเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างทางสังคม พุทธศาสนิกชนเห็นห่างจากพระพุทธศาสนา เนื่องจากการทำงานที่ต้องเร่งรีบแข่งขันกันทั้งในด้านบุคคลและเวลา ทำให้จิตใจของผู้คนไม่พัฒนาเท่าที่ควร และยังสภาวะการณ์ปัจจุบันที่เกิดข่าวคราวที่ไม่ค่อยเหมาะสมกับพระพุทธศาสนาเท่าที่ควร ยิ่งตอกย้ำให้ผู้คนเบือนหน้าต่อพระพุทธศาสนา และส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตในด้านอื่นๆ เช่น ความไม่รู้จักพอ ความเห็นแก่ตัว เนื่องจากผู้คนในสังคมขาดการฝึกอบรมทางด้านศีลธรรมคุณธรรมของพระพุทธศาสนา

2.3 กฎหมายเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในประเทศไทย

ในทุกสังคมย่อมต้องมีกลไกในการควบคุมดูแลภายในสังคมนั้นทั้งเป็นกฎเกณฑ์ของสังคม กฎหมายนับว่าเป็นกลไกหนึ่งที่เป็นเครื่องควบคุมความประพฤติของผู้คนในสังคมให้อยู่บนบรรทัดฐานของความถูกต้องดีงาม และเป็นเครื่องมือในความรักความประพฤติของผู้คนให้สงบเรียบร้อย รวมทั้งเป็นกฎเกณฑ์ในการตัดสิน เมื่อเกิดความไม่ถูกต้องขึ้นในสังคม ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า สังคมใช้กฎหมายเป็นบรรทัดฐานเบื้องต้นที่กำหนดมาตรการบังคับเพื่อควบคุมสังคม

2.3.1 กฎหมายไทยกับการคุ้มครองพระพุทธศาสนา

มีหลักฐานว่า ไทยรับเอาคัมภีร์พระธรรมศาสตร์มาเป็นกฎหมายตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย โดยใช้เป็นหลักในการตัดสินคดีและเป็นแม่บทหรือที่มาของการบัญญัติกฎหมายในเวลาต่อมาพระราชกำหนดกฎหมายใดๆ ที่พระเจ้าแผ่นดินสมัยกรุงศรีอยุธยาบัญญัติขึ้น ท่านให้ความจากแม่บทนี้ บทใดบทหนึ่งทั้งนั้น มีตัวอย่างให้เห็นในกฎหมายลักษณะต่างๆ เช่น

กฎหมายลักษณะธรรมนุญ

“ในลักษณะพระธรรมนุญ เป็นมูลคดีแห่งตระลาการ มีพระบาลีในพระธรรมศาสตร์ ดังนี้.....”

กฎหมายลักษณะตระลาการ

“จะสำแดงลักษณะผู้จะเป็นตระลาการ โดยพระบาลีพระธรรมศาสตร์ว่า....”

กฎหมายลักษณะลักพา

“จะว่ากล่าวลักพาผู้คน ลูกเมียท่านไปเป็นมูลคดีวิวาทให้บังเกิดความต้องตามบาลี มีในคัมภีร์พระธรรมศาสตร์โดยสังเขป ดังนี้...”

กฎหมายที่พระเจ้าแผ่นดินทรงบัญญัติขึ้นนี้เรียกว่า “พระราชศาสตร์” ใช้ประกอบกันเป็นกฎหมายสำหรับปกครองบ้านเมือง มักจะเรียกรวมกันว่า พระธรรมศาสตร์พระราชศาสตร์ ซึ่งพระธรรมศาสตร์ของไทยนี้ได้มาจากมอญหรือรามัญ โดยมอญได้มาจากอินเดียอีกต่อหนึ่ง

ในสมัยกรุงศรีอยุธยาและกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นนั้น ในกฎหมายตราสามดวงนั้นก็ได้อ้างถึงพระพุทธศาสนาดังปรากฏอยู่ในพระราชปรารภดังนี้¹⁹

“ศุภมัศดุ 1166 มุติกะวิจจะระมาฆมาศ ศุกะปีกษยปาฏิบคฤษธิ์ คุรวาระบริเวทกาล กำหนดพระบาทสมเด็จพระบรมราชาธิราชรามธิเบศี ฯลฯ คำรัสว่า ฝ่ายพุทธจักรนั้นพระไตรปิฎกแปลหมื่นสี่พันพระธรรมชั้นอันสมเด็จพระพุทธเจ้าทรงพระมหากรุณาประดิษฐานไว้ต่างพระองค์ได้เป็นหลักโลกยสั่งสอนบรรพชิตบริษัษยแล ฆราวาสบริษัษย.... ได้ชำระพระราชกำหนดบท

¹⁹ กรมศิลปากร. (2521). กฎหมายตราสามดวง. หน้า 544-546.

พระอาการอันมีอยู่ในหอหลวงตั้งแต่พระธรรมศาสตร์ไปให้ถูกถ้วนตามบาลีและเนื้อความ มิให้ผิดเพี้ยนซ้ำกันได้ จัดเป็นหมวดเป็นแหล่งเข้าไว้

ในพระธรรมศาสตร์ก็มีว่า “อหิ อันว่าข้า นควา ถวายนมัสการแล้ว พุทฺธิ ซึ่งสมเด็จพระพุทธิเจ้าอนัตรัสรู้พระอริยสัจ 4 โลกาทิจจ อันยังโลกยทั้งสามให้สว่างดุจดวงพระอาทิตย์ อันส่องโลกย...”

ดังที่กล่าวไว้ในประวัติศาสตร์กฎหมายไทยแล้วว่า ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย ได้เริ่มตั้งแต่สมัยสุโขทัย ในรัชสมัยของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช โดยปรากฏอยู่ในศิลาจารึก แต่ในหลักศิลาจารึกนี้ไม่ได้กล่าวถึงกฎหมายที่ใช้บังคับกับพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา คงมีแต่กล่าวถึงความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาของคนในสมัยสุโขทัยว่า

“คนในเมืองสุโขทัยนี้มักทาน มักทรงศีล มักโอยทาน พ่อขุนรามคำแหงเจ้าเมืองสุโขทัย นี้ ทั้งชาวแม่ชาวเจ้า ท่วยปั่วท่วยนาง ลูกเจ้าลูกขุนทั้งสิ้นทั้งหลาย ทั้งผู้ชายผู้หญิง ผู้งท่วยมีศรัทธา ในพระพุทธศาสนา ทรงศีลเมื่อพรรษาทุกคน เมื่อโอกพรรษาการนกลินเดือนหนึ่งจึงแล้ว เมื่อกรานกลิน มีพนมเบ็ย มีพนมหมาก มีพนมดอกไม้ มีหมอนนั่งหมอนนอน บริวารกลินโอยทาน แลปีแล้ญบลิ้น ไปสวดญัตติกกลินถึงอรัญญิกพูน...”²⁰

กฎหมายไทยกับพระพุทธศาสนาปรากฏชัดเจนในกฎหมายตราสามดวงในลักษณะ “กฎพระสงฆ์” ซึ่งมี 10 กฎ เช่น กฎที่ 1 ความที่

“แต่นี้สืบไปเมื่อน้ำ ให้พระสงฆ์ผู้สำแดงพระธรรมเทศนาและราษฎรผู้จะฟัง พระมหาชาติชาฎกนั้น สำแดงแลฟังแต่ตามวาระพระบาฬีแลรรรถกษาให้บริบูรณ์ด้วยผลานิสงสนั้น ก็จะได้พบสมเด็จพระศรีอารยเมตไตรยในอนาคต ตามเทวราชโองการเชอตรัสสั่งมาแก่พระมาลัย เทวเถรนั้น ห้ามอย่าให้เทศนาแลฟังเทศนาเป็นกาพยกลอนแลกล่าวถ้อยคำตลกขบถนงเป็นการ เล่นหัวร่อขึ้นชมด้วยกัน ประมาทให้ผิดจากพระวินยเป็นอันขาดทีเดียว

แลให้พระภิกษุสงฆเถรเณรฝ่ายคันถธุระ วิปัสณาธุระ แลอนาประชาราษฎรทั้งปวงประพฤติตามพระราชกำหนดกฎหมายนี้จงทุกประการ ถ้าพระสงฆเถรเณรแลอนาประชาราษฎรผู้ใด มิได้ประพฤติตามพระราชกำหนดกฎหมายนี้ จะเอาตัวผู้มีได้กระทำตามกฎและญาติโยมพระสงฆเถรเณรรูปนั้นเป็นโทษตามโทษานุโทษ”

²⁰ นิติศาสตร์ไพศาล. (2502). ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย (คำสอนชั้นปริญญาตรี) พุทธศักราช 2501-2502. หน้า 82.

นอกจากนี้กฎหมายตราสามดวงว่าด้วย “พระธรรมนูญ”²¹ มีบทบัญญัติว่าด้วยศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีพระภิกษุสามเณรผิดศีล ผิดวินัยด้วย ซึ่งเรียกว่า “ศาลกระทรวงธรรมการ” ซึ่งเป็นศาลหนึ่งในศาล 14 ประเภทที่มีอำนาจในการพิจารณาอรรถคดีในสมัยนั้น

ต่อมาในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้ตราพระราชบัญญัติเพื่อปกครองคณะสงฆ์ ดังปรากฏอยู่ในประกาศการตราพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 (พ.ศ. 2445) ที่ว่า

“ทุกวันนี้การปกครองของฝ่ายพระราชอาณาจักรก็ได้ทรงพระราชดำริแก้ไขและจัดตั้งแบบแผนการปกครองให้เรียบร้อยเจริญยิ่งขึ้นกว่าแต่ก่อนเป็นหลายประการแล้ว ฝ่ายพระพุทธรูปจักรนั้นการปกครองสงฆมณฑลย่อมเป็นการสำคัญทั้งในประโยชน์แห่งพระศาสนาและในประโยชน์ความเจริญของพระราชอาณาจักรด้วย ถ้าการปกครองสงฆมณฑลเป็นไปตามแบบแผนอันเรียบร้อย พระศาสนาก็จะรุ่งเรืองถาวรและจะชักนำประชาชนทั้งหลายให้เลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาว่าท ประพฤติสัมมาปฏิบัติและร่ำเรียนวิชาคุณสงฆ์สำนักยิ่งขึ้นเป็นอันมาก มีพระราชประสงค์จะทรงทำนุบำรุงสงฆมณฑลให้เจริญคุณสมบัติมั่นคงสืบไปในพระพุทธศาสนา จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราเป็นพระราชบัญญัติไว้สืบไป”

และต่อมาได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายปกครองคณะสงฆ์เรื่อยมาดังปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์พุทธศักราช 2484 พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันนี้

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ชาวไทยนับถือและเป็นศาสนาประจำชาติไทยนับตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย พ.ศ. 1800 จนถึงสมัยปัจจุบัน พ.ศ. 2545 พระมหากษัตริย์ทุกพระองค์นอกจากทรงเป็นพุทธมามกะและทะนุบำรุงพระพุทธศาสนาแล้ว พระองค์ยังได้ทรงตราพระราชกำหนดกฎหมายต่างๆ เพื่อปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนาตลอดมา ซึ่งสามารถสรุปได้พอสังเขปดังนี้

1) ในสมัยกรุงสุโขทัย มีปรากฏในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงว่า “คนในเมืองสุโขทัยนี้มักทางมักทรงศีล มักโอยทาน พ่อขุนรามคำแหงเจ้าเมืองสุโขทัยนี้ฯ มีศรัทธาในพระพุทธศาสนา ทรงศีลเมื่อพรรษาฯ เบื้องหัวนอนเมืองสุโขทัยนี้มีกุฎีพิหารปุ่ครอยู่ฯ”

2) ในสมัยกรุงศรีอยุธยาและกรุงรัตนโกสินทร์ มีปรากฏในกฎหมายตราสามดวงที่ว่าด้วยกฎพระสงฆ์ กฎที่ 1 ใน 10 กฎว่า “...แลให้ภิกษุสงฆเถรเถรฝ่ายคันธูร วิปัสสนาธุระ แลอนาประชาราษฎร์ทั้งปวงประพฤติตามพระราชกำหนดกฎหมายนี้จึงทุกประการ ถ้าพระสงฆ

²¹ แสวง อุดมศรี. (2533). การปกครองคณะสงฆ์ไทย. หน้า 339.

เถรเถรแลอนาประชาราษฎรทั้งปวงประพฤตินั้นตามพระราชกำหนดกฎหมายนี้จะเอาตัวผู้มีได้กระทำตามกฎหมาย แลญาติโยมพระสงฆ์เถรธรรมนั้นเป็นโทษตามโทษานุโทษ...” เป็นต้น

3) ในรัชสมัยรัชกาลที่ 5 ได้ทรงตราพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ.121 (พ.ศ. 2445) มีบทลงโทษในมาตรา 17 ข้อ 5 ว่า “...ถ้าพระภิกษุสามเณรไม่ปฏิบัติตามคำสั่งอันชอบด้วยพระวินัยของเจ้าอาวาสแล้ว ให้เจ้าอาวาสมีอำนาจกระทำทัณฑกรรมแก่พระภิกษุสามเณรนั้นได้ และข้อ 6 ว่า ถ้าเจ้าอาวาสกระทำการตามหน้าที่โดยชอบด้วยพระราชกำหนดกฎหมาย ถ้าและภคฤหัสถ์ผู้ใดขัดขืนหรือลบล้างอำนาจหรือหมิ่นประมาทเจ้าอาวาส ผู้นั้นมีความผิดต้องระวางโทษปรับครั้งหนึ่งเป็นเงินไม่เกิน 20 บาท หรือจำขังเดือนหนึ่ง หรือทั้งจำทั้งปรับด้วยทั้ง 2 สถาน”

4) ในกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 (พ.ศ. 2451) ได้มีบทกำหนดโทษไว้คือ

มาตรา 172 ผู้ใดทำลายวัตถุหรือสถานที่อันเป็นที่เคารพในทางศาสนาของบุคคลจำพวกใดใดก็ดี ถ้ามันทำโดยอาการที่พึงเห็นได้ว่าเป็นข้อหมิ่นประมาทแก่ศาสนาของบุคคลผู้หนึ่งผู้ใด ใช้ ท่านว่ามันมีความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินกว่าสามปี แลให้ปรับไม่เกินกว่าพันบาทด้วยอีกโสดหนึ่ง

มาตรา 173 ในเวลาศาสนิกชนประชุมกัน นมัสการหรือกระทำพิธีกรรมตามลัทธิศาสนาใดใดโดยชอบด้วยกฎหมาย ถ้าแลผู้ใดก่อให้เกิดวุ่นวายขึ้นในที่ประชุมนั้น ใช้ ท่านว่ามันมีความผิด ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินกว่าปีหนึ่ง แลให้ปรับไม่เกินกว่าสองร้อยบาท ด้วยอีกโสดหนึ่ง

5) ในรัชสมัยรัชกาลที่ 8 ได้ทรงตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2484 โดยมีบทกำหนดโทษคือ

มาตรา 53 ผู้ใดกระทำการฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติมาตรา 27 มีความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามเดือน

มาตรา 54 ผู้ใด (1) มิได้รับบรรพชาอุปสมบทโดยชอบด้วยพระธรรมวินัยแต่บังอาจแต่งกายเลียนแบบบรรพชิต (2) หมดสิทธิที่จะได้รับบรรพชาอุปสมบทแต่มารับบรรพชาอุปสมบทโดยปิดบังความจริง (3) ต้องปาราชิกแล้วไม่สละการแต่งกายอย่างเพศบรรพชิต (4) ต้องคำวินิจฉัยถึงที่สุดให้สึกแล้วไม่สึก มีความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน

มาตรา 55 ผู้ใดใส่ความคณะสงฆ์ไทยหรือภิกษุสงฆ์คณะใดคณะหนึ่งอันอาจก่อให้เกิดความเสื่อมเสียหรือความแตกแยก มีความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี

6) ในรัชสมัยรัชกาลที่ 9 ได้ทรงตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ในบทกำหนดโทษมาตรา 42 ถึง 44 ทวิ รวมความว่า

“ผู้ใดมิได้รับแต่งตั้งให้เป็นพระอุปัชฌาย์แล้วกระทำการอุปสมบทแก่บุคคลอื่น หรือผู้ใดพ้นจากความเป็นภิกษุแต่มารับการอุปสมบทใหม่ หรือผู้ใดหมิ่นประมาท คูหมิ่นหรือ

แสดงความอาฆาตมาดร้ายสมเด็จพระสังฆราช หรือผู้ใดใส่ความคณะสงฆ์อันอาจก่อให้เกิดความเสื่อมเสียหรือแตกแยกฯฯ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปีหรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ”

7) ในประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2500 เป็นต้นไปจนถึงปัจจุบัน พ.ศ. 2551 ในความผิดเกี่ยวกับศาสนามีว่า

มาตรา 206 ผู้ใดกระทำความผิดประการใดๆ แก่วัดหรือสถานที่อันเป็นที่เคารพในทางศาสนาของหมู่ชนใด อันเป็นการเหยียดหยามศาสนานั้น ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงเจ็ดปีหรือปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงหนึ่งหมื่นสี่พันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 207 ผู้ใดก่อให้เกิดความวุ่นวายขึ้นในที่ประชุมศาสนิกชนเวลาประชุมกันนมัสการ หรือกระทำพิธีกรรมตามศาสนาใดๆ โดยชอบด้วยกฎหมาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 208 ผู้ใดแต่งกายหรือใช้เครื่องหมายที่แสดงว่าเป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวชในศาสนาใดโดยมิชอบ เพื่อให้บุคคลอื่นเชื่อว่า ตนเป็นบุคคลเช่นนั้น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

8) ในกฎหมายรัฐธรรมนูญหรือที่ให้ถือว่าเป็นกฎหมายรัฐธรรมนูญทุกฉบับนับตั้งแต่ฉบับแรกถึงฉบับปัจจุบันต่าง ได้บัญญัติสำหรับพระพุทธศาสนาไว้ตรงกันคือ “พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะและทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก”

จึงกล่าวได้ว่า กฎหมายของไทยได้ตราหรือบัญญัติขึ้นเพื่อปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนาตลอดมา นับตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี จนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ในปัจจุบันนี้ และคงบัญญัติเพื่อปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนาตลอดไป

2.3.2 บทบัญญัติของกฎหมายไทยในการปกครองคณะสงฆ์

เมื่อพระมหากษัตริย์แห่งประเทศไทยทรงเป็นพุทธมามกะและเป็นประมุขในการปกครองคณะสงฆ์ในพระพุทธศาสนานับตั้งแต่สุโขทัยเป็นต้นมาดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น แม้ในสมัยกรุงสุโขทัยจะยังไม่มีกฎหมายในการปกครองคณะสงฆ์อย่างชัดเจนก็ตาม แต่ในสมัยกรุงศรีอยุธยาและกรุงรัตนโกสินทร์ก็มีกฎหมายในการปกครองคณะสงฆ์ ดังที่ปรากฏในกฎหมายตราสามดวงว่าด้วย “กฎพระสงฆ์” รวม 10 กฎ ดังที่ได้ยกตัวอย่างข้างต้น

สาเหตุที่ต้องมีบทบัญญัติของกฎหมายในการปกครองคณะสงฆ์นั้นก็เพื่อให้พระพุทธศาสนามีความเจริญรุ่งเรืองถาวรสืบไป และเพื่อให้พระภิกษุสงฆ์ผู้ที่ได้ว่าเป็นสาวกของ

พระพุทธเจ้าประพตติดี ประพตติชอบเพื่อให้เป็นที่ศรัทธาและเคารพนับถือของพุทธศาสนิกชน ดังปรากฏในพระบรมราโชวาทที่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชได้ทรงพระราชทานแก่พระสงฆ์ว่า²²

“ขอพระผู้เป็นเจ้าจงตั้งสติอารมณ์ ปรนนิบัติตั้งอยู่ในพระจตุปาริสุทธิศีล สังวรวินัย บัญญัติบริบูรณ์ อย่าให้พระศาสนาของพระองค์เศร้าหมองเลย แม้พระผู้เป็นเจ้าจะขัดสนด้วย จตุปัจจัยทั้ง 4 ประการนั้น เป็นธรรมาภิบาลจะอุปถัมภ์

ถ้าพระผู้เป็นเจ้าทั้งปวง มีศีลบริบูรณ์ในพระศาสนาแล้ว แม้จะปรารถนามังสะรุทธิระ โยมๆ ก็อาจสามารถเชือดเนื้อและโลหิตออกมาบำเพ็ญทานได้

ถ้าฝ่ายพระสงฆ์สมณทั้งปวงมิได้กระทำตามพระราชกำหนดกฎหมายนี้และ เมิ่นเสีย ให้มีโจรปล้นพระศาสนาขึ้นดูครั้งนี้ เห็นว่าเรามีความกตัญญูตเวทีต่อพระศาสนาไม่ เป็นใจด้วยสมณสามเณรอันเป็นโจรปล้นพระศาสนาจะเอาโทษแก่พระราชคณะลงมาทั้งถ้านานุกรม อธิการมหาเถรานุเถระอันคับผู้ใหญ่ผู้น้อยแลสามเณรอันมิได้ระวังระไวตรวจตราว่ากล่าวกันนั้นเป็น โทษเสมอด้วยโทษสมณคหบดีสามเณรอันเป็นบาปลามกนั้น ฝ่ายฆราวาสทั้งปวงถ้าแลผู้ใดมิได้ ทำตามพระราชกำหนดกฎหมายนี้ ละเมิ่นเสียให้หญิงอันเป็นบ่าวไพร่ลูกหลานพี่น้องญาติ อาตมาแลเพื่อนบ้าน เป็นศีลเภท ทำศีลสมณะสามเณรให้เป็นปาราชิก ทำลายพระพุทธศาสนา ดู ครั้งนี้ เห็นว่าผู้นั้นอกตัญญูหาญคุณพระพุทธศาสนาไม่ เป็นใจด้วยหญิงบ่าวหยาบช้ำ จะเอาโทษแก่ มูลนายลงมาจนบิดามารดาญาติพี่น้องเพื่อนบ้านใกล้กันที่พอจะรู้เห็นมิได้ห้ามปรามเอามาว่ากล่าว นั้น เป็นโทษเสมอด้วยโทษสมณคหบดีหญิง ศีลเภทอันเป็นบาปหยาบช้ำนั้นจะได้พร้อมกันช่วยกัน รักษาพระศาสนาทั้งสองฝ่ายจะนี้ พระพุทธศาสนาจึงจะบริสุทธิเป็นที่ไหว้ที่บูชาแก่เทพามนุษย์ ทั้งปวงสืบไปกว่าจะถ้วนห้าพันพระวษา”

จึงเห็นได้ว่าเมื่อฝ่ายอาณาจักรเป็นผู้อุปถัมภ์พระพุทธศาสนา การประกาศใช้และยกเลิก พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ จึงเป็นอำนาจและหน้าที่โดยตรงของฝ่ายอาณาจักรที่จะดำเนินการ เมื่อเห็นว่าบกพร่องหรือหละหลวม ไม่สามารถอำนวยประโยชน์ให้การบริหารคณะสงฆ์ดำเนินไป ด้วยความเรียบร้อยหรือมีประสิทธิภาพได้ ฝ่ายอาณาจักรก็ต้องพิจารณาแก้ไข อาจเป็นบางมาตรา หรือยกเลิกทั้งฉบับก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของฝ่ายอาณาจักรเป็นสำคัญว่าจะแก้ไขอย่างไร

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา โครงสร้างของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์แต่ละฉบับมักจะ สอดคล้องและผสมกลมกลืนกับ โครงสร้างของระบอบการปกครองประเทศไปด้วย กล่าวคือ เมื่อฝ่ายอาณาจักรอยู่ในยุคของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ โครงสร้างของพระราชบัญญัติคณะ สงฆ์ก็จะเป็นแบบเดียวกันไปด้วย เช่น กฎพระสงฆ์ หรือพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ.121 (พ.ศ. 2445) เป็นต้น แต่ถ้าฝ่ายอาณาจักรเปลี่ยนมาเป็น ยุคระบอบประชาธิปไตย โครงสร้าง

²² แหล่งเดิม.

ของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ก็จะเป็นระบอบประชาธิปไตย เช่น พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2484 พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ที่ใช้บังคับกันอยู่ในปัจจุบันเป็นต้น

ดังนั้น เมื่อกล่าวโดยสรุปแล้ว พระราชบัญญัติคณะสงฆ์มิใช่พระธรรมนูญ แต่เป็นกฎหมายแผ่นดินที่ฝ่ายอาณาจักรตราขึ้นมา เพื่อให้พระสงฆ์ใช้เป็นแม่บทในการปกครองตนเอง ซึ่งจะทำให้การผดุงรักษาและส่งเสริมพระธรรมวินัยดำรงอยู่ต่อไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เมื่อเป็นเช่นนี้ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์จึงการแก้ไขหรือยกเลิกกันมาโดยลำดับ เพื่อให้เหมาะสมและมีความคล่องตัวไปตามสภาพแห่งความเปลี่ยนแปลงทางสังคมซึ่งจะทำให้การปกครองคณะสงฆ์ การผดุงรักษาและส่งเสริมพระธรรมวินัยมีความคล่องตัวและดำรงอยู่ต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นนั่นเอง

2.3.3 ผลของการกระทำผิดของพระภิกษุสงฆ์และบุคคลทั่วไปทางกฎหมายกรณีการมีความสัมพันธ์ทางเพศและกระทำไม่เหมาะสมทางเพศ

นับเป็นปรากฏการณ์ร้ายแรงของสังคมไทยที่เกิดกรณีพระสงฆ์ประพฤติตนไม่เหมาะสมต่อสมณสาธูจนถึงขั้นกระทำผิดพระธรรมวินัยอย่างร้ายแรง ต้องขาดจากความเป็นพระและไม่สามารถกลับมาบวชได้ใหม่ ปรากฏการณ์ดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อความรู้สึกและศรัทธาของพุทธศาสนิกชนอย่างใหญ่หลวง การไม่รักษาตนให้อยู่ในศีลของพระสงฆ์จึงได้ก่อให้เกิดความเสียหายต่อศาสนาพุทธอย่างมีอาจหลีกเลี่ยงได้ เพราะสาเหตุที่ว่า พระสงฆ์ที่ถือได้ว่าศาสนทายาทที่จะเป็นตัวแทนของศาสนาที่ทำให้ชาวบ้านเกิดความศรัทธาได้กระทำการอันเป็นการลดศรัทธาลงเมื่อศรัทธาของชาวพุทธน้อยลง ก็ย่อมส่งผลต่อพระพุทธศาสนาเสื่อมลงตามไปด้วย แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อเกิดปรากฏการณ์ความเสื่อมของพระพุทธศาสนา มิได้หมายความว่า จะเกิดจากพระสงฆ์เพียงฝ่ายเดียว พุทธศาสนิกชนซึ่งนับว่าเป็นหนึ่งในพุทธบริษัทสี่ ที่มีหน้าที่ในการรักษาพระพุทธศาสนาเช่นเดียวกับพระภิกษุสงฆ์ก็มีส่วนในการกระทำผิดต่อพระพุทธศาสนาได้เช่นกัน แต่อย่างไรก็ตาม มิได้หมายความว่า จะมีแต่พุทธศาสนิกชนเท่านั้นที่สามารถกระทำละเมิดต่อพระพุทธศาสนาได้ แต่การกระทำละเมิดต่อพระพุทธศาสนาอาจเกิดขึ้นจากบุคคลใดๆ ก็ได้ ดังที่เห็นได้อย่างชัดเจนตามภาพข่าวที่ปรากฏในปัจจุบัน ดังนี้

เจ้าหน้าที่ตำรวจเข้าตรวจห้องพักที่โรงแรมน่านฟ้า ซึ่งเป็นโรงแรมดังกลางเมืองน่าน หลังมีพลเมืองดีพบเห็นพระภิกษุพาผู้หญิงสาวไปเปิดห้องที่โรงแรมดังกล่าว ตรวจพบหลักฐานเป็นใบสูทชิระบุชื่อ พระบุญตัน เขยคู่ย์ บวชมาแล้ว 28 พรรษา เป็นเจ้าอาวาสวัดโพธิ์ไทร ต.ยม อ.ท่าวังผา จ.น่าน และเป็นเลขานุการเจ้าคณะตำบลยม พระบุญตันให้การว่า ขณะอยู่ที่วัด เป็นผู้ที่มีความชำนาญด้านคอมพิวเตอร์ ชอบคุยกับสาว ๆ ทางอินเทอร์เน็ต จนได้รู้จักกับหญิงสาวคนดังกล่าว

ซึ่งเป็นชาว อ.ทุ่งช้าง จ.น่าน ทำงานอยู่ร้านอาหารแห่งหนึ่ง จนกระทั่งเช้าวันนี้ได้นัดหมายหญิงสาว มาที่โรงแรม โดยได้กดเงินจากตู้เอทีเอ็มให้หญิงสาว 4,000 บาท ก่อนจะมีความสัมพันธ์ทางเพศ ร่วมกันจนสำเร็จความใคร่ 1 ครั้ง แล้วนอนรอเวลาเพื่อจะต่ออีกรอบ ก็มีตำรวจมาจับกุมดังกล่าว จากนั้นเจ้าหน้าที่ได้ปล่อยตัวหญิงคนดังกล่าวไป และนำตัวพระบุญตันไปให้พระธรรมโสภณ เจ้าคณะจังหวัดน่าน ทำพิธีสึก²³

เมื่อวันที่ 16 ม.ค. 2552 นายนิธิ ธีระโรจนพงษ์ ประธานกลุ่มเกย์การเมืองไทย และ ในฐานะกรรมการสภาวัฒนธรรม จ.เชียงใหม่ เปิดเผยว่า ปัจจุบันมีพระสงฆ์ในวัดต่างๆ ทั่วประเทศ เชียงใหม่ ไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 เป็นพระเกย์ โดยมีพฤติกรรมสลับผ้าเหลือง แล้วเปลี่ยนชุดเป็น ฆราวาส เข้าไปใช้บริการในบาร์เกย์ สถานบริการนวดสำหรับชายรักชาย และที่น่าตกใจคือ พระเกย์ เหล่านี้เรียกใช้บริการเด็กออกจากบาร์เกย์กันมากมาย ด้วยการโทรศัพท์เรียกเด็กหนุ่มให้ไปหาถึง กุฏิวัด หลังเสร็จกิจแล้วนำเงินใส่ซองขาเป็นค่าบริการ นอกจากเรียกใช้บริการทางเพศจากบาร์เกย์แล้ว ยังมีพระเกย์บางส่วนนำชายหนุ่มคู่ขาขึ้นกุฏิเป็นประจำ²⁴

เมื่อวันที่ 6 มิ.ย. 2550 เวลา 09.00 น. เจ้าหน้าที่ตำรวจได้เข้าตรวจสอบห้องพักภายใน บังกะโลพาราไดซ์รีสอร์ท อำเภอเมืองมหาสารคาม เนื่องจากพลเมืองดีพบเห็นชายศิระชะโล้น สงสัยเป็นพระภิกษุนั่งรถเก๋งฮอนด้า สีบรอนซ์ หมายเลขทะเบียน กข 7641 ร้อยเอ็ด พร้อมหญิงสาว เข้าพักที่ห้องดังกล่าว พบพระวิชัย สุจิตโต อายุ 45 ปี พระลูกวัดบ้านทองหลาง อ.วาปีปทุม จ.มหาสารคาม อยู่ในชุดนุ่งกางเกงขาสั้น สวมเสื้อยืดสีดำ และนางสาว (นามสมมติ) อายุ 42 ปี นอนหลับอยู่บนที่นอน ในห้องพบเบียร์ 2 ขวด ดิ่มแล้ว 1 ขวด เหล้าครึ่งแบน โชดา 2 ขวด รวมทั้ง เครื่องดื่มชูกำลัง 1 ขวด จากการตรวจค้นรถยนต์เก๋งที่ประตูด้านหลัง พบผ้าสบงจีวรอยู่ในย่าม เจ้าหน้าที่จึงคุมตัวมาสอบสวน จากการสอบสวน พระวิชัยให้การว่า เดิมชื่อนายวิชัย บุญประเสริฐ อายุ 45 ปี อยู่บ้านเลขที่ 26 หมู่ 4 ต.ขามเต่า อ.กันทรวิชัย จ.มหาสารคาม เคยอุปสมบทอยู่ที่วัดใน อ.บ้านไผ่ จ.ขอนแก่น แต่มีเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับสึกจึงถูกให้ปาราชิก สึกจากความเป็นพระ เมื่อต้นเดือนม.ค. 2550 จากนั้นมาบวชใหม่อีกเมื่อวันที่ 16 ม.ค. 2550 ที่วัดบ้านทองหลาง ยอมรับว่า มีความสัมพันธ์ฉันชู้สาวกับนางสาวมาแล้วหลายเดือน ขณะที่นางสาวมาบวชชื่ปฏิบัติธรรมที่วัด ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา นางสาวจะนำรถยนต์เก๋งมารับไปที่วัดดื่มเหล้า เบียร์ ตามผับบาร์เป็นประจำ โดยคืนเกิดเหตุ หลังจากร้านอาหารปิดประมาณเที่ยงคืน จึงมาเปิดห้องพักที่พาราไดซ์รีสอร์ท

²³ ข่าวสด. (2552, 13 กุมภาพันธ์). จับคาโรงแรม สมภารมั่วสึกา. สืบค้นเมื่อ 19 สิงหาคม 2552, จาก <http://news.mthai.com/hot-news/7910.html>

²⁴ ข่าวสด. (2552, 17 มกราคม). ตะลึงแคววงสงฆ์ พระเกย์อื้อ เทียบบาร์-ออฟชาย. สืบค้นเมื่อ 19 สิงหาคม 2552, จาก <http://www.thiswomen.com/News1/id2534.aspx>

พร้อมกับซื้อเบียร์สุรามาดื่มต่อและหารือกันจะบิน ไปอยู่ต่างประเทศด้วยกัน เนื่องจากนางสวย มีครอบครัวและสามีเป็นฝรั่ง อยู่ที่ประเทศสวีเดนแลนด์ แต่ถูกตำรวจจับก่อน²⁵

จากการกระทำดังกล่าวมาแล้วข้างต้น สาธารณชนย่อมเห็นได้ว่าเป็นการกระทำที่ไม่เหมาะสมต่อพระพุทธศาสนา และมีความรู้สึกร่วมกันว่าพระภิกษุสงฆ์และบุคคลทั่วไป เป็นมารศาสนาที่กระทำการหยาบช้ำต่อพระพุทธศาสนาที่ตนเองอาศัยอยู่ จึงเร่งรัดให้เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนากำจัดบุคคลเหล่านี้ให้พ้นจากผ้าเหลือง เพื่อป้องกันความเสื่อมเสียอันจะเกิดขึ้นแก่พระพุทธศาสนาที่ถือว่าเป็นสถาบันอันเป็นที่เคารพและหวงแหน

ในทางปกครองของคณะสงฆ์ เจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพิจารณาความผิดของพระภิกษุสงฆ์คือ พระสังฆาธิการในระดับชั้นต่างๆ ซึ่งต้องปฏิบัติตามกฎ ระเบียบและคำสั่งของมหาเถรสมาคมเพื่อให้การดำเนินการลงโทษตามพระวินัยเป็นไปโดยความสงบเรียบร้อยตามหลักการ การลงโทษทางพระวินัยมิได้มีความเหมือนกับการลงโทษตามกฎหมายบ้านเมือง เพราะบทลงโทษทางพระวินัยมุ่งเน้นไปที่จิตสำนึก ความละเอียดและเกรงกลัวต่อบาปอันเกิดขึ้นด้วยตนเอง โดยไม่ต้องมีบุคคลใดมาชี้โทษและลงโทษ ในสมัยพุทธกาล พระภิกษุสงฆ์มักไม่มีปัญหาเรื่องประพฤติดุคพระวินัย เพราะเป็นผู้ที่เข้ามาบวชเนื่องจากเบื่อหน่ายทางโลกแล้ว และเมื่อประพฤดิไม่สมควรและมีผู้กล่าวโทษก็ไม่ปกปิดความผิดของตน เนื่องจากละเอียดและเกรงกลัวต่อบาป แต่สำหรับปัจจุบัน การพิจารณาความผิดของพระภิกษุสงฆ์ต้องอาศัยเวลาและพยานหลักฐานมาพิสูจน์ การวินิจฉัยต้องเกิดจากความแน่ใจของพระสังฆาธิการ และเมื่อมหาเถรสมาคมวินิจฉัยให้สึก ซึ่งในกรณีพระภิกษุสงฆ์ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดพระวินัยอย่างร้ายแรงถึงขั้นอาบัติปาราชิก เช่น การเสพเมถุน นั้น มักมีปัญหว่าพระภิกษุไม่ยอมรับพยานหลักฐานของผู้กล่าวโทษและไม่ให้ความร่วมมือในการพิสูจน์ความจริง ดังเช่น กรณีของยันตระ อมโรภิกขุที่ใช้ชั้นเชิงของกฎหมายสารบัญญัติและวิธีสบัญญัติเข้ามาต่อสู้ จนทำให้การพิสูจน์ความจริงเป็นไปโดยล่าช้า

จึงเห็นได้ว่า แม้จะมีบทลงโทษทางพระวินัยอย่างชัดเจนก็ตาม แต่กระบวนการลงโทษในปัจจุบันจะเห็นว่า ถือปฏิบัติในกลุ่มของพระภิกษุสงฆ์ที่มีสามัญญสำนึกแห่งตนเท่านั้น ซึ่งในการนี้ ยังไม่มีกระบวนการตรวจสอบจากสังคม ถ้าในกรณีที่พระภิกษุสงฆ์ไม่มีความละเอียดต่อบาป กระบวนการลงโทษทางพระวินัยจึงหาได้มีความสำคัญและความหมายไม่ ด้วยเหตุนี้ จึงเกิดความรู้สึกไม่เกรงกลัวต่อการล่วงละเมิดพระธรรมวินัย การกระทำดังกล่าวย่อมส่งผลให้พุทธศาสนิกชนรู้สึกว่าการกระทำเหล่านี้ของพระภิกษุสงฆ์เหล่านี้ที่อาศัยพระพุทธศาสนาเข้ามาทำมาหาเลี้ยงชีพ ก่อให้เกิด

²⁵ ไทยรัฐ. (2550, 7 มิถุนายน). จับคาริสอร์ท พระมั่วสีกา. สืบค้นเมื่อ 19 สิงหาคม 2552, จาก http://news.sanook.com/crime/crime_142986.php

การดำเนินคดีหรือประณาม ซึ่งถือได้ว่าเป็นการลงโทษทางสังคมที่นับว่าน้อยมาก เมื่อเปรียบเทียบกับความรู้สึกของพุทธศาสนิกชน การก่อให้เกิดวิกฤตต่อศรัทธาของพุทธศาสนิกชนดังกล่าว ที่แม้พระสงฆ์ที่ดีจะมีจำนวนเยอะกว่าพระสงฆ์อสังฆิกามาก แต่เนื่องจากการเคารพนับถือไม่ได้แยกแยะที่ตัวบุคคลและเป็นการนับถือด้วยศรัทธามากกว่าการใช้ปัญญา จึงยอมหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่พุทธศาสนิกชนจะแสดงออกถึงความโกรธแค้น การสีกออกจากสมณเพศ จึงเพียงพอหรือไม่กับการกระทำที่กระทบกระเทือนถึงศรัทธาของพุทธศาสนิกชนถึงเพียงนี้

สำหรับกรณีของบุคคลทั่วไปไม่มีความสัมพันธ์ทางเพศกับพระภิกษุสงฆ์นั้น นับว่าผลของการกระทำดังกล่าว มีความเบาบางกว่าพระภิกษุสงฆ์มาก จะเห็นได้ว่า นอกจากการลงโทษทางสังคมแล้ว ไม่มีหลักเกณฑ์ ข้อบังคับ หรือ บทบัญญัติของกฎหมายใดบัญญัติให้การกระทำดังกล่าวเป็นความผิดและกำหนดโทษ เช่น ตามประมวลกฎหมายอาญา ที่ไม่มีการบัญญัติถึงกรณีดังกล่าวไว้ นอกจากนี้ยังไม่สามารถปรับกับความผิดฐานอื่นๆ ที่มีการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญาได้ รวมไปถึงกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ฉะนั้น เมื่อพบเห็นการมีความสัมพันธ์เพศในส่วนของบุคคลทั่วไป เจ้าหน้าที่ตำรวจหรือพระสังฆาธิการก็จะทำได้แค่ตักเตือนและปล่อยตัวไป

2.4 แนวความคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติตนของพระในศาสนาต่างๆ โดยเฉพาะกรณีการปฏิบัติตนทางเพศ

2.4.1 พระพุทธศาสนาในประเทศลาว

พระพุทธศาสนาในประเทศลาวมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับพระพุทธศาสนาในประเทศไทย แม้ตอนเริ่มแรก ลาวจะได้พระพุทธศาสนาแบบเถรวาทจากเขมร เพราะประเทศทั้งสองมีความสัมพันธ์กันทางประวัติศาสตร์ มีชนเชื้อชาติเดียวกับไทย ภาษาพูดที่คล้ายคลึง

ในสมัยที่ลาวตกเป็นอาณานิคมของประเทศฝรั่งเศส พระพุทธศาสนาของลาวได้เสื่อมโทรมลงไปบ้างเพราะไม่ได้รับการเอาใจใส่เท่าที่ควร แต่อย่างไรก็ตาม ด้วยความที่คนลาวมีความแน่นแฟ้น ต่อพระพุทธศาสนาเป็นทุนเดิม จึงได้ช่วยกันรักษาพระพุทธศาสนาตลอดมา เมื่อลาวได้รับเอกราช ทางราชการจึงได้ร่วมกับภาคประชาชนในการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาอย่างเต็มที่ สถานการณ์พระพุทธศาสนาในปัจจุบัน จึงนับว่าดีขึ้นกว่าการเปลี่ยนแปลงการปกครองใหม่ๆ มาก คณะสงฆ์ ซึ่งแต่เดิมมี 2 นิกาย คือ มหานิกาย และธรรมยุตินิกาย ก็ถูกรวมเป็นนิกายเดียว พระสงฆ์มีอำนาจในการปกครองสงฆ์โดยไม่ถูกแทรกแซงมากนัก โดยให้รัฐได้ให้สิทธิเสรีภาพพอสมควร นอกจากนี้พระสงฆ์ยังมีสิทธิเสรีภาพในการประกอบกิจกรรมทางพุทธศาสนาหลายด้าน โดยมีปรากฏการณ์ที่เป็นดัชนีถึงความเจริญ เช่น การก่อตั้งวิทยาลัยสงฆ์ขึ้นใหม่ การจัดตั้ง พ.ร.บ. คณะสงฆ์ใหม่

ปัจจุบัน เราจึงอาจกล่าวได้ว่าในบรรดาประเทศสังคมนิยม ชาวลาวนับเป็นผู้มีเสรีภาพในการนับถือศาสนามากกว่าทุกประเทศ เนื่องจากรัฐบาลได้ให้อิสระแก่สงฆ์พุทธสมถกรรม พุทธศาสนาในปัจจุบันจึงนับว่ามีความมั่นคงพอสมควร งานบุญในพระพุทธศาสนาก็ได้ปรับให้เข้ากับลัทธิสังคมนิยมโดยพรรคและรัฐเป็นคนดูแล งานบุญประจำชาติที่ใหญ่ที่สุดก็ได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างดี

แต่อย่างไรก็ตาม ภายใต้สภาวะการณดังกล่าวยังมีสิ่งที่น่าห่วงใยหลายประการ คือ ด้วยกระแสวัตถุนิยมหรือบริโภคนิยมที่หลั่งไหลเข้ามาประเทศลาว ได้กัดกร่อนความเชื่อทางพระพุทธศาสนาของผู้คนได้มากพอสมควร อีกทั้งยังส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมของพระภิกษุสามเณร ในชนบทพบว่าพระภิกษุสามเณรไม่สู้สำรวมมากนัก บางหมู่บ้านพระเณรขับรถจักรยานจนกลายเป็นเรื่องธรรมดา สร้างความงุนงงให้แก่ชาวพุทธต่างชาติพอสมควร รวมไปถึงการปฏิบัติตนต่อเพศตรงข้ามที่บางครั้งอาจไม่เหมาะสม จึงส่งผลให้ความศรัทธาในคณะสงฆ์ลาวในสายตาชาวต่างถิ่นตกต่ำไป ซึ่งความจริงก็เกิดปรากฏการณ์เช่นเดียวกันในประเทศไทย ด้วยเหตุนี้ รัฐบาลของประเทศลาว จึงได้บัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการมีความสัมพันธ์ทางเพศของพระเณรกับชายหรือหญิง ให้มีความผิดทางอาญาและกำหนดโทษอย่างรุนแรง รวมไปถึงการกำหนดให้ชายหรือหญิงที่เต็มใจมีความสัมพันธ์ดังกล่าว ต้องรับผิดชอบเช่นเดียวกัน²⁶

2.4.2 พระพุทธศาสนาแบบเซน²⁷

ในที่นี้จะกล่าวถึงพระพุทธศาสนาแบบเซนในประเทศเกาหลี พระพุทธศาสนาที่เข้าสู่ประเทศเกาหลีครั้งแรกเป็นมหายานแบบจีน ต่อมาราวพุทธศตวรรษที่ 11 พระพุทธศาสนาแบบเซนหรือเกาหลีเรียกว่า ซอน ได้เข้ามาสู่คาบสมุทรเกาหลี ในพุทธศตวรรษที่ 16-18 ซอนมีอิทธิพลสูงสุดสามารถครอบงำพระพุทธศาสนานิกายอื่นในเกาหลี จนสามารถรวมทุกนิกายเป็นศาสนาประจำชาติ ภายใต้ชื่อ “พระพุทธศาสนาสำนักโซกาย” ชาวเกาหลีจะเรียกพระภิกษุและภิกษุณีว่า “ซุนิม” การบวชเป็นพระในเกาหลีมีหลายขั้นตอน โดยการฝึกฝนตนเอง บวชเป็นสามเณรศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรม เมื่อพร้อมก็บวชเป็นพระภิกษุ หมายถึง การยึดมั่นในพระพุทธศาสนาและไม่ลาสิกขาตลอดชีวิต

ในปี พ.ศ. 2515 (ค.ศ.1972) ได้มีการอาราธนาพระจากประเทศไทยไปทำการอุปสมบทแก่พระเกาหลี โดยคณะสงฆ์ไทยได้แถลงจุดประสงค์ผ่านสื่อว่า ต้องการให้เกาหลีเปลี่ยนไปนับถือ

²⁶ กฎหมายอาญา ส.ป.ป. ลาว มาตรา 130 ได้วางหลักว่า “ภิกษุสามเณรใด หากได้เสพสมกับผู้หญิงหรือผู้ชาย จะถูกลงโทษตัดอิสรภาพตั้งแต่หกเดือนถึงสามปี และถูกปรับไหมตั้งแต่ 500,000 กีบถึง 3,000,000 กีบ ผู้หญิงหรือผู้ชายที่เต็มใจร่วมเสพสมดังกล่าว ต้องรับโทษเช่นเดียวกัน”

²⁷ สุชาติ หงษา. (2542). ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา. หน้า 224-240.

เถรวาทแบบไทย มิใช่ฟื้นฟูพระวินัยของพระเถลีสถาที่หย่อนยานมาตั้งแต่ยุคญี่ปุ่นปกครอง คือ บางกลุ่มถือพรหมจรรย์ บางกลุ่มสามารถมีครอบครัวได้

ความคิดที่ว่าพระเถลีสถาสามารถมีครอบครัวได้ เกิดขึ้นก่อนญี่ปุ่นเข้ายึดครอง 30 ปี คือ ใน พ.ศ. 2422 มีพระชาวเถลีสถาชื่อ สันของกัน ได้ยื่นฎีกาเพื่อเรียกร้องให้ยกเลิกข้อห้ามภิกษุหรือภิกษุณีมีครอบครัว และให้มีอิสระจะแต่งงานหรือไม่ก็ได้ โดยมีเหตุผลสำคัญหลายประการ เช่น การอนุญาตให้มีครอบครัวจะทำให้พระสงฆ์มีทายาทสืบทอดพระพุทธศาสนา หลักคำสอนไม่ได้ยึดถือที่การถือเพศพรหมจรรย์ ซึ่งในเบื้องต้นข้อเรียกร้องดังกล่าวยังไม่ได้รับการสนับสนุนเท่าที่ควร แม้ในการประชุมเจ้าอาวาสชั้นนำก็ประกาศห้ามคนที่มีครอบครัวหรือผู้หญิงค้างอาศัยในวัด แต่ก็มีผู้ตอบสนองจำนวนไม่มาก ในที่สุดเดือนตุลาคม พ.ศ. 2469 ก็มีมติเห็นชอบอนุญาตให้พระเถลีสถามีครอบครัว จึงเป็นจุดเริ่มต้นความแตกแยกและเป็นการคุกคามพระพุทธศาสนาภายในประเทศ นำไปสู่ความสับสนวุ่นวายเป็นอย่างมาก

แต่อย่างไรก็ตามมติที่ให้พระเถลีสถามีครอบครัวได้ ทำให้พระต้องประสบกับการเปลี่ยนแปลงในชีวิตเป็นอย่างมาก เนื่องจากต้องทำงานเพื่อหารายได้มาเลี้ยงครอบครัว ไม่มีเวลาศึกษาหลักธรรม การฝึกสมาธิและการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงได้มีการฟื้นฟูกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา มีการชำระคณะสงฆ์ให้ถือเพศพรหมจรรย์โดยไม่มีครอบครัว ซึ่งก็ใช้ระยะเวลายาวนานถึง 16 ปี จึงเสร็จเรียบร้อยสมบูรณ์ ซึ่งการชำระคณะสงฆ์ดังกล่าว ได้นำมาซึ่งความขัดแย้งระหว่างพระที่ถือพรหมจรรย์และพระที่มีครอบครัว มีการใช้ความรุนแรงและการเผชิญหน้ากันอย่างต่อเนื่อง ในที่สุด เมื่อปี พ.ศ.2505 คณะสงฆ์จึงได้แยกออกเป็น 2 นิกาย คือ นิกายโศภน และนิกายเถลิง ซึ่งแยกระหว่างพระที่ถือพรหมจรรย์และพระที่มีครอบครัว

ในขณะที่พระสงฆ์กำลังต่อสู้อยู่นี้ มิชชันนารีได้เข้ามาเผยแพร่ศาสนาคริสต์ในประเทศไทย เถลีสถา และมีผู้นับถือจำนวนมาก เนื่องจากเห็นว่าศาสนาคริสต์ทำให้ประเทศทันสมัย เป็นประชาธิปไตย ทำให้ประเทศก้าวหน้าทางสังคมและเศรษฐกิจ ในขณะที่พระพุทธศาสนาได้ทำให้ประเทศทุกข์ยากในศตวรรษที่ผ่านมา จึงส่งผลกระทบต่อพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก

2.4.3 ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก

กรณีศาสนบุคลลและบุคลลทั่วไปประพฤติดนผิดต่อหลักเกณฑ์ความประพฤติตามหลักการของศาสนา เช่น การมีความสัมพันธ์ทางเพศ ท่านบาทหลวงทวิตศักดิ์ กิจเจริญ ได้ให้คำอธิบายถึงหลักการทางศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ดังนี้²⁸

²⁸ ปริศนา สมศักดิ์โยธิน. (2544). ความคิดเกี่ยวกับศาสนาตามประมวลกฎหมายอาญา: ศึกษากรณีการกระทำความผิดต่อพระพุทธศาสนา. หน้า 108.

ถ้าจะกล่าวถึงเรื่องของความประพฤติของพระตามหลักศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกนี้มีที่มาและระดับการถือแตกต่างกับหลักการของศาสนาพุทธ พระในศาสนาพุทธมีการบวชและสึกได้ตลอดเวลา แต่พระในศาสนาคริสต์เมื่อบวชแล้วสึกไม่ได้ เนื่องจากพิธีการบวชเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในศาสนาเมื่อได้รับศีลอนุกรม (Holy Order) ซึ่งเป็นพิธีสถาปนาให้บุคคลเป็นพระผู้ที่มีอำนาจในการประกอบพิธี คือ มุขนายก (Bishop) ซึ่งถือว่าเป็นผู้แทนของพระเยซูคริสต์ละผู้ที่บวชเป็นบุคคลพระเจ้าได้ตรัสเรียกโดยเฉพาะบุคคลแล้ว การบวชครั้งแรกเป็นการบวชเพื่อศึกษาเทวโองการ เรียกว่า สามเณราลัย ซึ่งอยู่ในระยะทดลอง อาจจะบอกถากกลับมาเป็นคณธรรมดาได้ แต่เมื่อตัดสินใจแน่วแน่แล้วจึงจะได้รับศีลอนุกรมซึ่งจะต้องบวชเพื่อรับใช้พระเจ้าตลอดชีวิต การที่ศาสนาพุทธบวชแล้วสึกได้ไม่ต้องห้ามนั้น ศาสนาพุทธจึงควรเคร่งครัดต่อความประพฤติของพระภิกษุสงฆ์ และถือว่าการมีความสัมพันธ์ทางเพศนั้นเป็นความผิดอย่างร้ายแรงให้ต้องออกจากสมณเพศ ส่วนศาสนาคริสต์เมื่อบวชแล้วไม่มีการสึก จึงสังเกตเห็นได้ว่าการครองเพศของพระคริสต์อาจเกิดการหักห้ามใจไม่ได้ในเรื่องเพศขึ้นมาในชีวิตบ้าง ดังนั้นศาสนาคริสต์จึงไม่เห็นว่า การมีความสัมพันธ์ทางเพศเป็นเรื่องอื้อฉาวที่ต้องห้ามโดยเด็ดขาด

แม้ว่านักบวชในศาสนาคริสต์นิกายคาทอลิกจะต้องห้ามมิให้แต่งงาน แต่การที่พระคริสต์มีความสัมพันธ์ทางเพศไม่เป็นการผิดอย่างร้ายแรงเหมือนพระภิกษุสงฆ์ไทย เนื่องจากความเป็นพระคริสต์ที่เป็นการบวชตลอดชีวิต เป็นไปได้ว่าในช่วงเวลาของการบวชอาจมีความผิดเรื่องนี้เกิดขึ้น ซึ่งการที่พระคริสต์มีความสัมพันธ์ทางเพศไม่ว่าหญิงหรือชาย มีกฎหมายข้อบังคับที่เกี่ยวข้องคือ มาตรา 194 มาตรา 1394 และมาตรา 1395 ในบรรพ 6 ว่าด้วยการลงโทษในพระศาสนจักร (Sanctions in the Church) ของประมวลกฎหมายพระศาสนจักร (Code of Canon Law) ซึ่งออกโดยพระสันตะปาปา ยอห์น ปอล ที่ 2 มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน ค.ศ.1983

ซึ่งในทางกฎหมายของพระศาสนจักร มีหลายกรณีที่ทำให้พระคริสต์ต้องสูญเสียสถานภาพความเป็นพระ ซึ่งในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะกรณีการฝ่าฝืนข้อห้ามของศาสนากรณีมีความสัมพันธ์ทางเพศ นักบวชที่แต่งงานไม่ว่าจะสมรสตามกฎหมายหรือไม่ก็ตาม จะต้องได้รับโทษให้พ้นจากการปฏิบัติหน้าที่ทางศาสนา ตามมาตรา 194 โดยไม่ต้องไต่สวน ในกรณีที่ได้รับการตักเตือนแต่ยังคงฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตาม อาจถูกพิจารณาให้รับโทษตามขั้นตอนความเหมาะสมจนถึงการให้ออกจากสถานภาพความเป็นพระ

สำหรับมาตรา 1395 พระที่ประพฤติตนเกี่ยวกับเรื่องชู้สาวหรือทำผิดบาปเรื่องลามก (พระบัญญัติสิบประการ ข้อ 6 ห้ามศาสนิกชนคาทอลิกทุกคนกระทำการมุ่งเน้นไปในทางเพศ เช่น เทียวอบอบนวดหรือสถานบริการทางเพศ คูภาพยนตร์ลามกอนาจาร สำส่อนทางเพศ หรือมีเพศสัมพันธ์กับเพศเดียวกัน) ทำให้เกิดเป็นเรื่องอื้อฉาวเป็นที่รู้กัน ต้องถูกลงโทษให้พ้นจากการ

ปฏิบัติศาสนกิจ ภายหลังหากได้รับคำเตือนยังคงประพฤติผิดอีกจะได้รับโทษอื่นๆ เพิ่มเติมจนถึงขั้นปลดจากสถานภาพความเป็นพระ

การปลดจากตำแหน่งหน้าที่แตกต่างจากการปลดจากสถานภาพ ตรงที่การปลดจากตำแหน่งหน้าที่ บุคคลนั้นยังคงมีสถานภาพเป็นพระต่อไป แต่การปลดจากสถานภาพทำให้บุคคลนั้นหลุดพ้นจากการเป็นพระ ซึ่งส่งผลให้พ้นจากหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติด้วย

อย่างไรก็ตาม แม้การปลดออกจากสถานภาพความเป็นพระจะเป็นโทษที่ร้ายแรงที่สุดในบรรดาการประพฤติที่ฝ่าฝืนข้อห้าม แต่ในกรณีมีเหตุฉุกเฉินและจำเป็นอย่างยิ่งเกิดขึ้นแก่บุคคลอื่นที่ประสงค์จะทำความดี และขณะนั้นไม่สามารถหาพระคริสต์มาประกอบพิธีกรรมได้ พระคริสต์ที่ต้องถูกปลดออกจากสถานะการเป็นพระสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ โดยถือว่าเป็นการกระทำความดีเพื่อบุคคลอื่น เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะการบวชในศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกสามารถมีได้ครั้งเดียวในชีวิตและมีผลติดตัวไปตลอดชีวิต การถูกปลดออกจากสถานภาพพระสามารถกลับสู่พระศาสนจักรได้โดยไม่ต้องบวชอีกตราบใดที่สำนึกและกลับใจ ซึ่งการรับกลับเข้ามามีหลักเกณฑ์การพิจารณาและอนุญาตตามกระบวนการบัญญัติของพระสันตะปาปา

จะเห็นได้ว่า ผลของการที่ศาสนบุคคลล่วงละเมิดข้อห้ามทางศาสนาในเรื่องของการมีเพศสัมพันธ์ มีความแตกต่างกันระหว่างศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก กรณีที่พระสงฆ์เสกเมณุนั้น ถือได้ว่าเป็นความผิดขั้นร้ายแรงถึงขั้นปาราชิกให้ขาดจากความเป็นพระ ส่งผลให้ไม่อาจบวชใหม่ได้ตลอดชีวิต สำหรับพระในศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกต้องดำเนินชีวิตโสดเพราะต้องห้ามมิให้แต่งงาน การถือโสดเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของพระคริสต์ ถ้าวางละเมิดถือว่ามีโทษและเป็นบาป แต่ไม่ถึงขั้นเป็นความผิดร้ายแรงเช่นพระภิกษุสงฆ์ของไทย พระคริสต์ที่ประพฤติฝ่าฝืนข้อห้ามอาจได้รับโทษตามความเหมาะสมเท่าที่ยังคงกระทำการฝ่าฝืนการตักเตือน แต่การบวชของคาทอลิกถือเป็นตราประทับผู้บวชไปตลอดชีวิตไม่ว่าจะอยู่แห่งหนใดหรือใช้ชีวิตอย่างไร

บทที่ 3

การกำหนดความผิดทางอาญาที่เป็นการก่ออันตราย แนวคิดการลงโทษและ กฎหมายคุ้มครองพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้อง

เมื่อสังคมในปัจจุบันเกิดความเปลี่ยนแปลงและมีลักษณะที่ซับซ้อนมากขึ้น กฎหมายจึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญของรัฐในการจัดระเบียบของสังคม โดยมีกฎหมายอาญาเป็นบทบัญญัติที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด เนื่องจากกำหนดสภาพบังคับที่รุนแรงสำหรับผู้ฝ่าฝืน อย่างไรก็ตาม กรณีใดจะถือว่าเป็นความผิดอาญา กฎหมายจะกำหนดโดย “การกระทำ” ความผิดอาญาก็เป็นผลงานของผู้กระทำความผิด อันแสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดนั้น ปัญหาของการบัญญัติกฎหมายอาญาจึงมีว่า ควรจะบัญญัติกฎหมายอาญาโดยกำหนดเงื่อนไขของการลงโทษตามลักษณะของการกระทำ หรือควรจะบัญญัติกฎหมายอาญาโดยกำหนดเงื่อนไขของการลงโทษตามลักษณะพฤติกรรมของผู้กระทำความผิด ซึ่งการบัญญัติกฎหมายอาญาบนพื้นฐานอย่างใดอย่างหนึ่งข้างต้น ว่ากันทางทฤษฎีแล้วย่อมสามารถกระทำได้ กล่าวคือ จะบัญญัติกฎหมายอาญาบนพื้นฐานของการกระทำหรือจะบัญญัติกฎหมายอาญาบนพื้นฐานของผู้กระทำความผิดก็ย่อมกระทำได้ทั้งสองวิธี

ในระบบของกฎหมายอาญาบนพื้นฐานของการกระทำนั้น การลงโทษจะผูกไว้โดยตรงกับการกระทำที่ผิดกฎหมาย แต่การที่จะลงโทษสำหรับการกระทำใดได้หรือไม่ กล่าวคือ การลงโทษจะเป็นเรื่องของความชั่วของการกระทำ (Tatschuld)

แต่ในระบบของกฎหมายอาญาบนพื้นฐานของผู้กระทำความผิดนั้น การลงโทษย่อมขึ้นอยู่กับโดยตรงกับอันตรายของผู้กระทำความผิดที่เชื่อมโยงกับการดำเนินชีวิตของผู้กระทำความผิดหรือเชื่อมโยงกับความชั่วของการดำเนินชีวิตของผู้กระทำความผิดนั้น ในกรณีนี้ ความสำคัญของการดำเนินคดีจะอยู่ที่ว่า ผู้กระทำความผิดนั้นมีพฤติกรรมที่เป็นอันตราย หรือมีพฤติกรรมที่เป็นอาชญากรหรือไม่

ในกรณีใดก็ตามที่ใช้โทษไม่อาจบรรลุผลของการป้องกันได้ กล่าวคือ ยังไม่อาจจัดความเป็นอันตรายของผู้กระทำความผิดผู้ใดออกไปได้ ในกรณีนั้นก็ต้องใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยแก่ผู้กระทำความผิดผู้นั้น

ความผิดอาญาที่เป็นการก่ออันตรายเป็นแนวความคิดที่ปรากฏอยู่เบื้องหลังการบัญญัติกฎหมายอาญาตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม คำรากกฎหมายอาญาของประเทศไทยยังมีได้กล่าวถึงแนวคิดทฤษฎีนี้อย่างชัดเจน การพิจารณาถึงแนวคิดดังกล่าว จะช่วยให้สามารถแบ่งแยกประเภทของความผิดอาญาและช่วยในการตีความกฎหมาย รวมไปถึงความจำเป็นในการบัญญัติกฎหมายอาญาและโทษทางอาญาในปัจจุบัน

3.1 แนวความคิดเกี่ยวกับการกำหนดความผิดทางอาญาที่เป็นการก่ออันตราย

3.1.1 หลักการทั่วไปในการกำหนดความผิดอาญา

3.1.1.1 ความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายกับสังคม

ในทุกสังคมต่างต้องมีกลไกในการควบคุมดูแลภายในสังคมนั้นทั้งเป็นกฎเกณฑ์ของสังคม โดยสังคมนั้นเดิมจะใช้ขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นรากฐานของกฎเกณฑ์ที่ได้ถือว่าเป็นกฎหมายภายในของสังคม เมื่อเกิดความขัดแย้งจะใช้ผู้ใหญ่ในชุมชนเป็นผู้ไกล่เกลี่ย และโดยที่ลักษณะของความสัมพันธ์เป็นความสัมพันธ์โดยตรงและเป็นส่วนตัว ดังนั้นการใช้กลไกที่มีใช้กลไกของกฎหมายในการควบคุมดูแลสังคมจึงเป็นไปได้โดยมีประสิทธิภาพ²⁹

แม้ในแง่มุมมองของนักคิดบางท่าน เช่น Karl Marx จะต่อต้านกฎหมายและมองว่ากฎหมายเป็นเครื่องแสดงถึงชนชั้น โดยเห็นว่ากฎหมายถูกบังคับใช้โดยการอ้างอำนาจของมหาชน และผู้ที่ใช้อำนาจคือผู้มีอาวุธ และท้ายที่สุดกฎหมายจะหมดไปเพราะสังคมอุดมคติที่ไม่มีชนชั้นจะเข้ามาแทน ซึ่งความเห็นดังกล่าวเป็นความเห็นที่มีแง่มุมที่ต่างกันไป แต่ก็ไม่มีผู้ใดปฏิเสธความมีอยู่ของกฎหมายในสถานะกลไกอันเป็นบรรทัดฐานหนึ่งของสังคมได้ แม้แต่ Hans Kelsen ซึ่งพยายามอธิบายกฎหมายในเชิงวิทยาศาสตร์ ได้ใช้มุมมองในลักษณะของวิทยาศาสตร์เข้าปรับใช้กับการพิจารณาของกฎหมาย โดย Kelsen เห็นว่า ทฤษฎีของกฎหมายนั้นไม่ควรที่จะอิงอยู่กับคุณค่าทางศีลธรรมหรือทางการเมือง หากแต่ควรคิดในเชิงของทฤษฎีกฎหมายบริสุทธิ์ ซึ่งเป็นที่มาของคำว่า Hans Kelsen's pure theory of law และเห็นว่า Positive Law ทั้งหลายควรถูกมองในเชิงของระบบของบรรทัดฐานซึ่งบังคับใช้ภายใต้เงื่อนไขที่แน่นอน และปรับมาตรการบังคับเข้ามาใช้โดยให้คำจำกัดความของกฎหมายว่า “เป็นบรรทัดฐานเบื้องต้นที่กำหนดมาตรการบังคับ” เพื่อแสดงถึงลักษณะเฉพาะว่า “เป็นสถานะของการสั่งให้เจ้าพนักงานปรับใช้มาตรการบังคับภายใต้แต่ละสถานการณ์”

²⁹ สกล นิสารัตน์. เล่มเดิม. หน้า 6.

ดังนั้น จึงพอสรุปได้ว่าจนถึงปัจจุบันกฎหมายก็ยังเป็นกลไกอย่างเป็นทางการของการควบคุมทางสังคม ซึ่งกฎหมายจะมีบทบาทอย่างมากเมื่อการควบคุมทางสังคมในรูปแบบอื่น เช่น ขนบธรรมเนียมหรือจริยธรรมไร้ประสิทธิภาพหรือไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ

3.1.1.2 ความหมายของกฎหมายอาญา

กฎหมายอาญาเป็นเครื่องมือของรัฐประการหนึ่งที่ใช้ในการจัดระเบียบสังคม โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้สังคมมีความสงบสุขเรียบร้อย ในทางวิชาการมีการให้ความหมายของกฎหมายอาญา ดังต่อไปนี้³⁰

กฎหมายอาญา คือ บรรดากฎหมายทั้งหลายที่ระบุถึงความผิดอาญา โทษ วิธีการเพื่อความปลอดภัย และมาตรการบังคับทางอาญาอื่น และเป็นกฎหมายที่กำหนดให้ความผิดอาญาเป็นเงื่อนไขของการใช้โทษ วิธีการเพื่อความปลอดภัย และมาตรการบังคับทางอาญาอื่นนั้น

กฎหมายอาญา ได้แก่ กฎหมายที่บัญญัติความผิดและโทษ

กฎหมายอาญา คือ กฎหมายที่บัญญัติว่าการกระทำหรือไม่กระทำการใดเป็นความผิด และกำหนดโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดไว้ด้วย

จากบทนิยามดังกล่าว สามารถสรุปถึงลักษณะสำคัญของกฎหมายอาญาได้ 2 ประการ คือ ความผิดทางอาญา (Crime) และมาตรการบังคับทางอาญา (Criminal Sanction)

ความผิดอาญา (Crime) หมายถึง การกระทำหรือไม่กระทำที่กฎหมายบัญญัติห้ามให้การกระทำหรือไม่กระทำการดังกล่าวเป็นความผิด

มาตรการบังคับทางอาญา (Criminal Sanction) สามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ โทษ วิธีการเพื่อความปลอดภัย และมาตรการบังคับทางอาญาอื่น

3.1.1.3 ภารกิจ³¹ และลักษณะเฉพาะของกฎหมายอาญา

กฎหมายทุกลักษณะมีภารกิจของตนเอง ในส่วนที่เกี่ยวกับภารกิจของกฎหมายอาญานั้น อาจกล่าวได้ในเรื่องต่างๆ ดังต่อไปนี้

1) ภารกิจในการคุ้มครองสังคม

กฎหมายอาญามีภารกิจในการคุ้มครองการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ในสังคม

มนุษย์ไม่อาจอยู่ตามลำพังได้ตลอดไป โดยธรรมชาติมนุษย์ย่อมต้องอยู่ร่วมกัน การกระทบกระทั่งจึงย่อมเกิดขึ้นได้เป็นธรรมดา กฎหมายอาญาในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองจึงมีความสำคัญมาก จริงอยู่ที่ในสังคมมนุษย์มีกฎเกณฑ์อันเป็นระเบียบสังคมอันเป็นหลักเกณฑ์เกี่ยวกับความประพฤติที่มีอยู่เดิมเป็นจำนวนมาก

³⁰ อองศ์อาสน์ เจริญสุข. (2553). *เกณฑ์การแบ่งแยกความผิดทางอาญาและความผิดทางปกครอง*. หน้า 6.

³¹ คณิต ฒ นคร ก (2551). *กฎหมายอาญาภาคทั่วไป*. หน้า 15-26.

และระเบียบสังคม อันเป็นเครื่องมือในการควบคุมความประพฤติของมนุษย์ แต่การใช้ระเบียบสังคมก็เป็นเรื่องความสมัครใจโดยปราศจากสภาพบังคับ ระเบียบสังคมอย่างเดียวยังไม่เพียงพอที่จะทำให้มั่นใจได้ว่า สังคมจะมีความสงบและมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยอย่างแท้จริง เหตุนี้จึงต้องมีกฎหมายเข้ามาเสริม ซึ่งแม้ว่าทุกกฎหมายจะมีสภาพบังคับแต่กฎหมายอาญานับว่าเป็นกฎหมายที่มีสภาพบังคับรุนแรงที่สุด

แต่อย่างไรก็ตาม การใช้กฎหมายอาญาเพื่อเป็นเครื่องมือคุ้มครองการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ในสังคมต้องกระทำเฉพาะเท่าที่จำเป็นที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้เท่านั้น เพราะหากมีการบัญญัติกฎหมายอาญาอย่างพร่ำเพรื่อแล้ว สิทธิและเสรีภาพของบุคคลจะถูกกระทบกระเทือนเกินความจำเป็น อันไม่สอดคล้องกับหลักประชาธิปไตย

ในแง่ของการบังคับใช้กฎหมายอาญา รองศาสตราจารย์ ดร.เกียรติจักร วัจนะสวัสดิ์ ได้กล่าวว่า “หากรัฐมุ่งแต่จะควบคุมความประพฤติของสมาชิกในสังคมโดยใช้กฎหมายอาญาเป็นเครื่องมือ โดยไม่พิจารณาถึงประสิทธิภาพและความสามารถของกลไกของรัฐที่จะใช้บังคับกฎหมายอาญาแล้ว กฎหมายก็จะไร้ความหมาย ขาดความศักดิ์สิทธิ์ และเป็นโอกาสให้เจ้าพนักงานของรัฐที่ประพฤติมิชอบ มีโอกาสแสวงหาประโยชน์เพื่อตนเองจากกฎหมายเหล่านี้ หรือหากมีการใช้กฎหมายเลือกปฏิบัติ ซึ่งจะทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใช้กฎหมายกับชุมชนเสื่อมเสียได้

2) การกิจในการปราบปรามและป้องกันการกระทำความผิด

กฎหมายอาญามีภารกิจในการคุ้มครองสังคมสองทาง คือ ทางปราบปรามและทางป้องกัน

เมื่อเกิดการกระทำความผิดขึ้นก็ต้องใช้กฎหมายอาญาในการปราบปรามและยังเป็นการกระทำเพื่อป้องกันมิให้การกระทำความผิดนั้นเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งภารกิจทางอาญาทั้งสองประการ หากพิจารณาอย่างผิวเผินจะเห็นว่าเป็นภารกิจที่แยกกัน แต่แท้จริงแล้วภารกิจทั้งสองมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

การลงโทษหรือการใช้กฎหมายอาญาในการปราบปรามการกระทำความผิดจะต้องกระทำเพื่อให้เกิดความรู้สึกรู้สึกต่อผู้กระทำความผิดและบุคคลทั่วไป กล่าวคือ ต้องกระทำเพื่อให้ผู้กระทำความผิดเห็นว่าสังคมไม่ยอมรับการกระทำของเขา และขณะเดียวกันต้องกระทำเพื่อเตือนบุคคลทั่วไปว่าจะต้องได้รับโทษถ้ามีการกระทำความผิดเช่นนั้นอีก

ในการใช้กฎหมายอาญานั้น นอกจากจะต้องใช้เพื่อให้บรรลุผลเป็น “การป้องกันโดยอ้อม” แล้วจะต้องใช้เพื่อให้บรรลุผลเป็น “การป้องกันโดยตรง” ด้วย กรณีจึงอาจมี

ความจำเป็นต้องใช้มาตรการบังคับทางอาญาอื่นที่มีโทษสำหรับผู้กระทำความผิดประเภทนี้ กล่าวคือ มาตรการบังคับทางอาญาที่เรียกว่า “วิธีการเพื่อความปลอดภัย”

3) การกักขังในการคุ้มครองคุณธรรมทางกฎหมายและในการคุ้มครองคุณภาพของการกระทำ

ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ย่อมมีอยู่มากมายและหลากหลาย การที่จะใช้กฎหมายอาญาเข้าจัดการกับทุกปัญหาย่อมเป็นเรื่องไม่ถูกต้องเป็นอย่างยิ่ง เพราะบางปัญหาก็มีความเล็กน้อยไม่ถึงขนาดต้องใช้การลงโทษทางอาญา กฎหมายอาญาจึงควรจำกัดตัวเองอยู่กับการคุ้มครอง “คุณค่าพื้นฐาน” ของระเบียบสังคม ซึ่งสิ่งที่หล่อหลอมให้การอยู่ร่วมกันของมนุษย์เป็นไปโดยปกติสุขเป็นสิ่งที่ไม่มีรูปร่าง เป็นสิ่งที่มองไม่เห็น แต่เป็น “สิ่งที่มีคุณค่า” ที่จำเป็นที่เป็นพื้นฐานการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ ที่เรียกว่า “คุณธรรมทางกฎหมาย” ซึ่งอาจเป็น คุณธรรมทางกฎหมายส่วนบุคคลหรืออาจเป็นคุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นส่วนรวม

ลักษณะเฉพาะของกฎหมายอาญา

กฎหมายอาญาแตกต่างจากกฎหมายอื่นหลายประการ แต่ลักษณะเด่นชัดที่สุดคือ สิ่งที่อยู่เป็นอำนาจของกฎหมายอาญามาจากการประกอบด้วยคุณลักษณะ 4 ประการใหญ่ๆ คือ

- 1) คุณลักษณะในการกำหนดว่าอะไรเป็นความผิดทางอาญา
- 2) คุณลักษณะในการจัดประเภทความผิด
- 3) คุณลักษณะในการจัดระดับ
- 4) คุณลักษณะในการกำหนดข้อห้ามไม่ให้ปฏิบัติ

นอกจากนั้นแล้ว กฎหมายอาญายังมีความแตกต่างจากกฎหมายอื่นตรงที่เป็นการเกี่ยวข้องกับคุณธรรมร่วมกันของสังคมส่วนรวม

ลักษณะเฉพาะของกฎหมายอาญาอาจเห็นได้จากสิ่งที่เป็นผลจากกฎหมายอาญา คือคำว่า “อาชญากรรม” ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงและเกี่ยวข้องกับความคิดในเรื่องกฎหมายอาญาทำให้สามารถนำมาอธิบายเอกลักษณ์ของกฎหมายอาญาเพิ่มเติมได้ดังนี้³²

1) ผู้กระทำไม่ต้องรับผิดในทางอาญา หากการกระทำนั้นไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ใน ขณะกระทำว่า เป็นความผิดและกำหนดโทษไว้

2) กฎหมายอาญาจะย้อนหลังให้ผลร้ายมิได้

3) ถ้อยคำในกฎหมายอาญาจะต้องบัญญัติให้ชัดเจนแน่นอนปราศจากการคลุมเครือ

4) กฎหมายอาญาต้องตีความโดยเคร่งครัด

³² เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. (2544). คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1. หน้า 15-28.

ทั้งนี้แม้จะเห็นได้ว่ากฎหมายอาญาประกอบไปด้วย 2 ส่วน คือ

- 1) ส่วนที่เป็นข้อห้าม และ
- 2) ส่วนที่เป็นข้อกระตุ้นให้ต้องทำ ซึ่งเป็นการกำหนด “การกระทำความผิดที่เกิดจากการไม่กระทำ”

อย่างไรก็ตาม ในส่วนที่สองไม่อาจนับเป็นอาชญากรรมอย่างแท้จริงได้ เพราะเป็นเพียงหน้าที่ทางศีลธรรมหรือจริยธรรมเท่านั้น ซึ่งเป็นที่รู้จักในฐานะกฎหมายที่อยู่เบื้องหลังกฎหมายด้วยกัน อันเป็นบทบัญญัติมุ่งให้เกิดการประพฤติปฏิบัติที่ดีงามของผู้คนในสังคม

เหตุผลหนึ่งที่กรณีนี้ไม่อาจนับเป็นอาชญากรรมที่แท้จริงนั้น เพราะเหตุว่าลักษณะเฉพาะของกฎหมายอาญา คือ มาตรการบังคับ จากลักษณะของมาตรการบังคับที่ใช้กับพฤติกรรมประเภทที่กฎหมายมุ่งกระตุ้นให้เกิดขึ้นเหล่านี้ เห็นได้ว่า มาตรการลงโทษที่กฎหมายใช้บังคับมีสภาพเบาบางมากจนไม่น่าจะถือว่าเป็นความหมายเดียวกับอาชญากรรมได้

ข้อจำกัดประการหนึ่งที่ทำให้กฎหมายอาญาไม่สามารถนำไปใช้ในวัตถุประสงค์อื่นๆ ได้มากนัก เนื่องจากผลที่อาจจะทำให้สูญเสียความยุติธรรมได้ เพราะด้วยโครงสร้างของกฎหมายที่มีสภาพบังคับ และด้วยเหตุที่ปัจจุบันยังคงมีความคลุมเครือในเรื่องขอบเขตและความหมายของการกระทำความผิดหรืออาชญากรรมอยู่มาก ซึ่งอาจมีผลต่อการพิจารณาการกำหนดความผิดอาญา ดังนั้น จึงควรที่จะศึกษาขอบเขตและความหมายของการกระทำความผิด

วัตถุประสงค์ของกฎหมายอาญา

ในการดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายหรือภารกิจของกฎหมายอาญา กฎหมายอาญาควรมีวัตถุประสงค์ดังนี้

- 1) เพื่อป้องกันบุคคลและสัตว์จากการกระทำโดยเจตนา อันเป็นการกระทำที่มีลักษณะโหดร้ายทารุณด้วยวิธีการอันไม่พึงประสงค์ต่างๆ หรือจากการกระทำโดยไม่เจตนา รวมถึงคุ้มครองป้องกันบุคคลที่อาจหลงผิดโดยง่าย
- 2) เพื่อป้องกันสภาพจิตใจของสมาชิกในสังคมจากการกระทำที่อาจกระทบกระเทือนจิตใจ แม้ว่าจะเป็นเรื่องส่วนตัวของบุคคลและยินยอมต่อการกระทำนั้นแล้ว แต่ก็ถือว่าการกระทำนั้นมีลักษณะที่ผิดธรรมชาติ หรือเพื่อป้องกันการกระทำบางประเภทซึ่งเมื่อกระทำต่อสาธารณชนแล้วจะกระทบกระเทือนจิตใจบุคคลอื่นในสังคมเป็นอย่างมาก
- 3) เพื่อป้องกันซึ่งทรัพย์สินของบุคคลจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน
- 4) เพื่อป้องกันสาธารณชนจากความไม่สะดวกสบายต่างๆ
- 5) เพื่อป้องกันรักษาไว้ซึ่งสถาบันทางสังคม รวมทั้งเพื่อบังคับให้เกิดความเมตตาากรุณาที่จำเป็น

6) เพื่อบังคับใช้วิธีการต่างๆ ที่จะทำให้วัตถุประสงค์ทั้งหลายเหล่านี้บรรลุผล หากพิจารณาจากโทษ กฎหมายอาญาย่อมมีวัตถุประสงค์ที่ต้องการจะทำให้บรรลุซึ่งวัตถุประสงค์อย่างน้อย 5 ประการ คือ

1) การแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation) คือ กฎหมายอาญาควรบังคับใช้โดยมีความมุ่งหมายเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด และไม่กระทำความผิดอีกเพื่อปรับปรุงความประพฤติของผู้กระทำความผิด ก็จะทำให้บุคคลนั้นกลับตนเป็นคนดีได้

2) การเหนี่ยวรั้ง (Restraint) คือ กฎหมายอาญามีความมุ่งหมายที่จะเหนี่ยวรั้งบุคคลมิให้ฝ่าฝืนกฎหมาย ซึ่งวัตถุประสงค์ในข้อนี้ไม่จำเป็นที่จะต้องเป็นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด และไม่จำเป็นที่จะต้องลงโทษผู้กระทำความผิด แต่มีความมุ่งหมายที่จะควบคุมผู้กระทำความผิดมากกว่า

3) การข่มขู่หรือยับยั้ง (Deterrence) เป็นวัตถุประสงค์ที่สำคัญที่สุดในการบังคับใช้กฎหมายอาญา เพื่อให้ผู้กระทำความผิดไม่ทำผิดในลักษณะเดียวกันอีก และไม่ให้มีผู้อื่นกระทำความผิดในลักษณะเดียวกัน

4) การเป็นสัญลักษณ์ (Symbolism) การบังคับใช้กฎหมายอาญาเป็นการยืนยันสิ่งที่สังคมยอมรับและสิ่งที่สังคมคัดค้าน บุคคลปกติย่อมทราบว่าเป็นสัญลักษณ์ของสังคม และทราบว่าจะได้รับผลร้ายหรือบทลงโทษหากฝ่าฝืนกฎหมาย

5) การแก้แค้นทดแทน (Retribution) ปัจจุบันวัตถุประสงค์กฎหมายอาญาในเรื่องนี้ได้รับการสนับสนุนน้อยมาก เนื่องจากไม่ได้ผลทางปฏิบัติ

ลักษณะของกฎหมายอาญา

กฎหมายอาญาเป็นบทบังคับต่างๆ ที่กำหนดเกี่ยวกับความประพฤติของมนุษย์ที่ประกาศบังคับใช้โดยรัฐ เพื่อใช้ในการวางระเบียบของสังคม กฎหมายอาญาจึงมีลักษณะที่แตกต่างจากข้อบังคับอื่นๆ ในสังคม ดังนี้

1) เป็นข้อบังคับของรัฐ (Politicality) คือ เป็นบทบัญญัติที่กำหนดโดยองค์กรของรัฐที่มีอำนาจ ไม่รวมถึงกฎหรือข้อบังคับขององค์กรอื่นที่ไม่ใช่รัฐ

2) เป็นข้อบังคับที่แน่นอน (Specificity) เนื่องจากกฎหมายอาญาเป็นกฎหมายที่มีสภาพบังคับรุนแรงที่สุด การบังคับใช้กฎหมายอาญาจึงต้องนิยามการกระทำที่กฎหมายกำหนดไว้เป็นความผิดอย่างชัดเจนแน่นอน

3) ใช้บังคับแก่บุคคลทุกคน (Uniformity) คือ การกระทำที่กฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิดอาญา หากมีผู้กระทำการดังกล่าวนั้นย่อมเป็นผู้กระทำความผิด

4) เป็นบทบัญญัติที่มีบทลงโทษ (Penal Sanction) เป็นการกำหนดสำหรับใช้บังคับผู้กระทำความผิด

3.1.2 การกำหนดความผิดทางอาญาในลักษณะที่เป็นการก่ออันตราย

เป็นที่ยอมรับกันว่า การที่กฎหมายอาญาจะเข้ามากระทบต่อสิทธิเสรีภาพย่อมมีขอบเขตที่จำกัด กล่าวคือ ต้องมีการกระทำและผลที่เป็นความเสียหายซึ่งสืบเนื่องมาจากการกระทำดังกล่าว³³ เพราะหากปราศจากการกระทำแล้ว ความรับผิดชอบจะเป็นสิ่งที่บุคคลไม่อาจทนทานได้ และถ้าปราศจากความเสียหายความรับผิดชอบก็ไม่มีผลเพียงพอ ด้วยเหตุนี้ การกระทำและความเสียหายที่เกิดขึ้นจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นในการรับผิดชอบทางอาญา จึงเป็นที่ยอมรับกันว่า กฎหมายอาญาจะมีความชอบธรรมที่จะเข้ามาแทรกแซงเมื่อผลที่เป็นความเสียหายเกิดขึ้น ซึ่งถ้าพิจารณาตามหลัก “ไม่มีการลงโทษหากปราศจากความเสียหาย” (No punishment without harm) อันเป็นหลักหนึ่งในกฎหมายอาญา ซึ่งมีสาระสำคัญว่า การลงโทษไม่อาจกระทำได้ในกรณีที่ความเสียหายต่อคุณธรรมทางกฎหมายหรือความเป็นอันตรายต่อคุณธรรมทางกฎหมายไม่มีอยู่ การก่อให้เกิดผลที่ห้ามไว้จึงเป็นสิ่งที่จะต้องมีมาก่อนการบังคับโทษ

ผลที่เป็นความเสียหายทางกฎหมายอาญาอาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

1) ผลที่เสียหายอย่างแท้จริงต่อคุณธรรมทางกฎหมาย ความผิดของผลที่เป็นที่เสียหายประเภทนี้ รู้จักกันในฐานะที่เป็นความผิดอาญาที่เป็นการทำอันตราย (A crime causing injury or a crime of injury)

2) ผลที่เป็นอันตรายต่อความเสียหายทางคุณธรรมทางกฎหมาย ความผิดของผลที่เสียหายประเภทนี้ รู้จักกันในฐานะเป็นความผิดอาญาที่เป็นการก่ออันตราย (A crime causing danger or a crime of danger)

อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะเป็ความผิดอาญาที่เป็นการทำอันตราย หรือความผิดอาญาที่เป็นการก่ออันตรายก็ล้วนแต่มี “ความสมควรลงโทษ” อยู่ในตัวเองทั้งสิ้น กล่าวคือ ความผิดที่เป็นการทำอันตราย เช่น ความผิดฐานฆ่าคนตาย ตามประมวลกฎหมายอาญา ความสมควรลงโทษความผิดฐานนี้เกิดจากแนวความคิดที่ว่าชีวิตมนุษย์เป็นของมีค่า ฝ่ายนิติบัญญัติจึงห้ามการกระทำความผิดดังกล่าวไว้ หรือความผิดอาญาที่เป็นการก่ออันตราย เช่น ความผิดฐานทอดทิ้งเด็ก ตามประมวลกฎหมายอาญา เกิดจากแนวความคิดที่ว่า การทอดทิ้งเด็กเป็นอันตรายต่อชีวิตเด็กแล้ว เห็นได้ว่า ความผิดอาญาที่เป็นการก่ออันตราย ความสมควรลงโทษการกระทำความผิดดังกล่าวอยู่ที่ว่า ใกล้เคียงก่อให้เกิดผลที่เป็นการทำอันตรายต่อคุณธรรมทางกฎหมายที่บุคคลอื่นได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ เพราะความผิดอาญาที่เป็น

³³ สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์. (2536). ผลของการกระทำในทางอาญา: ศึกษาเฉพาะกรณีที่มีผลเป็นการก่ออันตราย. หน้า 6-36.

การก่ออันตราย กฎหมายลงโทษผู้กระทำเพื่อป้องกันอันตรายกับคุณธรรมทางกฎหมาย ด้วยเหตุนี้ แม้ผลความเสียหายจะยังไม่เกิดขึ้นก็ตาม ก็สามารถลงโทษได้หากเกิดการกระทำก่ออันตรายขึ้น โดยนัยยะดังกล่าวย่อมหมายความว่า ความผิดอาญาที่เป็นการก่ออันตราย ประโยชน์ต่างๆ ที่ได้รับความคุ้มครองมีความสำคัญอย่างมาก

ขอบเขตและความหมายของการกระทำความผิด

เหตุผลที่จะต้องทราบว่า การกระทำความผิดคืออะไร เพื่อที่จะได้พิจารณาโทษได้อย่างเหมาะสม เป็นไปตามหลักการที่ว่า การลงโทษต้องเหมาะสมกับความผิดทั้งในเชิงคุณภาพและปริมาณ เพื่อพิจารณาว่าพฤติกรรมใดจึงจะสมควรได้รับการลงโทษและควรลงโทษด้วยรูปแบบหรือวิธีการใด

ตามประมวลกฎหมายอาญาทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ พบว่าไม่มีการให้คำนิยามที่ชัดเจน สำหรับประเทศไทย เมื่อพิจารณาประมวลกฎหมายอาญาที่บังคับใช้กันอยู่ในปัจจุบันก็ไม่พบการจำกัดความของคำว่า “ความผิด” แต่อย่างใด โดยปรากฏลักษณะใกล้เคียงที่สุดดังนี้

มาตรา 2 บุคคลจักต้องรับโทษในทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้...

มาตรา 59 บุคคลจะต้องรับผิดในทางอาญาก็ต่อเมื่อได้กระทำโดยเจตนา เว้นแต่จะได้กระทำโดยประมาท ในกรณีที่กฎหมายบัญญัติให้ต้องรับผิดเมื่อได้กระทำโดยประมาท หรือเว้นแต่ในกรณีที่กฎหมายบัญญัติไว้โดยแจ้งชัดให้ต้องรับผิดแม้ได้กระทำโดยไม่มีเจตนา

จะเห็นได้ว่าในกฎหมายไทยนั้น ไม่ได้ระบุไว้อย่างชัดเจนว่าอะไรคือความผิด แต่ให้ตีความจากบทบัญญัติของกฎหมายว่าอะไรก็ตามที่กฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิดและมีผู้ฝ่าฝืนผู้นั้นจะต้องได้รับโทษ การบัญญัติในลักษณะนี้ส่งผลให้ ถ้าไม่คำนึงถึงการใช้อำนาจของรัฐ ในการกำหนดการกระทำหรือไม่กระทำใดให้เป็นความผิดแล้ว ย่อมไม่สามารถตอบได้ว่าเหตุใดการกระทำนั้นจึงเป็นความผิด จึงสามารถสรุปได้ว่าภายใต้แนวคิดของสำนักกฎหมายบ้านเมือง ความผิดอาญาจะผนวกรวมอยู่กับการกำหนดโทษและการบังคับโทษ ด้วยเหตุนี้ เมื่อคิดถึงความผิดเท่ากับคิดถึงความผิดที่ห้ามโดยอำนาจรัฐและการลงโทษจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ

อย่างไรก็ตาม เคยมีผู้กล่าวไว้ว่ากฎหมายอาญาที่กำหนดความผิดตามอำเภอใจของผู้ปกครองก็ไม่ต่างไปกับบทเรียนในนิทานอีสปเรื่องหมาป่ากับแกะนั่นเอง โดยนักปรัชญาการเมืองที่มีชื่อเสียงท่านหนึ่งคือ Montesquieu เคยกล่าวถึงเหตุการณ์ครั้งหนึ่งในยุคของ Philip of Macedon ซึ่งเป็นชาวเอเธน ได้ประกาศให้เป็นความผิดอาญาหากมีผู้นำเงินอันจัดสรรไว้เพื่อการมหรสพ

ไปใช้เป็นค่าใช้จ่ายด้านความมั่นคงของรัฐ ซึ่งทำให้เกิดข้อน่าคิดว่าแท้จริงแล้วกฎหมายอาญาควรมีขอบเขตเพียงใด

หากพิจารณาอย่างลึกซึ้งถึงขอบเขตที่แท้จริงที่สังคมควรกำหนดเป็นความผิดอันจะต้องได้รับโทษทางอาญาแล้ว จะพบว่า การจะลงโทษให้เหมาะสมกับความผิดเป็นสิ่งที่ยุ่งยากอย่างมาก และเป็นที่ยึดถ่วงกันมาเป็นระยะเวลาจนถึงคำจำกัดความของความผิดและโทษที่จะนำมาใช้กับแต่ละความผิด นอกจากนี้ก็เป็นการยากที่จะกล่าวว่าการลงโทษโดยมาตรการทางอาญามีลักษณะใกล้เคียงกับมาตรการลงโทษทางอาญาในประเทศอื่นๆ เนื่องจากผลของระบอบการปกครองที่แตกต่างกันในแต่ละประเทศ

อย่างไรก็ตามสำหรับประเทศไทยที่เป็นประเทศที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตยและเป็นที่ยึดถือจากบุคคลทั่วไปในประเทศไทยว่าเป็นประเทศเสรีนิยม ซึ่งมีความหมายว่าโดยหลักการขั้นพื้นฐานแล้ว ประชาชนย่อมมีสิทธิที่จะกระทำการหรือไม่กระทำการใดๆ ได้อย่างเต็มที่ ตราบเท่าที่ไม่มีกฎหมายกำหนดห้ามหรือบังคับให้ต้องกระทำการใดๆ ซึ่งเป็นความคิดพื้นฐานในระบบเสรีนิยมแล้ว การกำหนดให้การกระทำใดสมควรเป็นความผิดอาญาที่ต้องได้รับโทษโดยมาตรการทางอาญานั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องพิจารณาถึงการคานอำนาจอันปราศจากขีดจำกัดของหลักสำนักกฎหมายบ้านเมือง ซึ่งสิ่งเดียวที่ปรากฏเป็นการคานอำนาจดังกล่าวและทำให้สังคมสามารถดำรงอยู่ได้โดยปราศจากความขัดแย้งที่นำไปสู่การล่มสลายของการใช้อำนาจปกครองในสังคม คือ หลักการยึดความชอบธรรมของกฎหมายเป็นหลัก

3.1.2.1 เหตุผลของความผิดอาญาที่เป็นการก่ออันตราย

ความผิดอาญาที่เป็นการก่ออันตราย อาจเกิดจากเหตุผลอย่างน้อย 2 ประการ คือ ข้อจำกัดของแนวความคิดของความรับผิดชอบ และข้อจำกัดแนวความคิดของการพยายามกระทำความผิด

1) ข้อจำกัดของแนวความคิดของความรับผิดชอบ

กฎหมายอาญาแต่เดิมวางบนพื้นฐานแนวความคิดรับผิดชอบ กล่าวคือ บุคคลจะต้องรับผิดชอบทางอาญาต่อเมื่อ ความเสียหายที่เกิดขึ้น มีความสัมพันธ์กันในระหว่างการกระทำและผล โดยไม่คำนึงถึงความชั่ว (Guilt) ต่อมา เมื่อสังคมได้พัฒนาเป็นระบบการปฏิบัติอุตสาหกรรม เจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ ส่งผลให้คนต้องมาเกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้น การยึดถือแนวความคิดการรับผิดชอบบางกรณีอาจเกิดปัญหาขึ้นได้ เช่น การกระทำบางอย่างที่เห็นว่าเป็นการก่ออันตรายแล้ว หากไม่ก่อความเสียหายก็ไม่อาจลงโทษได้ นอกจากนี้ในความผิดอาญาบางฐาน ผู้กระทำต้องมีเจตนาทำอันตราย ถ้าผู้กระทำมีเพียงเจตนาก่ออันตรายแต่ผลได้เกิดขึ้นก็เป็นเพียงการขาดเจตนาเท่านั้น ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงต้องมีการ

บัญญัติเรื่องก่ออันตรายขึ้น อย่างไรก็ตาม อาจมีการกล่าวอ้างได้ว่า แม้ผู้กระทำไม่มีเจตนาประสงค์ต่อผลที่เป็นการทำอันตราย อย่างน้อยผู้กระทำย่อมสังเกตเห็นผล

2) ข้อจำกัดเรื่องแนวความคิดการพยายามกระทำความผิด

หลักกฎหมายเรื่องการพยายามกระทำความผิด ไม่อาจแก้ปัญหारेื่องการกระทำบางอย่างที่เป็นอันตรายได้ โดยฝ่ายที่ถือการกระทำเป็นหลัก พิจารณาแต่ความไม่สงบเรียบร้อยที่เกิดขึ้นในสังคมและความหนักเบาของความไม่สงบเรียบร้อย ถือว่า การพยายามกระทำความผิดไม่สมควรถูกลงโทษ เพราะมิได้รับกวนความสงบเรียบร้อยของสังคม และแม้จะรบกวนก็รบกวนน้อยกว่าความผิดสำเร็จ ส่วนฝ่ายที่ถือเอาจิตใจผู้กระทำเป็นหลัก ถือว่า การพยายามกระทำความผิดแสดงถึงเจตนาชั่วร้ายและลักษณะที่เป็นภัยต่อสังคมเท่ากับการกระทำความผิดสำเร็จ จึงต้องลงโทษเช่นเดียวกัน

จากเหตุผลของทั้งสองฝ่าย ฝ่ายนิติบัญญัติจึงได้บัญญัติความผิดอาญา โดยพิจารณาความเป็นไปได้ของผลที่จะเกิดขึ้นไว้ในกฎหมายลำดับรอง ทั้งนี้ เพราะความสัมพันธ์ของชีวิตได้นำไปสู่ความจำเป็นที่จะต้องป้องกันความเสียหายที่เกิดขึ้นโดยกฎหมายอาญา

ข้อความคิดของความเป็นอันตราย อาจกล่าวได้ว่ามีลักษณะสำคัญอย่างน้อย 2 ประการ คือ

1) ไม่ได้วางบนพื้นฐานของโอกาสที่จะเกิดความเสียหาย กล่าวคือ แม้โอกาสความเสียหายจะน้อยก็ถือว่าอยู่บนพื้นฐานของความอันตรายแล้ว อย่างไรก็ตาม ถ้าโอกาสที่จะเกิดความเสียหายมีอยู่น้อยมาก โดยทั่วไปก็ไม่อาจถือว่าเป็นอันตราย

2) เป็นสิ่งที่ปราศจากสภาวะ ทั้งนี้ เพราะการวินิจฉัยถึงความเป็นอันตรายแต่ละคนย่อมแตกต่างกันไป อีกทั้งยังแตกต่างในความเห็นของระดับอันตราย ด้วยเหตุนี้ จึงมีคำกล่าวว่าการอันตรายเป็นเพียงการแสดงออกถึงความไม่แน่นอนถึงจิตใจเท่านั้น กล่าวคือ เป็นเรื่องของดุลพินิจซึ่งแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับเงื่อนไขต่างๆ ขอบเขตของข้อความคิดของความเป็นอันตรายจึงต้องถูกกำหนดในระดับมาตรฐาน และต้องมีพื้นฐานที่แท้จริงของความเป็นอันตราย

ประเภทของความผิดอาญาที่เป็นการก่ออันตราย

เป็นที่ยอมรับกันว่า มีปัญหาในการตีความเฉพาะอันตรายมีกี่รูปแบบ และระดับแค่ไหน โดยทั่วไปแบ่งออกเป็นสองรูปแบบ คือ ความผิดอาญาที่เป็นการก่ออันตรายอย่างลอยๆ และความผิดอาญาที่เป็นการก่ออันตรายประจักษ์

1) ความผิดอาญาที่เป็นการก่ออันตรายอย่างลอยๆ ความผิดอาญาจะมีความสมควรลงโทษในตัวเอง ความสมควรลงโทษตามแนวความคิดนี้เกิดจากแนวความคิดที่ว่า การกระทำอย่างหนึ่งของผู้กระทำความผิดเป็นอันตรายโดยทั่วไปต่อคุณธรรมทางกฎหมายที่บุคคลอื่น

ได้รับความคุ้มครองแล้ว โดยที่การกระทำไม่จำเป็นต้องปรากฏผลของอันตรายที่ประจักษ์ทางองค์ประกอบความผิดแต่อย่างใด เพราะกรณีความผิดอาญาที่เป็นการก่ออันตรายอย่างลอยๆ เป็นเพียงมูลเหตุจูงใจฝ่ายนิติบัญญัติ ด้วยเหตุนี้เอง ศาลจึงไม่ต้องวินิจฉัยว่า มีผลของอันตรายเกิดขึ้นจริงหรือไม่ ทั้งนี้ เพราะข้อที่จะแสดงถึงอันตรายได้ถูกกำหนดไว้ในกฎหมาย การวินิจฉัยจึงดูแลการครบองค์ประกอบความผิดเท่านั้น อนึ่ง ความผิดอาญาที่เป็นการก่ออันตรายลอยๆ มักพบในความผิดที่ละเมิดต่อระเบียบ

2) ความผิดอาญาที่เป็นการก่ออันตรายที่ประจักษ์ เกิดจากแนวความคิดที่ต่างกันออกไป กล่าวคือ การกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งของผู้กระทำความผิดในคดีเฉพาะเจาะจง ได้ปรากฏผลของอันตรายเป็นที่ประจักษ์ต่อคุณธรรมทางกฎหมายที่บุคคลอื่นได้รับความคุ้มครอง จึงเป็นการยอมรับในฐานะขององค์ประกอบในภาวะวิสัย ดังนั้น การวินิจฉัยความรับผิดอาญาจึงต้องประกอบไปด้วยการกระทำครบองค์ประกอบความผิด และผลของการก่ออันตราย ศาลจึงต้องเป็นผู้วินิจฉัยว่ามีผลของอันตรายเกิดขึ้นจริงหรือไม่ ทั้งนี้ เพราะจะเกิดความเป็นธรรมมากกว่าฝ่ายนิติบัญญัติจะเป็นผู้กำหนดระดับความอันตรายเสียเอง

ปัญหาก็คือ ผลของอันตรายที่ประจักษ์หมายความว่าอย่างไร อาจให้คำนิยามได้ดังนี้ ผลของอันตรายที่ประจักษ์เป็นกรณีที่เกิดขึ้นได้สภาวะที่ผิดปกติ การเกิดความเสียหายใกล้ที่จะเกิดตามข้อเท็จจริงที่เป็นที่ประจักษ์ ซึ่งอาจเกิดจากผลของการกระทำของผู้กระทำผิด หรืออาจเกิดจากเงื่อนไขอื่นภายหลัง อย่างไรก็ตาม ผลของอันตรายที่เป็นที่ประจักษ์จะไม่ถูกนำมาพิจารณาหากปราศจากวัตถุที่ถูกกระทำ และยังรวมถึงกรณีความสามารถของผู้กระทำอีกด้วย

3.1.2.2 ความผิดอาญาที่เป็นการก่ออันตรายต่อปัจเจกชนและต่อสาธารณชน

1) ความผิดอาญาที่เป็นการก่ออันตรายต่อปัจเจกชน เป็นกรณีการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งของผู้กระทำความผิด เป็นอันตรายต่อคุณธรรมทางกฎหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นอันตรายต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง โดยเฉพาะเจาะจง ซึ่งอาจเป็นกรณีของความเป็นอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย หรือทรัพย์สิน

2) ความผิดอาญาที่เป็นการก่ออันตรายต่อสาธารณชน อาจแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

ความเป็นอันตรายต่อผู้เสียหายเป็นจำนวนมากซึ่งไม่เจาะจงตัว เป็นกรณีประชาชนจำนวนมากอาจได้รับความเสียหายอันไม่อาจคำนวณได้

ความเป็นอันตรายต่อผู้เสียหายคนใดคนหนึ่งซึ่งไม่เจาะจงภายใต้สถานการณ์บางอย่าง การกระทำดังกล่าวเป็นอันตรายต่อประชาชนโดยทั่วไปเพียงแต่ผลจะเกิดขึ้นต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งเท่านั้น

นิยามของผลของการกระทำที่เป็นความเสียหายทางปรัชญา

ความเสียหายเป็นการรบกวนในประโยชน์ที่บุคคลมีอยู่ ซึ่งบุคคลอาจมีประโยชน์หลายอย่าง ซึ่งประโยชน์ คือ บางสิ่งบางอย่างที่บุคคลมีส่วนได้เสีย และบุคคลดังกล่าวจะมีส่วนได้เสียก็ต่อเมื่อบุคคลดังกล่าวอยู่ในฐานะที่จะได้รับประโยชน์หรือสูญเสียประโยชน์ในบางสิ่งบางอย่างโดยขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของสิ่งนั้นๆ อย่างไรก็ตาม ความเสียหายอาจกระทบต่อประโยชน์ที่แตกต่างกันออกไป

ประเภทของผลของการกระทำที่เป็นความเสียหายทางปรัชญา

ประโยชน์ในความผาสุก (Welfare interest) ถูกจัดในระดับสูงสุดซึ่งประโยชน์ดังกล่าวเป็นสิ่งที่บุคคลจำเป็นต้องมีเพื่อที่จะสามารถไปแสวงหาสิ่งอื่นๆ ที่ต้องการ และการที่ประโยชน์ในความผาสุกนี้ถูกจัดระดับสูงสุด เพราะรูปแบบของชีวิตอะไรก็ตาม ที่บุคคลปรารถนาจะได้รับนั้น บุคคลจำเป็นต้องมีประโยชน์ในความผาสุกนี้เสียก่อน

ประโยชน์ในความมั่นคง (Security interest) ถูกจัดลำดับอยู่ในระดับที่สอง กล่าวคือ นอกจากการที่บุคคลจะมีสุขภาพและเศรษฐกิจที่ดี บุคคลยังต้องการระดับของความปลอดภัยอีกด้วย หากปราศจากความปลอดภัยดังกล่าว บุคคลอาจจะสามารถปฏิบัติการกิจต่างๆ แต่ไม่สามารถทำได้เต็มที่

ประโยชน์ที่เพิ่มเติม (Accumulative interest) ถูกจัดอยู่ในระดับที่สาม ซึ่งประโยชน์ดังกล่าวไม่ได้เป็นสิ่งที่จำเป็น

นิยามของการกระทำที่เป็นความเสียหายทางกฎหมาย

เป็นการแสดงให้เห็นถึงความเสียหายทางคุณค่า (Loss of value) ซึ่งในหลายกรณีสามารถสัมผัสได้ เช่น ความผิฐฐานทำร้ายร่างกาย แต่ในหลายกรณีก็ไม่สามารถสัมผัสได้ เช่น ความผิฐฐานข่มขืนกระทำชำเรา ความผิฐฐานการเมือง

ประเภทของผลของการกระทำที่เป็นความเสียหายในทางกฎหมาย

1) เป็นการละเมิดต่อประโยชน์ที่บุคคลมีสิทธิที่จะรักษาหรือคงไว้ เช่น ประโยชน์ในชีวิต เสรีภาพ ทรัพย์สิน การละเมิดต่อประโยชน์ดังกล่าวก่อให้เกิดความเสียหายในหลายความผิฐ เช่น ความผิฐฐานฆ่าคนตายโดยเจตนา

2) เป็นการละเมิดต่อประโยชน์ที่บุคคลมีสิทธิที่จะหลีกเลี่ยงต่อประสบการณ์ที่ไม่น่าพึงใจ ความเสียหายในกลุ่มนี้ประกอบไปด้วย การทำให้รำคาญ ความตื่นตระหนกตกใจ ความเสียหายในกลุ่มนี้จะเป็นความผิฐต่อความรู้สึก (Offences to sensibility)

3) ความเสียหายในกลุ่มนี้จะเป็นการทำให้เสียหายในสวัสดิภาพของส่วนรวม ประโยชน์ที่ถูกละเมิดในกรณีดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ของสังคม เช่น การมีเศรษฐกิจที่ดี การสนับสนุนคุ้มครองการมีสุขภาพที่ดี การละเมิดต่อประโยชน์ดังกล่าวเป็นความผิดต่างๆ

4) เป็นการละเมิดต่อประโยชน์ของรัฐบาล ซึ่งประโยชน์ในกรณีนี้เป็นประโยชน์ของรัฐเท่านั้น ในสังคมที่อำนาจทางการเมืองไม่ได้ถูกใช้อย่างผิดๆ ประโยชน์ต่างๆ ของรัฐบาลย่อมเป็นไปเพื่อการปกครองเท่านั้น ในขณะที่สังคมซึ่งอำนาจทางการเมืองถูกใช้อย่างผิดๆ ประโยชน์ต่างๆ ของรัฐบาล บางครั้งเป็นไปเพื่อรัฐบาลเองเท่านั้น แต่อย่างไรก็ตาม การปกป้องประโยชน์ของรัฐบาลยังคงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในระบบกฎหมายโดยไม่คำนึงว่าสังคมไหนเป็นสังคมที่มีความเป็นธรรม

หลักเกณฑ์เกี่ยวกับผลของการกระทำที่เป็นความเสียหาย

ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นว่าหลักความเสียหาย อาจถูกพิจารณาจากสองมุมที่แตกต่างกัน คือ ในมุมหนึ่งอาจถูกพิจารณาในด้านผู้เสียหายว่าแค่ไหนจึงจะถือว่าเป็นความเสียหายแก่เขา อันจะถือว่าเป็นความผิดอาญา ซึ่งในกรณีดังกล่าว เป็นการพิจารณาในประเด็นของการกระทำในทางอาญา (Criminal conduct) ในอีกมุมหนึ่ง อาจถูกพิจารณาในด้านผู้กระทำความผิดว่าระดับของการลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดควรมีขอบเขตอย่างไร ซึ่งในกรณีดังกล่าวเป็นการพิจารณาในประเด็นของมาตรการในการลงโทษ (Punitive sanction) และในการอธิบายถึงความสัมพันธ์ดังกล่าวมีความสำคัญยิ่งในทางทฤษฎีกฎหมายอาญา

การกระทำซึ่งก่อให้เกิดผลเสียหาย ที่จะเป็นความผิดอาญาต้องเป็นการกระทำของมนุษย์และการกระทำดังกล่าวสามารถดำเนินได้เท่านั้น เช่น ความตายของคนไม่ถือว่าเป็นความเสียหายทางกฎหมายเว้นแต่จะเกิดจากการกระทำของมนุษย์ ประกอบทั้งสภาวะจิตใจซึ่งกำหนดไว้ตามกฎหมาย ด้วยเหตุนี้ จึงกล่าวได้ว่า ความเสียหายต้องประกอบไปด้วยองค์ประกอบอย่างน้อย 2 ประการ คือ

1) การกระทำทั้งหลายไม่ว่าโดยเจตนาหรือประมาทซึ่งเป็นการคุกคามต่อประโยชน์ต่างๆ ที่บุคคลอื่นได้รับความคุ้มครอง

2) การคุกคามดังกล่าวเป็นสิ่งที่ไม่ชอบธรรม

อย่างไรก็ตาม ความเสียหายต่างๆ ที่เกิดขึ้นไม่มีความรุนแรงเท่ากันเสมอไป ความแตกต่างของความรุนแรงของความเสียหายจึงขึ้นอยู่กับสิ่งดังต่อไปนี้

1) เนื่องมาจากผลที่เกิดขึ้นภายนอกมีความแตกต่างกัน ซึ่งขึ้นอยู่กับผู้ที่ตกเป็นเหยื่อ (Victim) และสังคม เช่น การฆ่าคนตายโดยเจตนามีความเสียหายมากกว่าการเสกเป่าเวทมนต์ หรือการข่มขืนกระทำชำเราที่มีความเสียหายมากกว่าการอ่านหนังสือลามก กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ

ขึ้นอยู่กับความสำคัญของประโยชน์ที่ถูกละเมิดโดยการกระทำ ซึ่งในทางเนื้อหาของความรับผิดชอบทางอาญา ประโยชน์ต่างๆ ของบุคคลอาจได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย แม้ว่าบุคคลดังกล่าวจะไม่มีตัวตนก็ตาม

2) เนื่องจากระดับของความน่าตำหนิต่างศีลธรรมของผู้กระทำความผิด เช่น ความตายที่เป็นผลจากการขับรถโดยประมาทมีความรุนแรงน้อยกว่าความตายที่มีผลจากการฆ่าคนตายโดยเจตนา

อนึ่ง ถ้าความเสียหายที่เกิดขึ้นสามารถที่จะอ้างความชอบธรรมได้ก็ย่อมจะไม่เป็นความเสียหายทางความหมายข้างต้น ซึ่งอย่างน้อยมี 2 กรณีด้วยกัน คือ

1) บุคคลอาจทำความเสียหายแก่บุคคลอื่นภายใต้สถานการณ์ซึ่งทำให้การกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายสามารถอ้างเหตุทางกฎหมายได้ เช่น ในกรณีของการป้องกันหรือเพื่อหลีกเลี่ยงความเสียหายมากกว่า เป็นต้น ในกรณีดังกล่าวแม้จะมีความเสียหายเกิดขึ้นแต่ก็ไม่อาจตำหนิการกระทำดังกล่าวได้ จึงมีผลทำให้ความเสียหายที่เกิดขึ้นไม่มีความผิดอาญา

2) การกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายไม่สามารถตำหนิได้ เมื่อเป็นการกระทำโดยประมาทในคดีที่ต้องกระทำโดยเจตนา ไม่เป็นการกระทำที่ตำหนิได้ตามมาตรฐานของความน่าตำหนิ แม้ว่าจะก่อให้เกิดผลเสียหายเช่นเดียวกัน

ข้อยกเว้นดังกล่าวข้างต้นเป็นไปตามวัตถุประสงค์ตามกฎหมายอาญาข้อหนึ่ง กล่าวคือ เพื่อที่จะห้ามและป้องกันการกระทำซึ่งจะเป็นการทำร้ายหรือคุกคามต่อความเสียหายในประโยชน์ต่างๆ ของปัจเจกชนหรือสาธารณชน โดยปราศจากข้ออ้างโดยชอบด้วยกฎหมาย

นอกจากนี้ การกระทำที่ก่อให้เกิดผลที่เป็นความเสียหายไม่ใช่จะเป็นความผิดอาญาเสมอไป ทั้งนี้เพราะว่าประโยชน์ต่างๆ ที่บุคคลมีอยู่ ประโยชน์บางอย่างอาจได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย ในขณะที่ประโยชน์บางอย่างไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย ปัญหาก็คือประโยชน์อันไหนที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเป็นประเด็นที่สำคัญทางนิตินโยบาย (Legal policy) ฉะนั้น เฉพาะแต่การกระทำที่เป็นการก่อให้เกิดผลที่เสียหาย ที่ถูกห้ามไว้โดยกฎหมายเท่านั้นที่จะเป็นความผิดอาญา และในทางนิติบัญญัติไม่เคยประสบความสำเร็จในอันที่จะทำให้การกระทำที่ก่อให้เกิดผลที่เสียหายทุกๆ ประเภทเป็นความผิดอาญา

โดยสรุปแล้ว หลักเรื่องความเสียหายมิใช่เพื่อวัตถุประสงค์ต่อไปนี้

1) เป็นความจำเป็นที่จะต้องแยกความแตกต่างระหว่างหลักจริยศาสตร์ของกฎหมายอาญา (นโยบายทางอาญา) ออกจากหลักจริยศาสตร์บริสุทธิ์ กล่าวคือ การกระทำในทางอาญาแตกต่างไปจากเจตนา และการกระทำเพียงแต่ไม่บริสุทธิ์ซึ่งไม่ใช่ความผิดอาญา ความเสียหายในทางกฎหมายอาญา (Penal Harm) ยังคงจำกัดผลในทางกฎหมายอยู่ที่ความน่าตำหนิในทาง

ศีลธรรมของผู้กระทำความผิด และด้วยเหตุนี้เอง หลักจริยศาสตร์ของการลงโทษโดยกฎหมาย จึงแตกต่างไปจากการประเมินค่าในทางจริยศาสตร์อย่างบริสุทธิ์ของการกระทำที่ทรมานศีลธรรม

2) เป็นความจำเป็นในอันที่จะต้องแก้ปัญหาในเรื่องของความคลุมเครือของการกระทำ โดยการแยกให้เห็นถึงความแตกต่างของการกระทำและความเสียหาย

3) เพื่อเป็นรากฐานสำหรับการลงโทษที่มีเหตุผล รวมทั้งระดับของการลงโทษ ที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ขึ้นอยู่กับสัดส่วนของความรุนแรงของความเสียหาย นอกจากนี้ ยังมีความสำคัญในแง่ของการปฏิบัติอย่างถูกต้องต่อผู้กระทำความผิด เพราะการทำความเสียหายของผู้กระทำความผิดจำเป็นต้องถูกพิจารณาในการที่จะกำหนดความเป็นอันตรายของผู้กระทำความผิด

4) หลักการในเรื่องภารกิจต่างๆ ของความเสียหาย (Harm functions) อยู่ในฐานะที่เป็นส่วนที่สำคัญ หลักการอื่นๆ ของกฎหมายอาญา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หลักที่เกี่ยวข้องกับการกระทำและความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล ย่อมต้องสันนิษฐานไว้เบื้องต้นว่า มีความเสียหาย หากความเสียหายถูกตัดออก การกระทำและความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลก็จะไม่มีความสัมพันธ์กัน

3.2 แนวความคิดเกี่ยวกับโทษและความหมายของโทษ³⁴

3.2.1 หลักการทั่วไปในการลงโทษ

เหตุผลที่โทษมีความสำคัญต่อระบบกฎหมายและการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคม เพราะการอยู่ร่วมกันในสังคมย่อมต้องมีระเบียบของสังคมเข้ามาควบคุม หากขาดระเบียบไป สังคมจะอยู่อย่างปกติสุขไม่ได้ เพราะความต้องการของแต่ละบุคคลย่อมเป็นมูลเหตุจูงใจให้บุคคลประพฤติปฏิบัติทั้งที่สมควรและไม่สมควร จึงอาจเป็นการกระทบกระเทือนถึงสวัสดิภาพและสิทธิของผู้อื่น โดยไม่มีสิ่งใดจะยับยั้งได้ ฉะนั้นสมาชิกในสังคมจึงจำเป็นต้องสร้างระเบียบเพื่อกำหนดขอบเขตความประพฤติและการกระทำไว้เพื่อประโยชน์สุขและสวัสดิภาพของสังคมส่วนรวม ข้อกำหนดหรือระเบียบในระยะแรกได้เริ่มอย่างไม่เป็นทางการและไม่รัดกุมมากนัก ต่อมาเมื่อมีการปฏิบัติตามมาเป็นเวลาช้านาน ก็กลายเป็นข้อบังคับที่แน่นอนและรัดกุมมากขึ้น โดยอาศัยบทลงโทษมาเป็นหนึ่งในกระบวนการใช้มาตรการทางกฎหมายเข้ามาควบคุมสังคม เพื่อวัตถุประสงค์ในการจำกัดขอบเขตความประพฤติของแต่ละบุคคลในอันที่จะรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อย รวมถึงเพื่อศีลธรรมอันดีและเสถียรภาพทางสังคม โดยมีเจ้าพนักงานของรัฐเป็นผู้ดูแลและกวดขันให้มีการปฏิบัติตามกฎหมาย ซึ่งผู้ฝ่าฝืนจะถูกลงทัณฑ์

³⁴ กลุฑิตา ชูวะหงษ์. (2549). สถาปนังคัฒทางอาญาที่เหมะสมสำหรับนิติบุคคล. หน้า 8.

ตามนัยของสุภาษิตกฎหมายที่ว่า “ไม่มีอาชญากรรมใดจะพ้นจากการถูกลงโทษ” และ “การลงโทษย่อมต้องเป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมาย”

กล่าวโดยสรุป เมื่อไม่มีสังคมใดที่จะดำรงอยู่โดยปราศจากโครงสร้างของกฎเกณฑ์ ข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับความมีระเบียบของสังคมที่อยู่ร่วมกัน จึงจำเป็นต้องมีมาตรการควบคุมทางสังคมเพื่อทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการรักษาความสงบเรียบร้อย ซึ่งความมุ่งหมายประการสำคัญ คือ การก่อให้เกิดการประพฤติดตามบรรทัดฐานของสังคม เพราะการรักษาระเบียบของสังคมส่วนหนึ่งเป็นเรื่องของการรักษาระเบียบวินัยที่เกี่ยวข้องกับการลงโทษ อันเป็นวิธีการแก้ไขบุคคลซึ่งประพฤติดนแตกต่างจากระเบียบข้อบังคับซึ่งกำหนดไว้

ซึ่ง ความหมายเกี่ยวกับโทษโดยทั่วไป โทษ ตามความหมายของพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน หมายถึง ความประทุษร้าย ความผิด ความร้าย ผลแห่งความผิดที่ต้องรับ กล่าวหา โยนความผิดให้

โทษโดยสภาพธรรมชาติ หมายถึง การประสบผลร้ายหรือเคราะห์กรรมอันเนื่องมาจากการประพฤติดิฉันทำนองคลองธรรมของผู้กระทำความผิดนั้นๆ โดยตรง โทษจึงเปรียบเสมือนหนึ่งบทเรียนที่มีค่าในอดีตของบุคคล ทั้งยังเป็นสิ่งที่จะช่วยผดุงไว้ซึ่งศีลธรรมอันดีของชุมชน

ความหมายของการลงโทษย่อมส่งผลต่อการพัฒนาหลักการและรูปแบบของการลงโทษที่เหมาะสมกับสังคมและบุคคลได้ จึงจำเป็นที่จะต้องพิจารณาอาศัยนิยามทั้งจากทางด้านจิตวิทยา อาชญาวิทยา รวมทั้งสังคมวิทยา เพื่อขยายแนวทางทางด้านนิติศาสตร์ให้มีความก้าวหน้าและทันสมัยมากยิ่งขึ้น

ความหมายของโทษในทางกฎหมาย นักกฎหมายหลายท่านได้ให้ความหมายไว้หลากหลาย เช่น

Alf Ross เห็นว่า โทษในทางกฎหมายต้องเป็นการตอบสนองทางสังคม คือ การกำหนดโทษ การบังคับโทษ ถือเป็นการกระทำของสังคม ซึ่งเป็นการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดเป็นรูปแบบที่สังคมใช้ตอบโต้การประพฤดิชั่ว

Edwin H. Sutherland and Donald R. Caseseby สรุปความหมายของการลงโทษทางกฎหมายไว้ 4 ลักษณะ คือ

- 1) การลงโทษที่กระทำต่อทรัพย์สินและการชดใช้ค่าเสียหาย
- 2) การลงโทษที่ทำต่อร่างกายผู้กระทำความผิด
- 3) การลงโทษที่ทำโดยการตัดออกจากหมู่คณะ และ
- 4) การลงโทษแบบประจานหรือลดฐานะทางสังคม ทำให้ถูกจำกัดสิทธิบางประการ เช่น สิทธิในการประกอบอาชีพ

Sue Titus Reid ได้ให้นิยามความหมายของโทษทางนิตินัยว่าหมายถึง ความเจ็บปวด อาชญา ความทุกข์ทรมาน หรือการกักบริเวณ ที่บุคคลจะได้รับโดยอำนาจหน้าที่ของกฎหมายและ โดยคำพิพากษาของศาลที่ได้ตัดสินให้บุคคลนั้นได้รับโทษจากการที่บุคคลนั้นกระทำความผิด หรือ ละเลยต่อหน้าที่ที่กฎหมายกำหนดให้กระทำหรือละเว้นการกระทำ เป็นการให้คำจำกัดความการ ดำเนินการลงโทษที่ทำให้ผู้ถูกลงโทษไม่พอใจ โดยอาศัยอำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้การ กระทำความผิดต้องได้รับผลเช่นนั้น

ดังนั้น โทษทางกฎหมาย คือ ผลร้ายที่ผู้กระทำความผิดได้รับจากการกระทำที่กฎหมาย ที่ใช้ในขณะนั้นบัญญัติว่าเป็นความผิดและผลร้ายที่ผู้กระทำความผิดได้รับ คือ โทษที่กฎหมาย กำหนด ซึ่งรัฐเท่านั้นที่จะเป็นผู้ดำเนินการให้ผลร้ายหรือโทษ

3.2.1.1 ทฤษฎีและวัตถุประสงค์ของการลงโทษ

เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นในสังคม สังคมจะต้องหาวิธีการอย่างใดอย่าง หนึ่งในการจัดการกับคนที่กระทำความผิด ละเมิดกฎเกณฑ์ของสังคม เพราะหากว่าไม่มีการจัดการ ย่อมเท่ากับสังคมยอมรับการกระทำความผิดดังกล่าว แต่การที่สังคมจะจัดการกับคนกระทำความผิด อย่างไรนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับความเชื่อของสังคมในแต่ละยุคซึ่งเกี่ยวกับสาเหตุของการกระทำความผิด และเหตุผลที่จะต้องจัดการ ที่เปลี่ยนไปตามยุคสมัยและสถานการณ์ โดยมีวิวัฒนาการในการจัดการ ต่อผู้กระทำความผิดแยกพิจารณาออกเป็น 3 ยุค ดังนี้

ยุคที่ 1 สมัยดึกดำบรรพ์ เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นน่าจะเป็นเรื่องของ คู่กรณีในการตกลงกันเอง ซึ่งมักจะหนีไม่พ้นการตอบโต้กันโดยตรง ต่อมาเมื่อเกิดความสับสนมาก ขึ้น จึงได้มีการรวมตัวกันเป็นชุมชนและมีระบบการปกครอง หน้าที่ในการจัดการเรื่องดังกล่าวจึงถูก โอนมาให้เป็นของฝ่ายปกครอง ไม่เช่นนั้นแล้ว สังคมจะปราศจากความสงบสุขและไม่สามารถ อยู่ร่วมกันเป็นสังคมขนาดใหญ่ได้

ยุคที่ 2 เป็นยุคของการแก้แค้นคู่กรณีโดยรัฐ เดิมทีอำนาจนี้อยู่ที่ผู้ปกครองหรือ ผู้นำ แต่ต่อมามนุษย์ได้คิดระบบแห่งความยุติธรรมขึ้น อำนาจจึงได้ส่งต่อผู้มีหน้าที่โดยตรง

ยุคที่ 3 เป็นยุคของการผสมผสานระหว่างการแก้แค้นและการแก้ไข เมื่อรัฐ ได้เข้ามามีส่วนในเรื่องนี้ด้วยแล้ว ทิศทางของการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดได้เปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ แทนที่จะมุ่งเน้นไปที่การลงโทษก็ได้เปลี่ยนไปสู่การแก้ไข เป็นการป้องกันมากกว่าการ กำจัด เพราะหากพิจารณาอย่างละเอียดแล้ว เหตุผลที่รัฐยื่นมือเข้ามาก็เพื่อความมั่นคง เพราะหากรัฐ คิดแต่เพียงการแก้แค้น รัฐก็คงไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์เรื่องการสร้างเสถียรภาพความมั่นคง แต่ยิ่งจะทำให้บ้านเมืองเกิดความระส่ำระสาย

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าทฤษฎีการลงโทษมีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษ เพราะวัตถุประสงค์เป็นกลไกสำคัญที่ก่อให้เกิดวิธีคิดที่ต่อมาได้พัฒนาเป็นทฤษฎีการลงโทษที่มีรูปแบบหลากหลาย โดยทฤษฎีของการลงโทษนี้ มีความแตกต่างกันในแต่ละยุคแต่ละสมัย ขึ้นอยู่กับรูปแบบของแนวความคิดและนโยบายทางอาญาที่ใช้ในขณะนั้น โดยทฤษฎีที่เป็นที่รู้จักและใช้กันมายาวนานต่อเนื่องมีหลายทฤษฎี พอสรุปได้ 3 ทฤษฎี³⁵ คือ

- 1) ทฤษฎีลงโทษเพื่อสาสม
- 2) ทฤษฎีลงโทษเพื่อป้องกัน
- 3) ทฤษฎีลงโทษเพื่อตัดแปลง

ทฤษฎีลงโทษเพื่อสาสม

- 1) ผู้ซึ่งได้กระทำความผิดเท่านั้นที่จะถูกลงโทษ

เนื่องจากการลงโทษมีวัตถุประสงค์เพื่อให้สาสมกับความผิด การลงโทษจึงใช้กับผู้กระทำความผิดเท่านั้น ดังนั้นเงื่อนไขของการลงโทษจึงจะต้องมีการกระทำความผิดก่อน การกระทำความผิดนั้นจึงจะต้องถูกลงโทษเพื่อให้สาสมกับความผิด จึงเห็นได้ว่าการกระทำความผิดเป็นเงื่อนไขของการลงโทษ บุคคลที่มีได้กระทำความผิดจะถูกลงโทษมิได้ ไม่ว่าจะการลงโทษผู้นั้นไปแล้วจะได้รับประโยชน์เพียงใดก็ตาม ทั้งนี้เพราะเขาไม่มีความผิดอะไรที่จะไปทดแทนหรือลบล้าง

- 2) ผู้กระทำความผิดทุกคนต้องถูกลงโทษโดยไม่มีข้อยกเว้น

ทฤษฎีลงโทษเพื่อให้สาสมถือว่า การลงโทษผู้กระทำความผิดเป็นสิ่งที่จำเป็นเพื่อรักษาไว้ซึ่งหลักแห่งความยุติธรรม เนื่องจากเห็นว่าคนที่กระทำความผิดเป็นผู้ละเมิดกฎแห่งความยุติธรรม เป็นคนที่สมควรจะได้รับการตอบแทนโดยการลงโทษ ดังนั้นผู้กระทำความผิดทุกคนจึงต้องถูกลงโทษแม้ว่าการลงโทษนั้นจะไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ใดๆ แก่สังคมเลยก็ตาม หรือลงโทษไปแล้วจะเกิดผลเสียขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากว่าผู้กระทำความผิดทุกคนเป็นผู้ฝ่าฝืนกฎแห่งความยุติธรรม

- 3) จำนวนโทษต้องพอเหมาะกับความผิดที่ได้กระทำไป

เนื่องจากทฤษฎีลงโทษเพื่อให้สาสม มีความประสงค์ที่จะลงโทษความผิดที่ได้กระทำไปให้สาสม ดังนั้นจำนวนโทษที่จะใช้กับผู้กระทำความผิดนั้นต้องมีความหนักเบาพอเหมาะกับความผิดที่เขาได้กระทำลงไป ทั้งนี้ ความพอเหมาะนี้มี 2 แนวความคิดคือ

³⁵ สหชน รัตนไพจิตร. (2527). ความประสงค์ของการลงโทษทางอาญา: ศึกษาเฉพาะประเทศไทย สมัยใช้กฎหมายลักษณะอาญาและประมวลกฎหมายอาญา. หน้า 32.

แนวความคิดแรก เห็นว่า จำนวนโทษต้องเท่าเทียมกับความผิด ได้แก่ ความเห็นของค่าน้ำ ดั่งนี้

การลงโทษเพื่อให้สาสมต้องเท่าเทียมกับความผิดที่ได้กระทำ แต่อะไรคือ ขนาดของการลงโทษที่จะยึดเป็นมาตรฐาน กรณีนี้เราต้องนำหลักแห่งความเท่าเทียม (Principle of Equality) ซึ่งเปรียบเสมือนตราชั่งของความยุติธรรมที่ไม่ได้เอียงไปข้างใดข้างหนึ่ง สิ่งไม่ดี ที่คนคนหนึ่งกระทำต่ออีกคนโดยไม่สมควรนั้น เป็นสิ่งที่เข้าได้กระทำต่อตัวเอง ดั่งนั้น อาจกล่าวได้ว่า ถ้าท่านให้ร้ายคนอื่น ท่านก็ให้ร้ายตนเอง ถ้าท่านขโมยของของคนอื่น ท่านก็ขโมยของ ท่านเอง ถ้าท่านตีคนอื่น ท่านก็ตีตนเอง.... สักส่วนในการลงโทษที่จะนำหลักทดแทนมาใช้ หมายความว่า ทำอย่างไรจะได้ผลตอบแทนอย่างนั้น

ในการพิจารณาจึงพิจารณาเฉพาะความผิดแต่ละรายว่าความผิดแต่ละอย่าง จะต้องได้รับการทดแทนเท่าใด โดยบุคคลบางกลุ่มเห็นว่าจำนวนโทษต้องมีความสัมพันธ์กับความหนักเบาของความผิด กล่าวคือ การกระทำที่หนักต้องได้รับโทษพอกัน ความผิดไม่เท่ากัน โทษไม่ควรเท่ากัน การกระทำความผิดที่ร้ายแรงกว่าควรถูกลงโทษมากกว่า ทั้งนี้ ไม่ได้หมายความว่า ถึงการลงโทษที่เท่าเทียมจริงๆ กับความผิด แต่หมายถึงการลงโทษที่เหมาะสมกับความผิด เพราะ เราไม่อาจคำนวณโทษให้เท่าเทียมกับความผิดในทุกกรณี

ทฤษฎีลงโทษเพื่อป้องกัน

ทฤษฎีนี้มีแนวคิดว่าการลงโทษควรมีลักษณะเพื่อป้องกันสังคม เมื่อผู้กระทำความผิดได้กระทำความผิดขึ้นมาแล้ว ความเสียหายในอดีตย่อมไม่สามารถที่จะเยียวยาได้ดีดังเดิม แต่เราอาจใช้ประโยชน์จากการลงโทษเพื่อป้องกันสังคมไม่ให้เกิดการกระทำความผิดเช่นนั้นขึ้นมาอีก โดยการลงโทษเป็นการทำให้กลัวโทษ หรือสร้างนิสัยและสอนศีลธรรมแก่ประชาชน และ อาจแบ่งความประสงค์ในการลงโทษได้เป็น 2 ประการคือ

- 1) เพื่อให้มีผลต่อตัวผู้กระทำความผิดเอง คือ ทำให้ผู้กระทำความผิดซึ่งถูกลงโทษมีความเข็ดหลาบ ไม่กล้ากระทำความผิดซ้ำอีก
- 2) เพื่อเป็นตัวอย่างแก่บุคคลทั่วไป โดยให้คนทั่วไปเห็นว่าเมื่อกระทำความผิดแล้วจะต้องได้รับโทษเพื่อคนทั่วไปที่ได้ทราบจะให้เกิดความเกรงกลัวไม่กล้ากระทำความผิด

แนวความคิดของทฤษฎีนี้ไม่ได้คำนึงแต่เพียงผลของการลงโทษต่อตัวผู้กระทำความผิดเพียงอย่างเดียว แต่ได้คำนึงถึงผลต่อประชาชนโดยทั่วไปด้วย เช่น ถ้าพิจารณาในแง่ตัวผู้กระทำความผิดเองแม้อาจไม่จำเป็นต้องลงโทษ เพราะถึงไม่ลงโทษเขาก็จะไม่กระทำ

ความคิดขึ้นอีก แต่เมื่อคำนึงถึงผลต่อประชาชนโดยทั่วไปแล้ว อาจต้องมีการลงโทษเพื่อให้เป็นตัวอย่าง

วิธีการลงโทษตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกันนี้ อาจพิจารณาได้เป็น 3 ประการ คือ

ให้มีปริมาณโทษที่เหมาะสม

มีความแน่นอนและรวดเร็วในการลงโทษ

ใช้การลงโทษเป็นเครื่องมือให้คนอื่นกลัวโทษ

ทฤษฎีลงโทษเพื่อตัดแปลง

ทฤษฎีนี้เป็นผลจากความตื่นตัวทางวิทยาศาสตร์และนำวิธีการศึกษาแบบวิทยาศาสตร์ ไม่ใช่การคิดในเชิงหาเหตุผลทั่วไปดังเช่นในสมัยดั้งเดิม ดังตัวอย่างแนวคิดของ Franz Von Liszt ชาวเยอรมัน ซึ่งกล่าวไว้ว่า³⁶

จะต้องพิจารณากฎหมายอาญาในทางค้นคว้าหาเหตุผลทางด้านข้อเท็จจริง ซึ่งไม่ควรจะมองในด้านศีลธรรม แต่ต้องพยายามอธิบายการกระทำความคิดในฐานะที่เป็นสิ่งที่ปรากฏอยู่ในทางธรรมชาติวิทยา การที่มนุษย์แต่ละคนกระทำความผิดนั้น ย่อมเนื่องมาจากอุปนิสัยของผู้กระทำความผิดและพฤติกรรมภายนอก หรือจะกล่าวอีกอย่างหนึ่งคือ การกระทำความคิดกฎหมายเป็นผลเนื่องมาจากลักษณะของผู้กระทำความผิดแต่ละคนประกอบกับความสัมพันธ์ทางสังคมภายนอก

วิธีการลงโทษเพื่อตัดแปลงมีรูปแบบหลายวิธีการ

พยายามหลีกเลี่ยงไม่ให้ผู้กระทำความผิดประสบสิ่งที่ทำลายคุณลักษณะประจำตัวของเขา เช่น ไม่ให้มีการประจาน เป็นต้น

พยายามหลีกเลี่ยงโทษจำคุกระยะสั้น โดยหันมาใช้วิธีการอย่างอื่นแทน

การลงโทษต้องลงโทษให้เหมาะสมกับตัวบุคคล

เมื่อผู้กระทำความผิดได้รับการแก้ไขดีแล้ว ไม่ต้องลงโทษต่อ

ให้มีการปรับปรุงผู้ต้องโทษระหว่างคุมขัง

เมื่อสรุปแนวคิดทางทฤษฎีการลงโทษและสาเหตุของปัญหามาตรการลงโทษปัจจุบันจะพบว่า เมื่อพิจารณาในแง่ของวัตถุประสงค์ของการลงโทษตามกฎหมายอาญา ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ มักจะประกอบไปด้วย

³⁶ หุตุ แสงอุทัย. (2520). กฎหมายอาญาภาคทั่วไป. หน้า 393.

- 1) เพื่อทดแทนความผิด
 - (1) เพื่อแก้แค้น
 - (2) ชดเชยความผิดหรือล้างบาป
 - (3) เพื่อมิให้ได้ประโยชน์จากความผิดที่ทำ
 - (4) เพื่อเตือน ตำหนิ
- 2) เพื่อป้องกันมิให้กระทำความผิด
 - (1) เพื่อป้องกันโดยเฉพาะเจาะจง
 - (2) เพื่อป้องกันทั่วไป
 - (3) เพื่อให้เป็นตัวอย่าง
- 3) เพื่อตัดความสามารถในการกระทำความผิด และเพื่อฟื้นฟู

3.2.1.2 ความหมายของการลงโทษและมาตรการลงโทษในปัจจุบัน

เคยมีคำกล่าวว่ “การลงโทษเพื่อส่วนรวมนั้น แท้จริงเป็นเพียงสิ่งสมมติทางกฎหมายเหมือนเช่นที่พวก Commentators ได้นำระบบสมมตินี้เข้ามาในสมัยกลางภายใต้หลักกฎหมายที่เรียกว่า The law of the deodand ซึ่งกำหนดว่าสิ่งของใดๆ ที่เป็นสาเหตุของความตายย่อมถูกถือเป็่สิ่งทีผิดด้วยในอาชญากรรมนั้นๆ จึงต้องถูกส่งมอบให้แก่พระเจ้าโดยผ่านทางกษัตริย์”³⁷

ด้วยเหตุนี้ก่อนทีจะตัดสินใจเลือกรูปแบบการลงโทษทีเหมาะสมกับสังคมในปัจจุบันมากที่สุด จึงควรพิจารณาความหมายของการลงโทษเป็นประการแรก อย่างไรก็ตามจะพบว่านักกฎหมายรวมไปถึงบุคคลทั่วไปในประเทศไทยยังมิได้มีความเข้าใจหรือให้ความสำคัญกับความหมายทีแท้จริงของการลงโทษเท่าทีควร ทั้งทีบทบัญญัติทั้งหมดทีเกี่ยวกับความผิดอาญาล้วนแล้วแต่เกี่ยวข้องกับการกำหนดโทษและการบังคับโทษทั้งสิ้น ซึ่งส่วนใหญ่จะมีลักษณะเป็นเพียงการมุ่งให้ความสำคัญไปทีการพิจารณาถึงการลงโทษทีสอดคล้องกับหลักการลงโทษเป็นสำคัญ

ความหมายของการลงโทษตามแนวคิดทางปรัชญาและอาชญาวิทยา

นักกฎหมายชาวต่างประเทศทีมีชื่อเสียงท่านหนึ่ง คือ Herbert L. Packer ได้วิเคราะห์ความคิดของนักปรัชญาในอดีตจำนวนมากและให้คำจำกัดความของคำว่า “โทษ” ไว้ว่า “ความหมายของการลงโทษทีแท้จริง หมายถึง การใช้กฎหมายทำให้ผู้ที่ต้องรับโทษต้องประสบความยากลำบากหรือเหตุการณ์รูปแบบอื่นๆ ซึ่งเป็นทียอมรับโดยทั่วไปว่า

³⁷ สกล นิสารัตน์. เล่มเดิม. หน้า 62.

เป็นสภาวะที่ไม่พึงปรารถนา ทั้งนี้เพื่อเป็นไปตามผลแห่งการกระทำความผิดซึ่งได้ถูกกำหนดให้เป็นความผิดโดยกฎหมาย”

ทางอาชญาวิทยานั้น คำว่า “ความเจ็บปวด” เป็นส่วนหนึ่งของคำจำกัดความของคำว่า “การลงโทษ” โดยรากศัพท์ของคำว่าความเจ็บปวดมาจากภาษาละติน คือ Poena ซึ่งในช่วง หนึ่งนับจากยุคโรมันมาจนถึงศตวรรษที่ 17 คำว่าความเจ็บปวดหมายถึงการลงโทษ หากพิจารณาถึงเหตุผลในทางปรัชญาแล้วเห็นว่า หากกฎหมายปราศจากการลงโทษผู้ฝ่าฝืนแล้ว ย่อมไม่อาจเรียกได้ว่าเป็นกฎหมายที่มีสภาพบังคับอย่างแท้จริง ด้วยเหตุนี้การลงโทษจึงเปรียบเสมือนสัญญาณบอกให้ทราบถึงความคงอยู่ของกฎหมาย

ในแง่ความเห็นเกี่ยวกับแง่ศีลธรรม ได้มีนักปรัชญาที่มีชื่อเสียงท่านหนึ่ง คือ C.S. Lewis ได้เขียนไว้ในหนังสือเรื่อง The Problem of Pain³⁸ ว่าความเจ็บปวดมี 2 ประเภท คือ

- 1) ความรับรู้ทางร่างกายโดยมีลักษณะเป็นสภาวะทั่วไป ซึ่งไม่คำนึงถึงว่า ผู้ที่รับรู้จะมีความชอบหรือไม่ชอบต่อการกระทำนั้นๆ
- 2) การรับรู้ทางประสบการณ์ในแบบใดๆ ที่ผู้รับรู้มีความรู้สึกไม่พอใจที่เกิดการกระทำนั้นๆ ขึ้น

ความหมายของการลงโทษตามแนวคิดสังคัมภีระ

แนวคิดทางสังคัมภีระแบ่งแยกความเจ็บปวดหรือทุกข์ทรมาน อันเป็นผลของการลงโทษออกได้มาตรการลงโทษ โดยสามารถจำแนกออกได้เป็น 4 รูปแบบหลักๆ ดังนี้

- 1) ความทุกข์ทรมานจากการลงโทษทางร่างกาย เช่น การต้องเผชิญกับความอดอยาก การขาดอาหารที่เพียงพอและการถูกทำร้ายจากผู้ต้องโทษด้วยกัน
- 2) ความทุกข์ทรมานจากการลงโทษทางจิตใจ เช่น ความทุกข์จากการห่างไกลครอบครัว
- 3) ความทุกข์ทรมานจากการลงโทษทางสังคม เช่น ไม่ได้รับการยอมรับในสังคมนอกข้างโดยทั่วไป การถูกตราหน้าว่าเป็นเดนคู เป็นต้น
- 4) ความทุกข์ทรมานจากการลงโทษทางเศรษฐกิจ เช่น การขาดการให้โอกาสทำงานเพื่อมีรายได้ที่เหมาะสมกับความรู เป็นต้น

จากการพิจารณาความหมายของการลงโทษ สามารถสรุปได้ว่า การลงโทษ คือ ความผูกพันที่ต้องกระทำการบางอย่างเพื่อก่อให้เกิดสิ่งที่เป็นความถูกต้อง และการกระทำเพื่อโต้ตอบต่อผู้ที่เป็นผู้กระทำความผิดนั้น ทำให้ผู้ถูกลงโทษต้องประสบสภาวะเจ็บปวด และความเจ็บปวดนั้นเปรียบเสมือนความหมายของการลงโทษ

³⁸ แหล่งเดิม.

การลงโทษเพื่อก่อให้เกิดความเจ็บปวดสอดคล้องกับแนวคิดในเชิงทดแทน โดยที่การลงโทษนั้นมีลักษณะเป็นเหมือนสัญลักษณ์ ดังนั้น มาตรการลงโทษจะสามารถทำงานได้อย่างแท้จริงก็ต่อเมื่อการลงโทษนั้นสอดคล้องกับคุณค่าในเชิงความหมายข้างต้น แต่อย่างไรก็ตามพบว่า สังคมปัจจุบันขาดความเข้าใจอย่างแท้จริงว่า การลงโทษนั้นต้องอาศัยปัจจัยสำคัญ คือ การก่อให้เกิดความเจ็บปวด

3.2.1.3 รูปแบบมาตรการลงโทษในปัจจุบันของประเทศไทย

ในแต่ละประเทศส่วนใหญ่มีรูปแบบการลงโทษที่คล้ายคลึงกัน โดยใช้โทษจำคุกและโทษปรับเป็นหลัก ในประเทศไทยก็เช่นเดียวกัน เมื่อพิจารณาบทบัญญัติเกี่ยวกับโทษพบว่ามาตรา 18 แห่งประมวลกฎหมายอาญา บัญญัติว่า

โทษ สำหรับลงแก่ผู้กระทำความผิด มีดังนี้

- 1) ประหารชีวิต
- 2) จำคุก
- 3) กักขัง
- 4) ปรับ
- 5) ริบทรัพย์สิน

ซึ่งผลที่ได้จากมาตรการลงโทษและผลกระทบจากมาตรการลงโทษปัจจุบันได้ส่งผลแยกในแต่ละโทษดังนี้

1) โทษประหารชีวิต

ปัจจุบัน โทษประหารชีวิตเป็นโทษทางอาญาที่มีมาตรการรุนแรงที่สุด และให้ประสิทธิภาพในการกำจัดบุคคลที่ไม่เป็นที่พึงปรารถนาของสังคมส่วนรวมได้อย่างเด็ดขาด อย่างไรก็ตาม โทษประหารชีวิตได้รับการต่อต้านจากกลุ่มต่างๆ ในสังคมรวมถึงนักกฎหมายเป็นอย่างมาก เนื่องจากเห็นว่าเป็นโทษที่ขัดต่อหลักมนุษยธรรมและเป็นมาตรการลงโทษที่ไม่สามารถนำมาปรับใช้เพื่อพิจารณาใหม่ได้โดยลักษณะของการลงโทษประเภทนี้พบว่า มีค่าใช้จ่ายต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับโทษจำคุกตลอดชีวิต อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาถึงระยะเวลาในการรอการลงโทษ พบว่า ผู้รับโทษและญาติมิตรจะต้องตกอยู่ในสภาวะทุกข์ทรมานยาวนานอันเป็นผลมาจากการหวาดกลัวอยู่ตลอดเวลา ดังนั้น โทษประเภทนี้จึงเป็นโทษที่ได้รับการต่อต้านในระดับสากลเป็นอย่างมาก ด้วยรูปแบบที่เข้าข่ายการขาดมนุษยธรรมและระดับความรุนแรงที่เกินไป

2) โทษจำคุก

การลงโทษจำคุกจะส่งผลกระทบในทางสังคมวิทยาตามรูปแบบที่กล่าวมาแล้วข้างต้น แต่อย่างไรก็ตาม ประโยชน์ของโทษจำคุก คือ เป็นโทษที่ตามทฤษฎีแล้วถือว่า

ไม่มีความเจ็บปวดทางกายภาพ จึงไม่มีลักษณะของการทำร้ายอันสอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน และตลอดระยะเวลาการลงโทษส่งผลให้ผู้กระทำความผิดรู้สึกสำนึกในความผิดที่ได้กระทำลงไปและ ตัดโอกาสในการก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่สังคม นอกจากนี้ ในระหว่างการจองจำ ผู้ถูกคุมขัง ยังมีโอกาสได้รับการพัฒนาวิชาชีพอันจะเป็นรายได้เพื่อเลี้ยงตัวหลังจากพ้นโทษไปแล้ว

แต่อย่างไรก็ตาม จากข้อเท็จจริงจะพบว่า แท้จริงแล้วโทษจำคุกไม่ได้มี ประโยชน์ดังเช่นที่สังคมคาดหวัง เนื่องจากโทษจำคุกมีลักษณะทุกข์ทรมานที่ยืดเยื้อต่อเนื่อง ด้วยสภาพความเป็นอยู่ที่ยากลำบากภายในเรือนจำ การขาดแคลนงบประมาณทางอาหาร การให้บริการทางการแพทย์ รวมไปถึงการถูกทารุณกรรมทางเพศและการทำร้ายในรูปแบบต่างๆ สำหรับการฝึกวิชาชีพ จะพบว่า ในความเป็นจริงแล้ว ผู้ต้องโทษส่วนใหญ่ไม่อาจกลับคืนสู่สังคม ได้อย่างปกติ ด้วยการถูกตราหน้าจากคนในสังคมบางส่วนว่าเป็นเดนคุก ซึ่งเป็นการผลักดันให้ บุคคลเหล่านี้ก้าวสู่เส้นทางอาชญากรรมในอนาคต

สำหรับความเชื่อที่ว่า การควบคุมตัวเป็นระยะเวลาอันนานเท่ากับเป็นการ ตัดโอกาสในการก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่สังคมนั้น ในความเป็นจริงแล้ว นักโทษมักได้รับการ ลดหย่อนโทษหรืออภัยโทษตามนโยบายลดจำนวนประชากรที่ล้นคุก จึงทำให้ระยะเวลาในการ ตัดโอกาสไม่ได้ผลเท่าที่ควร ประกอบกับการมีประสบการณ์ร่วมกับอาชญากรคนอื่นๆ ที่ถูกคุมขัง ในคุก ทำให้นักโทษบางส่วนสามารถเรียนรู้ประสบการณ์การก่ออาชญากรรม อันเป็นการ เพิ่มโอกาสในการก่อให้เกิดความเสียหายและเป็นภัยแก่สังคมมากยิ่งขึ้น

3) โทษกักขัง

โทษกักขังไม่เป็นโทษที่นำมาใช้ในระบบการลงโทษของประเทศไทย มากนัก จึงไม่พบการศึกษาถึงผลกระทบของการลงโทษประเภทนี้เท่าที่ควร อย่างไรก็ตาม รูปแบบ การลงโทษประเภทนี้มีลักษณะเป็นการลงโทษต่อเนื่องและมีระดับการลงโทษที่ต่ำโทษจำคุกมาก ซึ่งสาเหตุที่ไม่นิยมมาใช้เป็นมาตรการลงโทษเนื่องจากการขาดสภาพของความเจ็บปวดที่ชัดเจน ทำให้ไม่สามารถสนองตอบนโยบายการลงโทษได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ยังประสบปัญหา ความไม่สะดวกในการควบคุมดูแลของเจ้าหน้าที่ผู้ทำหน้าที่บังคับใช้กฎหมายอีกด้วย

4) โทษปรับ

ในแง่ประเภทของการลงโทษนั้น ไม่สามารถระบุได้ว่าโทษปรับเป็นความ เจ็บปวดสั้นๆ หรือการทุกข์ทรมานต่อเนื่อง เพราะขึ้นอยู่กับระดับการให้มูลค่าของบุคคลผู้ต้อง รับโทษกับจำนวนเงินที่ต้องเปรียบเทียบในแต่ละกรณี เพราะแม้การกำหนดให้ปรับเป็นจำนวนเงิน ที่มาก หากบุคคลนั้นมีรายได้ดี ก็จะมีลักษณะการลงโทษให้เจ็บปวดในช่วงสั้นๆ แต่ในทางกลับกัน หากบุคคลนั้นมีรายได้ไม่มาก การลงโทษในลักษณะดังกล่าวก็มีลักษณะเป็นความยากลำบาก

ที่ยาวนานได้ ในส่วนของผลกระทบที่ตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ น่าจะเป็นผลกระทบของบุคคลที่ต้องอาศัยพึ่งพาผู้กระทำความผิด เช่น บุคคลในครอบครัว ที่บุคคลเหล่านี้ต้องเผชิญผลการลงโทษอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แม้ว่าจะเป็นผู้บริสุทธิ์ก็ตาม

5) โทษริบทรัพย์สิน

โทษริบทรัพย์สินสามารถกระทำได้อต่อทรัพย์สินที่มูลค่าสูงหรือมีมูลค่าน้อย ดังนั้นจึงมีลักษณะคล้ายคลึงกับโทษปรับ ที่ไม่สามารถระบุได้อย่างชัดเจนว่าเป็นโทษที่มีลักษณะเป็นการลงโทษช่วงสั้นๆ หรือเป็นโทษที่มีลักษณะยึดเยื้อต่อเนื่องเพราะขึ้นอยู่กับระดับการให้มูลค่าของบุคคลผู้ต้องรับโทษกับมูลค่าทรัพย์สิน ในแง่ของผลกระทบประเภทนี้ พบว่าส่วนใหญ่ไม่มีผลกระทบมากนัก เว้นแต่เมื่อทรัพย์สินนั้นมีมูลค่าสูงและมีความจำเป็นต่อการหาเลี้ยงชีพ ซึ่งหากส่งผลกระทบต่อบุคคลอื่นที่ต้องพึ่งพาทรัพย์สินดังกล่าว ก็เท่ากับเป็นการลงโทษผู้บริสุทธิ์ทางอ้อมเช่นเดียวกัน

3.2.2 แนวความคิดและความจำเป็นในการนำมาตรการอื่นมาใช้แทนโทษทางอาญา

รูปแบบการบังคับใช้กฎหมายที่มีโทษทางอาญา

การบัญญัติกฎหมายที่มีโทษทางอาญาในการใช้บังคับมีขอบเขต กล่าวถึงโดยสรุปเกี่ยวกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น คือ เมื่อรัฐได้ตรากฎหมายที่มีโทษทางอาญาขึ้นแล้ว ต้องการที่จะบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อรักษาความสงบสุขให้กับสังคม รวมทั้งอำนวยความสะดวกธรรมชาติให้แก่ประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ แต่ปัญหาอันควรหยิบยกมาพิจารณา โดยจะกล่าวถึงตามลำดับต่อไปนี้

รัฐมีบทบาทสำคัญในเรื่องการบังคับใช้กฎหมายอาญาเพราะมีอำนาจหน้าที่สำคัญในเรื่องนี้ 2 ประการ คือ

1) อำนาจหน้าที่ในการตรากฎหมาย เพราะรัฐมีหน้าที่โดยตรงในการตรากฎหมายที่มีโทษทางอาญา

อย่างไรก็ดี มีข้อสังเกตเกี่ยวกับการตรากฎหมายโดยรัฐบางประการ กล่าวคือ ปัจจุบันประเทศไทยได้มีแนวโน้มตรากฎหมายที่มีโทษอาญาเป็นจำนวนมากขึ้นทุกที ทั้งนี้ เข้าใจว่าเพื่อให้ประชาชนเกิดความเกรงกลัวและปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด อันจะทำให้การบังคับใช้กฎหมายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ แต่การบัญญัติกฎหมายที่มีโทษทางอาญานี้ จำนวนไม่น้อยเป็นการนำ “การกระทำที่ไม่ควรรับผิดชอบทางอาญา” มาบัญญัติเป็นความผิดอาญาโดยไม่จำเป็น การบัญญัติกฎหมายที่ไม่จำเป็นนี้ได้ก่อให้เกิดปัญหาตามมา คือ

ด้านประชาชนผู้ต้องปฏิบัติตามกฎหมาย ประชาชนนั้นอยู่ในฐานะที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เนื่องจากกฎหมายบัญญัติให้ทุกคนต้องรู้กฎหมาย

ปัญหาคือ ความผิดที่บัญญัติขึ้นในระยะหลังมักมิได้เป็นความผิดในตนเอง (Mala in se) แต่เป็นความผิดเพราะกฎหมายบัญญัติ (Mala prohibita) ซึ่งมีจำนวนหลายฉบับ ยกที่ประชาชนที่มีได้ศึกษากฎหมายจะทราบได้ว่า การกระทำใดที่กฎหมายบัญญัติเป็นความผิดเกือบทั้งหมด จึงมักจะทำความผิดโดยไม่ทราบหรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์ นอกจากนั้น กฎหมายที่มีโทษทางอาญาดังกล่าวมักจะกำหนดโทษจำคุกไว้ไม่สูงนัก แต่จะกำหนดโทษปรับไว้ในระดับสูง เมื่อประชาชนที่กระทำผิดส่วนใหญ่เป็นผู้ยากไร้ก็มักไม่มีเงินชำระค่าปรับตามคำพิพากษา ก็ต้องถูกนำไปขังแทนค่าปรับตามประมวลกฎหมายอาญา กำหนดเวลาไม่เกินสองปี การที่ผู้กระทำความผิดต้องถูกขังแทนค่าปรับก่อให้เกิดผลร้ายแรงต่อสภาพร่างกายและจิตใจของบุคคลนั้นเป็นอย่างมาก

ด้านเจ้าหน้าที่รัฐผู้บังคับใช้กฎหมาย การที่รัฐตรากฎหมายเป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดปัญหาเรื่องความซ้ำซ้อนของกฎหมาย เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่สามารถติดตามกฎหมายได้ทัน จึงไม่มีการนำมาบังคับใช้ในทางปฏิบัติ

2) อำนาจหน้าที่ในการติดตามสอดส่องการบังคับใช้กฎหมาย

รัฐมีหน้าที่ในการติดตามสอดส่องการบังคับใช้กฎหมาย การติดตามสอดส่องการบังคับใช้กฎหมายนี้เป็นการ “ควบคุม โดยอ้อม” หากพบว่า มีการบังคับใช้กฎหมายที่มีโทษทางอาญาไม่ถูกต้อง เช่น ละเว้นหรือบังคับใช้กฎหมายตามอำเภอใจ ก็ต้องทำการปรับปรุงแก้ไขต่อไป

3.2.3 รูปแบบของมาตรการอื่นที่อาจนำมาใช้แทนโทษทางอาญา

วัตถุประสงค์ที่สำคัญในการดำเนินคดีอาญา คือ เพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ อำนวยความยุติธรรม รักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม อาจกล่าวได้ว่า เป็นการประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนบนพื้นฐานของความเสมอภาค บรรดาความผิดที่มีโทษทางอาญาได้ถูกบัญญัติในกฎหมายลักษณะต่างๆ เป็นการห้ามมิให้กระทำการบางอย่าง ด้วยความมุ่งหมายที่จะควบคุมพฤติกรรมคนในสังคมและจัดระเบียบสังคม ซึ่งการห้ามกระทำการบางอย่างโดยกำหนดความผิดและโทษไม่อาจยับยั้งการกระทำผิดนั้นได้ หลายครั้งที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคม ผู้กระทำความผิดและผู้เสียหาย กลับเป็นการสร้างภาระในหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม

ในบางกรณี การดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิดอันเกิดจากเจตนาชั่วร้ายภายใน (Mens rea) ก็เป็นสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม แต่ถ้าพฤติการณ์ของผู้กระทำความผิดมีลักษณะไม่ร้ายแรง มีความกำกึ่งระหว่างความผิดอาญากับข้อพิพาททางแพ่ง การวินิจฉัยว่าผู้นั้นกระทำความผิดอาญาหรือไม่จึงยาก ซึ่งโดยสภาพแล้วความผิดเหล่านั้นมิใช่ความผิดร้ายแรง ทำให้ไม่คุ้มค่ากับการดำเนินกระบวนการยุติธรรม ซึ่งหากได้มีการนำมาตรการอื่นมาใช้แทนการลงโทษทางอาญาบางประการ อาจได้รับผลดีมากกว่า

3.2.3.1 มาตรการดำเนินการเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิด

มาตรการในรูปแบบการศึกษาและฝึกอบรม

มาตรการอื่นนอกจากการนำโทษทางอาญามาใช้บังคับ คือ การให้การศึกษาและฝึกอบรมแก่ผู้กระทำความผิดแทนการลงโทษทางอาญา โดยมาตรการนี้จะนำมาใช้กับความผิดที่มีโทษไม่ร้ายแรงหรือโทษไม่สูง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นความผิดลักษณะข้อห้าม การให้ความรู้แก่ผู้กระทำความผิด โดยจัดทำหลักสูตรโดยรัฐ ซึ่งศาลอาจมีคำพิพากษาให้ลงโทษต้องผ่านการศึกษาจากหลักสูตรของรัฐไม่ให้กระทำความผิดซ้ำ รูปแบบของการฝึกอบรมมักจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด เพื่อให้ผู้กระทำความผิดตระหนักถึงภัยอันตรายที่เกิดขึ้นกับสังคมจากการกระทำนั้น มาตรการนี้จึงเป็นการอบรมให้ผู้กระทำความผิดเกิดความเกรงกลัวต่อภัยที่เกิดขึ้น

การกระทำให้ผู้กระทำความผิดเกิดความอับอาย

มาตรการนี้เป็นการลงโทษผู้กระทำความผิดที่มีมาในอดีต มีพัฒนาการจากการลงโทษที่ทำให้ผู้กระทำความผิดเกิดความอับอายในลักษณะของการประจาน

การลงโทษโดยการประจาน (Branding) ให้อับอายในสมัยโบราณมี 2 ลักษณะคือ

- 1) การประจานโดยวิธีทำเครื่องหมายบนร่างกาย
- 2) การประจานโดยเอาตัวผู้กระทำความผิดไปมัดไว้ในที่สาธารณะ เพื่อจะได้ไม่ต้องมีการเอาเชือกอย่าง

การประจานโดยวิธีทำเครื่องหมายบนร่างกายมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อให้ผู้กระทำความผิดเกิดความอับอาย ลดศักดิ์ศรีคุณค่าความเป็นมนุษย์ หรือประทับรอยมลทินทางสังคม ส่วนการประจานโดยมัดไว้ในที่สาธารณะมักจะทำควบคู่กับโทษอย่างอื่น ทั้งนี้เพราะแนวคิดในการที่จะให้นักโทษกลับคืนสู่สังคมอันเป็นแนวคิดปัจจุบันไม่ได้เกิดขึ้นในสมัยโบราณ ซึ่งปัจจุบันอารยประเทศได้ยกเลิกโทษประจานไปแล้ว

สำหรับกฎหมายไทย การประจานได้บัญญัติในกฎหมายตราสามดวง พระอัยการลักษณะฝ่าฝืน ในต่างประเทศ ประเทศจีนสมัยโบราณ นิยมสักตามร่างกาย ในประเทศสิงคโปร์ กำหนดโทษทางกฎหมายให้ไปทำความสะอาดในสถานที่ต่างๆ ตามที่ศาลกำหนด

3.2.3.2 มาตรการดำเนินการเกี่ยวกับสังคม

มาตรการทดแทนการกระทำผิดด้วยการพัฒนาชุมชน

แนวความคิดเรื่องมาตรการทดแทนการกระทำผิดด้วยการพัฒนาชุมชนนี้ เป็นการเสนอแนวความคิดอย่างหนึ่ง เนื่องจากนักโทษที่ต้องโทษเป็นจำนวนมาก ปัญหาเรื่อง

งบประมาณในการนำมาเลี้ยงดูตลอดจนปัญหาชุมชนที่ขาดการพัฒนา การทดแทนความผิดด้วยการพัฒนาชุมชนอาจจะเป็นวิธีการหนึ่งในการช่วยลดงบประมาณ และนำทรัพยากรมนุษย์มาใช้ให้เกิดประโยชน์

การทดแทนการกระทำความผิดด้วยการให้ผู้กระทำความผิดไปพัฒนาชุมชน เป็นแนวคิดความคิดและวิธีการตัดสินโทษที่ไม่รุนแรง ตัวอย่าง การทดแทนการกระทำความผิดด้วยการพัฒนาชุมชนที่ดี วิธีการนี้จะเป็นการช่วยลดจำนวนผู้ต้องขังในคดีไม่ร้ายแรง เป็นการประหยัดงบประมาณ และเกิดประโยชน์แก่ชุมชน ซึ่งแนวความคิดของการใช้วิธีการทดแทนการกระทำความผิดนี้ คือ เมื่อเกิดการกระทำความผิดขึ้นต่อบุคคลใด ผู้กระทำความผิดต้องกลับไปแก้ไขให้ถูก ด้วยการทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เสียหายและชุมชนเป็นการทดแทน

ตามวิธีการเดิมของการตัดสินโทษจะเป็นรูปแบบที่ว่า เมื่อบุคคลกระทำความผิดระบบยุติธรรมจะเป็นผู้กระทำตอบ แต่การทดแทนผู้กระทำความผิด ผู้กระทำความผิดจะเป็นผู้กระทำให้ถูก

การนำแนวความคิดพัฒนาชุมชนมาใช้ในประเทศไทย คงต้องพิจารณาอย่างรอบด้าน ตั้งแต่เจ้าหน้าที่ที่จะควบคุม หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และกระบวนการกฎหมายของไทย

มาตรการบริการสังคมแทนการใช้โทษทางอาญา

แนวความคิดและความจำเป็น

การใช้มาตรการอื่นแทนมาตรการทางอาญาเพื่อฟื้นฟูให้ผู้กระทำความผิดกลับตนเป็นคนดี โดยไม่ต้องกำหนดให้มาตรการต่างๆ มีลักษณะเป็นโทษทางอาญา

มาตรการที่ใช้กับผู้กระทำความผิดในลักษณะของการบริการสังคม

แนวความคิดให้ผู้กระทำความผิดทำงานบริการสังคมริเริ่มในประเทศอังกฤษ เนื่องจากประสบปัญหานักโทษล้นเรือนจำ ประกอบกับเมื่อคำนึงถึงความเหมาะสมและผลกระทบโทษจำคุกระยะสั้น พบว่าไม่มีประสิทธิภาพในการยับยั้งการกระทำความผิด จึงได้มีความพยายามหาทางเลือกอื่นที่เหมาะสมแทน คือ การสั่งให้ผู้กระทำความผิดทำงานบริการสังคม

การนำเอาแนวความคิดการลงโทษผู้กระทำความผิดโดยการบริการสังคมมาพิจารณาด้านกฎหมาย

การนำมาตรการบริการสังคมมีความเหมาะสมกับประเทศไทย เนื่องจากมีความเห็นสอดคล้องกับนานาประเทศว่า การลงโทษจำคุกระยะสั้นไม่ได้เกิดประโยชน์ต่อการลงโทษเชิงปรับปรุงแก้ไข ทั้งยังอาจได้รับการถ่ายทอดพฤติกรรมชั่วร้ายจากเรือนจำ แต่การนำมาตรการบริการสังคมนั้น ยังมีได้มีการบัญญัติในกฎหมายไทย

สำหรับกรณีนี้ การนำมาตรการบริการสังคมมาใช้กับผู้กระทำผิดหมายความว่า การวางหลักเกณฑ์ของมาตรการทำงานบริการสังคมนั้นจะต้องเป็นความผิดที่อยู่ในระดับเดียวกันกับโทษทางอาญาที่ได้รับและศาลสามารถใช้ดุลพินิจ มาตรการนี้ไม่จำเป็นต้องผู้ติดกับการรอลงโทษหรือการกำหนดโทษแล้วกำหนดเงื่อนไขคุมประพฤติด้วยการทำงานบริการสังคม

พิจารณาด้านการกำหนดเงื่อนไขบริการสังคม

จะต้องเป็นกรณีความผิดที่โทษไม่ร้ายแรง จำเลยไม่เคยรับโทษจำคุกมาก่อน ขณะเดียวกัน ศาลเห็นว่าการลงโทษปรับไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ในการลงโทษ จึงอาจเลือกใช้มาตรการทำงานบริการสังคมมาใช้แทนได้ การกำหนดเงื่อนไข ย่อมต้องคำนึงถึงองค์ประกอบอื่นๆ เช่น ความเหมาะสมของบุคคล ระยะเวลา ประเภทของความผิด ตลอดจนปัญหาและผลกระทบ

การกำหนดประเภทของงานบริการสังคมในประเทศไทย

ส่วนใหญ่เป็นการให้บริการสังคม ชุมชนหรือองค์กรการกุศล โดยผู้นั้นจะไม่ได้รับค่าจ้างหรือค่าตอบแทนใดๆ แต่งานบริการสังคมจะต้องสอดคล้องกับสภาพของผู้กระทำผิดด้วย เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและผู้กระทำผิดเกิดความสำนึกตน

แนวทางการนำมาตรการทำงานบริการสังคมมาใช้ในประเทศไทย

เกิดขึ้นภายหลังการนำระบบคุมประพฤติมาใช้ในประเทศไทย ด้วยเหตุผลเพื่อให้ผู้กระทำผิดกลับตนเป็นพลเมืองดี และสร้างประโยชน์ต่อสังคม เป็นการให้โอกาสผู้กระทำผิดแก้ไขปรับปรุงตนเอง โดยให้อิสระภายใต้เงื่อนไขการคุมประพฤติที่มุ่งให้ผู้กระทำผิดสำนึกและตระหนักถึงหน้าที่และความรับผิดชอบของตนต่อสังคม ทั้งยังเป็นการหลีกเลี่ยงโทษจำคุก ซึ่งมีผลกระทบต่อจำเลยและผู้ต้องพึ่งพา

มาตรการทางสังคมอื่นๆ

ปรากฏรูปแบบการดำเนินการอย่างไม่เป็นทางการและไม่มีกฎหมายรับรองแต่นำมาใช้ในท้องถิ่นบางแห่ง เช่น การขอขมา การทำขวัญ การกล่าวตักเตือน ซึ่งถือได้ว่าเป็นมาตรการทางสังคมอย่างหนึ่ง แม้กฎหมายจะไม่รับรองก็ตาม

3.3 กฎหมายคุ้มครองพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้อง

เมื่อพิจารณาถึงกฎหมายที่คุ้มครองพระพุทธศาสนาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการมีความสัมพันธ์ทางเพศหรือการกระทำที่ไม่เหมาะสมทางเพศระหว่างพระภิกษุและบุคคลทั่วไป ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน พบว่ามีกฎหมายที่เกี่ยวข้องดังนี้

3.3.1 กฎหมายตราสามดวง ว่าด้วยกฎพระสงฆ์ ฉบับที่ 1-10

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ตรากฎหมายคณะสงฆ์ที่เรียกว่า “กฎพระสงฆ์” ขึ้นในระหว่างปี พ.ศ. 2325-2344 รวม 10 ฉบับ ดังที่ปรากฏอยู่ในกฎหมายตราสามดวงแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ นับเป็นกฎหมายคณะสงฆ์ชุดแรกที่ปรากฏหลักฐานจนถึงปัจจุบัน เนื้อหาสาระสำคัญของแต่ละฉบับ จะประกอบด้วยข้อความที่ทรงปรารภถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแต่ละเรื่องว่าผิดพระธรรมวินัยข้อใด ทำให้พระศาสนาเสื่อมเสียอย่างไร แล้วทรงมีพระบรมราชโองการห้ามมิให้ทำเช่นนั้นอีกต่อไป พร้อมทั้งกำหนดโทษทางบ้านเมือง เพิ่มจากโทษทางพระธรรมวินัยอีกส่วนหนึ่ง ดังปรากฏสาระสำคัญในกฎพระสงฆ์ ดังนี้

กฎพระสงฆ์ข้อ 8

หลักการและเหตุผล

พระพุทธอาณาจักรและพระราชอาณาจักรอาศัยกัน มีหน้าที่ระวังตรวจตราพระศาสนา มิให้เป็นอันตรายเสียหามอง ที่พระพุทธศาสนายืนยาวมาจนถึงปัจจุบัน เพราะพระพุทธจักรและพระอาณาจักรช่วยกันดูแลรักษาซึ่งกันและกัน

พระราชปรารภ

- 1) สมณะและสามเณรมิได้รักษาศีล ชูระสองประการ กระทำทุจริตผิดอาบัติหนักจำนวนมาก เป็นมหาโจรปล้นพระศาสนา
- 2) พระราชาคณะธิดี พระเถระคุณเถร ผู้เป็นอุปัชฌาย์อาจารย์ มิได้ประพฤติตามพระพุทธฎีกาสัตตปาปริยานิยธรรมเจ็ดประการ มิได้มีประชุมพร้อมกัน ตรวจตราว่ากล่าวให้เห็นดีเห็นร้าย

พระราชกำหนด

- 1) ห้ามมิให้สมณะ สามเณร เถร รูปชี กระทำความชั่วทุจริตผิดด้วยพระวินัยบัญญัติและห้ามมิให้เอาเยี่ยงผู้มีอันกระทำความบาปชั่วทำลายพระศาสนา ที่ระบุไว้ในพระราชกำหนด
- 2) เณรเถรจะออกจากอาราม มีกิจไปใกล้ไกลแห่งใดก็ดี ให้ห่มดอง ครองผ้าเหมือนกิริยาบิณฑบาตรๆ โดยลำดับ
- 3) อย่าให้ซึ่งรับจ้งหันวิวาทชกตีกันเป็นอันขาด
- 4) ถ้าไม่มีกิจนิมนต์อย่าให้เที่ยวเข้าบ้าน ถ้ามีกิจธุระด้วยญาติและบิดามารดาจะมาบ้านนั้น และมีที่ไปใกล้ไกลแห่งใดก็ดี ให้อำลาพระอุปัชฌาย์อาจารย์ให้รู้กิจธุระก่อน ให้มีภิกษุสามเณร 2-3 รูปไปเป็นเพื่อนพยาน
- 5) ห้ามอุบาสิกาสนิทคิดพันโยม ให้ผ้าอำมิต ให้อาหารจำเพาะสมณะและสามเณรด้วยปรารภนามคุณธรรม อย่าจำเพาะเจาะจงถวายทานสงฆ์รูปใดรูปหนึ่ง

6) ถ้าจะไปถวายทานถึงอารามให้ไปในเวลาเช้าถึงเที่ยง อย่าเข้าไปถวายในกุฏิและนั่งในที่ลับที่กำบัง ให้นั่งนอกกุฏิในที่แจ้ง ให้มีเพื่อนสัการู้เห็นกันหลายคน

7) ส่วนฝ่ายสมณะสามเณรผู้รับทานนั้น ก็อย่าให้นั่งรับทานในที่ที่กุฏิกำบัง ให้มีเพื่อนภิกษุสามเณรออกมานั่งในที่แจ้ง รับไทยทานตามศรัทธา เมื่อเสร็จแล้วก็อยู่ช้า สนทนาไถ่ถาม แต่พอควรแล้วต้องให้สึกออกไปจากอาราม

8) ห้ามทั้งสองฝ่ายรับหรือถวายแก้วแหวนเงินทองต่อมือจำเพาะหน้า

9) ให้พระราชกณะเจ้าอธิการผู้ใหญ่ผู้น้อยทั้งปวง ลงอุโบสถพร้อมกันทุกวันอุโบสถ แล้วให้ระลึกรบอคาบัติทั้งหนักเบา ให้แจ้งโดยภาษาไทย ให้แจ้งเหตุทุกประการ แล้วให้สังกะริยธรรมการตรวจทุกวันอุโบสถ ชำระมลทินโทษออกเสียจากพระศาสนา

10) ภิกษุสามเณรใด ต้องอธิกรณ์ถึงอันติม (อันติมะ หมายถึง ความผิดขั้นสูงสุด) วัตถุเป็นปาราชิกแล้ว ให้พระราชกณะสึกเสียแล้วบอกแก่สังกะริยธรรมการด้วย จะได้สักหน้าหมายไว้ อย่าให้ปลอมตัวเข้ามาอุปสมบทอีก

11) ถ้าเป็นกรณีสงสัยว่า จะเป็นโทษใหญ่ใกล้ปาราชิกหรือไม่ ให้พระราชกณะชุมนุมคณะสงฆ์พิพากษา ถ้าเยียวยาได้ก็ให้เยียวยาระงับอธิกรณ์ให้เสร็จแต่ในอาราม ถ้าเยียวยาไม่ได้ก็ให้ขับไล่ออกไป เพราะอาจจะไปปลอมตัวอยู่ในคณะสงฆ์อารามอื่น แต่ให้พระราชกณะอธิการบอกสังกะริยธรรมการให้รู้จักตัวไว้ว่า ภิกษุสามเณรรูปนี้สอนยาก ไม่ให้เข้าหมู่คณะแล้ว

12) รูปชื่อย่าให้อยู่ในอาราม หรือใกล้อารามเป็นอันขาด

13) ให้มูลนาย บิคารมารดาว่ากล่าวสตรี อย่าให้ไปคบสมณะสามเณร ทำลายพระศาสนาเป็นอันขาด

14) ถ้าพระสงฆ์เถรณั้นมีบิคารมารดาญาติโยม อันเป็นคณาญาติโดยแท้ ให้คณาญาตินั้นดูแลเอาใจใส่ว่ากล่าวให้พระสงฆ์เถรณั้นๆ บริสุทธิ์ อย่าให้มีมลทินในพระศาสนา ถ้ามีเหตุใดที่เป็นการไม่ควรแก่สิกขาบทนั้น ให้เอามาว่ากล่าวกันทุกประการ บิคารมารดานั้นจึงจะพ้นโทษ

บทลงโทษ

1) ถ้าบิคารมารดาญาติของภิกษุเถรณั้นรู้เห็นด้วย กล่าวว่าลูกหลานของตนจะต้องได้รับโทษ จึงช่วยกันปิดบังมิได้เอาเนื้อความมาว่ากล่าว ก็ให้เอาบิคารมารดาญาติพี่น้องนั้นเป็นโทษด้วย

2) ถ้าฝ่ายพระสงฆ์สมณะทั้งปวง ไม่ได้กระทำตามพระราชกำหนดนี้ ละเลยให้มีโจรปล้นพระศาสนา ถ้ามิได้ระวังระไวตรวจตราว่ากล่าวกันนั้น ให้เป็นโทษเสมอด้วย โทษสมณะสามเณรนั้น

3) ส่วนฝ่ายฆราวาสนั้น ถ้าละเลยทำให้หญิงอันเป็นบ่าวไพร่ลูกหลานญาติพี่น้องคน และเพื่อนบ้าน ทำศีลสมณะสามเณรให้เป็นปราชิก ทำลายพระศาสนา เป็นใจด้วยหญิงบาปหยาบ ชำนั้น ให้เอาโทษตั้งแต่มูลนายมาจนถึงบิดามารดาญาติพี่น้องเพื่อนบ้านใกล้กันอันพอจะรู้เห็นแล้ว ไม่ได้ห้ามปราม เป็นโทษเสมอด้วยโทษสมณะคบหญิงหยาบชำนั้น

วิเคราะห์สาระสำคัญและเหตุผล

การกำหนดข้อห้ามมากมาย ไม่เฉพาะพระสงฆ์ที่ต้องประพฤติปฏิบัติตามเท่านั้น ยังรวมไปถึงญาติพี่น้องของพระสงฆ์สามเณรที่ทำความผิดนั้นด้วย เพื่อให้เป็นการให้ครอบครัว ช่วยกันสอดส่องดูแลความประพฤติของลูกหลานตนเองที่ไปอุปสมบท มิให้ร่วมกันสมคบปกปิด ความผิดที่เกิดขึ้น อีกทั้งยังบัญญัติป้องกันสิกขาที่ใกล้ชิดกับพระสงฆ์ มีบทลงโทษสีกาที่ทำให้ พระศาสนาเกิดความเสื่อมเสีย และให้เอาโทษตั้งแต่มูลนายพ่อแม่ญาติพี่น้องจนถึงเพื่อนบ้านใกล้กัน ที่รู้เห็นแล้วมิได้ห้ามปรามสีกานั้นด้วย เหตุเพราะเล็งเห็นว่า การประพฤติดิฉินเมถุนกรรมนั้นเกิดขึ้น ได้ง่าย หากไม่ได้รับการช่วยกันดูแลสอดส่องและไม่ป้องกัน ปล่อยให้พระสงฆ์และสีกาอยู่ใกล้ชิดกัน เกินไป

การบัญญัติเช่นนี้เสมือนกับการนำพระธรรมวินัยมาเขียนเป็นกฎหมาย กล่าวคือ นำข้อห้ามต่างๆ ในพระธรรมวินัยมาบัญญัติให้มีบทลงโทษชัดเจนและมีการบังคับใช้อย่างจริงจัง อันเป็นการทำให้พระพุทธศาสนาเกิดความผ่องใส กว้างขวางการปฏิบัติตนของพระสงฆ์อย่างเข้มงวด ซึ่งก่อให้เกิดผลคือ เมื่อพระสงฆ์มีวัตรปฏิบัติที่ดีงาม นายกอง ประชาชนทั่วไปก็จะปฏิบัติตาม แนวทางเช่นนั้นด้วย อันจะก่อให้เกิดความสงบสุขในสังคมโดยรวม ผลในทางกฎหมายก็คือ เป็นการลดภาระของรัฐในการสอดส่องดูแลการทำความผิดต่างๆ รัฐจะได้มีน้ำหนักรักษา พัฒนา ประเทศด้านอื่นๆ แทนที่จะต้องมีหน้าที่ในการควบคุมความประพฤติของประชาชนเพื่อให้เกิด ความสงบสุขในสังคม

กฎพระสงฆ์ข้อ 9

พระราชปรารภ

เมื่อวันขึ้น 9 ค่ำ เดือน 9 ปีชวด น้อสก (จ.ศ.1146) เวลาพลบค่ำ มหาสินซึ่งเป็นพระครู อยู่วัดนากกลาง ปลอมตัวเข้าไปหาอั้งข้าหลวง ในกรมสมเด็จพระเจ้าหลานเธอเจ้าฟ้าอภัยธิเบศ ถูกจับได้แล้วก็รับว่าได้เสพเมถุนธรรมกับอั้งตั้งแต่เดือน 7 ปีชวด น้อสกมาหลายครั้ง จนอั้งมีท้อง เป็นปราชิก ขาดจากสมณะแต่ปิดความชั่วไว้ แล้วเข้าร่วมสังฆกรรมอุโบสถกรรมอุปสมบทกรรม เป็นคู่สวดบวชพระถึง 13 รูป

พระราชกำหนด

1) ให้พระราชกณะ ฐานานุกรม เจ้าอธิการเอาใจใส่ระวังตรวจตราดูรู้เห็น ถ้าคิดพันอยู่ด้วยหญิงโคมอุปัฏฐาก ผิดพุทธวินัยแล้ว ให้ว่ากล่าวให้ลาสิกขาบท ลีอกออกเสียจากพระพุทศาสนา

2) ให้ประกาศแก่พระสงฆ์ทุกวัดวาอาราม ถ้าพระสงฆ์องค์ใดกระทำความชั่วลามกอยู่แล้ว ก็ให้ลาสิกขาบทออกเสีย อย่าให้เป็นมลทินอยู่ในพระศาสนา จะทรงพระกรุณาไม่เอาโทษ

3) ถ้าพระสงฆ์องค์ใดปกปิดความชั่วไว้ แล้วมีผู้ว่ากล่าวแล้วเป็นความจริง ให้เอาโทษถึง 7 ชั่วโมง แล้วให้ลงพระราชอาชญาติโยมของพระราชกณะ ฐานานุกรม เจ้าอธิการซึ่งกระทำความผิดแล้วละเลยมิได้ตรวจตรากันจนเกิดลามกขึ้นในพระศาสนา

ฐานานุกรม คือ ลำดับตำแหน่งสมณศักดิ์พระสงฆ์ซึ่งภิกษุผู้มีตำแหน่งทางการปกครองหรือมีสมณศักดิ์มีสิทธิตั้งพระรูปอื่นได้ตามศักดิ์ที่ได้รับพระบรมราชานุญาต เช่น ตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอตั้งฐานานุกรมไว้ 3 ตำแหน่ง พระราชกณะชั้นสามัญตั้งฐานานุกรมได้ 3 ตำแหน่งเป็นต้นไปจนกระทั่งถึงสมเด็จพระสังฆราชตั้งฐานานุกรมได้ 15 ตำแหน่ง

ผู้ได้รับแต่งตั้งในลักษณะนี้เรียกว่า พระฐานานุกรม ทุกรูปจัดเป็นพระมีสมณศักดิ์เหมือนพระสมณศักดิ์ที่ทรงแต่งตั้ง

ตำแหน่งฐานานุกรมเริ่มต้นที่พระใบฎีกา พระสมุห์ พระปลัด พระครูใบฎีกา พระครูสมุห์ พระครูสังฆรักษ์ พระครูปลัด เป็นต้นไปจนถึงพระราชกณะ ซึ่งเรียกว่า พระราชกณะปลัดซ้าย พระราชกณะปลัดขวา

บทลงโทษ

ถ้าพระสงฆ์องค์ใดทำผิดแล้วลาสิกขาบทออกไปจะไม่มีผิด แต่ถ้าปกปิดความผิดไว้ จะเอาตัวเป็นโทษถึง 7 ชั่วโมง แล้วลงพระราชอาชญาติโยมของบรรดาพระราชกณะฐานานุกรม เจ้าอธิการ ซึ่งกระทำความผิดและเพิกเฉยมิได้ตรวจตราจนทำให้เกิดลามกขึ้นในพระศาสนา

วิเคราะห์หลักสำคัญและเหตุผล

เกิดกรณีการประพฤติดิฝิดเมถุนกรรม หรือเรียกว่าเมถุนปาราชิกขึ้นหลายกรณี กรณีสำคัญคือ มหาสินวัตินากกลางลักลอบเสพเมถุนกับอึ่งข้าหลวง จนอึ่งมีท้อง จึงบัญญัติให้ว่า หากพระสงฆ์ใดทำผิดแล้วลาสิกขาบทออกไปก็จะไม่มีผิด แต่หากปกปิดเอาไว้ให้ลงโทษถึง 7 ชั่วโมง ซึ่งถือว่ามิบทลงโทษรุนแรงเทียบเท่ากับการก่อกบฏ อันแสดงให้เห็นว่า การปิดบังการประพฤติดิฝิดปาราชิก อันทำให้เกิดลามกขึ้นในพระพุทศาสนานั้น เป็นการทำให้พระพุทศาสนาเสื่อมทั้งสถาบัน ประชาชนจะขาดความนับถือศรัทธาและเป็นการลดความน่าเชื่อถือของสถาบันศาสนาลงไป

3.2.2 กฎหมายอื่นๆ นอกจากกฎหมายตราสามดวง

กฎหมายหรือกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับพระภิกษุสงฆ์และบุคคลทั่วไปนั้น มิได้มีปรากฏเฉพาะ “กฎพระสงฆ์ 10 ข้อ” เท่านั้น นักปราชญ์ราชบัณฑิตไทยยังได้นำคติความเชื่อของพระพุทธศาสนาเข้าไปแทรกในส่วนต่างๆ ดังจะเห็นได้จากบทกล่าวนำในพระธรรมศาสตร์และพระอัยการต่างๆ

กฎหมายตราสามดวงประกอบด้วย 3 ส่วน คือ พระธรรมศาสตร์ พระราชศาสตร์และพระราชนิติศาสตร์ ซึ่งในกฎหมายส่วนที่เกี่ยวกับพระสงฆ์ได้แทรกอยู่ในหลายส่วนของกฎหมายตราสามดวง ซึ่งนอกจากในกฎพระสงฆ์แล้ว ยังมีบทบัญญัติอีกหลายข้อ ได้แก่

1) ในหลักพระธรรมนุญ ที่มาจากมูลคดีแห่งผู้พิพากษาและตุลาการประการที่ 2 ตามพระธรรมศาสตร์ เพื่อกำหนดอำนาจหน้าที่ของศาลต่างๆ พระธรรมนุญตอนแรกได้กำหนดให้ศาลธรรมการ มีอำนาจชำระคดีความที่ภิกษุสามเณรถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดใดๆ อันเป็นการละเมิดศีลสิกขา โดยเฉพาะเรื่องเสพเมณูปาราชิกซึ่งเกิดในราชธานี แต่ถ้าความผิดดังกล่าวเกิดขึ้นในหัวเมือง ให้เป็นอำนาจของศาลธรรมการหัวเมืองในการพิจารณา ดังความในพระธรรมนุญบทที่ 10 ว่า

“10 อนึ่งมีพระธรรมนุญไว้ว่า ถ้ากระหัดหาความพระสงฆ์เถรเนน ว่าต้องอัทธิดรด้วยสัตริภาพก็ดี รูปชีเสพเมณูธรรมด้วยพระสงฆ์เถรเนนกระหัดก็ดี ทำผิดสิ่งใดๆ ให้สิกขาเปนตระทรวงธรรมการได้พิจารณา ถ้าหัวเมืองเปนตระทรวงธรรมการหัวเมืองได้พิจารณา”

2) ในพระอัยการรับฟ้อง ลักษณะแตกต่างว่าต่างกัน มาตรา 1 ถือว่าพระภิกษุเสพเมณูเป็นปาราชิก หรือการกระทำความผิดต่อองค์พระพุทธรูป เป็นเรื่องร้ายแรงมากเรียกว่า “คดีอุทลุม” ซึ่งต้องห้ามไม่ให้ว่าต่างแทนกันได้

3) ในพระอัยการลักษณะฝ่าเมีย ซึ่งมาจากมูลคดีแห่งบุคคลอันเกิดวิวาทกันประการที่ 12 ลักษณะวิวาทด้วยตบด้วยตีด้วยด่าสบประมาทท่าน และมูลคดีแห่งบุคคลอันเกิดวิวาทกันประการที่ 20 ลักษณะวิวาทด้วยบุกรุกกัน มารวมกันเป็นพระอัยการฉบับเดียว มีบทบัญญัติที่สำคัญที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบของพระสงฆ์นั้น อยู่ในมาตรา 40 กล่าวคือ

40 มาตราหนึ่ง พระครูภิกษุสามเณร ผิดเมียท่านถึงชำเราชื่อว่าปาราชิก ให้สึกออกเสียแล้วให้ใหม่โดยพระราชกฤษฎีกา

41 มาตราหนึ่ง ถ้าพระครูภิกษุสามเณรผู้อยู่ในศีล ทำทุราจันผิดกิจวินัยทำร้ายด้วยหญิงหาผู้มีได้ถึงชำเราเปนสัจไซร์ ชื่อว่า ปาราชิก ให้สึกออกกลางไทย 50/25 ที่ ส่งตัวลงจำข้างหลวงส่วนหญิงนั้นให้ทำโทษหญิงทำชู้นอกใจผู้นั้นแล...

กรณีเป็นบทบัญญัติกำหนดโทษสำหรับพระภิกษุสงฆ์และหญิงที่กระทำความผิดทางเพศ

3.3.3 กฎหมายเก่าอื่นๆ ที่กำหนดความรับผิดชอบทางอาญาของพระภิกษุสงฆ์และบุคคลทั่วไป

นอกจากกฎหมายตราสามดวงแล้ว จะพบว่ามียกบัญญัติมากมายที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบทางอาญาของพระสงฆ์และบุคคลทั่วไป กรณีการมีความสัมพันธ์ทางเพศหรือการกระทำที่ไม่เหมาะสมทางเพศ ทั้งที่ยกเลิกไปแล้วและใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน

ประชุมรัชกาลที่ 4

สาระสำคัญในประกาศรัชกาลที่ 4 ที่เกี่ยวกับความผิดของพระสงฆ์และบุคคลทั่วไป สามารถแยกความผิดได้ 3 ประเภท เช่นเดียวกับกฎหมายตราสามดวง กล่าวคือ 1) ความผิดอันทำให้พระศาสนาเศร้าหมอง 2) ความผิดอันทำให้แผ่นดินเป็นจลาจล 3) ความผิดอันทำให้สงฆ์แตกแยก

1) ฉบับที่ 26 ประกาศว่าด้วยเรื่องฟ้องหาปาราชิก

ประกาศเรื่องนี้ได้คัดมาจากหมายรับสั่ง ปีฉลู เบญจศก จุลศักราช 1215 อ้างถึงว่า พระสงฆ์ทุกวันนี้ไม่มีศรัทธาที่จะให้เป็นประโยชน์ ตั้งใจจะหาแต่ลาภสักการะแล้วกระทำอุลามกต่างๆ เป็นต้นว่า ไปคบหาผู้หญิง พูดยาในที่ลับสองต่อสองจนถึงชั้นชำเรากันก็มีอยู่มาก แต่ไม่มีผู้ใดไปฟ้องร้อง อย่างกรณี อ้ายเสนไปคบหากับอีหนู แล้วมีคนไปฟ้องที่กรมพระธรรมการ แต่ชำระแล้วบอกว่าไม่เป็นความจริง เพราะเห็นแก่อ้ายเสน ต่อมาอ้ายเสนสึกแล้วมาเป็นผัวเมียกับอีหนู จึงได้ถามความจริงอีกครั้ง ก็ได้ความว่าเป็นเช่นนั้นจริง แต่อ้ายเสนได้หนีไปแล้ว จึงทรงมีประกาศว่า ถ้าผู้ใดรู้เห็นว่าพระสงฆ์รูปใดวัดใดเป็นเช่นอ้ายเสนนี้แล้ว ให้เห็นแก่พระศาสนา อย่าได้ปิดบังอำพรางไว้ แต่ถ้าหากผู้เห็นเป็นใจช่วยชักสื่อพระให้ผู้หญิง ชักผู้หญิงให้พระ ถ้าชำระได้ความจริง ให้ปรับไหมเอาเป็นตะพุ่นหญ้าช้าง ลงโทษเหมือนโทษปาราชิก

บทบัญญัตินี้ เป็นการขำถึงหลักการที่ต้องการให้บุคคลทั่วไปมีหน้าที่ช่วยกันสอดส่องความประพฤติของพระสงฆ์ด้วย ไม่ใช่ให้เป็นเรื่องของชั่วช่างชี ดีช่างสงฆ์ มิฉะนั้นพระพุทธรศาสนาจะเสื่อมทรามลงไปใหญ่ บุคคลทั่วไปมีหน้าที่จะต้องว่ากล่าวและรายงานความประพฤติที่ขัดกับพระวินัยให้ทางบ้านเมืองทราบ ถ้าไม่ทำจะมีความผิด

2) ฉบับที่ 29 ประกาศ ห้ามไม่ให้ชักสื่อ แลชวนภิกษุสามเณรประพฤติอนาจาร

ประกาศเมื่อวันเสาร์ขึ้น 12 ค่ำ เดือน 12 ปีฉลู จ.ศ.1215 ตรงกับวันที่ 12 พฤศจิกายน พ.ศ. 2396 ประกาศห้ามไม่ให้ผู้ใดไปมาคบค้ากับพระสงฆ์ เพราะคิดจะให้พระสึกออกมาเป็นสามีภรรยา กัน แม้จะยังไม่ถึงขั้นปาราชิกก็ตาม อีกทั้งห้ามไม่ให้ผู้ใดเป็นแม่สื่อ เอาหนังสือ เพลงยาว กาพย์กลอนของพระสงฆ์ไปให้ผู้หญิง หรือเอาของข้างผู้หญิงไปบอกแก่พระ เป็นการรู้เห็นเป็นใจ ถ้ามีผู้ฟ้องร้อง ให้เอาโทษผู้นั้นเป็นตะพุ่นหญ้าช้างเหมือนเป็นปาราชิกกับพระสงฆ์นั้น แต่ถ้ารู้เห็นแต่ไม่ได้ช่วยเหลือ ไม่มาฟ้องร้องด้วยความเห็นใจ ชั่วช่างชีดีช่างสงฆ์ เป็นพวกคนใจบุญนอกทาง ให้เอาโทษละเมิดลาหนึ่งเอาเป็นพินัยไปจำหน่ายทำพระอารามหลวง

บทบัญญัตินี้ เป็นการบัญญัติห้ามบุคคลทั่วไปไม่ให้กระทำการใดๆ เพื่อเป็นการส่งเสริมหรือช่วยเหลือให้พระสงฆ์ประพฤติปฏิบัติผิดไปจากพระธรรมวินัย

3) ฉบับที่ 45 ประกาศ ห้ามมิให้ภิกษุสามเณรคบผู้หญิงมาพูดที่กุฏิ

วันศุกร์ เดือน 10 ขึ้น 10 ค่ำ ปีชวด จ.ศ. 1216 ตรงกับวันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2397 ด้วยเหตุจากอิเหนาหนังสือเพลงยาวเข้าไปในพระบรมราชวัง แล้วนายประจวบได้ สอบสวนได้ ความว่า เป็นของอ้ายหนูวัดพระเชตุพน อิเหนาจึงรับว่า เมื่ออ้ายหนูยังเป็นสมิอยู่วัดพระเชตุพนนั้น อ้ายหนูกับอิเหนาไปชำระกันที่กุฏิอ้ายหนู แล้วได้ขัดทอถึงว่าตนได้ชำระกับอ้ายหญิงสมิที่กุฏิด้วย อีกทั้งยังได้ชำระกับอ้ายดวงสมิที่กุฏิหลายที และอ้ายทิมสมิยังได้ชำระกับอีปรางที่กุฏิอ้ายทิม อ้ายเสื่อสมิได้ชำระกับอีรอดที่กุฏิอ้ายเสื่อ สืบความได้ความเป็นจริง จึงทรงห้ามไม่ให้ภิกษุสามเณร คบพูดจาผู้หญิงบนกุฏิ และห้ามฝ่ายหญิงควรมีหมายประกาศห้ามไป ไม่ให้เข้าวัด ขึ้นเข้าไปในวัด จะให้ตำรวจจับ ปรับเอาเงิน 3 ตำลึง แต่ก็ยังมีคนไม่เกรงกลัว ถือว่าไม่จับจริง พระราชาคณะ ก็เพิกเฉย เหมือนกรณีอ้ายเปลี่ยนสมิวัดอรุณ เมื่อเดือน 10 ปีชวด ฉศกนี้ คบอิตาบพูดจาชำระกันในกุฏิ แต่ไม่มีผู้ใดฟ้องกล่าวโทษ มารู้ความเพราะนายประจวบเพลงยาวของอิตาบได้ ดังนั้น ให้พระราชาคณะเอาใจใส่ดูแลภิกษุสามเณร อย่าให้คบพูดจากับผู้หญิงเด็ดขาด ถ้าขัดขึ้นจะ ให้พระราชทานลัญจกร ให้กรมทหารขวาซ้ายเป็นกองจับ และถ้าจับภิกษุสามเณรพูดจาผู้หญิงได้ที่กุฏิใด ให้ปรับภิกษุสามเณรที่อยู่ใกล้เคียงเป็นโทษเสมอกัน เพราะเหตุไม่ว่ากล่าวตักเตือน และ ถ้ากองจับอัญเชิญตราพระราชลัญจกรมาจับ อย่าให้ขัดขึ้น แต่หากไม่มีให้จับคนนั้นส่งให้ เจ้ากระทรวง เพราะเป็นผู้ปลอมตัวมา

ผู้หญิงที่ห้ามนี้ ห้ามตั้งแต่มารดา พี่น้อง ญาติและผู้อื่น

การกระทำผิดวินัยเรื่องเมถุนปาราชิกนั้น เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นทุกยุคสมัย และนำความเสื่อมเสียมาให้แก่พระพุทธศาสนาอย่างมาก เหตุที่ต้องบัญญัติไม่ให้พระสงฆ์และผู้หญิงใกล้ชิดกัน ก็เพื่อเป็นการตัดไฟตั้งแต่ต้นลม

4) ฉบับที่ 165 ประกาศ ผู้ถือศาสนาแลผู้ถือผิด

กรณีหนึ่งคือ เป็นการห้ามมิให้สตรีฟัวหยา ฟัวตาย ร้างมานานขึ้นคานอยู่ หรือหญิงสะเทินที่ตั้งแต่เล็กไม่เคยพบชายสนสือพอใจ หากพระสงฆ์ชาววัดเป็นฟัวเพราะมีสมบัติ มิฉะนั้น ถ้าผู้หญิงหาพระเป็นฟัว หรือพระหาหญิงม่ายหรือหญิงขึ้นคานเป็นภรรยา และทำการติดต่อสนสือกันไปมาเพื่อเมถุนสังวาสแล้ว ให้ปรับไหมผู้ผิด คือ หญิงนั้นหรือพระสงฆ์นั้นตามพระราชบัญญัติและ ให้ปรับไหมพระสงฆ์ที่อยู่ใกล้เคียงในที่ร้างวัด 3 เส้น 15 วา นอกจากนี้ ยังให้ปรับชาวบ้านที่อยู่ใกล้เคียงที่รู้เห็นเป็นใจ และไม่ว่ากล่าวฟ้องร้องที่ร้างวัดอยู่ใกล้เคียง 3 เส้น 15 วา ด้วย

กรณีเมณูปาราชิก กำหนดให้ลงโทษทั้งพระสงฆ์และผู้หญิง อีกทั้งยังบัญญัติให้ลงโทษพระสงฆ์รูปอื่นที่อยู่ใกล้เคียง และชาวบ้านที่รู้เห็นเป็นใจ

3.3.4 พระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ รัตนโกสินทร์ศก 121

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ รัตนโกสินทร์ศก 121 โดยมีพระบรมราชโองการดังนี้

“ทุกวันนี้การปกครองข้างฝ่ายพระราชอาณาจักร ก็ได้ทรงพระดำริห์แก้ไข และจัดตั้งแบบแผนการปกครองให้เรียบร้อยเจริญดีขึ้นกว่าแต่ก่อนเป็นหลายประการแล้ว และฝ่ายพระพุทธจักรนั้น การปกครองสงฆมณฑล ย่อมเป็นการสำคัญทั้งในประโยชน์แห่งพระศาสนา และในประโยชน์ความเจริญของพระราชอาณาจักรด้วย ถ้าการปกครองสงฆมณฑลเป็นไปตามแบบแผนอันเรียบร้อย พระศาสนาก็จะรุ่งเรืองถาวร และจะชักนำประชาชนทั้งหลาย ให้เลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาโนวาท ประพฤติสัมมาปฏิบัติและร่ำเรียนวิชาคุณในสงฆสำนักยิ่งขึ้นเป็นอันมาก”

พระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวแบ่งออกเป็น 8 หมวด กล่าวคือ

จะเห็นได้ว่า เมื่อมีการบัญญัติพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ฉบับดังกล่าว พบว่า ไม่ได้มีการบัญญัติความผิดและกำหนดโทษกรณีการมีความสัมพันธ์ทางเพศและการกระทำที่ไม่เหมาะสมทางเพศระหว่างพระภิกษุสงฆ์และบุคคลทั่วไป ivo อย่างชัดเจน ดังเช่นที่บัญญัติไว้ในกฎหมายตราสามดวง แต่พระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวได้กำหนดอำนาจของเจ้าอาวาสที่เกี่ยวข้องทั้งในส่วนของพระภิกษุสงฆ์และบุคคลทั่วไป ivo ดังนี้

หมวดที่ 4 ว่าด้วยเจ้าอาวาส

มาตรา 13 บัญญัติว่า “เจ้าอาวาสมีหน้าที่ดังนี้ คือ

ข้อ 3 ที่จะปกครองบรรพชิต และคฤหัสถ์ซึ่งอาศัยอยู่ในวัดนั้น

ข้อ 4 ที่จะรักษาความเรียบร้อย และระงับอธิกรณ์³⁹ ในหมู่บรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งอาศัยอยู่ในวัดนั้น”

³⁹ อธิกรณ์ แปลว่า ภารกิจที่พึงทำให้สงบเรียบร้อยเหมาะสม

อธิกรณ์ หมายถึง สาเหตุ คดีเรื่องราว ปัญหา ความยุ่งยาก กิจกรรมที่เกิดขึ้นในหมู่สงฆ์ที่สงฆ์ต้องจัดการสะสาง หรือดำเนินการทำให้สงบหรือเป็นไปด้วยดี

อธิกรณ์ในพระวินัยมี 4 เรื่อง คือ

- 1) วิวาหาธิกรณ์ การถกเถียงกันเรื่องพระธรรมวินัย
- 2) อนุวาทาธิกรณ์ การกล่าวหากันด้วยอาบัติ
- 3) อาปัดดาธิกรณ์ การปรับอาบัติและวิธีการออกหรือพ้นจากอาบัติ
- 4) กิจจาธิกรณ์ ภารกิจต่างๆ อันสงฆ์พึงสามัคคีร่วมกันทำที่เรียกว่า สังฆกรรม เช่น การให้อุปสมบท

มาตรา 17 บัญญัติว่า “เจ้าอาวาสมีอำนาจเหล่านี้ คือ

ข้อ 1 มีอำนาจที่จะบังคับว่ากล่าวบรรดาบรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งอยู่ในวัดนั้น

ข้อ 2 อธิกรณ์เกิดขึ้นในวัดใด ถ้าเป็นความตามลำพังพระวินัย เจ้าอาวาสวัดนั้นมีอำนาจที่จะพิพากษาได้ ถ้าเป็นความแพ่ง แม้คู่ความทั้งสองฝ่าย ยอมให้เจ้าอาวาสเปรียบเทียบก็เปรียบเทียบได้

ข้อ 4 บรรพชิตก็ดี คฤหัสถ์ก็ดี ที่อยู่ในวัดนั้น ถ้าไม่อยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาสฯ จะไม่ให้อยู่ในวัดนั้นก็ได้อีก

ข้อ 6 ถ้าเจ้าอาวาสกระทำการตามหน้าที่โดยชอบด้วยพระราชกำหนดกฎหมาย ถ้าและคฤหัสถ์ผู้ใดขัดขืน หรือลบล้างอำนาจหรือหมิ่นประมาทเจ้าอาวาส ผู้นั้นมีความผิดต้องระวางโทษปรับครั้งหนึ่ง เป็นเงินไม่เกิน 20 บาท หรือจำขังเดือนหนึ่ง หรือทั้งปรับและจำด้วยทั้ง 2 สถาน”

3.3.5 พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2484

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2484 ได้บัญญัติทั้งหมด 60 มาตรา แบ่งออกเป็น 8 หมวด

โดยได้กำหนดอำนาจของเจ้าอาวาสที่เกี่ยวข้องทั้งในส่วนของพระสงฆ์และฆราวาสไว้ดังนี้

มาตรา 43 บัญญัติว่า “เจ้าอาวาสมีหน้าที่ดังนี้

2) ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีถิ่นที่อยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้นปฏิบัติตามพระธรรมวินัย สังฆานัติ กติกาสงฆ์ กฎองค์การ กฎหมาย ข้อบังคับ และระเบียบ”

มาตรา 44 บัญญัติว่า “เจ้าอาวาสมีอำนาจดังนี้

1) ห้ามบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ซึ่งมิได้รับอนุญาตของเจ้าอาวาสเข้าไปอยู่ในวัดนั้น

2) ขับไล่บรรพชิตหรือคฤหัสถ์ซึ่งไม่อยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาสให้ออกจากวัดนั้น

3) กระทำทัณฑกรรม⁴⁰ แก่บรรพชิตหรือคฤหัสถ์ที่มีถิ่นที่อยู่หรือพำนักอาศัยในวัดนั้นให้ทำงานภายในวัด หรือให้ทำทัณฑ์บนหรือให้ขอขมาโทษ ในเมื่อบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ในวัดนั้นประพฤติผิดคำสั่งเจ้าอาวาสซึ่งได้สั่ง โดยชอบด้วยพระธรรมวินัย สังฆานัติ กติกาสงฆ์ กฎองค์การ กฎหมาย ข้อบังคับ หรือระเบียบ”

⁴⁰ ทัณฑกรรม หมายถึง การลงโทษ.

3.3.6 พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2535

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2535 ที่มีผลบังคับใช้อยู่ในปัจจุบัน ได้บัญญัติการกระทำอันเป็นความผิดและกำหนดโทษทางอาญา มีทั้งหมด 46 มาตรา แบ่งออกเป็น 4 หมวด

โดยได้กำหนดอำนาจของเจ้าอาวาสที่เกี่ยวข้องทั้งในส่วนของพระภิกษุสงฆ์และบุคคลทั่วไปไว้ดังนี้

มาตรา 36 บัญญัติว่า “เจ้าอาวาสมีหน้าที่ดังนี้

2) ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้น ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม

มาตรา 37 บัญญัติว่า “เจ้าอาวาสมีอำนาจดังนี้

2) สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งไม่อยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาสออกไปเสียจากวัด

3) สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยในวัด ทำงานภายในวัดหรือให้ทำทัณฑ์บนหรือให้ขอขมาโทษ ในเมื่อบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ในวัดนั้นประพฤติผิดคำสั่งเจ้าอาวาสซึ่งได้สั่งโดยชอบด้วยพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบหรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม”

3.3.7 กฎหมายลักษณะอาญา รัตนโกสินทร์ศก 127

กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 นับเป็นประมวลกฎหมายฉบับแรกของไทย ที่ประกาศใช้เมื่อปี พ.ศ. 2451 เป็นกฎหมายที่จัดทำขึ้นตามแบบอย่างประเทศในภาคพื้นยุโรป การร่างกฎหมายลักษณะอาญาในครั้งนั้น อาจกล่าวได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงกฎหมายอาญาไทย ที่ใช้แต่เดิม เข้าสู่ระบบกฎหมายของรัฐสมัยใหม่

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาและพระสงฆ์นั้น อยู่ในส่วนที่ 4 เรื่องว่าด้วยความผิดต่อศาสนา ดังนี้

มาตรา 172 ผู้ใดทำลายวัดหรือสถานที่อันเป็นที่เคารพในทางศาสนาของบุคคลจำพวกใดใดก็ดี ทำให้วัดหรือสถานที่เช่นว่ามานั้นชำรุดทรุดโทรมเสียหายก็ดี ถ้ามันทำโดยอาการที่พึงเห็นได้ว่าเป็นข้อหมิ่นประมาทแก่ศาสนาของบุคคลผู้หนึ่งผู้ใดไซ้รู้ ท่านว่ามันมีความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินกว่าสามปี แลให้ปรับไม่เกินกว่าพันบาท ด้วยอีกโทษหนึ่ง

มาตรา 172 ในเวลาศาสนิกชนประชุมกันนมาสการ หรือกระทำพิธีกรรมตามลัทธิศาสนาใดใด โดยชอบด้วยกฎหมาย ถ้าแลผู้ใดก่อให้เกิดวุ่นวายขึ้นในที่ประชุมนั้นไซ้รู้

ท่านว่ามันมีความผิด ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินกว่าปีหนึ่ง แลให้ปรับไม่เกินกว่าสองร้อยบาท ด้วยอีกโทษหนึ่ง

ในกฎหมายลักษณะอาญานี้ ยังปรากฏแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก เป็นการแสดงความสำคัญของพระพุทธศาสนายังคงมีอยู่ในสังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน พระพุทธศาสนายังได้รับความเคารพนับถือ แต่ด้วยเหตุที่ประมวลกฎหมายนี้จัดทำขึ้นโดยอ้างอิงจากหลักของประเทศอื่นๆ ความเข้มข้นของข้อบังคับที่ใช้กับพระสงฆ์และบุคคลทั่วไปจึงไม่เท่ากับกฎหมายที่ออกมาก่อนหน้านี้

3.3.8 ประมวลกฎหมายอาญา

ประมวลกฎหมายอาญา ภาค 2 ลักษณะ 4 ว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับศาสนา มาตรา 206 ถึง 208 ได้บัญญัติถึงการกระทำที่ละเมิดต่อศาสนา โดยไม่ได้ระบุว่าศาสนาใดไว้เป็นการเฉพาะเจาะจง ดังนี้

มาตรา 206 บัญญัติว่า “ผู้ใดกระทำความผิดประการใดๆ แก่วัตถุหรือสถานอันเป็นที่เคารพในศาสนาของหมู่ชนใด อันเป็นการเหยียดหยามศาสนานั้น ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงเจ็ดปี หรือปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงหนึ่งหมื่นสี่พันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

ความผิดฐานนี้ คือ การที่บุคคลกระทำความผิดประการใดๆ แก่วัตถุหรือสถานอันเป็นที่เคารพในทางศาสนาของหมู่ชนใด อันเป็นการเหยียดหยามศาสนานั้นโดยเจตนา

คุณธรรมทางกฎหมายของความผิดฐานนี้ คือ ความสงบสาธารณะ⁴¹

องค์ประกอบภายนอก

องค์ประกอบภายนอกของความผิดฐานนี้ คือ การที่บุคคลกระทำความผิดประการใดๆ แก่วัตถุหรือสถานอันเป็นที่เคารพในทางศาสนาของหมู่ชน อันเป็นการเหยียดหยามศาสนานั้น

ผู้กระทำของความผิดฐานนี้กฎหมายไม่จำกัดว่าจะเป็นใคร

การกระทำของความผิดฐานนี้กฎหมายไม่จำกัดการกระทำ แต่ต้องเป็นการกระทำที่เหยียดหยามศาสนา ซึ่งไม่จำเป็นต้องทำลายหรือทำให้เสียหาย เพียงแต่การกระทำแก่วัตถุเหล่านั้นก่อให้เกิดผลทางจิตใจ⁴² โดยมีความหมายทำนองเดียวกับการดูหมิ่น

ในการที่จะถือว่าการกระทำใดเป็นการกระทำอันเป็นการเหยียดหยามศาสนาหรือไม่นั้น จะต้องพิจารณาถึงความขัดถือในทางศีลธรรมของมนุษย์ประกอบด้วย ฉะนั้นการกระทำอันเป็นการเหยียดหยามศาสนาจะต้องเป็นการกระทำที่ถึงขนาดก่อความสงบสาธารณะ⁴³

⁴¹ คณิศ ฌ นคร ข (2543). กฎหมายอาญาภาคความผิด. หน้า 184.

⁴² จิตติ ดิงศกัทธิย์. (2544). คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา, ภาค 2, ตอน 1. หน้า 452.

กระทำแก่ หมายถึงรวมถึง การกระทำที่เกิดขึ้นในสถานอันเป็นที่เคารพในทางศาสนาด้วย
 สิ่งทีกระทำต่อ คือ วัตถุหรือสถานอันเป็นที่เคารพในทางศาสนาของหมู่ชน
 วัตถุ หมายถึงความถึง สิ่งทีเคลื่อนทีได้ สถาน หมายถึงความถึง ที่ดินและสิ่งทีติดกับที่ดินทั้ง 2 อย่างนี้
 ต้องเป็นที่เคารพในทางศาสนา อันเป็นลัทธิความเชื่อถือในศาสนาเกี่ยวกับบุญบาป⁴⁴ ไม่จำเป็นต้อง
 มีพระเจ้า กำเนิดและสิ้นสุดแห่งโลก ไม่เกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติ ไม่จำกัดว่าศาสนาใด เป็นศาสนา
 ของหมู่ชนจำนวนมากหรือน้อยไม่สำคัญ แต่ไม่ใช่ของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง โดยเฉพาะ ไม่หมายถึง
 การกระทำแก่ตัวบุคคลผู้ปฏิบัติศาสนา เช่น พระภิกษุสงฆ์ บาทหลวงหรือพราหมณ์ วัตถุ ได้แก่
 พระพุทธรูป คัมภีร์พระธรรม เทวรูป ไม้กางเขน เป็นต้น สถาน ได้แก่ โบสถ์ วิหาร เจดีย์ สุเหร่า
 รวมทั้งบริเวณทีจัดเป็นที่เคารพ พระพุทธรูปทีสลักไว้กับผนังถ้ำหรือหน้าผา ไม้กางเขนทีก่อสร้าง
 ถาวรขึ้นบนที่ดิน คงเป็นสถานอันเป็นที่เคารพด้วย แต่คงไม่หมายความรวมถึงปฏิที่พระภิกษุ
 อยู่อาศัย เว้นแต่ปฏิที่นั้นจะอยู่ในบริเวณโบสถ์หรือสถานทีอันเป็นที่เคารพด้วย และไม่หมายความ
 รวมถึงสิ่งทีเคารพอันมิใช่ในทางศาสนา เช่น รูปปั้นทีบุคคลเคารพบูชา

องค์ประกอบภายใน

องค์ประกอบภายในของความผิดฐานนี้มีอยู่หลายความเห็น อาทิเช่น

อาจารย์คณิต ฒ นคร ให้ความเห็นว่ องค์ประกอบภายใน คือ เจตนา กล่าวคือ ผู้กระทำ
 ต้องรู้ว่การกระทำนั้นเป็นการกระทำอันเป็นการเหยียดหยามศาสนา และรู้ว่วัตถุหรือสถานที
 กระทำต่อนั้น เป็นวัตถุหรือสถานอันเป็นที่เคารพในทางศาสนาของหมู่ชน และผู้กระทำต้องการ
 กระทำอย่างนั้นต่อนั้น

อาจารย์จิตติ ดิงศภัทย์ ให้ความเห็นว่ องค์ประกอบความผิดในส่วนจิตใจ คือ
 เจตนาธรรมดาตามมาตรา 59 ในการกระทำต่อวัตถุหรือสถานที และไม่จำเป็นต้องรู้ว่อยู่แก่ใจตนเอง
 ว่เป็นการเหยียดหยามศาสนา ซึ่งเป็นพฤติการณ์ประกอบการกระทำอันมิใช่ข้อเท็จจริงทีเกิดขึ้น
 ทั่วๆ ไป หากเป็นความคิดเห็นว่เป็นการเหยียดหยามหรือไม่ ซึ่งต้องวินิจฉัยตามความรู้ของคนที่
 ทั่วไปในฐานะอย่างเดียวกับผู้กระทำ เพราะเป็นลักษณะของการกระทำนั้นเอง และไม่ต้องเป็น
 เจตนาพิเศษทีจะต้องกระทำเพื่อเหยียดหยามศาสนา

มาตรา 207 บัญญัติว่ “ผู้ใดก่อให้เกิดการร่นววยขึ้นในที่ประชุมศาสนิกชนเวลาประชุม
 กัน นมัสการหรือกระทำพิธีกรรมตามศาสนาใดๆ โดยชอบด้วยกฎหมาย ต้องระวางโทษจำคุก
 ไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

⁴³ คำพิพากษาฎีกาที 4/2477 การลักลอบขุดเจดีย์วัดร้างเพื่อลักพระพุทธรูป ถือเป็นความผิดตาม
 มาตรา 206.

⁴⁴ จิตติ ดิงศภัทย์. เล่มเดิม. หน้า 456.

ความผิดฐานนี้ คือ การที่บุคคลก่อให้เกิดการวุ่นวายขึ้นในที่ประชุมศาสนิกชนเวลาประชุมกันนมัสการ หรือการกระทำพิธีกรรมตามศาสนาใดๆ โดยเจตนา

คุณธรรมทางกฎหมายของความผิดฐานนี้ คือ เสรีภาพในการปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อ⁴⁵

องค์ประกอบภายนอก

องค์ประกอบภายนอกของความผิดฐานนี้ คือ การที่บุคคลก่อให้เกิดการวุ่นวายขึ้นในที่ประชุมศาสนิกชนเวลาประชุมกัน นมัสการ หรือกระทำพิธีกรรมตามศาสนา

ผู้กระทำของความผิดฐานนี้ไม่จำกัดว่าจะเป็นใคร

การกระทำ คือ การก่อให้เกิดการวุ่นวายในที่ประชุมศาสนิกชนเวลาประชุมกันนมัสการ หรือกระทำพิธีกรรมทางศาสนา

ก่อให้เกิดการวุ่นวาย หมายถึง การก่อวุ่นที่ร้ายแรง โดยรบกวนไม่ให้เป็นไปตามปกติ ไม่ต้องถึงขนาดเกิดการอลหม่านหรือเลิกประกอบพิธีกรรมนั้น แต่ต้องเกิดผล คือ มีความวุ่นวายเกิดขึ้น หากไม่สำเร็จก็เป็นเพียงการพยายามกระทำความผิด แต่ไม่ต้องถึงกับคนหลายๆ คนในที่ประชุมเกิดการอลหม่าน และความวุ่นวายดังกล่าวต้องก่อให้เกิดในที่ประชุมศาสนิกชน โดยไม่จำกัดจำนวน แต่คงหมายความว่าต้องมีบุคคลหลายคนประชุมทำพิธีกรรม แล้วแต่ลักษณะของพิธีกรรมนั้นๆ ว่าควรจะมีบุคคลชุมนุมกันเท่าใด⁴⁶ การประกอบพิธีในส่วนของกิจการนอกเหนือจากทางศาสนา แต่เป็นประเพณีนิยม เช่น การแห่ناق ไม่ถือว่าเป็นการกระทำพิธีกรรมตามศาสนา⁴⁷ ซึ่งการประชุมนมัสการและทำพิธีกรรมต้องชอบด้วยกฎหมาย มิฉะนั้นจะไม่ได้รับความคุ้มครอง โดยอาจารย์คณิต ฒ นคร ให้ความเห็นว่า การประชุมโดยชอบด้วยกฎหมายไม่เป็นข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบแต่เป็นเงื่อนไขแห่งการลงโทษทางภาวะวิสัย

⁴⁵ คณิต ฒ นคร ข เล่มเดิม. หน้า 184.

⁴⁶ จิตติ ดิงศภัทย์. เล่มเดิม. 456.

⁴⁷ คำพิพากษาฎีกาที่ 392/2500 พุทธศาสนิกชนแห่ต้นไม้และปราสาทผึ้งไปวัดเพื่อถวายพระ เป็นการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและกำลังประชุมเพื่อทำพิธีกรรมอยู่ จำเลยมีสาเหตุคุมแค้นพระภิกษุสงฆ์องค์หนึ่งมาก่อนขึ้นไปกล่าววาจาหยาบคำประจานภิกษุนั้น แล้วเอาปราสาทผึ้งของชาวบ้านทะเล่เล่น ศาลฎีกาตัดสินว่า จำเลยมีความผิดตามกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา 138 แต่ให้ลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 207 ซึ่งมีโทษเบาว่า.

องค์ประกอบภายใน

องค์ประกอบภายในของความผิดฐานนี้ คือ เจตนา กล่าวคือ ผู้กระทำได้รู้ว่า มีการประชุม นมัสการ หรือกระทำพิธีกรรมกันอยู่ และผู้กระทำได้ต้องการก่อให้เกิดการวุ่นวายขึ้น ในที่ประชุมนั้นในเวลาประชุม นมัสการ หรือกระทำพิธีกรรมตามศาสนา

มาตรา 208 บัญญัติว่า “ผู้ใดแต่งกายหรือใช้เครื่องหมายที่แสดงว่าเป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวชในศาสนาใดโดยมิชอบ เพื่อให้บุคคลอื่นเชื่อว่าตนเป็นบุคคลเช่นนั้น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

ความผิดฐานนี้ คือ การที่บุคคลแต่งกายหรือใช้เครื่องหมายที่แสดงว่าเป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวชในศาสนาใดโดยมิชอบ โดยเจตนา และโดยมีมูลเหตุชักจูงใจเพื่อให้บุคคลอื่น เชื่อว่าตนเป็นบุคคลเช่นนั้น

คุณธรรมทางกฎหมายของความผิดฐานนี้ คือ ความบริสุทธิ์แห่งศาสนา⁴⁸

องค์ประกอบภายนอก

องค์ประกอบภายนอกของความผิดฐานนี้ คือ การที่บุคคลแต่งกายหรือใช้เครื่องหมาย ที่แสดงว่า เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวชในศาสนาใดโดยมิชอบ

ผู้กระทำของความผิดฐานนี้กฎหมายไม่จำกัดว่าจะเป็นใคร

การกระทำ คือ การแต่งกายหรือใช้เครื่องหมายที่แสดงว่าเป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวชโดยมิชอบ ภิกษุสามเณร หมายถึง ผู้บวชในพระพุทธศาสนาตามกฎหมาย เช่น พระราช บัญญัติลักษณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 นักพรต นักบวช หมายถึง ผู้บวชในศาสนาอื่น การแต่งกาย คือ การนุ่งห่มหรือการแต่งตัว เช่น นุ่งห่มเหลืองแบบภิกษุ

เครื่องหมาย คือ สัญลักษณ์ หรือลักษณะของสิ่งหนึ่งที่กำหนดให้ใช้ความหมายแทนอีก สิ่งหนึ่ง

โดยมิชอบ หมายความว่า โดยไม่ชอบด้วยหลักแห่งศาสนาที่พึงแต่งกายหรือ ใช้เครื่องหมายนั้นได้

องค์ประกอบภายใน

องค์ประกอบภายในของความผิดฐานนี้มีอยู่ 2 ประการ คือ

1) เจตนา กล่าวคือ ผู้กระทำจะต้องรู้ถึงความหมายแห่งเครื่องแต่งกายหรือเครื่องหมาย และรู้ถึงหลักแห่งศาสนาที่จะพึงแต่งกายหรือใช้เครื่องหมายนั้น และผู้กระทำได้ต้องการที่จะแต่งกาย หรือใช้เครื่องหมายนั้น และ

⁴⁸ คณิต ฌ นคร ข เล่มเดิม. หน้า 184.

2) การแต่งกายหรือใช้เครื่องหมายนั้นผู้กระทำได้กระทำโดยมีมูลเหตุชกุงใจ เพื่อให้บุคคลอื่นเชื่อว่าตนเป็นบุคคลเช่นนั้น

บทที่ 4

วิเคราะห์หลักกฎหมายคุ้มครองพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้อง และการใช้มาตรการอื่นแทนโทษทางอาญา

ความรับผิดชอบทางอาญาของพระสงฆ์และบุคคลทั่วไปตามที่ปรากฏในหลักกฎหมายคุ้มครองพระพุทธศาสนาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นหลักกฎหมายที่ยกเลิกไปแล้ว และยังใช้บังคับได้ในปัจจุบัน ได้บัญญัติขึ้นโดยมีเจตนารมณ์เพื่อให้สังคมโดยรวมเกิดความสงบเรียบร้อยและประชาชนสามารถดำรงตนได้อย่างปกติสุข

การนำมาตรการอื่นมาใช้แทนโทษทางอาญาปัจจุบันได้มีการนำมาพิจารณาเป็นอีกแนวทางหนึ่ง ด้วยเหตุผลที่ว่า การนำโทษทางอาญามาใช้บังคับกับการกระทำความผิดมิใช่เป็นทางออกที่ดีที่สุดเสมอไป เพราะโทษทางอาญาเป็นการลดทอนสิทธิเสรีภาพของประชาชน กรณีดังกล่าว นโยบายในการกำหนดโทษทางอาญาจึงมีความสำคัญและควรเป็นไปอย่างเหมาะสม คือ การที่จะกำหนดให้การกระทำใดๆ เป็นความผิดที่สมควรจะได้รับโทษทางอาญานั้น ควรจะต้องเป็นการกระทำที่มีผลต่อชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สินหรือสิทธิต่างๆ ที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่นอย่างร้ายแรงหรือขัดต่อศีลธรรม ความสงบเรียบร้อยของประชาชนอย่างร้ายแรง ซึ่งควรจะต้องเป็นเรื่องที่มีความสำคัญและจำเป็นจริงๆ เท่านั้น การกำหนดให้ความผิดใดเป็นความผิดที่ต้องนำโทษทางอาญามาใช้บังคับจึงต้องแยกแยะอย่างชัดเจน ระหว่างการกระทำที่ควรหรือไม่ควรนำโทษทางอาญามาใช้บังคับเพื่อให้เป็นไปตามกฎหมาย หากมากเกินไปจะก่อให้เกิดปัญหาหาคดีอาญาเพื่อ (Over-Criminalisation) ผลที่จะเกิดขึ้นตามมาก็คือ ปัญหาของเรื่องสภาพการบังคับหรือการบังคับใช้กฎหมายจะไม่มีประสิทธิภาพ ส่งผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ทำให้คดีเข้าสู่การพิจารณาของศาลมากเกินความจำเป็น และเกิดปัญหาต่อการพิจารณาพิพากษาคดีความ อันเป็นปัญหาต่อการอำนวยความยุติธรรมให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนในสังคม

4.1 การกำหนดความผิดและโทษทางอาญา

4.1.1 หลักกฎหมายที่ใช้ในการลงโทษพระภิกษุและบุคคลทั่วไปตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน กรณีการมีความสัมพันธ์ทางเพศและการกระทำที่ไม่เหมาะสมทางเพศ

จากการศึกษาถึงวิวัฒนาการของกฎหมายคุ้มครองพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้อง พบว่า ความรับผิดชอบทางอาญาของพระสงฆ์และบุคคลทั่วไปตามที่ปรากฏในหลักกฎหมายคุ้มครองพระพุทธศาสนาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มิได้ปรากฏอยู่เพียงแต่ในกฎหมายตราสามดวงเท่านั้น แต่ยังมีบทบัญญัติอีกมากมายที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบทางอาญาของพระสงฆ์และบุคคลทั่วไป ทั้งในส่วนของกรณีการมีความสัมพันธ์ทางเพศและการกระทำที่ไม่เหมาะสมทางเพศ

จากการศึกษากฎหมายตราสามดวง จะพบว่าบทบัญญัติของกฎหมายตราสามดวง ได้บัญญัติให้การมีความสัมพันธ์ทางเพศของพระภิกษุสงฆ์และบุคคลทั่วไป หรือที่เรียกว่า การเสพเมถุนนั้น มีความผิดและโทษเทียบเท่ากับการก่อกบฏ โดยยกเว้นความผิดเฉพาะกรณีพระสงฆ์กระทำการดังกล่าวแล้วลาสิกขาบทยออกไป ซึ่งอาจเป็นเพราะผู้บัญญัติกฎหมายในขณะนั้นมีความเห็นว่า ถ้าพระสงฆ์มีความสำนึกแห่งตนแล้วลาสิกขาบทยออกไป ถือได้ว่าพระสงฆ์ผู้นั้นรู้ว่าการกระทำของตนเป็นความผิดแล้วจึงไม่สมควรเอาความอีก เพราะการเสพเมถุนนั้นถือเป็นอาบัติอย่างร้ายแรง หรือที่เรียกว่า อาบัติปาราชิก ที่ทำให้พระภิกษุสงฆ์ต้องขาดจากความเป็นพระทันที โทษทางสงฆ์ดังกล่าวจึงมีความรุนแรงพอสมควรแก่พระสงฆ์ผู้กระทำความผิดในสมัยนั้น ที่มีความรู้ตนและมีจิตสำนึกต่อความเป็นพระ

สำหรับบุคคลทั่วไป แม้ในกฎหมายตราสามดวงจะมีได้บัญญัติถึงความผิดและกำหนดโทษสำหรับการมีความสัมพันธ์ทางเพศกับพระภิกษุสงฆ์โดยตรง แต่ก็ได้บัญญัติห้ามสีกาที่เข้าไปใกล้ชิดกับพระภิกษุสงฆ์ มีบทลงโทษสีกาที่ทำให้พระพุทธศาสนาเสื่อมเสีย รวมทั้งเอาโทษมูลนายญาติพี่น้องเพื่อนบ้านที่รู้เห็นการกระทำความผิดแต่มิได้ห้ามปราม ด้วยถึงเห็นว่า การประพฤติดเมถุนธรรมนั้นสามารถเกิดขึ้นได้ง่าย หากไม่ได้รับการสอดส่องดูแล และไม่ป้องกันปล่อยให้พระสงฆ์และสีกาอยู่กันตามลำพัง รวมทั้งห้ามพระภิกษุสงฆ์ใกล้ชิดกับสีกาจนเกินสมควรด้วย โดยกำหนดความผิดและโทษสำหรับพระภิกษุสงฆ์ที่ฝ่าฝืนข้อห้ามดังกล่าวและญาติพี่น้องที่สมคบกันปกปิดการกระทำความผิด ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงเห็นได้ว่า แม้จะมีได้กำหนดความผิดและโทษสำหรับบุคคลทั่วไปกรณีมีความสัมพันธ์ทางเพศกับพระภิกษุสงฆ์โดยตรง แต่การบัญญัติกฎหมายกำหนดความผิดและโทษบุคคลที่ใกล้ชิดกับพระภิกษุสงฆ์จนเกินสมควร ก็เป็นการแสดงให้เห็นว่าผู้บัญญัติกฎหมายในขณะนั้นต้องการที่จะลงโทษทั้งในกรณีของพระสงฆ์และบุคคลทั่วไปในการกระทำการที่ก่อให้เกิดความเสื่อมเสียต่อพระพุทธศาสนา

แต่อย่างไรก็ตาม นอกจากกฎหมายตราสามดวงแล้วจะพบว่ามืบทบัญญัติของกฎหมายอีกมากมายที่กำหนดความผิดและโทษพระภิกษุสงฆ์และบุคคลทั่วไปกรณีมีความสัมพันธ์ทางเพศและกระทำการที่ไม่เหมาะสมทางเพศ เช่น

1) ประมุขรัชกาลที่ 4 ฉบับที่ 26 ที่กำหนดให้ฆราวาสมีหน้าที่ในการช่วยกันสอดส่องดูแลความประพฤติของพระสงฆ์และรายงานเมื่อพบเห็นการประพฤตินิโคตวินัย หากฝ่าฝืนจะมีความผิด

2) ประมุขรัชกาลที่ 4 ฉบับที่ 27 ที่บรรเทาความรับผิดชอบของพระสงฆ์ที่รู้ตนว่าปาราชิกหรือใกล้เงาปาราชิกแล้ว หากถูกเฝ้าโทษสารภาพผิดจะไม่เอาความ แต่ถ้าไม่ถูกเฝ้าโทษจะเอาโทษอย่างหนัก ทั้งนี้เพื่อเป็นการป้องกันความเสื่อมทรามของพระพุทธศาสนา

3) ประมุขรัชกาลที่ 4 ฉบับที่ 45 ที่ห้ามสีกาและพระภิกษุสงฆ์อยู่ใกล้ชิดกัน เนื่องจากเห็นว่าการผิดวินัยเรื่องเมถุนปาราชิกนั้น เป็นเรื่องที่เกิดทุกยุคสมัยและนำมาซึ่งความเสื่อมศรัทธาของพุทธศาสนิกชนเป็นอย่างมาก

4) ประมุขรัชกาลที่ 4 ฉบับที่ 165 ที่กำหนดโทษพระสงฆ์และสีกาที่มีความสัมพันธ์ทางเพศหรือกระทำการเมถุนปาราชิก

ดังที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดจึงแสดงให้เห็นว่า ผู้บัญญัติกฎหมายในสมัยนั้นเห็นความสำคัญต่อพระพุทธศาสนาอันจะถือได้ว่าเป็นศาสนาที่ผู้คนส่วนใหญ่ในชาตินับถือ โดยถือว่าการมีความสัมพันธ์ทางเพศหรือแม้กระทั่งการกระทำที่ไม่เหมาะสมทางเพศ เป็นเรื่องร้ายแรงที่เทียบเท่าการก่อกรรม เนื่องจากการกระทำดังกล่าวได้นำมาซึ่งความเสื่อมเสียต่อศรัทธาของพุทธศาสนิกชนและความเสื่อมโทรมต่อพระพุทธศาสนาเป็นอันมาก

แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อมีการบัญญัติกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 และประมวลกฎหมายอาญาในเวลาต่อมา จะเห็นได้ว่าบทบัญญัติของกฎหมายบางส่วนยังคงปรากฏแนวความคิดที่ให้ความสำคัญต่อการคุ้มครองศาสนาอยู่บ้าง เพียงแต่มิได้ระบุเฉพาะพระพุทธศาสนาโดยตรงดังเช่นในอดีต จึงเป็นการแสดงว่าความสำคัญของพระพุทธศาสนายังคงปรากฏอยู่ในสังคมไทยและยังได้รับการเคารพนับถือ แต่ด้วยเหตุที่ประมวลกฎหมายฉบับนี้จัดทำขึ้นโดยอ้างอิงจากหลักของประเทศอื่นๆ ซึ่งมีให้เห็นพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ ความเข้มข้นของบทบัญญัติกฎหมายที่คุ้มครองพระพุทธศาสนาจึงยังไม่มากดังเช่นในอดีต โดยเฉพาะหลักกฎหมายที่กำหนดความผิดและโทษพระภิกษุสงฆ์และบุคคลทั่วไปกรณีการมีความสัมพันธ์ทางเพศและกระทำการที่ไม่เหมาะสมทางเพศที่มีได้มีการนำมาบัญญัติไว้ในกฎหมายดังกล่าว

เมื่อพิจารณาถึงกฎหมายอื่นๆ เช่น กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปกครองคณะสงฆ์ ตั้งแต่พระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ รัตนโกสินทร์ศก 121 จนกระทั่งพระราชบัญญัติ

คณะสงฆ์ พุทธศักราช 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2535 จะพบว่าไม่มีการบัญญัติกำหนดความผิดและโทษสำหรับการมีความสัมพันธ์ทางเพศและการกระทำที่ไม่เหมาะสมทางเพศของพระภิกษุสงฆ์และบุคคลทั่วไปไว้อย่างชัดเจน แต่ได้กำหนดเพียงให้เจ้าอาวาสมีอำนาจในการดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยภายในวัด ซึ่งรวมไปถึงการดูแลสมณเพศและบุคคลที่มีได้อยู่ในสมณเพศให้กระทำการอยู่ในความเรียบร้อยและเหมาะสมภายในอาณาเขตวัดนั้นๆ โดยสามารถกระทำได้เพียงแต่ขับไล่บุคคลนั้นๆ ออกไปจากวัดเท่านั้น แต่ไม่มีอำนาจกระทำการอื่น

4.1.2 ปัญหาในเชิงการบังคับใช้กฎหมายในสถานการณ์ปัจจุบัน

จากการวิเคราะห์หลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการคุ้มครองพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะกรณีการมีความสัมพันธ์ทางเพศหรือการกระทำที่ไม่เหมาะสมทางเพศ แล้วเปรียบเทียบกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน จะพบว่า แม้ว่าปัญหาการมีความสัมพันธ์ทางเพศและการกระทำที่ไม่เหมาะสมทางเพศของพระสงฆ์และบุคคลทั่วไปจะเกิดขึ้นทุกยุคทุกสมัย แต่ด้วยภาวะปัจจุบันที่เป็นโลกแห่งยุคข้อมูลข่าวสาร ที่ทำให้สังคมสามารถเชื่อมถึงกันได้ในเวลาอันรวดเร็ว การปรากฏภาพข่าวของการกระทำที่ไม่เหมาะสมดังกล่าว ได้นำมาซึ่งความเสื่อมโทรมของพระพุทธศาสนา และกระทบต่อศรัทธาของพุทธศาสนิกชนเป็นอันมาก เมื่อประกอบกับภาวะที่ปัจจุบันเป็นโลกของการแข่งขัน ที่เต็มไปด้วยวัตถุนิยม ผู้คนในสังคมก็มีความห่างเหินต่อศาสนาเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว เนื่องจากความเร่งรีบในการดำเนินชีวิต การมีความสัมพันธ์ทางเพศของพระภิกษุสงฆ์และบุคคลทั่วไปจึงยิ่งเข้าไปตอกย้ำให้ความเสื่อมเสียของพระพุทธศาสนาทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น

เมื่อเปรียบเทียบการกระทำของพระภิกษุสงฆ์กับบุคคลทั่วไปอันเป็นการละเมิดต่อพระพุทธศาสนากับด้วยทกกฎหมายที่บังคับใช้ในปัจจุบัน จะพบว่าการกระทำบางอย่างที่ถือได้ว่าเป็นการกระทำละเมิดต่อพุทธศาสนาอย่างรุนแรง มิได้ถูกกำหนดให้เป็นความผิดและกำหนดโทษ ตัวอย่างที่เห็นได้อย่างชัดเจนในเรื่องนี้ คือ กรณีบุคคลทั่วไปมีความสัมพันธ์ทางเพศและการกระทำที่ไม่เหมาะสมทางเพศกับพระภิกษุสงฆ์ ที่มีได้มีบทบัญญัติของกฎหมายใด กำหนดให้การกระทำดังกล่าวเป็นความผิดและกำหนดโทษ ทั้งที่การกระทำดังกล่าวได้ก่อให้เกิดความเสื่อมเสียต่อพระพุทธศาสนาอย่างร้ายแรง

ซึ่งเมื่อนำกรณีดังกล่าวมาเปรียบเทียบกับกฎหมายสารบัญญัติที่เกี่ยวข้อง จะพบว่ากรณีการกระทำทางเพศของพระภิกษุสงฆ์และบุคคลทั่วไปนั้น ไม่สามารถปรับกับบทบัญญัติของกฎหมายใดได้ ทั้งในส่วน of พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และประมวลกฎหมายอาญา โดยประมวลกฎหมายอาญาที่มีความใกล้เคียงกับกรณีดังกล่าวมากที่สุด คือ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 206

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 206 บัญญัติว่า “ผู้ใดกระทำความผิดด้วยประการใดๆ แก่วัตถุหรือสถานอันเป็นที่เคารพในศาสนาของหมู่ชนใด อันเป็นการเหยียดหยามศาสนานั้นต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงเจ็ดปี หรือปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงหนึ่งหมื่นสี่พันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ” นั้น จากการศึกษาคำอธิบายของตัวบทกฎหมายดังกล่าว การกระทำที่จะถือได้ว่าเป็นความผิดในมาตรานี้ หมายความว่าเฉพาะการกระทำต่อวัตถุและสถานอันเป็นที่เคารพในศาสนาเท่านั้น แต่ไม่รวมในส่วนของศาสนบุคคลที่เป็นที่เคารพในศาสนา อันจะหมายความถึงพระภิกษุสามเณรทางพระพุทธศาสนา จึงทำให้การมีความสัมพันธ์ทางเพศและการกระทำที่ไม่เหมาะสมทางเพศกับพระภิกษุสงฆ์ไม่สามารถปรับเข้ากับการกระทำอันเป็นการเหยียดหยามศาสนาตามความมุ่งหมายของตัวบทกฎหมายนี้ได้ เนื่องจากกรณีนี้มุ่งเน้นไปที่การกำหนดความผิดและโทษกรณีการเหยียดหยามศาสนาสถานหรือศาสนวัตถุเท่านั้น

4.1.3 พฤติการณ์ที่ควรบัญญัติเป็นความผิด

การกระทำละเมิดต่อพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะการกระทำที่ไม่เหมาะสมทางเพศ ทั้งในส่วนของภิกษุสามเณรและบุคคลที่มีใฝ่อยู่ในสมณเพศ ได้นำมาซึ่งผลกระทบอันใหญ่หลวงต่อศรัทธาของพุทธศาสนิกชนในชาติ และเป็นปัญหาที่มีการกล่าวถึงมากที่สุดปัญหาหนึ่งในปัจจุบันเกี่ยวกับความเสื่อมโทรมของพระพุทธศาสนา และมีความพยายามในการร่วมมือกันเพื่อแก้ไขปัญหาด้วยการผลักดันร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองและอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา

ร่างพระราชบัญญัติอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาถูกนำเสนอโดยสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติเพื่อให้พิจารณาและได้บรรจุในคราวประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ครั้งที่ 60/2550

หลักการและเหตุผล

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่นับถือมาช้านาน เป็นบ่อเกิดของศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม วัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่งดงามของไทย เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวและที่พึ่งทางจิตใจ แต่ปัจจุบันพระพุทธศาสนาถูกกระทบกระเทือนจากเหตุปัจจัยจำนวนมาก ประกอบกับการห่างเหินและการขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องของพุทธศาสนิกชน อีกทั้งในขณะนี้ มีกฎหมายหลักที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาเพียงฉบับเดียว คือ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ที่มีขอบเขตจำกัดเฉพาะการบริหารและการปกครองคณะสงฆ์ ซึ่งมีจำนวนเพียงร้อยละ 0.5 ในขณะที่จำนวนพุทธศาสนิกชนจำนวนร้อยละ 99.5 ยังไม่มีกฎหมายคุ้มครองพระพุทธศาสนาโดยรวมและครอบคลุมไปถึง

หมวด 5 บทกำหนดโทษ

กำหนดบทลงโทษผู้ฝ่าฝืนมาตรา 9 ในส่วนที่เกี่ยวกับศาสนศึกษา ศาสนบุคคล ศาสนสถาน ศาสนวัตถุ ศาสนสมบัติ และศาสนพิธี และกำหนดบทลงโทษผู้ใดร่วมประเวณีไม่ว่าโดยทางใดและวิธีการใดกับพระภิกษุ สามเณร หรือแม่ชี ตลอดจนผู้ชักจูง จัดหา หรือจ้างวานให้มีการร่วมประเวณีดังกล่าว (ร่างมาตรา 22)

แม้ว่าปัจจุบัน คณะรัฐมนตรีจะได้มีมติไม่รับหลักการดังกล่าว เนื่องจากมีความเห็นว่าร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวเป็นเรื่องละเอียดอ่อน สมควรพิจารณาด้วยความรอบคอบ และประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อรวบรวมสภาพปัญหาและแนวทาง แก้ไขให้มีความครบถ้วนสมบูรณ์ รวมทั้งจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน ซึ่งตามมติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ 19/2551 ได้สรุปผลการรับฟังความคิดเห็น จำนวนทั้งสิ้น 79,409 คน/รูป ในหลักการและเหตุผล โดยเห็นด้วยให้มีกฎหมายอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา คิดเป็นร้อยละ 94.32 ไม่เห็นด้วย คิดเป็นร้อยละ 5.68

ร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองและอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา จึงนับว่าเป็นเป็นตัวอย่างหนึ่งของความพยายามในการแก้ไขปัญหาการกระทำทางเพศ โดยได้บัญญัติถึงไว้ในหมวด 2 ว่าด้วยการอุปถัมภ์และคุ้มครอง มาตรา 9 และหมวด 5 ว่าด้วยบทกำหนดโทษ มาตรา 22⁴⁹

การพยายามบัญญัติผลักดันร่างพระราชบัญญัตินี้ได้นำมาซึ่งเสียงวิพากษ์วิจารณ์ของผู้คนในสังคมในหลายประเด็นและหลายภาคส่วน โดยในส่วนของบุคคลที่มีอยู่ในสมณเพศได้วิพากษ์วิจารณ์ถึงบทบัญญัติที่กำหนดให้การร่วมประเวณีกับพระภิกษุ สามเณร และแม่ชีให้ถือว่าเป็นความผิดและต้องได้รับโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงสิบปี และปรับตั้งแต่หนึ่งแสนถึงห้าแสนบาท ว่าโทษจำคุกและปรับดังกล่าวค่อนข้างรุนแรงมากและเป็นการบัญญัติให้บุคคลที่มีอยู่ในสมณเพศต้องรับผิดชอบแทนนั้น โดยมีได้พิจารณาโทษทางอาญาในส่วนของพระภิกษุสามเณร และแม่ชีเลย ซึ่งเป็นการถกเถียงทางกฎหมาย ประกอบกับมีความเห็นว่าบทลงโทษที่รุนแรงดังกล่าวหากไม่ปรับเนื้อหากฎหมายให้เหมาะสมและครอบคลุม จะนำมาซึ่งความปั่นป่วนในสังคม เพราะการตรากฎหมายเพื่อมุ่งคุ้มครองศาสนธรรม ศาสนบุคคล ฯลฯ อย่างสุดโต่ง นั้นเป็นเรื่องที่ค่อนข้าง

⁴⁹ มาตรา 22 บัญญัติว่า ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 9 ในส่วนที่เกี่ยวกับศาสนศึกษา ศาสนบุคคล ศาสนสถาน ศาสนวัตถุ ศาสนสมบัติ และศาสนพิธี ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงสิบปี และปรับตั้งแต่หนึ่งแสนถึงห้าแสนบาท

ผู้ใดร่วมประเวณีไม่ว่าโดยทางใดและวิธีการใดกับพระภิกษุ สามเณร หรือแม่ชี ตลอดจนผู้ชักจูง จัดหา หรือจ้างวานให้มีการร่วมประเวณีดังกล่าว ต้องระวางโทษตามวรรคหนึ่ง

อันตราย⁵⁰ โดยสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาได้ตั้งข้อสังเกตว่า สาระสำคัญของร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ยังมีความไม่ชัดเจนหลายประการที่ควรแก้ไขปรับปรุงให้เกิดความสมบูรณ์ ดังนี้

1) บทนิยามบางคำมีความหมายกว้างและไม่มีความชัดเจน และบทนิยามบางคำเป็นถ้อยคำในทางศาสนาซึ่งไม่มีความจำเป็นต้องกำหนดนิยามไว้ในกฎหมาย นอกจากนี้ขอบเขตของร่างพระราชบัญญัตินี้ หากพิจารณาจากบทนิยามคำว่า “พระพุทธศาสนา” จะมุ่งให้การอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทเพียงฝ่ายเดียว แต่สมควรเปิดกว้างสำหรับพระพุทธศาสนาเป็นการทั่วไป โดยไม่ต้องเจาะจง เพราะรัฐควรให้การอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาทุกฝ่ายเสมอกัน

2) การกำหนดให้รัฐต้องให้ความอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาตามประเพณีการปกครองอย่างเหมาะสมและเพียงพอ โดยคำนึงถึงสัดส่วนของประชากรที่เป็นพุทธศาสนิกชน

3) การกำหนดให้การคุ้มครองพระศาสนา ศาสนธรรม ศาสนศึกษา ศาสนบุคคล ศาสนสถาน ศาสนวัตถุ ศาสนสมบัติและศาสนพิธี ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง และการกำหนดห้ามกระทำการจาบจ้วง ละเมิด ลอกเลียน บิดเบือน หรือกระทำการอื่นใด ให้พระศาสนา ศาสนธรรม ศาสนศึกษา ศาสนบุคคล ศาสนสถาน ศาสนวัตถุ ศาสนสมบัติ และศาสนพิธี ได้รับความเสียหาย เลื่อมเสีย มัวหมองหรือวิปริตผิดเพี้ยน หากฝ่าฝืนต้องระวางโทษอาญานั้น เห็นว่า การกำหนดโทษสำหรับการฝ่าฝืน มาตรา 9 ควรกำหนดลงโทษสำหรับการฝ่าฝืนร่างมาตรา 9 วรรคสองเท่านั้น เนื่องจากร่างมาตรา 9 วรรคหนึ่งเป็นเพียงการกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการคุ้มครองซึ่งต้องออกเป็นกฎกระทรวงเสียก่อน ส่วนการกระทำต่างๆ ที่ทำให้พระพุทธศาสนาเลื่อมเสียจะปรากฏอยู่ในร่างมาตรา 9 วรรคสอง ดังนั้น ควรจะกำหนดความผิดสำหรับการฝ่าฝืนร่างมาตรา 9 วรรคสองและบทนิยามต่างๆ ที่มีการใช้ในร่างมาตราดังกล่าวซึ่งต้องระวางโทษอาญาเห็นได้ว่ามีความหมายกว้างและคลุมเครือเป็นอย่างมาก จึงอาจทำให้การกระทำทุกกรณีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาเป็นความผิดทั้งหมด

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาจึงมีความเห็นว่า ร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ยังมีข้อบกพร่องหลายประการ ประกอบกับเป็นเรื่องที่มีความเกี่ยวข้องกับศาสนา ซึ่งต้องมีความรอบคอบในการพิจารณากำหนดบทบัญญัติต่างๆ นอกจากนี้ ควรต้องคำนึงถึงความจำเป็นในการตราพระราชบัญญัติด้วย เนื่องจากหากอ้างมาตรา 79 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ศาสนาอื่นๆ

⁵⁰ พระไทยเน็ต. (2550). เปิดร่างพระราชบัญญัติ อุปถัมภ์คุ้มครองพระพุทธศาสนา. สืบค้นเมื่อ 7 ตุลาคม 2552, จาก <http://www.phrathai.net/node/280>

ก็คงขอออกกฎหมายเฉพาะเพื่อคุ้มครองเช่นเดียวกัน จึงควรพิจารณาศึกษาถึงความจำเป็น ให้รอบคอบ และหากปัญหาเกิดจากกรณีที่ควรกำหนดโทษทางอาญาแก่ผู้กระทำความผิดต่อ พระพุทธศาสนา ซึ่งประมวลกฎหมายอาญารอบคลุมไม่ถึงเท่านั้น ก็ควรเสนอแก้ไขเพิ่มเติม ประมวลกฎหมายอาญาให้ครอบคลุมถึงการกระทำความผิดต่อพระพุทธศาสนาในลักษณะต่างๆ ที่ประสงค์จะให้มิโทษ

จากการวิเคราะห์บทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ร่างพระราชบัญญัติอุปถัมภ์และ คุ้มครองพระพุทธศาสนา และความเห็นของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาซึ่งที่กล่าวมาแล้ว ข้างต้น ได้แสดงให้เห็นว่าผู้คนในสังคมส่วนใหญ่เห็นพ้องต้องกันว่า ปัญหาการมีความสัมพันธ์ ทางเพศและการกระทำที่ไม่เหมาะสมทางเพศระหว่างพระสงฆ์และบุคคลทั่วไป ได้นำมาซึ่งความ เสื่อมโทรมทางพระพุทธศาสนาเป็นอันมาก แม้ว่าการกระทำดังกล่าวจะถือได้ว่าเป็นเสรีภาพในการ แสดงออกทางเพศอย่างหนึ่ง แต่การใช้สิทธิเสรีภาพนั้นจะต้องไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคล หนึ่งบุคคลใด โดยเฉพาะอย่างยิ่งก่อให้เกิดความเสียหายต่อความสงบสาธารณะ ที่เป็นการ กระทบกระเทือนต่อสาธารณชน กรณีนี้ก็เช่นเดียวกัน เสรีภาพในการแสดงออกทางเพศของบุคคล ดังกล่าวมิได้นำมาซึ่งความเสียหายของบุคคลใดเพียงบุคคลหนึ่ง แต่ได้นำมาซึ่งผลกระทบและ ความเสื่อมเสียต่อศรัทธาของพุทธศาสนิกชนซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ในชาติ จึงควรที่จะมีดำเนินการ อย่างหนึ่งอย่างใดจำกัดมิให้มีการกระทำความผิด เพราะการคุ้มครองความสงบสุขสาธารณะ นั้นคือ ความบริสุทธิ์ของพระพุทธ ศาสนาและศรัทธาของพุทธศาสนิกชน ย่อมต้องมีความสำคัญมากกว่า การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคล

กฎหมายนับเป็นเครื่องมือหนึ่งที่ควบคุมความประพฤติของผู้คนในสังคมให้อยู่ใน กรอบที่ถูกต้องดีงาม หรือที่เรียกว่า มาตรการทางสังคมที่การกำหนดความผิดและกำหนดโทษ นั้นเอง จากข้อเท็จจริงที่ผ่านมา เมื่อพบว่าพระภิกษุสงฆ์มีความสัมพันธ์ทางเพศกับบุคคลทั่วไป มาตรการที่ควบคุมอยู่ในปัจจุบัน ในส่วนของพระสงฆ์ คือ ถือว่าพระสงฆ์รูปนั้นขาดจากความเป็น ภิกษุทันที เนื่องจาก ต้องอาบัติปาราชิก สำหรับบุคคลทั่วไป นอกจากมาตรการทางสังคมที่บุคคล รอบข้างอาจให้การยอมรับถึงการกระทำดังกล่าวไม่ได้ เริ่มไม่มีการคบหาสมาคม ตัดบุคคลนั้น ออกจากสังคม หรือการสาปแช่งว่าสุดท้ายแล้วบุคคลเหล่านั้นจะต้องได้รับโทษตามกฎหมายแห่งกรรม จากการศึกษาจะเห็นได้ว่า มาตรการทั้งสองกรณีดังกล่าวยังไม่มีความเพียงพอที่จะนำมาแก้ไข ปัญหาสถานการณ์ในปัจจุบัน เพราะบุคคลเหล่านั้นไม่ได้รู้สึกว่ามีมาตรการทางสังคมดังกล่าวมีความ รุนแรงพอจนที่จะทำให้เกิดความเกรงกลัวต่อการกระทำของตน

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้ศึกษาจึงมีความเห็นว่า การนำมาตรการทางกฎหมายในอดีตมา บัญญัติเพิ่มเติมเพื่อเข้ามาควบคุมความประพฤติของผู้คนในสังคม โดยการบัญญัติความผิดและ

กำหนดโทษกรณีการมีความสัมพันธ์ทางเพศของพระสงฆ์และบุคคลทั่วไป จึงนับว่าเป็นมาตรการหนึ่งในการป้องกันปัญหาการกระทำละเมิดต่อพระพุทธศาสนาดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.1.4 แนวทางการเสนอแนะบทลงโทษ

แนวทางการเสนอแนะบทลงโทษ ผู้ศึกษามีความเห็นว่ เนื่องจากการกำหนดบทลงโทษในกรณีดังกล่าวเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนและอาจกระทบกระเทือนต่อความรู้สึกของผู้คนที่ได้รับผลกระทบรวมไปถึงผู้คนในสังคมทั่วไป ซึ่งอาจส่งผลถึงการต่อต้านในการปฏิบัติตามการเสนอแนะทางบทลงโทษดังกล่าวจึงควรมีการร่วมมือกันระหว่างฝ่ายอาณาจักรและฝ่ายพุทธจักรเพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมแก่กรณีความผิด โดยผู้ศึกษามีความเห็นว่ การจะแก้ไขปัญหาดังกล่าว บทลงโทษต้องมิได้มีจุดมุ่งหมายสำคัญอยู่ที่การแก้แค้นบุคคลดังกล่าวที่กระทำการละเมิดต่อพระพุทธศาสนาอย่างร้ายแรงเท่านั้น แต่ควรพิจารณาถึงแนวทางการลงโทษที่สามารถทำให้บุคคลเหล่านั้นเข้าใจถึงการกระทำของตนเองและไม่ย้อนกลับมากระทำความผิดขึ้นใหม่ ในที่นี้ผู้ศึกษาจึงมิได้เสนอแนะแนวทางลงโทษโดยหมายความเฉพาะแนวทางในการลงโทษเท่านั้น แต่ผู้ศึกษาได้เสนอแนะแนวทางในการป้องกันการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นแล้วไม่ให้เกิดขึ้นอีกและป้องกันการกระทำความผิดที่อาจเกิดขึ้นใหม่ด้วย ซึ่งนอกจากบทลงโทษตามที่ปรากฏในประมวลกฎหมายอาญาหรือการลงโทษตามวิธีการเพื่อความปลอดภัยแล้วแต่กรณีความผิดแล้ว ผู้ศึกษามีความเห็นว่ควรมีบทลงโทษที่มีลักษณะเฉพาะเพิ่มเติมจากบทลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญาซึ่งในที่นี้อาจหมายถึงการลงโทษด้วยการให้บริการต่อสังคม หรือการฝึกอบรมทางจริยธรรม

4.2 ปัญหาการบังคับใช้โทษทางอาญาและการนำมาตรการทดแทนอื่นมาใช้กับความผิดบางประเภทในประเทศไทย

4.2.1 รูปแบบของการลงโทษและแนวการบังคับโทษที่เหมาะสม

โดยที่สังคมคาดหวังการลงโทษว่ จะมีผลเป็นการควบคุมสังคมและควบคุมการกระทำ ความผิด การกำหนดโทษตามคำพิพากษาจึงเป็นหัวใจสำคัญของกระบวนการยุติธรรม และเป็นจุดเริ่มต้นในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในเรือนจำ หรือการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในชุมชน อันเป็นทางเลือกแทนการลงโทษจำคุก โดยเฉพาะผู้กระทำความผิดบางรายที่สมควรได้รับโอกาสแก้ไขปรับปรุงตนเอง หรือสมควรที่จะได้รับการให้อภัยสำหรับการกระทำ ความผิดที่ไม่เป็นอันตรายร้ายแรง เพื่อที่จะได้เริ่มต้นชีวิตใหม่⁵¹

⁵¹ ประธาน วัฒนวานิชย์. (2541). การปฏิรูประบบการลงโทษ แนวทางสหวิทยาการ โดยเน้นทางด้านอาชญาวิทยา. หน้า 19.

จุดมุ่งหมายในการลงโทษมิได้มีจุดมุ่งหมายอย่างใดอย่างหนึ่งหรือมีเพียงอย่างเดียว การลงโทษผู้กระทำความผิดจึงต้องคำนึงถึงหลักพื้นฐานของการลงโทษ 3 ประการ คือ

- 1) ไม่จำเป็นต้องสนับสนุนระบบการลงโทษในสถานเบาหรือมิใช่การทดแทนความผิด
- 2) การลงโทษไม่จำเป็นจะต้องใช้วิธีการที่ปราศจากมนุษยธรรม
- 3) การลงโทษโดยมีจุดมุ่งหมายในการทดแทนความผิดยังมิอยู่ในจิตใจของสาธารณชน

โดยทั่วไป

อย่างไรก็ตามระบบการลงโทษควรจะเป็นอิสระจากการแก้แค้นทดแทนผู้กระทำความผิดแต่เพียงอย่างเดียว ดังนั้น สังคมจึงควรมีจุดมุ่งหมายในการลงโทษ ดังนี้

1) เพื่อคุ้มครองผู้กระทำความผิดและผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิด มิให้ถูกแก้แค้นจากผู้เสียหาย การแก้แค้นผู้กระทำความผิดย่อมก่อให้เกิดความไม่เป็นระเบียบหรือความวุ่นวายในสังคม

2) เพื่อระงับยับยั้งการกระทำความผิดที่กฎหมายห้าม หรือยับยั้งผู้กระทำความผิด

3) ระบบการลงโทษควรก่อให้เกิดความทุกข์น้อยที่สุด (ต่อผู้กระทำความผิดหรือบุคคลอื่น) เพียงพอจะบรรลุจุดมุ่งหมาย อันเป็นหลักมนุษยธรรมนิยม

4) ระบบการลงโทษควรจะดำเนินการเพื่อทำให้ผู้กระทำความผิดรู้สึกผิดโดยได้รับความทุกข์จากการกระทำของตน อันเป็นความมุ่งหมายที่แตกต่างจากข้อ (1) และ (3) หรือมิฉะนั้นระบบการลงโทษควรดำเนินการเพื่อให้ผู้กระทำความผิดรู้สึกผิด โดยไม่จำเป็นต้องลงโทษเพื่อการแก้แค้นที่ไม่เป็นทางการอย่างรุนแรง หรือ ไร้มนุษยธรรมต่อผู้กระทำความผิดตราบใดที่การลงโทษเพียงพอจะไม่ทำให้การกระทำความผิดมีจำนวนมากขึ้น

5) การลงโทษเพื่อเป็นการแสดงให้เห็นว่า สังคมรังเกียจการกระทำความผิดนั้น

โดยที่กฎหมายเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ดังนั้นมาตรการลงโทษทางอาญาที่เหมาะสมจึงต้องสอดคล้องกับหน้าที่ในสังคมของกฎหมายโดยสรุป 3 ประการ คือ

- 1) ควบคุมสังคม
- 2) ยุติความขัดแย้ง
- 3) วิศวกรรมสังคม

การพิจารณาดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยการกำหนดความผิดอาญาที่เหมาะสม และพัฒนามาตรการลงโทษทางอาญาที่สอดคล้องกันและส่งผลให้บรรลุเป้าหมายในสังคมที่กล่าวถึงได้

4.2.1.1 ประเภทของการลงโทษที่เหมาะสม

รูปแบบของการลงโทษ โดยคำนึงถึงประเภทของการลงโทษและระดับของการลงโทษ ซึ่งสังคมสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือของกฎหมายอาญาในการควบคุมสังคมได้ โดยเหมาะสมนั้น สามารถจำแนกรูปแบบได้ดังนี้

1) การลงโทษเพื่อให้เกิดความเจ็บปวดในลักษณะเป็นความเจ็บปวดช่วงสั้นๆ ในลักษณะของการลงโทษทางร่างกาย

2) การควบคุมตัวเพื่อป้องกันอันตรายให้แก่สังคม

3) การลงโทษโดยการจำคุกระยะยาว เพื่อให้มีลักษณะของการทุกข์ทรมานระยะยาว ซึ่งมีลักษณะผสมผสานกับลักษณะของการควบคุมตัวเพื่อป้องกันอันตรายต่อสังคมจากการกระทำความผิดที่มีสภาพเป็นอันตราย รุนแรง และสังคมมีปฏิกริยาอย่างมาก

รูปแบบที่ 1 การลงโทษเพื่อให้เกิดความเจ็บปวดในลักษณะเป็นความเจ็บปวดช่วงสั้นๆ ในลักษณะของการลงโทษทางร่างกาย

การลงโทษเพื่อมุ่งให้เกิดความเจ็บปวดนั้น สามารถกระทำได้ทั้งในรูปแบบของมาตรการลงโทษเพื่อให้เกิดความเจ็บปวดทางจิตใจและการลงโทษเพื่อให้เกิดความเจ็บปวดทางร่างกาย อย่างไรก็ตาม ในส่วนของมาตรการลงโทษเพื่อให้เกิดความเจ็บปวดทางจิตใจนั้น มีลักษณะที่ไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้มาตรการลงโทษในสังคมอยู่มาก เนื่องจากไม่สามารถกำหนดรูปแบบได้อย่างชัดเจน และไม่สามารถควบคุมระดับการลงโทษที่เหมาะสมได้

ด้วยเหตุนี้ การลงโทษโดยมุ่งให้เกิดความเจ็บปวดแก่ผู้ต้องรับโทษเป็นหลัก จึงควรใช้แต่เพียงมาตรการลงโทษทางร่างกาย ซึ่งสามารถควบคุมรูปแบบและระดับของการลงโทษได้ จึงจะเป็นมาตรการลงโทษที่เหมาะสม ทั้งนี้ คำว่าการลงโทษทางร่างกายนั้น สามารถให้ความหมายได้อย่างกว้าง นับตั้งแต่การบังคับให้ทำงานไปจนถึงการทำร้ายร่างกาย และการประหารชีวิต

การลงโทษเพื่อให้เกิดความเจ็บปวดในลักษณะเป็นความเจ็บปวดช่วงสั้นๆ สามารถพิจารณานำมาใช้เป็นรูปแบบของการลงโทษได้ ซึ่งเป็นลักษณะของการลงโทษทางร่างกาย ทั้งนี้ เพราะในการพิจารณาแนวทางการลงโทษ โดยคำนึงถึงการสร้างความเจ็บปวดนั้น ต้องพิจารณาถึงรูปแบบของการลงโทษต่างๆ เท่าที่สามารถนำมาใช้ได้อย่างเหมาะสม ทั้งในด้านจิตใจและร่างกาย ที่จะก่อให้เกิดความรู้สึกเจ็บปวดอันเป็นความหมายที่จริงของการลงโทษได้

ซึ่งรูปแบบการลงโทษดังกล่าวได้รับการสนับสนุนจากแนวคิดทางอาชญาวิทยา
ดังนี้

1) เป็นการลงโทษที่สามารถสนองความรู้สึกเจ็บแค้นของผู้เสียหายหรือญาติพี่น้องของผู้เสียหายได้โดยมีลักษณะของการลงโทษที่แท้จริง จึงสามารถลดการโต้ตอบหรือแก้แค้นจากผู้เสียหายโดยตรง

2) สอดคล้องกับความรู้สึกของส่วนรวม ในแง่ที่ว่าผู้ที่กระทำความผิดควรได้รับการลงโทษ

3) การโต้แย้งว่า ผู้กระทำความผิดล้วนมีสิทธิในร่างกายที่จะได้รับความคุ้มครองเป็นเหตุผลที่มีน้ำหนัก แต่การกล่าวอ้างโดยไม่ได้คำนึงถึงความเป็นจริงที่ว่า แท้จริงแล้วสิทธิดังกล่าวเหลืออยู่เพียงใด เมื่อบุคคลนั้นต้องเข้าไปใช้ชีวิตในเรือนจำโดยเฉพาะเมื่อต้องอยู่ร่วมกับนักโทษอื่นๆ ที่บางคนมีพฤติกรรมที่ก้าวร้าวรุนแรงมาก

4) เป็นมาตรการลงโทษอาญาที่มีความสะดวกในการบังคับลงโทษ ทั้งในแง่งบประมาณ บุคลากรและการประหยัดเวลา

5) มีความเหมาะสมกว่า เมื่อเทียบกับมาตรการลงโทษทางอาญาปัจจุบัน โดยเฉพาะเมื่อผู้กระทำความผิดเป็นเยาวชนซึ่งไม่มีบทลงโทษในความหมายของการลงโทษอย่างแท้จริง และสามารถส่งเสริมทฤษฎีทดแทนการกระทำความผิดได้มากกว่า โดยเฉพาะเมื่อไม่มีทางใดที่จะลงโทษผู้กระทำผิดให้สมกับการกระทำความผิดของบุคคลนั้นได้

6) เป็นมาตรการลงโทษที่ไม่มีผลกระทบต่อผู้บริสุทธิ์ที่ต้องพึ่งพารายได้หรือการเลี้ยงดูจากผู้ถูกลงโทษ

7) เป็นมาตรการที่เหมาะสมในการเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดสามารถปรับปรุงตัวเสียใหม่

8) แม้อาจมีประเด็นที่ว่า การลงโทษในรูปแบบของการลงโทษให้เกิดความเจ็บปวดทางร่างกายอาจไม่สามารถข่มขู่ให้ผู้อื่นเกิดความรู้สึกหวาดกลัว ตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกันในลักษณะทั่วไปได้มากนัก อย่างไรก็ตามมิใช่ว่าการลงโทษในลักษณะดังกล่าวจะไม่มีอิทธิพล เนื่องจากมนุษย์ย่อมสามารถรับรู้และเปรียบเทียบความรู้สึกหวาดกลัวจากการเห็นผู้อื่นต้องรับโทษ โดยไม่จำเป็นต้องมีประสบการณ์ตรงเสมอไป

ด้วยเหตุนี้จึงควรพิจารณาทบทวนมาตรการลงโทษโดยการจำคุกและควรเปลี่ยนไปเป็นมาตรการลงโทษทางกายภาพซึ่งไม่ส่งผลต่อเนื่องยาวนานเป็นหลัก โดยต้องให้มีระดับเหมาะสมกับการกระทำผิดด้วย

สำหรับข้อเสนอสนับสนุนมาตรการทางกฎหมายเชิงมนุษยธรรม รูปแบบการลงโทษนี้มีข้อเสนอสนับสนุนจากแนวคิดเชิงมนุษยธรรม ดังนี้

1) การใช้รูปแบบการลงโทษทางร่างกายเพื่อให้เกิดความเจ็บปวดระยะสั้นสามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นมาตรการลงโทษที่สามารถควบคุมได้ทั้งในเชิงคุณภาพและปริมาณ ด้วยเหตุที่อาจแบ่งแยกความแตกต่างระหว่างการเจ็บปวดระยะสั้นกับความเจ็บปวดยืดเยื้อระยะยาวได้จากระดับความทุกข์ทรมานที่ไม่เท่ากัน ดังนั้นการลงโทษที่กระทำต่อร่างกาย เนื้อตัวของผู้รับโทษ และสามารถควบคุมให้มีระดับที่เหมาะสมซึ่งถือเป็นความเจ็บปวดระยะสั้น จึงจัดได้ว่ามีความทารุณน้อยกว่าการเผชิญความเจ็บปวดระยะยาวเช่นการรับโทษจำคุกมาก

2) การใช้รูปแบบการลงโทษทางร่างกายเพื่อให้เกิดความเจ็บปวดระยะสั้นจะไม่ทำลายโอกาสการอยู่ร่วมกันของสมาชิกในครอบครัว จึงมีลักษณะที่สอดคล้องกับหลักมนุษยธรรมมากกว่า

3) การใช้รูปแบบการลงโทษทางร่างกายเพื่อให้เกิดความเจ็บปวดระยะสั้นเปิดโอกาสผู้กระทำความผิดด้วยอารมณ์ชั่ววูบเพราะขาดความยั้งคิด สามารถได้รับการให้อภัยและกลับมามีโอกาสอีกครั้ง

สำหรับข้อสนับสนุนมาตรการทางกฎหมายด้านสังคม มาจากแนวคิดทางสังคมหลายประการ ดังนี้

1) รูปแบบการลงโทษทางร่างกายที่ทำให้เกิดความเจ็บปวดระยะสั้น ทำให้ไม่กระทบปัญหาการขาดรายได้ หรือต้องประสบปัญหาการสูญเสียโอกาสในการแสวงหารายได้ ทั้งตัวผู้กระทำความผิดและผู้บริสุทธิ์ที่ต้องพึ่งพารายได้จากผู้กระทำความผิด

2) ผู้กระทำความผิดสามารถกลับคืนสู่สังคมได้ โดยไม่จำเป็นต้องถูกตราหน้าว่าเป็นเดนดุก

3) การใช้รูปแบบของลงโทษทางร่างกายเพื่อให้เกิดความเจ็บปวดระยะสั้นไม่ทำให้ผู้ถูกลงโทษต้องถูกปิดโอกาสในการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับครอบครัวเป็นระยะเวลาอัน

การลงโทษนั้นเปรียบเสมือนสัญลักษณ์ ดังนั้น ปัญหาที่สำคัญที่สุดคือการที่มาตรการลงโทษจะสามารถทำงานได้อย่างแท้จริงก็ต่อเมื่อการลงโทษสอดคล้องกับคุณค่าในเชิงความหมายดังกล่าว จึงมีความจำเป็นที่จะต้องหันกลับไปสู่การยอมรับให้มีการลงโทษที่ต้องยอมรับการก่อให้เกิดความเจ็บปวดอย่างแท้จริงเพื่อใช้ตอบสนองต่อการกระทำความผิด

แต่อย่างไรก็ตามควรคำนึงถึงการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกฎหมายรัฐธรรมนูญของไทยประกอบด้วย ซึ่งพบว่ามีส่วนใกล้เคียงกับนานาชาติประเทศ ที่ห้ามการลงโทษที่มีลักษณะโหดร้าย แต่ยังไม่ยินยอมให้มีการลงโทษทางร่างกาย เนื่องจากไม่ถือว่าเป็นการละเมิดต่อรัฐธรรมนูญ หากเข้าตามหลักเกณฑ์ดังนี้

1) มติมหาชนตามวิธีการที่กำหนดโดยฝ่ายนิติบัญญัติ ขอมอบให้มีการลงโทษในลักษณะดังกล่าว

2) ฝ่ายนิติบัญญัติเห็นชอบให้มีการลงโทษในลักษณะดังกล่าว

3) มีการแสดงข้อมูลได้ว่า การลงโทษดังกล่าวสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของการลงโทษได้

4) การสั่งการให้มีการลงโทษได้กระทำโดยศาลยุติธรรมซึ่งได้พิจารณาสภาพทั้งหมดของจำเลยแล้ว ทั้งในด้านลักษณะการกระทำผิดและความร้ายแรงแห่งการกระทำผิดนั้น

5) จำเลยต้องปรากฏตัวต่อหน้าศาลในขณะศาลมีคำพิพากษาให้ลงโทษ

6) การลงโทษดังกล่าวจะต้องไม่มีลักษณะเป็นการทารุณเกินควร

7) ต้องให้มีการระงับการลงโทษ หากปรากฏว่าภายหลังมีคำตัดสินแล้ว จำเลยมีสภาพไม่เหมาะสมที่จะได้รับการลงโทษทั้งในด้านสภาพร่างกายและจิตใจ

8) ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในการลงโทษต้องเป็นผู้ได้รับการฝึกอบรมให้สามารถปฏิบัติกรลงโทษได้โดยเหมาะสม

รัฐธรรมนูญของประเทศไทยได้กำหนดบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ดังนี้

“การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐ...ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์...”

“บุคคลย่อมอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือใช้สิทธิและเสรีภาพของตนได้...”

บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ เพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้”

“บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย

การทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรม จะกระทำมิได้แต่การลงโทษประหารชีวิตตามที่กฎหมายบัญญัติ ไม่ถือว่าเป็นการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรมตามความในวรรคนี้...”

คำว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไม่ได้ปรากฏคำจำกัดความไว้ในกฎหมายใดๆ ของประเทศไทย อย่างไรก็ตามสามารถอธิบายถึงลักษณะความหมายโดยทั่วไปว่า เป็นลักษณะของการกระทำที่ลดศักดิ์ศรีหรือคุณค่าของบุคคล

คุณค่าของบุคคลสามารถพิจารณาได้จากบทบาทสองส่วน คือ ความรับรู้หรือเข้าใจถึงการให้คุณค่าที่บุคคลอื่นมีต่อตัวเรา และการให้คุณค่าที่ตัวเราให้กับตัวเอง การกระทำที่จะส่งผลให้เกิดการลดคุณค่าของบุคคล จึงปรากฏในลักษณะของการทำให้อับอาย

แม้ว่าในปัจจุบันรูปแบบการลงโทษบางประการซึ่งอาจส่งผลในลักษณะนี้จะมีนโยบายเลิกใช้แล้ว เช่น การลงโทษเข็มนักโทษตาม พ.ร.บ.ราชทัณฑ์ หรือการเพลาการลงโทษด้วยการตีเด็กนักเรียน ซึ่งเป็นรูปแบบของการลงโทษในลักษณะของความเจ็บปวดระยะสั้น และอาจส่งผลให้บุคคลดังกล่าวได้รับความอับอายซึ่งอาจตรงกับการลดคุณค่าความเป็นมนุษย์ แต่เมื่อพิจารณาถึงมาตรการบังคับบางประการในการรับโทษจำคุก อันเป็นมาตรการที่ยอมรับได้ด้วยเห็นว่ามีลักษณะความจำเป็นในปัจจุบัน ดังนั้นเมื่อสังคมยอมรับให้มีการกระทำในลักษณะดังกล่าวในกระบวนการบังคับโทษจำคุกได้ การยอมรับให้มีการกระทำดังกล่าวในการลงโทษทางร่างกายก็ย่อมอยู่ในสถานะเดียวกันที่สังคมจะยอมรับให้มีผลกระทบในลักษณะเดียวกันได้

รูปแบบที่ 2 การควบคุมตัวเพื่อป้องกันอันตรายให้แก่สังคม

เนื่องจากการใช้การลงโทษทางร่างกายในระยะเวลาสั้นเพียงรูปแบบเดียวยังไม่สามารถตอบสนองต่อรูปแบบของความผิดได้ทั้งหมด เนื่องจากยังมีรูปแบบความผิดที่ไม่เหมาะสมที่จะใช้ลงโทษดังกล่าวกับบางลักษณะความผิด เช่น ความผิดที่มีรูปแบบของความจำเป็นอันตรายในอนาคตมาก ซึ่งสังคมไม่ปรารถนาในรูปแบบการลงโทษในระยะเวลาสั้นเพียงอย่างเดียว โดยสังคมไม่ได้รับความปลอดภัยจากสภาพความเป็นอันตรายที่จะเกิดขึ้น

ดังนั้นในกลุ่มการกระทำความคิดที่มีลักษณะอันตรายในอนาคตมาก จึงจำเป็นต้องให้มีการควบคุมตัวโดยมุ่งเพื่อปกป้องสังคมในอนาคต ซึ่งเป็นลักษณะของการลงโทษระยะเวลายาวนาน แต่ให้เกิดความทุกข์ทรมานน้อยที่สุด โดยมีแนวคิดที่ว่า สังคมจะต้องถูกปกป้องจากการกระทำใดๆ ที่มีสภาพความเป็นอันตราย ในขณะที่เดียวกันจำเลยก็จะได้รับการปกป้องจากการใช้ความรุนแรงของรัฐ จึงเท่ากับเป็นการรับรองว่าบุคคลจะไม่ถูกลงโทษมากไปกว่าความเป็นอันตรายที่เขาได้ก่อขึ้น

อย่างไรก็ตาม ความจำเป็นที่ต้องกำหนดแนวคิดเสียใหม่ว่า การควบคุมความเป็นอันตรายหรือความคิดของบุคคลอันเป็นมาตรการที่น่าเสนอนั้น มิใช่การลงโทษในลักษณะสร้างความเจ็บปวดให้แก่ผู้รับโทษเพื่อให้เหมาะสมกับความผิดที่กระทำ หากเป็นเพียงเครื่องควบคุมอันตรายให้กับสังคม และเป็นมาตรการเพื่อให้ผู้รับโทษปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อกลับคืนสู่สังคมได้อย่างปกติ

สิ่งสำคัญประการหนึ่งที่จะต้องนำมาพิจารณาประกอบ คือ เหตุการณ์หรือความเป็นอันตรายในอนาคต ดังนั้น ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในอดีตน่าจะเป็นเครื่องชี้ให้เห็นหลักความเป็นไปได้ในอนาคตได้เป็นอย่างดี จึงต้องนำมาเป็นส่วนหนึ่งในการพิจารณาด้วย โดยหลักการนี้แตกต่างจากมาตรการปัจจุบันที่ไม่ยอมให้การกระทำผิดในอดีตมาตัดสินการกระทำผิดในปัจจุบัน สาเหตุที่ควรใช้หลักการเหล่านี้ เนื่องจากรูปแบบแนวความคิดนี้มีใช้การลงโทษ และมีใช้การ

บำบัดรักษาทางการแพทย์เท่านั้น แต่เป็นแนวทางที่เสมือนกับการใช้รูปแบบของโรงพยาบาล เพื่อป้องกันความเป็นอันตรายของผู้ควรได้รับการควบคุมตัวที่มีต่อบุคคลอื่น ซึ่งแนวทางนี้ผู้กระทำผิด จะได้รับการปฏิบัติด้วยหลักมนุษยธรรม และที่สำคัญรูปแบบการควบคุมนี้ถูกนำมาใช้กับทุก ความผิดที่เหมาะสม โดยไม่แบ่งแยกเพียงจากระดับของความผิด และจะไม่มีมีการประณามว่า เป็นอาชญากรของสังคม

มาตรการลงโทษในส่วนของการควบคุมและบำบัดจะแตกต่างไปจาก กระบวนการยุติธรรมในแนวคิดดั้งเดิมบางประการ โดยมุ่งที่ความยุติธรรมในเชิงการปกป้องผู้ที่ ตกเป็นเหยื่อ และการใช้การควบคุมผู้กระทำผิดให้น้อยที่สุด ซึ่งเป็นแนวคิดสมัยใหม่ ที่ผสมผสานทั้งรูปแบบของแนวบรรณาธิปไตยและรูปแบบของความมีมนุษยธรรม

การที่แนวทางนี้จะเป็ประโยชน์มากที่สุด คือ การสร้างความรับรู้ว่าการ คุมครองในมาตรการนี้จะถูกนำมาใช้ได้กับทุกคนในสังคม โดยไม่ใช่เป็นเรื่องของการตำหนิและการลงโทษ ซึ่งหากสามารถสร้างการรับรู้ดังกล่าวได้ จะส่งผลให้แนวทางการแก้ไขฟื้นฟูเป็นไป ได้มากขึ้น

นอกจากนั้น ด้วยเหตุที่บุคคลแม้จะได้รับการบำบัดทางการแพทย์เป็นอย่างดีก็ตาม ยังพบว่ายังมีสภาพความเป็นอันตรายต่อสังคมเป็นอย่างมาก ดังนั้นบุคคลที่มีลักษณะ ดังกล่าว จึงจำเป็นต้องได้รับการควบคุมตัวไว้และทดสอบความสามารถในการอาศัยร่วมกับผู้อื่น ในสังคม รวมถึงมีมาตรการส่งเสริมให้บุคคลดังกล่าวได้รับการตรวจสอบต่อเนื่องแม้กลับคืนสู่ สังคมแล้ว เช่น มาตรการปล่อยตัวโดยยังมีการควบคุมความประพฤติ เป็นต้น

รูปแบบที่ 3 การลงโทษโดยการจำคุกระยะยาว เพื่อให้มีลักษณะของการทุกข ุทธนานระยะยาว ซึ่งมีลักษณะผสมผสานกับลักษณะของการควบคุมตัวเพื่อป้องกันอันตราย ต่อสังคม

ในบางกรณีสังคมจำเป็นต้องใช้วิธีการลงโทษจำคุกในลักษณะของการรับทุกข ุทธนานอย่างยาวนาน โดยแท้จริง ซึ่งในกรณีนี้สังคมจะต้องมั่นใจว่าการลงโทษนั้นเป็นการลงโทษ อาชญากรรมที่สมควรได้รับ ทั้งนี้เพราะโทษจำคุกนั้น เมื่อพิจารณาผลของการลงโทษโดยแท้จริง แล้วไม่อาจกล่าวได้ว่าเป็นโทษเพียงเล็กน้อย

สังคมจำเป็นต้องกำหนดโทษจำคุกให้มีระยะเวลายาวนาน โดยมีกำหนดแน่นอน ซึ่งโทษจำคุกที่เหมาะสมน่าจะเป็นระยะเวลายาวนานประมาณ 15 ปี เหตุผลที่ควรกำหนดระยะเวลา ดังกล่าว เพื่อมิให้มีลักษณะเป็นการลงโทษจำคุกระยะสั้นอันจะส่งผลร้ายมากกว่าผลดีดังเช่น ปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม หากปรากฏข้อเท็จจริงในภายหลังว่า เมื่อออกจากเรือนจำแล้ว

บุคคลผู้นั้นไม่ได้รู้สึกสำนึกผิดในสิ่งที่กระทำและยังคงประกอบอาชญากรรมร้ายแรงอีก ก็คงเหลือมาตรการลงโทษเดียว คือ โทษจำคุกตลอดชีวิต

ซึ่งการไม่สนับสนุนโทษประหารชีวิต แม้ว่าจะเป็นวิธีการที่ประหยัดและสะดวกในการกำจัดบุคคลออกไปจากสังคมก็ตาม เนื่องจากปัญหาสำคัญประการหนึ่งคือ ปัญหาความถูกต้องในการนำเสนอพยานหลักฐานและการคุ้มครองผู้บริสุทธิ์ให้สามารถรับผลดีจากการรื้อฟื้นคดี เมื่อปรากฏข้อเท็จจริงในภายหลังว่าเกิดความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในขั้นตอนใดๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ไม่สามารถกระทำได้เมื่อใช้มาตรการลงโทษประหารชีวิต

การกำหนดระยะเวลายาวนานของโทษจำคุกเพื่อให้เกิดการทบทวนให้แน่ใจว่าการกระทำผิดที่จะลงโทษจำคุกนั้นต้องมีลักษณะที่เหมาะสมโดยมีความร้ายแรงอย่างแท้จริง เช่น มีลักษณะของอาชญากรที่ไม่สามารถปล่อยปละละเลยได้ หรือมีพฤติกรรมไม่สามารถปรับตัวแก้ไข และสังคมต้องยอมรับว่า เมื่อรับโทษนี้บุคคลผู้รับโทษจะไม่สามารถกลับสู่สังคมในสถานะปกติได้อีก

นอกจากนี้ ในการลงโทษอาชญากรที่ต้องรับโทษจำคุกนั้น สิ่งที่ควรส่งเสริมให้เกิดขึ้นตลอดเวลา คือ การส่งเสริมทางด้านศีลธรรม โดยมุ่งให้ผู้รับโทษซึ่งเป็นผู้ทำให้ผู้อื่นสูญเสียหรือเจ็บปวดสามารถเข้าใจความทุกข์ได้ เมื่อตนเองต้องตกอยู่ในสภาพเดียวกัน

ซึ่งการใช้ดุลพินิจของศาลต้องพิจารณาถึงความเป็นไปได้ในการกระทำผิดในอนาคตอีกด้วย นอกจากนั้นก่อนที่ศาลจะพิจารณาโทษจำคุก จำเป็นต้องได้รับความเห็นชอบจากหน่วยงานที่ดูแลงบประมาณเพื่อทำการประมาณต้นทุน หากไม่ได้รับอนุมัติจากหน่วยงานที่ดูแลงบประมาณนั้น ศาลก็ไม่อาจสั่งโทษจำคุกได้ ซึ่งกรณีนี้เป็นการแก้ไขปัญหาในโลกแห่งความเป็นจริงที่รัฐต้องประสบปัญหางบประมาณในการเลี้ยงดูประชากรนักโทษจำนวนมหาศาล

ในที่สุดทั้งสังคมและผู้บัญญัติกฎหมายก็จะต้องตัดสินใจว่าเงินจำนวนเท่าใดกันแน่ ที่พร้อมจะจ่ายเพื่อป้องกันสังคมจากอันตรายที่เกิดขึ้นจริงๆ หรือจากอันตรายที่เป็นเพียงจินตนาการของสังคมว่าจะเกิดขึ้น และการจำคุกควรจะทำเฉพาะกับบุคคลที่สมควรถูกจองจำอย่างแท้จริง อันเปรียบเสมือนการบริหารการลงโทษภายใต้ขีดจำกัดด้านงบประมาณของสังคมนั่นเอง

4.2.1.2 แนวทางการบังคับโทษที่เหมาะสมกับสังคมไทยปัจจุบัน

ในการพิจารณาใช้บังคับลงโทษทางอาญาที่เหมาะสมนั้น จำเป็นต้องย้อนกลับไปสู่รูปแบบของการกำหนดความผิดดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ที่เสนอให้กำหนดการกระทำผิดในเชิงของปัจจัยต่างๆ และกำหนดให้มีการคำนึงถึงระดับของความรุนแรงในปัจจัยแต่ละมิติ

การนำรูปแบบการกำหนดความผิดตามโครงสร้างดังกล่าวมาพิจารณาควบคู่กับรูปแบบมาตรการลงโทษ ทำให้สามารถพัฒนาไปสู่รูปแบบแนวทางการบังคับลงโทษที่เหมาะสมกับสภาพสังคมได้

ระดับที่ 1 ความเจ็บปวดระยะสั้น

ผลกระทบคือ ความเสียหายหรือผลกระทบของการกระทำนั้นต่ำหรือมีระดับความเป็นอันตรายต่อสังคมน้อย ควรใช้รูปแบบวิธีการลงโทษต่อร่างกายในระยะสั้นโดยไม่ใช้โทษควบคุมตัวร่วมด้วย ซึ่งเหตุผลที่เป็นพื้นฐานของการลงโทษนี้ ควรให้น้ำหนักความเป็นอันตรายอย่างมาก ซึ่งในเรื่องการคาดคะเนผู้กระทำความผิดที่ไม่เป็นอันตรายนี้ อาจารย์ประธาน วัฒนาวณิชย์ ได้ให้ข้อคิดเห็นไว้ดังนี้

“ระบบกฎหมายและการลงโทษมีรากฐานมาจากความยุติธรรม ความเมตตา ปรานี มนุษยธรรม และความจำเป็นทางเศรษฐกิจ การคาดคะเนผู้ต้องหาที่ไม่เป็นอันตรายจะช่วยลดภาระในการควบคุมหรือขังผู้กระทำความผิด โดยอาจใช้มาตรการทางกฎหมาย ทางการแพทย์ หรือทางสังคมเข้ามาใช้แทนการลงโทษ เพื่อลดโทษ รอกการลงโทษ แก้วใจบำบัด หรือปล่อยตัวกลุ่มผู้กระทำความผิดที่ไม่เป็นอันตราย มิได้หมายถึงกลุ่มที่สามารถแยกออกจากกลุ่มที่เป็นอันตรายได้อย่างแน่นอน แต่เป็นกลุ่มที่อยู่ตรงข้าม ทั้งนี้เพราะเรายังไม่มีวิธีการคาดคะเนที่เชื่อถือได้หนึ่งในสามหรือไม่มากกว่าร้อยละห้าสิบ ดังนั้น ความถูกต้องในเรื่องการคาดคะเนจึงเป็นเรื่องที่ได้แย้งกัน ได้ความถูกต้องในการคาดคะเนขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ สถานการณ์และสิ่งแวดล้อม องค์ประกอบของพฤติกรรมที่เสี่ยง ปัจจัยที่เกี่ยวกับบุคคลและสถานที่ผู้กระทำความผิดอยู่อาศัย และมีปฏิสัมพันธ์ในสังคม”

ระดับที่ 2 การควบคุมตัวระยะยาว โดยให้มีระดับความทุกข์ทรมานน้อยที่สุด

ใช้กับลักษณะของการกระทำความผิด ที่มีความเสียหายมาก แต่มีลักษณะที่ไม่รุนแรงหรือก้าวร้าวน้อย จึงทำให้ผู้คนส่วนใหญ่ในสังคมมีความรู้สึกหวาดกลัวหรือมีปฏิกิริยาต่อการกระทำดังกล่าวน้อย

ระดับที่ 3 ความเจ็บปวดระยะสั้นกับการควบคุมตัวระยะยาว โดยให้มีระดับความทุกข์ทรมานน้อยที่สุด

ใช้กับลักษณะของการกระทำความผิดที่มีความเสียหายมาก แต่มีลักษณะของการกระทำที่ไม่รุนแรงหรือก้าวร้าวน้อย แต่คนส่วนใหญ่มีปฏิกิริยาหรือหวาดกลัวต่อการกระทำดังกล่าวมาก

ระดับที่ 4 การควบคุมตัวระยะยาว โดยยินยอมให้มีระดับความทุกข์ทรมานมาก

ใช้กับลักษณะของการกระทำความผิดที่มีความเสียหายมาก และมีลักษณะของการกระทำที่รุนแรงหรือก้าวร้าวมาก ส่งผลให้ผู้คนส่วนใหญ่ในสังคมมีปฏิกิริยาหรือความ

หวาดกลัวต่อการกระทำดังกล่าวมาก ซึ่งผู้กระทำความผิดควรได้รับโทษจำคุกเป็นมาตรการหลัก จึงเป็นการแสดงให้เห็นว่า โทษจำคุกยังคงเป็นโทษที่จำเป็นในสังคม

4.2.2 การกำหนดขอบเขตของการบัญญัติกฎหมายที่มีโทษทางอาญา

การออกกฎหมายเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการควบคุมสังคมให้เป็นระเบียบเรียบร้อยนั้น จำเป็นต้องมีเงื่อนไขหลายประการ แม้กฎหมายจะเป็นเครื่องมือในการควบคุมความประพฤติของผู้คนในสังคม แต่กฎหมายก็มีใช้สิ่งเดียวที่จะทำให้นักทั้งหลายมีพฤติกรรมที่ถูกต้องเหมาะสม ต้องอาศัยวัฒนธรรม จารีตประเพณีศีลธรรมร่วมด้วย บทบัญญัติที่ถูกกำหนดโดยกฎหมายนั้น หากสอดคล้องต้องกันกับวัฒนธรรมประเพณีหรือความเชื่อของบุคคล ย่อมมีปัญหาในการบังคับใช้น้อย หรือแทบไม่มีเลย แต่หากกฎหมายต้องเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือแนวปฏิบัติของชุมชนแล้ว ก็ย่อมเกิดปัญหาการละเมิดต่อกฎหมายอยู่เนืองๆ ทั้งนี้ เพราะกฎหมายอาญาเป็นกฎหมายที่กำหนด ความผิดและโทษ แต่มีหลายกรณีที่กฎหมายบัญญัติความผิดและโทษไม่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ ทำให้บทลงโทษไม่เหมาะสมกับการกระทำ อันอาจทำให้ขาดประสิทธิภาพการบังคับใช้ และเกิดผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

ข้อคำนึงในการบัญญัติกฎหมายที่มีโทษทางอาญาของไทย มีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาดังนี้

1) ต้องพิจารณาหลักเกณฑ์จากกฎหมายไทยที่บัญญัติในเรื่องเดียวกันและเรื่องอื่นๆ ใช้หลักเกณฑ์ดังกล่าวได้บังเกิดผลในการปฏิบัติอย่างไร มีข้อดี ข้อเสียอย่างไร อุปสรรค ทางแก้ไข โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หลักเกณฑ์ที่ใช้อยู่ในกฎหมายไทยนั้นเหมาะสมกับนิสัยใจคอ ภูมิประเทศ เหตุการณ์และกาลสมัยมากน้อยเพียงใด

2) การพิจารณาเทียบเคียงกฎหมายต่างประเทศ นอกจากคำนึงถึงกฎหมายไทยแล้ว ควรจะเทียบเคียงกฎหมายต่างประเทศด้วย เพราะมนุษย์ย่อมมีรูปแบบการดำเนินชีวิตที่คล้ายคลึงกันที่แตกต่างกันบ้างก็เพราะขนบธรรมเนียมประเพณี เพราะการเทียบเคียงกฎหมายย่อมต้องคำนึงถึงตำราและคำพิพากษาศาลต่างประเทศ โดยจะต้องแก้ไขข้อบกพร่องให้หมดไป

3) การพิจารณาสภาพความเป็นอยู่ของไทย โดยคำนึงถึงเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายว่า มีสมรรถภาพเพียงใด ตลอดจนงบประมาณ และเครื่องมือเครื่องใช้

4) พิจารณาถึงหลักเกณฑ์การตีความกฎหมาย เนื่องจากบางครั้งการตีความกฎหมาย คือ การหยั่งทราบกฎหมายที่มีข้อความไม่แน่นอน ความหมายกำกวม

5) กรณีช่องว่างของกฎหมาย ผู้ร่างกฎหมายต้องพยายามมิให้เกิดช่องว่างของกฎหมาย โดยไม่จำเป็น “ช่องว่างของกฎหมาย” หมายถึง กรณีไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ ฉะนั้น กรณีที่อาจเกิด

ช่องว่างของกฎหมายขณะร่างกฎหมาย ผู้ร่างต้องพยายามมิให้เกิดช่องว่าง แต่การกำหนดหลักเกณฑ์ไว้ตายตัวอาจทำให้เกิดหลักเกณฑ์ที่ไม่ดีพอ

การบัญญัติกฎหมายให้ทันกับการพัฒนาจึงเป็นเรื่องยาก จนอาจกลายเป็นการบัญญัติความผิดพลาดเพื่อย จึงควรคำนึงถึงกรอบของการบัญญัติความผิดอาญา เพื่อให้กฎหมายเกิดประสิทธิภาพ ดังนี้

1) ไม่ควรบัญญัติความผิดโดยคิดว่าการลงโทษจะเป็นทางเดียวในการแก้ไขปัญหา เพราะบุคคลจะกระทำความผิดหรือไม่ มิใช่เพราะการเกรงกลัวกฎหมายอย่างเดียว แต่มีปัจจัยด้านสังคม วัฒนธรรม และศีลธรรม มาช่วยไขการยับยั้งชั่งใจ

2) ไม่ควรบัญญัติกฎหมายอาญาลงโทษการกระทำความประพฤติที่ไม่ก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้ใด

3) ไม่ควรกำหนดโทษให้สูงหรือหนักเกินความจำเป็น

4) ไม่ควรกำหนดที่ก่อให้เกิดผลพลอยได้มากกว่าผลร้ายที่เกิดจากการกระทำความผิด

5) ไม่ควรกำหนดความผิดที่ไม่ได้รับการสนับสนุนจากสาธารณชน

6) ไม่ควรบัญญัติกฎหมายที่ใช้บังคับไม่ได้

กฎหมายที่มีประสิทธิภาพต้องบัญญัติไม่ให้ขัดต่อมติสาธารณะ ความผิดปรากฏชัดแจ้ง ตามบทบัญญัติ มีการบังคับใช้สม่ำเสมอ ไม่เลือกปฏิบัติ

4.2.3 การบังคับใช้โทษทางอาญาในประเทศไทย

ปัญหาที่เกิดขึ้นจากขอบเขตการบังคับใช้โทษทางอาญาในประเทศไทย คือ เมื่อฝ่ายนิติบัญญัติตรากฎหมายที่มีโทษทางอาญา ความมีประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมายอาญาจะมีมาน้อยเพียงใด

ฝ่ายนิติบัญญัติ มีบทบาทสำคัญมากในการบังคับใช้กฎหมายอาญาในประเทศไทย เพราะมีหน้าที่สำคัญดังนี้

1) อำนาจในการตรากฎหมายที่มีโทษทางอาญาตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ประมวลกฎหมาย และพระราชบัญญัติ ซึ่งมีผลต่อการบังคับใช้ของฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ ปัจจุบัน ฝ่ายนิติบัญญัติตรากฎหมายบางประการโดยไม่จำเป็น โดยนำการกระทำทางปกครองมาบัญญัติ โดยมีเจตนารมณ์ให้ประชาชนเกิดความเกรงกลัวและปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด อันจะทำให้การบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพ จึงส่งผลตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ต่อประชาชนผู้ต้องปฏิบัติตามกฎหมาย

2) อำนาจหน้าที่ในการติดตามดูแลการบังคับใช้กฎหมายของฝ่ายบริหาร โดยฝ่ายนิติบัญญัติ ปัจจุบันพบแนวความคิดที่จะให้เกิดการควบคุมตรวจสอบ

ฝ่ายบริหาร คือ องค์กรที่รับผิดชอบต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา แบ่งแยกอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบในการบังคับใช้กฎหมายที่มีโทษทางอาญาระหว่างองค์กร เพื่อไม่ให้เกิดความสับสนทางปฏิบัติ กำหนดขอบเขตและอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบให้ชัดเจน

1) กระทรวงยุติธรรมและองค์กรอื่นๆ ควรประสานงานและกำหนดขอบเขตแนวทางปฏิบัติให้สอดคล้องกัน แบ่งแยกขอบเขตอำนาจหน้าที่ระหว่างกันให้ชัดเจน เพราะมีผลต่อการบังคับใช้โทษทางอาญาโดยตรง

2) ความมีประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวน กรณีระดับความรู้แตกต่างกัน ภาระหน้าที่ในส่วนของสายงานยังไม่ชัดเจน ความรับผิดชอบในงานสอบสวนมากเกินไป รวมทั้งเครื่องมือที่ช่วยในการสอบสวนยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ

3) การมีส่วนร่วมตรวจสอบการสอบสวนของพนักงานฝ่ายปกครองกับพนักงานสอบสวนฝ่ายตำรวจ เพื่อให้การสอบสวนเป็นไปอย่างรัดกุมและเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย ควรประสานความร่วมมือในการให้ความรู้การศึกษาอบรม เพื่อให้เกิดแนวทางปฏิบัติถูกต้องตรงกัน อันจะส่งผลต่อการบังคับใช้กฎหมายอาญาที่มีประสิทธิภาพ

4) อำนาจในการสั่งพนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติมหรือทำการสอบสวนได้เองของพนักงานอัยการควรมีอยู่อย่างเต็มที่ และควรมีส่วนร่วมตั้งแต่ต้น

5) การควบคุมตัวและปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด กรมราชทัณฑ์ควรมีมาตรฐานที่ยอมรับ รวมทั้งการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดให้กลับตนเป็นพลเมืองดี

ศาล กฎหมายจะถูกบังคับใช้ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นขึ้นอยู่กับพิจารณาพิพากษาของศาลซึ่งเป็นองค์กรที่บังคับใช้โทษทางอาญาฝ่ายตุลาการ ในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้แก่ประชาชน ประกอบด้วยหลักการต่อไปนี้

1) การอำนวยความสะดวกยุติธรรมต้องรวดเร็ว ประหยัด เสมอภาค

2) การกระจายอำนาจยุติธรรมควรมีทุกส่วนงานมากเท่าที่จะทำได้

ในทางปฏิบัติ การบริหารงานยุติธรรมมักประสบปัญหาความล่าช้าในการดำเนินคดี ซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญ ทำให้การอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้แก่ประชาชนไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เพราะหากการพิจารณาคดีล่าช้าเพียงใด ประสิทธิภาพในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมย่อมลดลง นอกจากนี้การพิจารณาพิพากษาคดีที่ล่าช้า ยังมีผลให้การยับยั้งอาชญากรรมไม่มีประสิทธิภาพ ดังนั้น หากเกิดการกระทำความผิด ก็ควรมีการลงโทษให้เด็ดขาด เพื่อให้ประชาชนเกิดความมั่นใจและศรัทธาในกระบวนการยุติธรรม

4.2.4 ผลที่เกิดขึ้นจากการบังคับใช้โทษทางอาญาในประเทศไทย

การนำโทษทางอาญามากำหนดไว้ในกฎหมายต่างๆ ในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก โดยต้องการบังคับใช้กฎหมายให้เป็นไปตามหลัก “กฎหมายต้องมีความศักดิ์สิทธิ์” รวมทั้งการกำหนดโทษอาญา ซึ่งได้แก่ โทษจำคุก ได้ก่อให้เกิดปัญหา “คดีอาญาเฟ้อ” ตามมา เป็นเหตุให้กระบวนการยุติธรรมล่าช้าไม่มีประสิทธิภาพ แต่เหตุแห่งความซับซ้อนของการพัฒนาสังคมที่ปรากฏในระบบเศรษฐกิจยุคใหม่ ได้ก่อให้เกิดบทบัญญัติที่มีโทษทางอาญามากมาย ทำให้บุคคลเกิดความเดือดร้อน รำคาญ เพราะบุคคลใดก็ตาม อาจประสบความยุ่งยาก หากไปกระทำความผิดฐานใดฐานหนึ่งเข้า ซึ่งการกระทำดังกล่าวไม่ก่อให้เกิดประโยชน์หรือความจำเป็นแต่อย่างใด แต่การดำเนินคดีที่มีโทษทางอาญาและกระบวนการฟ้องร้อง กลับทำให้เกิดสภาพที่ไม่อานทนทานได้ในสังคม นอกจากนี้ ยังเป็นการเปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้รักษากฎหมาย แสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบ เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาดังกล่าว จึงมีแนวความคิดที่จะปลดเปลื้องความผิดอาญาบางฐานที่ไม่จำเป็นและล้าสมัยออกไป โดยถอนความผิดเหล่านี้ออกมานอกขอบเขตกฎหมายอาญาและใช้วิธีการจัดการ “การกระทำที่ฝ่าฝืนระเบียบ” แทน

จากการพยายามที่จะยกเลิกฐานความผิดที่มีโทษทางอาญาที่ใช้บังคับกันมากมาย โดยไม่มีความจำเป็นดังกล่าว โดยยกเลิกความผิด รวมทั้งโทษจำคุกที่ไม่มีผู้เสียหาย มีการให้ข้อสรุปว่า กฎหมายอาญาเป็นเครื่องมือที่รุนแรงที่สุดในการควบคุมสังคมและความประพฤติของบุคคล เมื่อนำมาปฏิบัติต่อกลุ่มชนส่วนใหญ่ที่สังคมเห็นว่ายังคงประพฤติปฏิบัติปกติ ไม่เป็นภัยร้ายแรงต่อส่วนได้เสียหรือผลประโยชน์ของผู้อื่น กฎหมายที่จะนำมาใช้ย่อมน่ารังเกียจ หากนำมาใช้แก่กรณีบุคคลประพฤติโดยไม่ตั้งใจ ประพฤติอันเนื่องมาจากความเจ็บป่วย กฎหมายจะกลายเป็นสิ่งที่ไร้มนุษยธรรม โดยเฉพาะ ถ้ากฎหมายกลายเป็นเครื่องมือของเจ้าหน้าที่ของรัฐทำตามอำเภอใจ ไร้กฎเกณฑ์ หรือใช้ในทางที่ผิด ย่อมก่อให้เกิดความเกลียดชัง ความตึงเครียดและความรุนแรงแต่อย่างใดที่ดีการยกเลิกกฎหมายดังกล่าวไม่ทันการต่อสภาพความเป็นจริง จึงควรมุ่งมาตรการอื่นเข้าแก้ปัญหาดังคมแทนกฎหมายอาญา

การกำหนดมาตรการอื่นที่มีโทษทางอาญามาใช้ ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการบัญญัติกฎหมายอาญาที่กำหนดความผิดมากมายหรือกฎหมายอาญาเฟ้อก็จะลดลง เป็นการกระทำความผิดอาญาที่มีความชัดเจนขึ้น จำนวนคดีความที่เข้าสู่กระบวนการพิจารณาก็จะลดลง เพราะจะต้องเป็นคดีอาญาที่ร้ายแรงต่อสังคมจริงๆ แนวนโยบายในการกำหนดโทษทางอาญาต้องมีความชัดเจนและจำเป็นจริงๆ ปัญหาการค้างค้ำการพิจารณาก็จะลดลง ปัญหาหนักโทษสั้นคุกก็จะลดลง อันจะส่งผลต่อระบบกระบวนการยุติธรรมและการบังคับใช้กฎหมายให้เกิดประสิทธิภาพ

4.2.5 มาตรการอื่นที่อาจนำมาใช้แทนโทษทางอาญาในประเทศไทย

โทษทางปกครอง

ในอดีตประเทศต่างๆ นิยมการลงโทษทางอาญาเพื่อให้การบังคับกฎหมายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากเป็นโทษที่กระทบต่อชีวิตและเสรีภาพของผู้กระทำความผิด รวมทั้งทำให้ผู้กระทำความผิดถูกตำหนิจากสังคม ซึ่งน่าจะทำให้ผู้กระทำความผิดเกิดความเกรงกลัวไม่กล้ากระทำความผิดซ้ำอีก อย่างไรก็ตาม การใช้โทษทางอาญากับลักษณะของการกระทำบางอย่างที่เป็นความผิด ควรคำนึงว่า การกระทำนั้นๆ เป็นการกระทำความผิดทางอาญาอย่างแท้จริง คือการกระทำความผิดที่ส่งผลกระทบต่อร่างกาย ทรัพย์สิน หรือสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น รวมถึงขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนอย่างร้ายแรง เพราะหากมีการนำโทษทางอาญามาใช้เกินความจำเป็น นอกจากจะไม่สามารถป้องกันและป้องปรามการกระทำความผิดแล้ว ยังเป็นช่องทางให้เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ทุจริตแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบ หลายประเทศจึงได้พัฒนาแนวคิดเกี่ยวกับโทษทางปกครองมาประยุกต์ใช้แทนโทษทางอาญา

“โทษทางปกครอง” หมายถึง โทษที่กฎหมายกำหนดให้ฝ่ายปกครองลงแก่ผู้กระทำการฝ่าฝืนกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และคำสั่งทางปกครอง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การบริการสาธารณะสามารถดำเนินการต่อไปได้ โทษทางปกครองจึงมีลักษณะที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1) กฎหมายให้อำนาจฝ่ายปกครองที่จะมีคำสั่งลงโทษผู้ที่ฝ่าฝืนกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และคำสั่งทางปกครองอย่างชัดแจ้ง ซึ่งฝ่ายปกครองนอกจากหมายถึงหน่วยงานของรัฐ ยังหมายถึงองค์กรเอกชนที่ได้รับมอบหมายให้ใช้อำนาจมหาชนในการจัดทำบริการสาธารณะด้วย

2) ฝ่ายปกครองมีอำนาจสั่งลงโทษโดยไม่ต้องฟ้องศาล

3) การลงโทษทางปกครองต้องมีวัตถุประสงค์เพื่อให้บริการสาธารณะที่ฝ่ายปกครองรับผิดชอบดำเนินการต่อไปได้

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

เมื่อพระพุทธศาสนาประดิษฐานอยู่ในแผ่นดินไทยอย่างถาวรแล้ว นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา วิถีชีวิตของคนไทยก็มีความเรียบร้อยและดีงามที่สืบเนื่องมาจากหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา คนไทยถือว่าพระภิกษุสงฆ์และวัดเป็นที่ทรงไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อยดีงามทั้งหลายทั้งปวง เป็นที่ยกย่องบูชาและยึดถือเป็นแบบอย่าง ตลอดจนเป็นเป้าหมายในการดำรงตนและสังคม ชาติที่มีความมั่นคงจะต้องมีประชากรที่มีคุณภาพสูง มีสุขภาพพลานามัยที่สมบูรณ์แข็งแรง มีจิตใจที่สงบสุขร่มเย็นและเข้มแข็งปราศจากความบีบคั้นกดดันภายใน มีสติปัญญาเฉียบคมกว้างขวาง สามารถสร้างสรรค์ระบบการบริหาร การเมือง เศรษฐกิจและสังคมให้มีความสอดคล้องกับธรรมชาติและความต้องการของมนุษย์ สามารถสร้างสรรค์จริยวัตนธรรมและอารยธรรมอันรับรองสนับสนุนให้ปัจเจกชนสามารถพัฒนาชีวิตจิตใจของตนให้มากที่สุดตามศักยภาพที่ตนมี

พระพุทธศาสนาสั่งสอนให้ผู้คนสร้างสมคุณงามความดีในตน ดังนั้น พระพุทธศาสนาจึงมีบทบาทอย่างยิ่งในการสร้างความมั่นคงของชาติ โดยการสร้างสรรค์ประชากรที่มีคุณภาพดังจะพิจารณาได้จากระบบปฏิบัติการตามแนวทางพระพุทธศาสนาที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในสังคมไทยตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน คือ การปฏิบัติทาน ศีล ภาวนา ว่ามีผลในการเสริมสร้างความมั่นคงของชาติ ด้วยเหตุที่พื้นฐานวัฒนธรรมไทยของเรานั้น มีแนวคิดเกี่ยวกับการทำบุญแทรกซึมอยู่ตลอดในการดำเนินชีวิตประจำวันและในวันสำคัญทางศาสนา ในพระไตรปิฎกได้กล่าวถึง บุญกริยาวัตถุ ได้แก่ ทาน หมายถึง การทำบุญด้วยการเสียสละแบ่งปัน และรวมทั้งการให้อภัย ศีล หมายถึง การทำบุญด้วยการรักษาศีลหรือประพฤติดี และภาวนา หมายถึง การทำบุญด้วยการเจริญภาวนาหรือการฝึกอบรมจิตใจ ผลดีที่ตามมาจากการปฏิบัติตามหลักการทำบุญนี้ก่อให้เกิดความ สัมพันธอันดีในหมู่ชนชาติไทยและชนชาติอื่นให้ดำเนินไปด้วยดี ซึ่งช่วยป้องกันมิให้เกิดความแตกแยก หรือเมื่อเกิดความแตกร้างก็สามารถประสานรอยร้าวในสังคมได้ การยึดถือหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาจึงส่งเสริมให้ประเทศไทยมีความมั่นคงเป็นปึกแผ่นสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน

ศาสนาเป็นเรื่องของความเชื่อและศรัทธา เมื่อพุทธศาสนิกชนเป็นเสียงส่วนใหญ่ในประเทศ การปกครองประเทศก็ดำเนินไปตามครรลองแห่งพระพุทธศาสนา ผลจากการนับถือศาสนาเดียวกันก่อให้เกิดความสามัคคีปรองดองสมานฉันท์ ถ้าชาติใดประชาชนมีความเชื่อแตกต่างกันจนไม่มีเสียงส่วนใหญ่ มักจะเกิดปัญหาทางการเมืองตามมา ดังที่เห็นได้ประเทศเลบานอน อินโดนีเซีย อินเดีย และติมอร์ เป็นต้น จึงแสดงให้เห็นว่า แม้แต่พลเมืองที่มีเชื้อชาติและสัญชาติเดียวกัน หากมีความแตกต่างกันในความเชื่อทางศาสนา ก็จะเกิดความแบ่งแยกไม่อาจรวมเป็นหนึ่งเดียว

ฉะนั้น การที่ประเทศไทยสามารถรักษาความเป็นเอกภาพของชนชาติได้มาจนกระทั่งทุกวันนี้ จึงมิใช่เรื่องที่อาศัยปัจจัยหรือระยะเวลาเพียงเล็กน้อยในการสร้างและรักษาชาติ หากแต่ยังมีปัจจัยอื่นที่มีค่ายิ่งใหญ่เป็นรากฐานและโครงสร้างของชาติ นั่นคือ พระพุทธศาสนา ที่นอกจากจะมีส่วนสำคัญในการสร้างจารีตประเพณี ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมอันดีงามให้เกิดมีขึ้นแล้ว พระพุทธศาสนายังเป็นรากฐานแห่งความมั่นคงของสังคมไทยอีกด้วย

จึงอาจกล่าวได้ว่า พระพุทธศาสนากับสังคมไทยมีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่น ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันและไม่สามารถแยกออกจากกันได้อย่างเด็ดขาด พระพุทธศาสนาในประเทศไทยจึงมิใช่เพียงแต่ศาสนาหนึ่งที่ผู้คนในชาติให้ความนับถือ แต่พระพุทธศาสนานับเป็นจิตวิญญาณของผู้คนในชาติ คนไทยเคารพและศรัทธาต่อคำสอนทางพระพุทธศาสนา โดยยึดเป็นหลักในการดำเนินชีวิตตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย พระสงฆ์จึงถือได้ว่าเป็นตัวแทนของพระพุทธศาสนาที่เห็นได้อย่างรูปธรรม โดยมีภารกิจในการให้ความรู้และสั่งสอนประชาชนรวมทั้งเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ประชาชนโดยทั่วไป แต่เมื่อใดก็ตามเมื่อเกิดเหตุการณ์ที่พระสงฆ์ประพฤติผิดจากหลักธรรมวินัยจนฝ่ายพุทธจักรไม่สามารถแก้ปัญหาได้ หรือเหตุการณ์ที่บุคคลทั่วไปกระทำการอันเป็นการละเมิดต่อพระพุทธศาสนาที่ฝ่ายอาณาจักรไม่สามารถแก้ปัญหาก็ได้ อย่างไรก็ตาม การที่อาณาจักรเข้าไปมีบทบาทในการชำระพระพุทธศาสนาให้บริสุทธิ์ จึงเป็นหน้าที่สำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เกิดความเรียบร้อยในแผ่นดิน

ปัจจุบัน ประเทศไทยกำลังเผชิญหน้ากับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว เทคโนโลยีที่ทันสมัยได้ส่งผลต่อการขยายช่องว่างทางสังคมให้แผ่กว้างขึ้นทุกขณะ สังคมชนบทกำลังล่มสลาย ในขณะที่สังคมเมืองเกิดการกระจุกตัวของประชากร ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนไทยเปลี่ยนแปลงไป การอยู่รวมตัวกันอย่างหนาแน่นของประชากร ทำให้ผู้คนในสังคมเกิดความเห็นแก่ตัว เนื่องจากต้องแย่งชิงกันในทุกด้านของการดำรงชีวิต ผู้คนในสังคมขาดความเมตตาหรือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกันด้วยความเชื่อที่ว่าผู้ซึ่งมีอำนาจหรือเงินทองมากกว่าเท่านั้นที่จะสามารถอยู่รอดในสังคมได้

ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจึงส่งผลอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ต่อศาสนาพุทธซึ่งในอดีตถือได้ว่าเป็นแก่นนำและรากฐานส่วนใหญ่ของวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนในชาติ ที่ถึงแม้ว่าในด้านที่เกี่ยวกับความเชื่อในเนื้อหาสาระสำคัญของพระธรรมจะไม่มีเปลี่ยนแปลงก็ตาม แต่ในด้านพฤติกรรมของผู้คนในสังคม จะพบว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเป็นอย่างมาก

จากอดีตจนถึงปัจจุบัน เมื่อพิจารณาการกระทำอันเป็นการละเมิดต่อพระพุทธศาสนาของพระสงฆ์และบุคคลทั่วไปแล้วพบว่ามิได้มีความแตกต่างกันเลย เช่น การมีความสัมพันธ์ทางเพศหรือการร่วมเสพเมถุน ที่ความคิดนี้ในปัจจุบันได้ถูกบัญญัติให้เป็นความผิดเฉพาะทางธรรม แต่มิได้เป็นความผิดอาญา การละเมิดต่อพระพุทธศาสนาดังกล่าวทั้งในส่วนพระสงฆ์และบุคคลทั่วไปจึงสะท้อนให้เห็นถึงสภาพของสังคม ความเชื่อเรื่องผลกรรม และความสำนึกแห่งตนที่แปรเปลี่ยนไป รวมไปถึงสะท้อนให้เห็นถึงการไร้ประสิทธิภาพและความสามารถในการควบคุมการทำความผิดและการลงโทษผู้กระทำความผิดอยู่ไม่น้อย

ซึ่งในส่วนพระภิกษุสงฆ์ แม้ว่าจะในปัจจุบันจะมีการออกพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ เพื่อเป็นการให้พระสงฆ์สามารถปกครองกันเอง แต่จะเห็นได้ว่าการปกครองของคณะสงฆ์ดังกล่าวมุ่งเน้นไปที่พระสงฆ์และสามเณรเท่านั้น และแม้ว่าจะมีพระธรรมวินัยที่กำหนดให้การร่วมเสพเมถุนเป็นอาบัติอย่างร้ายแรงที่เรียกว่าอาบัติปาราชิก ที่ให้อำนาจพระสังฆาธิการในการเข้าไปจัดการพระสงฆ์อสังขิผู้นั้นก็ตาม แต่เมื่อการเสพเมถุนปาราชิกดังกล่าวได้ถือได้ว่าเป็นความผิดอย่างร้ายแรงที่พระสงฆ์ต้องขาดจากการเป็นพระทันที แม้จะไม่มีการทำพิธีในการสึกก็ตาม ด้วยเหตุผลดังกล่าวฝ่ายพุทธจักรจึงไม่ควรที่จะเข้ามาทำหน้าที่นี้ เนื่องจากการกระทำดังกล่าวถือได้ว่าเป็นเรื่องทางโลกที่พระสงฆ์ไม่ควรเกี่ยวข้อง

สำหรับบุคคลทั่วไป การมีความสัมพันธ์ทางเพศกับพระภิกษุสงฆ์ไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายใดที่จะบัญญัติให้เป็นความผิดและกำหนดโทษ จากแนวทางปฏิบัติที่ผ่านมา เมื่อพบเห็นการกระทำดังกล่าว ทางฝ่ายพุทธจักรก็มีอาจดำเนินการใดๆ ได้ เนื่องจากไม่มีอำนาจในการทำการ สำหรับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ก็อาจดำเนินการใดๆ ได้เช่นเดียวกัน เนื่องจากการกระทำดังกล่าวไม่ถือได้ว่าเป็นความผิดตามกฎหมายบ้านเมือง การเกิดช่องว่างดังกล่าว จึงทำให้ทั้งพระภิกษุสงฆ์และบุคคลทั่วไปเกิดความรู้สึกว่า การกระทำของตนไม่เป็นความผิดแต่อย่างใดและไม่เกรงกลัวที่จะกระทำการ เนื่องจากไม่มีการทำให้บุคคลนั้นรู้สึกว่าการกระทำดังกล่าวของตน เป็นเรื่องที่ร้ายแรงและส่งผลกระทบต่อความสงบสุขสาธารณะของสังคม

ด้วยเหตุดังที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดและเปรียบเทียบกับแนวความคิดของผู้บัญญัติกฎหมายในอดีตที่ให้ความสำคัญต่อการเอาผิดผู้กระทำความผิดต่อพระพุทธศาสนา การบัญญัติกฎหมายกำหนดให้การมีความสัมพันธ์ทางเพศของพระสงฆ์และบุคคลทั่วไปให้เป็นความผิดและ

มีโทษทางอาญา จึงนับว่าเป็นทางเลือกที่เหมาะสมที่สุดในสถานการณ์เช่นนี้อีกทางที่จะป้องกันมิให้ความเสื่อมของพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นต่อไป

5.2 ข้อเสนอแนะ

พระพุทธศาสนาและพระสงฆ์ล้วนแล้วแต่มีอิทธิพลในการดำเนินชีวิตของชนชาวไทยเป็นอย่างมาก ความเสื่อมโทรมของพระพุทธศาสนาในปัจจุบัน แล้วแล้วแต่เกิดจากการประพฤติปฏิบัติตนของพระสงฆ์เป็นสำคัญ เมื่อประกอบด้วยการประพฤติปฏิบัติตนของบุคคลทั่วไปบางกลุ่ม ยิ่งทำให้ความเสื่อมโทรมของพระพุทธศาสนายิ่งทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น การที่พระสงฆ์และบุคคลทั่วไปได้กระทำละเมิดต่อความสงบสุขสาธารณะหรือละเมิดต่อพระพุทธศาสนาอย่างรุนแรงได้ก่อให้เกิดปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง ฝ่ายอาณาจักรจึงต้องเข้าไปจัดการแก้ไขปัญหาดังกล่าว เนื่องจากฝ่ายพุทธจักรไม่สามารถดำเนินการได้อย่างทั่วถึงและแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าวเชิงสังคมและศีลธรรมไม่อาจใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากสังคมมีมาตรฐานทางจริยธรรมและค่านิยมที่ พระสงฆ์จะต้องเป็นแม่พิมพ์ทางจริยธรรมและศีลธรรมแก่สังคม อันเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตน แต่อย่างไรก็ตาม คงจะไม่เป็นการยุติธรรมนัก ถ้าเกิดทุกฝ่ายจะผลัดภาระให้พระสงฆ์เป็นผู้ปฏิบัติตนเพียงฝ่ายเดียวโดยมิได้รับความร่วมมือจากบุคคลทั่วไป

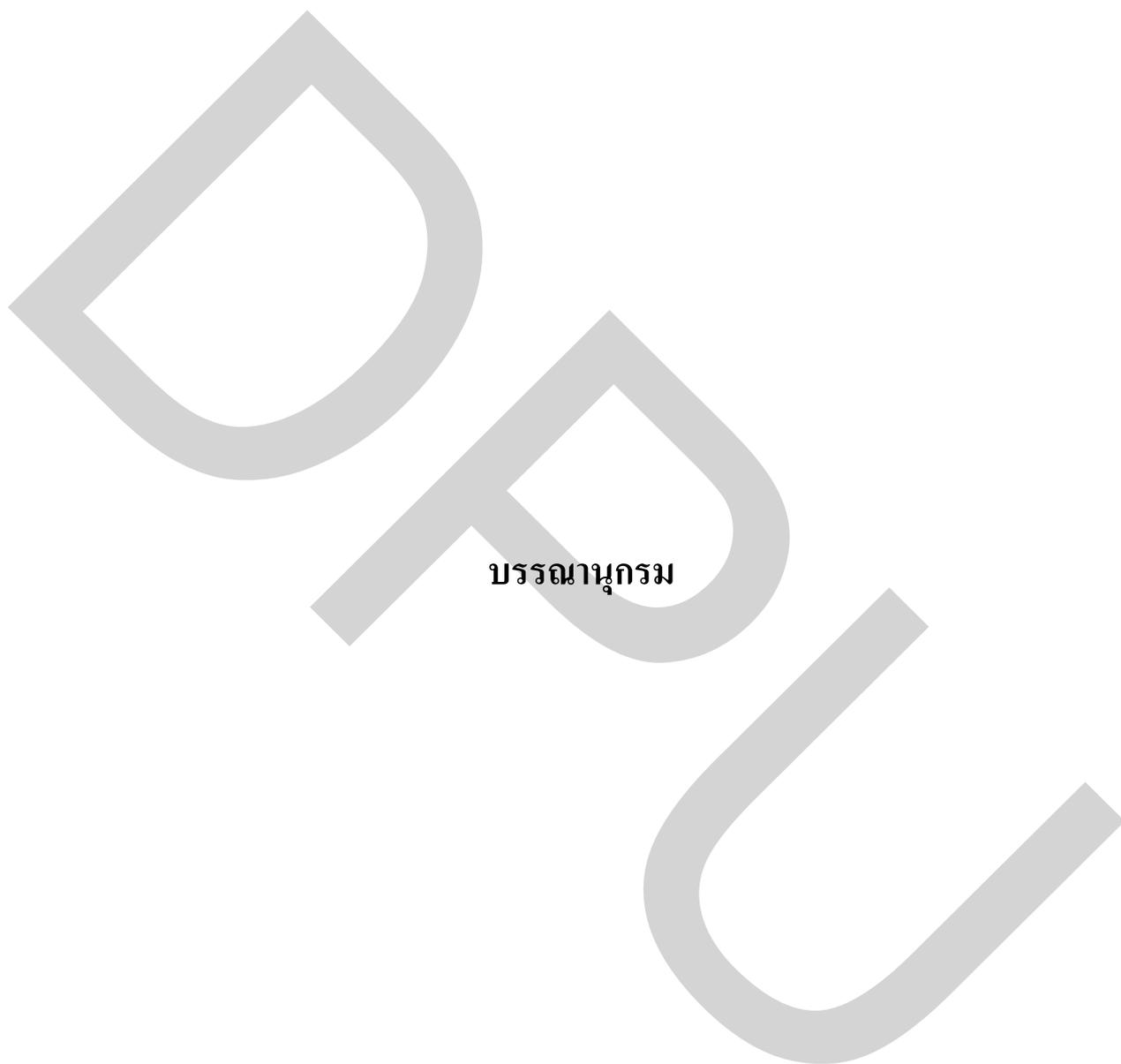
จากหลักฐานตามที่ปรากฏในอดีต บทบัญญัติของกฎหมายได้กำหนดให้บุคคลทั่วไปมิให้คลุกคลีกับพระภิกษุสงฆ์จนเกินสมควร และห้ามมิให้พระภิกษุสงฆ์เสพเมถุนปาราชิก แต่ปัจจุบันมิได้มีการบัญญัติความผิดและกำหนดโทษในกรณีดังกล่าว จึงทำให้การกระทำความผิดยังเกิดขึ้นอยู่เสมอ โดยมีเหตุผลเนื่องมาจากไม่มีบทบัญญัติใดของกฎหมายที่รุนแรงและเข้มงวดเพียงพอที่จะทำให้พระสงฆ์และบุคคลทั่วไปเกรงกลัวในการกระทำความผิดนั้น

วัตถุประสงค์ที่สำคัญในการดำเนินคดีอาญา คือ เพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ อำนวยความยุติธรรม รักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม อาจกล่าวได้ว่า เป็นการประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนบนพื้นฐานของความเสมอภาค แต่อย่างไรก็ตาม บรรดาความผิดที่มีโทษทางอาญาได้ถูกบัญญัติในกฎหมายลักษณะต่างๆ เป็นการห้ามมิให้กระทำการบางอย่าง ด้วยความมุ่งหมายที่จะควบคุมพฤติกรรมคนในสังคมและจัดระเบียบสังคม ซึ่งการห้ามกระทำการบางอย่างโดยกำหนดความผิดและโทษไม่อาจยับยั้งการกระทำผิดนั้นได้ หลายครั้งที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคม ผู้กระทำความผิดและผู้เสียหาย กลับเป็นการสร้างภาระในหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม

ในบางกรณี การดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิดอันเกิดจากเจตนาชั่วร้ายภายใน (Mens rea) ก็เป็นสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม แต่ถ้าพฤติการณ์ของผู้กระทำความผิดมีลักษณะไม่ร้ายแรง มีความกำกึ่งระหว่างความผิดอาญากับข้อพิพาททางแพ่ง การวินิจฉัยว่าผู้นั้นกระทำความผิดอาญาหรือไม่

จึงยาก ซึ่งโดยสภาพแล้วความผิดเหล่านั้นมิใช่ความผิดร้ายแรง ทำให้ไม่คุ้มค่ากับการดำเนินกระบวนการยุติธรรม ซึ่งหากได้มีการนำมาตรการอื่นมาใช้แทนการลงโทษทางอาญาบางประการ อาจได้รับผลดีมากกว่า ในที่นี้ก็เช่นเดียวกัน ผู้ศึกษามีความเห็นว่ มาตรการลงโทษจำคุก อาจมิได้เกิดผลดีที่จะช่วยให้บุคคลละเว้นจากการกระทำละเมิดต่อพระพุทธศาสนา อันจะเป็นการละเมิดต่อการคุ้มครองความสงบสุขสาธารณะ แต่ผู้ศึกษามีความเห็นว่ การนำมาตรการอื่นมาบังคับใช้ เช่น มาตรการศึกษาฝึกอบรม อาจลงไปแก้ปัญหที่สาเหตุมากกว่าการลงโทษผู้กระทำความผิด

กล่าวโดยสรุป พระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับชาติไทยมาช้านาน มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของคนไทยตั้งแต่จนกระทั่งตาย พระสงฆ์ที่ถือได้ว่าเป็นผู้สืบทอดศาสนาและบุคคลทั่วไปที่มีส่วนช่วยสืบสานพระพุทธศาสนา จึงควรที่จะตระหนักถึงหน้าที่ของตนที่จะไม่ทำการใดๆ อันเป็นการทำให้พระพุทธศาสนาเกิดความเสื่อมเสียอย่างร้ายแรง ดังนั้น การกระทำใดที่ในอดีตได้บัญญัติให้เป็นความผิดและกำหนดโทษ เนื่องจากถือได้ว่าเป็นการละเมิดต่อพระพุทธศาสนาอย่างรุนแรงนั้น จึงควรนำมาบัญญัติกำหนดความผิดของพระสงฆ์และบุคคลทั่วไปในปัจจุบันด้วย ทั้งนี้ เพื่อให้พระพุทธศาสนาคงอยู่คู่สังคมไทยตราบนานเท่านาน

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

_____. (2528). **ระบบกฎหมายไทยและต่างประเทศ**. กรุงเทพฯ: วิกตอรีเพาเวอร์พอยท์ จำกัด.

_____. (2541). **พระพุทธศาสนากับความมั่นคงของชาติ**. กรุงเทพฯ: สภาอุทฺทสมณคัมภีร์แห่งชาติ.

_____. (2542). **วิกฤตพุทธศาสนา**. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.

กรมศิลปากร. (2529). **กฎหมายตราสามดวง**. กรุงเทพฯ: เรือนแก้ว.

เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. (2544). **คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1 (พิมพ์ครั้งที่ 2)**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

คณะกรรมการเนติบัญญัติ สมัยที่ 61. (2552). **ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และประมวลกฎหมายอาญา**. กรุงเทพฯ: รพีภาส.

คณิต ณ นคร. (2543). **กฎหมายอาญาภาคความผิด (พิมพ์ครั้งที่ 7)**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

_____. (2551). **กฎหมายอาญาภาคทั่วไป (พิมพ์ครั้งที่ 3)**. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

คณินันต์ย์ จันทร์บุตร. (2532). **สถานะและบทบาทของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: กลุ่มประสานงานศาสนาเพื่อสังคม.

จิตติ ดิงศักดิ์. (2544). **คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 2 ตอน 1 (พิมพ์ครั้งที่ 7)**. กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.

จ่านง อติวัฒนสิทธิ์. (2525). **สังคมวิทยาศาสนา**. กรุงเทพฯ: แพร่พิทยา.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2540). **ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมชุมชนและชนชาติไทย**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เฉลิม พงศ์อาจารย์. (2529). **พื้นฐานอารยธรรมไทย**. กรุงเทพฯ: เนติกุล.

ชำเลื่อง วุฒิจันทร์. (2524-2525). **การพัฒนากิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติ (รายงานการวิจัย)**. กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา.

ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ. (2551). **คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาคทั่วไป**. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

- ทองสุก กรีณพัฒน์พงศ์. (2526). **กฎหมายอาญามาตรา 2-3**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ธิดา สารระยา. (2539). **อารยธรรมไทย**. กรุงเทพฯ: ด้านสุทธา.
- ธีระโชติ เกิดแก้ว. (2547). **พระพุทธศาสนากับปัญหาสังคม**. กรุงเทพฯ: ลือตะวัน.
- นิติศาสตร์ไพศาล. (2502). **ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย (คำสอนชั้นปริญญาตรี) พุทธศักราช 2501-2502**. กรุงเทพฯ: วิริยะ.
- พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2543). **ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ**. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- พระไพศาล วิสาโล. (2546). **พุทธศาสนาไทยในอนาคต แนวโน้มและทางออกจากวิกฤต**. กรุงเทพฯ: มุลินีศรีศศศรี-ศฤงคาร์.
- พิพัฒน์ จักรางกูร. (2528). **คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับศาสนา**. กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.
- พิน ดอกบัว. (2542). **พระพุทธศาสนากับคนไทย**. กรุงเทพฯ: นูรพาสาน์.
- ภัทรพร สิริกาญจน. (2535). **หน้าที่ของพระสงฆ์ตามพุทธบัญญัติ: แนวคิดและบทบาทของพระคัมภีร์ สุลักษณ์ในการพัฒนาชุมชน (รายงานการวิจัย)**. กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มุลนิธิภูมิปัญญา. (2542). **พุทธวิบัติ? วิกฤติศาสนายุครุนาธิปไตย (รายงานการวิจัย)**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ระพี สาคริก. (2537). **จากธรรมชาติกับชีวิตถึงพุทธธรรมกับการศึกษาสู่ปัญหาสังคมไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักเสริมการศึกษาและบริการสังคม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม. (2543). **ทัศนะนอกรีต สังคม-วัฒนธรรม ปัจจุบันผันแปร**. กรุงเทพฯ: ด้านสุทธา.
- สนิท สมัครการ. (2539). **ความเชื่อและศาสนาในสังคมไทย วิเคราะห์เชิงสังคมและมานุษยวิทยา**. กรุงเทพฯ: โอ เอส พรินต์ติ้ง เฮาส์.
- สนิท สมัครการ และ สุพรรณิ ไชยอำพร. (2538). **สังคมไทย ภาวะปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต (2535-2550) (รายงานการวิจัย)**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สมบูรณ์ สุขสำราญ. (2530). **การพัฒนาตามแนวพุทธศาสนา กรณีศึกษาพระสงฆ์นักพัฒนา**. กรุงเทพฯ: พิมพ์สวย.
- สมบูรณ์ สุขสำราญ. (2527). **พุทธศาสนากับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคม**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมพร เทพสิทธิ์า. (2540). **วรรณคดีของสมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก**. กรุงเทพฯ: สภาสังฆมณฑลแห่งประเทศไทย และ พุทธสมาคมแห่งประเทศไทย.

สมพร เทพสิทธิ์า. (2540). **ศาสนาและวัฒนธรรมกับความมั่นคงของชาติ**. กรุงเทพฯ: จีร์รัช.

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2525). **สังคมไทย แนวทางวิจัยและพัฒนา**. ขอนแก่น: คณะมนุษยศาสตร์ ภาควิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สุชาติ หงษา. (2542). **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา**. กรุงเทพฯ: พุทธธรรม

สุทธิวงศ์ ดันตยาพิศาลสุทธิ. (2540). **กฎระเบียบและคำสั่งของคณะสงฆ์**. กรุงเทพฯ: การศาสนา.

สุเมธ เมธาวิทยากุล. (2525). **ศาสนาเปรียบเทียบ**. กรุงเทพฯ: ทิพย์อักษร.

สุวัฒน์ จันทรวงศ์. (2540). **ความเชื่อของมนุษย์เกี่ยวกับปรัชญาและศาสนา**. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.

สุวัฒน์ ศรีพงษ์สุวรรณ. (2543). **คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญาเรียงมาตรา (มาตรา 1-398)**. กรุงเทพฯ: นิติบรรณาการ.

เสฐียรพงษ์ วรรณปก. (2537). **ความเป็นมาของอาบัติปาราชิก**. กรุงเทพฯ: เรือนธรรม.

เสถียร ศกุนตลา. (2505). **พระพุทธศาสนากับพระมหากษัตริย์ไทย**. กรุงเทพฯ: คลังวิทยา.

แสวง บุญเฉลิมวิภาส. (2543). **ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย**. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

แสวง อุดมศรี. (2533). **การปกครองคณะสงฆ์ไทย**. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

หยุด แสงอุทัย. (2520). **กฎหมายอาญาภาคทั่วไป**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อานนท์ อาภาภิรม. (2519). **สังคมวัฒนธรรมและประเพณีไทย**. กรุงเทพฯ: แพร่พิทยา.

อารโย ภิกขุ. (2532). **ผลกระทบของพระพุทธศาสนากับสังคมไทยบางด้านในปัจจุบัน** (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ.

ฮ. นิกสูกี. (2549). **ตำรวจพระ**. กรุงเทพฯ: เจ้าสำนัก.

บทความ

ทวีวัฒน์ ปุณฺทริกวิวัฒน์. (2542, เมษายน). “พุทธศาสนากับวิกฤติโลก.” **มหิดล**. หน้า 1-23.

ประธาน วัฒนาวณิชย์. (2541, ธันวาคม). “การปฏิรูประบบการลงโทษ แนวทางสหวิทยาการ โดยเน้นทางด้านอาชญาวิทยา.” **บทบัณฑิตย์**, 54, 4. หน้า 19.

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2536, มิถุนายน). “สถานการณ์พุทธศาสนา พลิกหายนะเป็นพัฒนา.” **มูลนิธิพุทธธรรม**. หน้า 16-19.

สายชล สัตยานุรักษ์. (2546, กุมภาพันธ์). “พุทธศาสนากับแนวคิดทางการเมืองในรัชสมัย
พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก (พ.ศ. 2325-2352).” ศิลปวัฒนธรรม
ฉบับพิเศษมติชน. หน้า 46-69.

วิทยานิพนธ์

- ธวัช หนูคำ. (2541). ปัญหาการดำเนินคดีอาญากับพระภิกษุสงฆ์ไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นัคนาดา กังคานนท์. (2551). ความผิดทางอาญาของพระสงฆ์ในกฎหมายเก่า. วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ประคนธ์ พันธุ์วิชาติกุล. (2521). การลงโทษสถานหนักต่อผู้กระทำความผิดกฎหมาย. วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปริศนา สมศักดิ์โยธิน. (2544). ความผิดเกี่ยวกับศาสนาตามประมวลกฎหมายอาญา: ศึกษากรณี
การกระทำความผิดต่อพระพุทธศาสนา. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขา
นิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สกล นิสารัตน์. (2545). กฎหมายอาญาและการลงโทษที่เหมาะสม : แนวความคิดทางด้านปรัชญา
และความยุติธรรมทางสังคม. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สหชน รัตนไพจิตร. (2527). ความประสงค์ของการลงโทษอาญา: ศึกษากรณีเฉพาะประเทศไทย
สมัยใช้กฎหมายลักษณะอาญาและประมวลกฎหมายอาญา. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์. (2536). ผลของการกระทำในทางอาญา : ศึกษาเฉพาะกรณีที่มีผลเป็นการ
ก่ออันตราย. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อชิราช มณีภาค. (2546). การศึกษาเปรียบเทียบกระบวนการยุติธรรมในพระวินัยปิฎกกับ
กระบวนการยุติธรรมของกฎหมายไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต
สาขาพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- อรรถชัย วงศ์อุดมมงคล. (2548). การใช้มาตรการอื่นแทนโทษทางอาญา : ศึกษาเฉพาะกรณีความผิด
บางประเภท. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

องค์อาสน์ เจริญสุข. (2553). **เกณฑ์การแบ่งแยกความผิดทางอาญาและความผิดทางปกครอง.**
 วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สารสนเทศจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์

ข่าวสด. (2552, 13 กุมภาพันธ์). สืบค้นเมื่อ 19 สิงหาคม 2552, จาก <http://news.sanook.com.html>

ข่าวสด. (2552, 17 มกราคม). สืบค้นเมื่อ 19 สิงหาคม 2552, จาก

<http://www.thiswomen.com/News1/id2534.aspx>

คม ชัด ลึก. (2548, 12 กันยายน). สืบค้นเมื่อ 11 กรกฎาคม 2552, จาก

http://www.mediathai.net/module/newsdesk/newsdesk_subcat.php?board_id=5063

ไทยรัฐ. (2551, 11 ตุลาคม). สืบค้นเมื่อ 11 กรกฎาคม 2552, จาก

<http://hilight.kapook.com/view/16299>

ไทยรัฐ. (2550, 7 มิถุนายน). สืบค้นเมื่อ 19 สิงหาคม 2552, จาก

http://www.icygang.com/hothilights/printform.php?news_id=4571

พระไทยเน็ต. (2550). **เปิดร่างพระราชบัญญัติ อุปถัมภ์คุ้มครองพระพุทธศาสนา.** สืบค้นเมื่อ

7 ตุลาคม 2552, จาก <http://www.phrathai.net/node/280>

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-นามสกุล

นางสาวชุตินา สมจิตต์

ประวัติการศึกษา

นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปีการศึกษา 2548
เนติบัณฑิตไทย ปีการศึกษา 2551 (สมัย 61)

ตำแหน่งและสถานที่ทำงาน

นิติกร 4
สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์